

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองกลุ่มแม่น้ำมูล

อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

A Study of the Buddhist Teaching Usage to Support Self-reliant Community
Enterprise in Moon River Group of Thatum District, Surin Province

โดย

พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ ผศ.ดร.

ผศ.บรรจง โสตาดี

นายธนู ศรีทอง

นายพลนภัส แสงศรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

พ.ศ. ๒๕๕๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การใช้หลักพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองลุ่มแม่น้ำมูล

อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

A Study of the Buddhist Teaching Usage to Support Self-reliant Community
Enterprise in Moon River Group of Thatum District, Surin Province

โดย

พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ ผศ.ดร.

ผศ.บรรจง โสดาดี

นายธนู ศรีทอง

นายพลนภัส แสงศรี

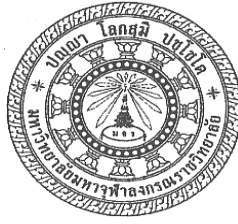
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

พ.ศ. ๒๕๕๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS.....

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

A Study of the Buddhist Teaching Usage to Support Self-reliant Community
Enterprise in Moon River Group of Thatum District, Surin Province

By

Phrakhru Pariyatvisutthikhun

Mr. Banchong Sodadee

Mr. Thanoo Srithong

Mr. Pholnapas Sangsri

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus

B.E. 2551

Research Project Supported by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS.....

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย: การใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเอง
 กลุ่มแม่น้ำมูล อำเภотаตูม จังหวัดสุรินทร์

ผู้วิจัย: พระครูปริยัติวิสุทธิคุณและคณะ

ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

ปีงบประมาณ: ๒๕๕๑

ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองกลุ่มแม่น้ำมูล อำเภотаตูม จังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองกลุ่มแม่น้ำมูล อำเภотаตูม จังหวัดสุรินทร์ เพื่อศึกษาวิธีการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองกลุ่มแม่น้ำมูล อำเภотаตูม จังหวัดสุรินทร์ และเพื่อศึกษาผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองกลุ่มแม่น้ำมูล อำเภотаตูม จังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธิดำเนินการวิจัยโดย ศึกษาข้อมูล สํารวจข้อมูลเบื้องต้น จัดทำเครื่องมือ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เก็บรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัยโดยอาศัยกลุ่มประชากรด้านบุคคล ด้านเอกสารและการลงไปศึกษาเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ การใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองกลุ่มแม่น้ำมูล อำเภотаตูม จังหวัดสุรินทร์ ประยุกต์ใช้ตามหลักวิสาหกิจชุมชน ๕ ด้านได้แก่ ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิกส่วนใหญ่ใช้หลักสํปฺปริสฺสธรรม หลักพรหมวิหารธรรมและหลักอปริหานิยธรรม ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้าส่วนใหญ่ใช้หลักปาปณิกธรรม หลักพรหมวิหารธรรม หลักฆราวาสธรรม และหลักทิวฐธรรมกัตถะ ด้านการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิตส่วนใหญ่ใช้หลักสํปฺปริสฺสธรรม หลักพรหมวิหารธรรมและหลักทิวฐธรรมกัตถะ ด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงินส่วนใหญ่ใช้หลักฆราวาสธรรม หลักสํปฺปริสฺสธรรม หลักปาปณิกธรรม หลักโภควิภาค หลักทิวฐธรรมกัตถะและหลักคิหิสุข และด้านการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสุขความยั่งยืนส่วนใหญ่ใช้หลักสํปฺปริสฺสธรรม หลักฆราวาสธรรมหลักปาปณิกธรรมหลักทิวฐธรรมกัตถะ

วิธีการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองกลุ่มแม่น้ำมูล อำเภотаตูม จังหวัดสุรินทร์ พบว่าโดยส่วนใหญ่ประยุกต์ถ่วงถ่วงหลักพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับสภาพอยู่ใน

กระบวนการของกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน ทั้ง ๕ ประการ คือ การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก การบริหารจัดการ ด้านการตลาดและลูกค้า การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน และการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน วิธีใช้หลักพุทธศาสนาอีกประการคือผู้นำกลุ่มปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดมีในใจสมาชิกภาพ

ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองลุ่มน้ำมูล อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิกทำให้สมาชิกให้ความร่วมมือ มีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ เกิดความไว้วางใจ มีการปฏิบัติงานอย่างทุ่มเท เสียสละ จริงจัง มีเป้าหมาย ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ทำให้ลูกค้าและสมาชิกของกลุ่มเชื่อมั่น ให้ความไว้วางใจ ด้านการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ทำให้มีความขยันหมั่นเพียร อดทนต่อความยากลำบาก ฉลาดรอบรู้ เสียสละ มีมุมมองที่กว้างขวาง ด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ทำให้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีสัจจะ เที่ยงธรรม เกิดความไว้วางใจ กัน รู้จักจำแนกแยกแยะ มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล ตรงไปตรงมา มั่นคง และมีความสุข และด้านการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืนทำให้สมาชิกได้รับการพัฒนาให้มีทักษะ ความสามารถในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มทุกด้าน ทำให้สมาชิกเกิดความคิดอ่าน เพิ่มมุมมอง รู้จักจำแนกแยกแยะ ไม่ขัดแย้งแบบทำลาย เชื่อมโยงเครือข่าย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อเพื่อนมนุษย์ ทั้งหมดส่งผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนคือความเข้มแข็งมั่นคงของวิสาหกิจชุมชนสามารถพึ่งตัวเองได้

Researchers: Phrakhru Pariyatvisutthikhun, Asst. Prof.,
Asst. Prof. Banchong Sodadee, Mr. Thanoo Srithong, and
Mr. Pholnapas Sangsri

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Surin Campus

Fiscal Year: 2551 / 2008

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objectives of this research are to study the Buddhist Teachings, the techniques in Buddhist Teaching usage, and the Result of the Buddhist Teaching usage to Support Self-reliant Community Enterprise in Moon River Group of Thatum District, Surin Province. It's the qualitative research. The research methodology comprises survey primary information, instruction the research tools, checking the validity of the tools, data collection, examination of the data correction, analysis the data, and presentation of the results.

The results of studies are found as follows:

1 . The Buddhist Teachings applied to support self-reliant community enterprise in Moon River Group of Thatum District, Surin Province, in according to the five aspects of the Community Enterprise Principles, are as follows; 1) the Virtues of the Righteous (Sappurisa-dhamma), the Holy Abidings (Brahmavihāra), and the Conditions of Welfare (Aparihāniyadhamma) are mostly used in the administration of group and membership, 2) the Qualities of a Successful Businessman (Pāpanika-dhamma), the Holy Abidings (Brahmavihāra), the Virtues for a Good Household Life (Ghāravāsa-dhamma), and the Virtues Conductive to Benefits in the Present (Ditthadhammidattha-savatanika-dhamma) are mostly used in the marketing and customers management, 3) the Virtues of the Righteous (Sappurisa-dhamma), the Holy Abidings (Brahmavihara), and the Virtues Conductive to Benefits in the Present (Ditthadhammidattha-samvatanika-dhamma) are mostly used in the management of production and production support, 4) the Virtues for a Good Household Life

(Gharavasa-dhamma), the Virtues of the Righteous (Sappurisa-dhamma), the Qualities of a Successful Businessman (Papanika-dhamma), the Fourfold Division of Money (Bhogavibhaga), the Virtues Conductive to Benefits in the Present (Ditthadhammidattha-samvatanika-dhamma), the House-life Happiness (Ghisukha) are mostly used in the management of accounting and finance, 5) the Virtues of the Righteous (Sappurisa-dhamma), the Virtues for a Good Household Life (Gharavasa-dhamma), the Qualities of a Successful Businessman (Papanika-dhamma), and the Virtues Conductive to Benefits in the Present (Ditthadhammidattha-samvatanika-dhamma) are mostly used in the management of improvement and sustainable development.

2 . The techniques in Buddhist Teaching usage to support self-reliant community enterprise in Moon River Group of Thatum District, Surin Province, are usually applied to cultivate, combine, and mix in all the five activity process of community enterprise i.e. the administration of group and members, the marketing and customers management, the management of production and production support, the management of accounting and finance, and the management of improvement and sustainable development.

3 . The result of the Buddhist Teaching usage to support self-reliant community enterprise in Moon River Group of Thatum District, Surin Province, has brought about advantages to the community enterprise i.e. 1) to make the members have the cooperation, harmony, integrity, reliability, and sacrifice in the administration of group and members 2) to create the members and customers' confidence and reliability in the marketing and customers management 3) to make the members have the perseverance, patience, ingenuity, sacrifice, and wide vision in the management of production and production support 4) to make the members have the integrity, sincerity, accuracy, mutual reliance, delineation, wide vision, and happiness in the management of accounting and finance 5) to develop the members in terms of capacity, opinion, perspective, analysis, harmony, working network, and human mercy in the management of improvement and sustainable development.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองกลุ่มแม่น้ำมูล อำเภотаตุม จังหวัดสุรินทร์ สำเร็จลุล่วงด้วยดีก็ด้วยอาศัยความร่วมมือและช่วยเหลือจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณ ผู้อำนวยการสำนักวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ที่ได้สนับสนุนด้านอุปกรณ์ในการศึกษาค้นคว้าวิจัย ขอขอบคุณพระครูสุคนธ์สีลากร เจ้าอาวาสวัดโพธิ์หิมวันต์ พระครูประทุมพัฒนารณ เจ้าอาวาสวัดจำปาหนองบัว ที่เอื้อเฟื้อสถานที่ในการเก็บข้อมูล ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ให้คำปรึกษา ขอขอบคุณนักวิชาการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลและตำบลหนองบัว สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ที่ให้ข้อมูล ขอขอบคุณเพื่อนร่วมงาน ผู้ช่วยด้านการพิมพ์และพิสูจน์อักษร ตลอดจนท่านอื่นๆ ที่ให้ความช่วยเหลือแต่ไม่ได้กล่าวถึงไว้ ณ โอกาสนี้เป็นอย่างสูง

พระครูปริยัติวิสุทธิคุณและคณะ

๑ กรกฎาคม ๒๕๕๔

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนภูมิ	ฎ
สารบัญภาพ	ฏ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๕
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัยและกรอบแนวคิด	๕
๑.๔ ข้อตกลงเบื้องต้น	๘
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๘
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับและหน่วยงานที่จะนำผลการวิจัยไปใช้.....	๘
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๙
๒.๑ หลักธรรมพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	๙
๒.๑.๑ หลักธรรมพระพุทธศาสนา	๙
๒.๑.๒ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๒๓
๒.๒ แนวคิดและประวัติความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย	๒๕
๒.๒.๑ ความหมายและลักษณะของวิสาหกิจชุมชน.....	๒๕
๒.๒.๒ พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	๒๖
๒.๓ ปัจจัยความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน.....	๒๗
๒.๓.๑ การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก	๒๗
๒.๓.๒ การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า	๒๘
๒.๓.๓ การบริหารจัดการด้านการผลิตและ งานสนับสนุนการผลิต.....	๒๘
๒.๓.๔ การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน.....	๒๙

๒.๓.๕ การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน.....	๒๙
๒.๔ เอกสารรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓๑
๒.๕ ข้อมูลชุมชนในภาคสนาม.....	๓๕
๒.๕.๑ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนปะ.....	๓๕
๒.๕.๒ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ.....	๔๐
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๔๗
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๕๕
๓.๑ ศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้น	๕๕
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	๕๖
๓.๒.๑ กลุ่มประชากร.....	๕๖
๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง.....	๕๖
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๕๘
๓.๓.๑ ชนิดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๕๘
๓.๓.๒ การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ.....	๖๐
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย.....	๖๐
๓.๔.๑ ขั้นรวบรวมข้อมูล.....	๖๐
๓.๔.๒ ขั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล.....	๖๒
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๖๒
บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๖๓
๔.๑ วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	๖๓
๔.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเอกสาร.....	๖๓
๔.๑.๒ ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลตำบลปะ.....	๖๕
๔.๑.๓ ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลตำบลหนองบัว๗๑	
๔.๒ วิเคราะห์หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.....	๗๗
๔.๒.๑ หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในฯ ชุมชนปะ.....	๗๗
๔.๒.๒ หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในฯ กลุ่มเครือข่ายทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ.....	๘๐
๔.๓ วิเคราะห์วิธีการใช้หลักพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.	๘๔
๔.๓.๑ วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในฯ ชุมชนปะ.....	๘๔
๔.๓.๒ วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในฯ กลุ่มเครือข่ายทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ	๙๔
๔.๔ วิเคราะห์ผลการใช้หลักพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน..	๑๐๐

๔.๔.๑ ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในฯ ชุมชนบะ.....	๑๐๐
๔.๔.๒ ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในฯ กลุ่มเครือข่ายแม่บ้านย้อมสีธรรมชาติ ..	๑๐๒
บทที่ ๕ สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	๑๐๕
๕.๑ สรุปข้อมูลทั่วของประชากร กลุ่มตัวอย่าง.....	๑๐๗
๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเอกสาร.....	๑๐๗
๕.๑.๒ ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคล.....	๑๐๘
๕.๒ สรุปการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	๑๑๑
๕.๒.๑ หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในฯ ชุมชนบะ.....	๑๑๑
๕.๒.๒ หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในฯ กลุ่มเครือข่ายแม่บ้านย้อมสีธรรมชาติ ..	๑๑๒
๕.๓ สรุปวิธีใช้หลักพุทธศาสนาที่ใช้ฯ กลุ่มเครือข่ายแม่บ้านย้อมสีธรรมชาติ ..	๑๑๓
๕.๓.๑ วิธีใช้หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในฯ ชุมชนบะ.....	๑๑๓
๕.๓.๒ วิธีใช้หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในฯ กลุ่มแม่บ้านย้อมสีธรรมชาติ ..	๑๑๕
๕.๔ สรุปผลการใช้หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่ม	
เกษตรอินทรีย์ชุมชนบะและกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ..	๑๑๗
๕.๔.๑ ผลการใช้หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในฯ ชุมชนบะ.....	๑๑๗
๕.๔.๒ ผลการใช้หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในฯ กลุ่มแม่บ้านย้อมสีธรรมชาติ ..	๑๑๘
๕.๕ อภิปรายผล.....	๑๒๑
๕.๕.๑ ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในฯ ชุมชนบะ.....	๑๒๑
๕.๕.๒ ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในฯ กลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ..	๑๒๕
๕.๖ ข้อเสนอแนะ	๑๒๘
๕.๖.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ.....	๑๒๘
๕.๖.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	๑๓๐
บรรณานุกรม.....	๑๓๑
ภาคผนวก.....	๑๓๗
ผนวก ก เครื่องมือการวิจัย.....	๑๓๗
ผนวก ข ประวัติผู้วิจัย.....	๑๔๘
ผนวก ค ภาพพื้นที่ภาคสนาม.....	๑๕๓
ผนวก ง รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนา.....	๑๖๓

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ ๑.๑ ระยะเวลาทำการวิจัยและแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย.....	๗
ตารางที่ ๒.๑ ความสัมพันธ์ของหลักทฤษฎีธรรมาภิบาลกับวัฒนธรรม	๑๙
ตารางที่ ๔.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างด้านเอกสาร.....	๖๓
ตารางที่ ๔.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างด้านบุคคลตำบลบะ.....	๗๐
ตารางที่ ๔.๓ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างด้านบุคคลตำบลหนองบัว.....	๗๖
ตารางที่ ๔.๔ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างด้านบุคคล.....	๗๗
ตารางที่ ๔.๕ หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก.....	๗๘
ตารางที่ ๔.๖ หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า.....	๗๘
ตารางที่ ๔.๗ หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการด้านการผลิต ฯ.....	๗๙
ตารางที่ ๔.๘ หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการด้านการเงิน.....	๗๙
ตารางที่ ๔.๙ หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน.....	๘๐
ตารางที่ ๔.๑๐ หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก.....	๘๑
ตารางที่ ๔.๑๑ หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า.....	๘๑
ตารางที่ ๔.๑๒ หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการด้านการผลิต ฯ.....	๘๒
ตารางที่ ๔.๑๓ หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการด้านการเงิน.....	๘๒
ตารางที่ ๔.๑๔ หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน.....	๘๓

สารบัญแผนผัง

หน้า

แผนผังที่ ๒.๑ ความสัมพันธ์แห่งธรรมชุดนี้เชื่อมโยงถึงเป้าหมายสูงสุด.....	๒๐
แผนผังที่ ๒.๒ ที่ตั้งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ.....	๔๐
แผนผังที่ ๒.๓ โครงสร้างคณะกรรมการหลัก.....	๔๖
แผนผังที่ ๒.๔ โครงสร้างคณะกรรมการสมทบ/คณะกรรมการสนับสนุน.....	๔๖
แผนผังที่ ๒.๕ กรอบแนวคิดในการศึกษาหลักธรรมพระพุทธศาสนา กับ วิสาหกิจชุมชน๕๔	
แผนผังที่ ๔.๑ รูปแบบการดำเนินงานของกลุ่ม.....	๗๐
แผนผังที่ ๔.๒ รูปแบบการดำเนินงานของกลุ่ม.....	๗๕
แผนผังที่ ๔.๓ โครงสร้างการบริหารกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนปะ.....	๘๕
แผนผังที่ ๔.๔ รูปแบบการตลาดกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนปะ.....	๘๖
แผนผังที่ ๔.๕ การบริหารด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต.....	๘๙
แผนผังที่ ๔.๖ การบริหารด้านการบัญชีและการเงิน.....	๙๑
แผนผังที่ ๔.๗ โครงสร้างการบริหารกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านย้อมสีธรรมชาติ.....	๙๕

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ ๒.๑ สภาพโครงสร้างกายภาพของชุมชนปะ.....	๓๖
ภาพที่ ๒.๒ วัดโพธิ์หิมวันต์ บ้านปะ.....	๓๗
ภาพที่ ๒.๓ โรงสีข้าวของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนปะ.....	๓๘
ภาพที่ ๒.๔ สภาพโครงสร้างกายภาพชุมชนปะ.....	๓๙
ภาพที่ ๒.๕ วัดจำปาหนองบัว ตำบลหนองบัว.....	๔๑
ภาพที่ ๒.๖ โครงสร้างทางกายภาพของชุมชนหนองบัว.....	๔๒
ภาพที่ ๒.๗ เครื่องมือในการทอผ้าของกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านย้อมสีธรรมชาติ.....	๔๔
ภาพที่ ๓.๑ หัวหน้าโครงการวิจัยกำลังสัมภาษณ์กลุ่มเครือข่ายแม่บ้านฯ.....	๕๗
ภาพที่ ๓.๒ คณะผู้วิจัยกำลังสัมภาษณ์กลุ่มเครือข่ายแม่บ้านฯ.....	๕๙
ภาพที่ ๓.๓ พื้นที่ตั้งของวิสาหกิจชุมชนของอำเภอท่าตูม.....	๖๑
ภาพที่ ๔.๑ โครงสร้างทางกายภาพของชุมชนปะ.....	๖๖
ภาพที่ ๔.๒ สภาพวัดโพธิ์หิมวันต์ตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชน.....	๖๗
ภาพที่ ๔.๓ โรงสีข้าวของกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนปะ.....	๖๘
ภาพที่ ๔.๔ โครงสร้างทางกายภาพของชุมชนตำบลหนองบัว.....	๗๒
ภาพที่ ๔.๕ สภาพวัดจำปาหนองบัว ตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชน.....	๗๓
ภาพที่ ๔.๖ อุปกรณ์การทอผ้าและกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ	๗๔

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับทรัพยากรธรรมชาติ ในจังหวัดสุรินทร์ เคยมีรูปแบบความสัมพันธ์แบบพึ่งพาและเกื้อกูล โดยชาวบ้านได้อาศัยฐานทรัพยากรธรรมชาติ เป็นแหล่งอาหาร พืชสมุนไพร ต้มเกลือ ขุดดินเหนียวไปตีเป็นหม้อและโอ่งน้ำ สาวไหม ทอเสื่อกก ตลอดจนใช้เป็นทำเลเลี้ยงสัตว์และฝึกช้างป่าให้เชื่อง ก่อนนำกลับไปเลี้ยงที่บ้าน กระทั่งเกิดเป็นชุมชนเลี้ยงช้างที่เก่าแก่และคงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมสืบมา ความอุดมสมบูรณ์ดังกล่าว สร้างแรงจูงใจให้เกิดการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ทั้งเขมร ลาว และกวย แต่แม้จะมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ แต่ชุมชนเหล่านี้ต่างสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยมีประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ต้งามเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ซึ่งในการสืบสานวัฒนธรรมนั้น ได้อาศัยวัดเป็นศูนย์กลาง โดยเฉพาะวัดที่ตั้งอยู่ริมฝั่งลำน้ำมูล พระสงฆ์นับว่ามีบทบาทสำคัญในการประกอบพิธีกรรมและสอดแทรกหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เข้าไปในงานบุญประเพณีต่างๆ อาทิ การบวชนาคช้าง พิธีไหว้หัวเรือ การแข่งขันเรือยาวประเพณี ทำบุญหมู่บ้าน การสืบชะตาสายน้ำ ตลอดจนงานสารทเดือนสิบหรือแซนโชนตาในภาษาท้องถิ่น นอกจากนี้ การประกอบอาชีพของประชาชนในท้องถิ่นในปัจจุบันมีรูปแบบที่หลากหลายรวมทั้งการรวมกลุ่มกันจัดทำเป็นแบบวิสาหกิจชุมชน ที่เป็นกิจการชุมชน โดยชุมชน เพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน ที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทุนทางสังคมของชุมชนในการดำเนินกิจการดังกล่าว จุดมุ่งหมายของการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน การเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างโอกาสและรายได้ของชุมชนฐานรากให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งหลักการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนคือ การทำให้สินทรัพย์ของชุมชนกลายเป็นสินทรัพย์ที่มีค่าและทำให้เป็นสินทรัพย์ที่มีมูลค่าเพิ่ม เพื่อนำไปสู่สินค้าของชุมชนทำให้เกิดรายได้ และกลายเป็นสินทรัพย์ของชุมชนเพื่อให้รากฐานเศรษฐกิจมั่นคง ซึ่งมาจากภูมิปัญญาของชุมชนเอง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เป็นเครื่องมือประสานการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน สร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจสมัยใหม่กับวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทย เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนเป็นที่พึ่งพาของประชาชนในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน แต่เนื่องจากในปัจจุบัน กระแสบริโภคนิยมจากภายนอก ได้สร้างค่านิยมในการบริโภคที่ฟุ้งเฟ้อ เคยชินกับการพึ่งพาระบบอุปถัมภ์ ซึ่งผูกโยงกับการแสวงประโยชน์และการเมืองท้องถิ่น ทำให้ชุมชนขาดความเข้มแข็งในการพึ่งตนเอง ขาดจิตสำนึกในการรักและหวงแหนทรัพยากรท้องถิ่น ตลอดจนละเลยมองข้าม และดูหมิ่นดูแคลน

องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมมา ท่ามกลางสภาพที่ต้องดิ้นรนเอาตัวรอดเพื่อปากท้อง ชาวบ้านต่างก็ใช้อยบายมุขและการเสพสุรามอมเมาจิตใจให้จบสิ้นไปวันต่อวัน ก่อให้เกิดความเสื่อมถอยทางวัฒนธรรมและหลักศีลธรรมอันดี ไม่ค่อยมีผู้ใดให้ความสนใจหรือเสียสละทุ่มเทงานเพื่อส่วนรวม นับเป็นวิกฤตการณ์ที่น่าวิตก รวมถึงมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต

จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่าหลักพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจมีหลายประการ เช่น หลักปัจจัย ^๑ หลักสัปปริสธรรม ^๒ หลักโมคคิภา ^๓ หลักปาปณิกรรม ^๔ หลักคิหิสุข ^๕ หลักทิวฐัมมิกัตถสังวัตตนิกรมม เป็นต้น แม้ว่าหลักธรรมเหล่านี้จะเป็นธรรมพื้นฐาน ระดับสังคมที่เข้าใจง่าย แต่ก็มีความละเอียดลึกซึ้ง ที่จำเป็นต้องนำมาตีความขยายความประยุกต์ใช้ให้เป็นจริงจะก่อเกิดประโยชน์กับชีวิตที่เป็นอยู่ในปัจจุบันให้ได้ ดังเช่นหลักทิวฐัมมิกัตถสังวัตตนิกรมม ที่มีการกล่าวถึงมากที่สุดในกิจการเกี่ยวกับเศรษฐกิจว่า...

คนขยันหมั่นเพียรในการทำงาน

ไม่ประมาท รู้วิธีการเลี้ยงชีพแต่พอเหมาะ

รักษาทรัพย์ที่หามาได้ เป็นผู้มีศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล

รู้ความประสงค์ของผู้ขอ ปราศจากความตระหนี่

ชำระทางแห่งประโยชน์ที่มีในภพหน้าอยู่เป็นนิตย์

ที่พระพุทธเจ้าผู้มีพระนามว่าสัจจะตรัสธรรม ๘ ประการดังกล่าวมานี้

เพื่อผู้ครองเรือน ผู้มีศรัทธา

อันเป็นเหตุนำสุขมาให้ในโลกทั้ง ๒ คือ

ประโยชน์เกื้อกูลในภพนี้ และสุขในภพหน้า

จากจะ บุญนี้ย่อมเจริญยิ่งขึ้น แก่คุณหัตถ์ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้^๖

อาจอธิบายได้ว่าธรรมชุดนี้ เน้นในภพนี้ซึ่งเกี่ยวข้องกับการลงมือปฏิบัติการอันเกี่ยวเนื่องด้วยสังคม ส่วนธรรมอีกชุดหนึ่งเน้นไปในด้านจิตใจและสติปัญญาของปัจเจกบุคคล ธรรม ๒ ชุดนี้ น่าจะมีความเกี่ยวเนื่องถึงกันอย่างแยกกันไม่ออก หมายถึงว่าจะใช้เพียงหลักธรรมเพื่อเกื้อกูลในภพนี้ เพื่อสุข

¹ วิ.ม.(ไทย) ๔/๗๓/๑๐๑ - ๑๐๒.

² ที.ปา.(ไทย) ๑๑/บทนำ/[๔๖-๔๗]

³ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๖๕/๒๑๑.

⁴ อ.ต.ก.(ไทย) ๒๐/๒๙/๑๗๘-๑๘๐.

⁵ อ.จ.ต.ก. ๒๑/๖๒/๑๐๕-๑๐๗.

⁶ อ.จ. อ.ภ.ร.ก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๐-๓๔๔.

ในภพนี้เท่านั้นยังไม่สมบูรณ์ ไม่ถึงที่สุดแห่งความดี ดังนั้นจึงต้องมีการกระทำดียิ่งกว่านี้ที่เป็นฐานทางด้านจิตใจอีกชุดมาเป็นฐานแห่งความดีนี้ และในทางกลับกันจะให้ดีขึ้นแต่เฉพาะจิตใจและปัญญาเท่านั้นก็เป็นไปไม่ได้จำต้องพึ่งพาความดีงามที่มาจากการลงมือกระทำ จากการสร้างสรรค์ระดับสังคมด้วยจึงจักทำให้เกิดความดีงามที่สมบูรณ์ตามแนวทางของหลักธรรมชุดนี้ สารธรรมเหล่านี้ เน้นไปในการจัดการชีวิตด้านเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ร่วมกันของมนุษย์ เน้นโครงสร้างทางจิตภาพ เป็นคุณธรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของตัวบุคคล เมื่อพัฒนาให้เกิดมีขึ้นในจิตของมนุษย์คนใด เขาย่อมมีความพร้อมที่จะดำเนินกิจการต่างๆทั้งในแง่ของส่วนตนและส่วนรวม อย่างได้ผล งานวิสาหกิจชุมชน เป็นกิจกรรมร่วมกันของร่วมกันคนหลายๆ คน ดังนั้น การรู้จักตัวเราเองแล้วขยายวงกว้างออกไป รู้จักอุปนิสัยใจคอคน รู้จักถึงความต้องการ ความปรารถนา รู้จักชุมชน รู้จักสังคม ตลอดถึงการรู้จักธรรม เลือกเวลากระทำจะทำให้กิจกรรมประสบผลสำเร็จ

วิสาหกิจชุมชน คือในชุมชนมีการรวมตัวกันเพื่อประกอบธุรกิจในระดับรากหญ้าอยู่มากมาย ซึ่งเป็นธุรกิจที่ยังมีขนาดไม่ถึงวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (SME) หรือสหกรณ์ แต่เป็นธุรกิจที่สามารถช่วยเหลือเศรษฐกิจของประเทศได้ในระดับหนึ่ง ธุรกิจในระดับนี้ยังมีปัญหาที่ประสบอยู่ คือ ๑) ไม่เป็นที่ยอมรับของหน่วยงานรัฐหรือเอกชนอื่น ๆ เนื่องจากไม่มีกฎหมายรองรับ ๒) การสนับสนุนจากภาครัฐไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริง เนื่องจากข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย และความต้องการไม่ชัดเจน รัฐบาลจึงกำหนดให้มีการออกกฎหมายรองรับการประกอบการ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งจำนวนหนึ่งอยู่ในระดับที่ไม่พร้อมจะเข้ามาแข่งขันทางการค้า ให้ได้รับการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ประกอบการของหน่วยธุรกิจที่สูงขึ้น กฎหมายกำหนดให้มีการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนอย่างครบวงจร ดังนี้ (๑) ระดับปฐมภูมิ ส่งเสริมการจัดตั้ง การให้ความรู้ การศึกษาวิจัย ในการนำทุนชุมชนมาใช้เหมาะสม การร่วมมือกันในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ (๒) ระดับสูงขึ้น ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การรักษาคุณภาพ การศึกษาวิจัยเทคโนโลยีและการตลาด การสร้างความเชื่อถือทางธุรกิจ และความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค การประสานงานแหล่งเงินทุน เพื่อให้สามารถเป็นผู้ประกอบการหรือพัฒนาไปสู่การประกอบธุรกิจขนาดย่อม และขนาดกลาง ต่อไป (๓) การส่งเสริมเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน รัฐจะให้การสนับสนุนการจัดตั้งการประกอบการ การตลาด ความสัมพันธ์และความร่วมมือกันระหว่างเครือข่าย หรือภาคธุรกิจหรืออุตสาหกรรมอื่น เพื่อขยายและสร้างความมั่นคงให้แก่กิจการวิสาหกิจชุมชน ประโยชน์ของวิสาหกิจชุมชน (๑) การรวมตัวกันของเกษตรกรในการประกอบธุรกิจในระดับชุมชน มีความมั่นคง ได้รับการรับรองตามกฎหมาย (๒) การส่งเสริมความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาความสามารถในการจัดการ ตรงตามความต้องการที่

แท้จริง (๓) ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ มีความพร้อมที่จะพัฒนาสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคต⁷ นอกจากนี้การประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง⁸ มาใช้เป็นฐานในการรวมกลุ่มและดำเนินกิจกรรมร่วมกันทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน

วิสาหกิจชุมชนในตำบลบะ และตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีวิสาหกิจชุมชนหลายกลุ่มแต่ที่สนใจนำมาวิจัย คือวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ และวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ซึ่งทั้งสองชุมชนเป็นวิสาหกิจชุมชนชนบท มีความใกล้ชิดกับวัดวาอาราม มีวิถีชีวิตอยู่แบบวัฒนธรรมแบบพุทธเถรวาท เนื่องด้วยเศรษฐกิจกระแสหลัก คือกระแสเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ส่งผลให้วิถีชีวิตแบบชาวบ้านทั่วไป ต้องเปลี่ยนวิถีจากดั้งเดิมที่มีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย พึ่งพากันได้ ต้องปรับเปลี่ยนมาเป็นแบบต้องซื้อขายเพื่อเป็นอยู่ ในสภาพการณ์เช่นนี้ทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง การรวมกลุ่มกันเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันด้านเศรษฐกิจ ไม่ให้ทุนนิยมพัดพามากเกินไปเป็นความจำเป็นที่จะให้วิถีชุมชนรอดได้ หลักพุทธศาสนาจำเป็นต้องประยุกต์มาใช้ในการดำเนินวิสาหกิจชุมชนให้มากขึ้น เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง อยู่ได้ด้วยตัวเอง

การศึกษาการใช้หลักพุทธศาสนา ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเอง อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีแนวคิดที่จะส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในการพึ่งตนเอง ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งมุ่งเน้นการปลูกจิตสำนึกให้รู้คุณค่าของชีวิตที่พอเพียง มีใจที่อุมพอ ถอดถอนอุปทานและค่านิยมที่ให้ความสำคัญทางวัตถุมากกว่าจิตใจ โดยศึกษารวบรวมหลักธรรมวิธีการใช้หลักธรรม ตลอดจนผลที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม จากการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เผยแพร่สู่สาธารณชนต่อไป

ฉะนั้น ผู้วิจัยในฐานะที่มีความสนใจด้านวิสาหกิจชุมชน จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จังหวัดสุรินทร์เนื่องจากจังหวัดสุรินทร์มีวิสาหกิจชุมชนที่มีผลการดำเนินการที่ประสบความสำเร็จ ดังนั้นการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ เพราะผลการศึกษาจะเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์สำหรับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอื่น ๆ อันจะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

⁷ สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. วิสาหกิจชุมชนน่ารู้.

<http://sceb.doae.go.th/Ssceb2.htm>

⁸ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

กรอบแนวคิดและทิศทางการ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองลุ่มน้ำมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดอุดรธานี

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาวิธีการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองลุ่มน้ำมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดอุดรธานี

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองลุ่มน้ำมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดอุดรธานี

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาไว้ ๔ ด้าน คือ ขอบเขตด้านประชากร ขอบเขตด้านตัวแปรของการวิจัย ขอบเขตด้านเนื้อหา และขอบเขตด้านระยะเวลา ดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในที่นี้ หมายถึง ประชากรที่เป็นเอกสาร ได้แก่เอกสารความรู้ทางพระพุทธศาสนา และประชากรที่เป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนจังหวัดอุดรธานี ได้แก่กลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ตำบลหนองบัว อำเภอน้ำพอง จังหวัดอุดรธานี และกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะ ตำบลบะ อำเภอน้ำพอง จังหวัดอุดรธานี ดังนี้

๑) กลุ่มประชากร ได้แก่กลุ่มประชากรที่เป็นเอกสารและกลุ่มประชากรบุคคล ดังนี้ ๑) กลุ่มประชากรที่เป็นเอกสาร ได้แก่เอกสารวิชาการที่เป็นองค์ความรู้หลักธรรมพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎกอรรถกถา เป็นต้น และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เอกสารงานวิจัย เป็นต้น ๒) กลุ่มประชากรที่เป็นบุคคล ได้แก่กลุ่มบุคคลที่มีความรู้ความสามารถทั้งด้านวิชาการมีส่วนเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในตำบลหนองบัว อำเภอน้ำพอง จังหวัดอุดรธานี และตำบลบะ อำเภอน้ำพอง จังหวัดอุดรธานี

๒) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแทนกลุ่มประชากรที่เป็นเอกสารและกลุ่มประชากรที่เป็นบุคคลที่ได้มาโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ได้แก่ ๑) กลุ่มประชากรที่เป็นเอกสารจำนวน ๑๑ เล่ม ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๔ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๑๒ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เล่มที่ ๒๐ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เล่มที่ ๒๑ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เล่มที่ ๒๒ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เล่มที่ ๒๓ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เล่มที่ ๒๔ พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เอกสารการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จังหวัดสุรินทร์ เอกสารการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนอำเภอท่าตูมสุรินทร์ เอกสารการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผ้าพื้นเมืองย้อมสีธรรมชาติ ตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ และเอกสารการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ ตำบลบะ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ๒) กลุ่มประชากรที่เป็นบุคคล จำนวน ๕๐ รูป/คน แบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ (๑) กลุ่มที่มีความรู้ความสามารถทางวิชาการ จำนวน ๑๐ รูป/คน ได้แก่ หัวหน้าส่วนราชการระดับอำเภอ จำนวน ๒ คน ประธาน อบต.ตำบลหนองบัวและตำบลบะ จำนวน ๒ คน กำนันตำบลหนองบัวและตำบลบะ ๒ คน ผู้บริหาร คณะสงฆ์ระดับตำบล จำนวน ๒ รูป ที่ปรึกษาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน ๒ คน (๒) กลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ สมาชิกกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๒๐ คน และสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ ตำบลบะ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๒๐ คน

๓) ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามดังนี้

(๑) ตัวแปรอิสระ ได้แก่ กลุ่มประชากรที่มีความรู้ความสามารถทางวิชาการ จำนวน ๑๐ รูป/คน สมาชิกกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๒๐ คน และสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ ตำบลบะ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๒๐ คน

(๒) ตัวแปรตาม ได้แก่ หลักธรรมพระพุทธศาสนา ๗ ประการที่ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ หลักปัจจัย ๔ หลักสัปปุริสธรรม หลักโภควิภาค หลักปาปนิกรรม หลักคิหิสุข หลักทิวฐัมมิกัตถสังวัตตนิกรรม และหลักฆราวาสธรรม และหลักธรรมอื่นที่ประชากรบุคคลนำมาใช้

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาการใช้ วิธีการใช้ และผลการใช้หลักธรรมพระพุทธศาสนา ๗ หัวข้อ ได้แก่ หลักปัจจัย ๔ หลักสัปปุริสธรรม หลักโภควิภาค หลักปาปนิกรรม หลักคิหิสุข หลักทิวฐัมมิกัตถสังวัตตนิกรรม และหลักฆราวาสธรรม ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของประชาชนในตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ และตำบลบะ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ๕ ด้าน ดังนี้ การบริหารจัดการด้านกลุ่มและสมาชิก ด้านการตลาดและลูกค้า ด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ด้านบัญชีและการเงิน และด้านการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ศึกษาการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จังหวัดสุรินทร์
ในปีงบประมาณ ๒๕๕๑

ตารางที่ ๑.๑

ระยะเวลาทำการวิจัยและแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย

แผนการดำเนินงาน	ระยะเวลา (ปีงบประมาณ ๒๕๕๑)											
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
๑. ศึกษาสำรวจข้อมูลเบื้องต้น - สำรวจเอกสารงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง - จัดทำเครื่องมือ ได้แก่ แบบบันทึกและแบบสัมภาษณ์กลุ่ม - ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ	→		→									
๒. จัดเก็บรวบรวมข้อมูลให้เป็นระบบ - เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในอำเภอท่าตูมจังหวัดสุรินทร์					→							
๓. วิเคราะห์ข้อมูล						→						
๔. เขียนรายงานผลการวิจัย - เขียนรายงานการวิจัยฉบับร่าง - ส่งให้ที่ปรึกษาโครงการฯตรวจสอบ - แก้ไขปรับตามข้อเสนอแนะของที่ปรึกษา - จัดพิมพ์ฉบับสมบูรณ์								→				
									→			
										→		
๕. พิมพ์เผยแพร่											→	

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาการใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของประชาชนตำบลหนองบัว อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดสุรินทร์ และประชาชนตำบลละหาน อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดสุรินทร์

๑.๔ ข้อตกลงเบื้องต้น

- ๑.๔.๑ จำนวนประชากรและคุณภาพของกลุ่มตัวอย่างเชื่อถือได้
- ๑.๔.๒ คำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ในวันเวลาต่างกันไม่ทำให้มีผลต่างกัน
- ๑.๔.๓ กลุ่มตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์ตอบตามความเป็นจริงและตั้งใจตอบ

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะ

หลักธรรมพระพุทธศาสนาในงานวิจัยนี้ หมายถึง หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่นำมาศึกษาวิเคราะห์ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ หลักปัจจัย ๔ หลักสัปปุริสธรรม หลักโมคคิยานุสสํ หลักปาปณิกธรรม หลักคิหิสุข หลักทิวรรณมิกัตถสังวัตตนิกธรรม หลักฆราวาสธรรม และอปปริหานิยธรรม

การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในงานวิจัยนี้ หมายถึง การนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาสืบสนับสนุนส่งเสริมการบริหารจัดการด้านกลุ่มและสมาชิก ด้านการตลาดและลูกค้า ด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ด้านบัญชีและการเงิน และด้านการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในหัวข้อประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับแบ่งเป็น ๒ หัวข้อ ได้แก่ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับและหน่วยงานที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

๑.๖.๑ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑) ได้ทราบหลักธรรมพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน
- ๒) ได้ทราบวิธีการใช้หลักธรรมพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน
- ๓) ได้ทราบผลการใช้หลักธรรมพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจ

๑.๖.๒ หน่วยงานที่จะนำผลการวิจัยไปใช้

- ๑) สำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
- ๒) พัฒนาชุมชน จังหวัดสุรินทร์
- ๓) สำนักงานพระพุทธศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม
- ๔) คณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์
- ๕) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาเป็นกรอบแนวคิดวิจัย ดังนี้ ๑) หลักธรรมพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ๒) แนวคิดและประวัติความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย ๓) ปัจจัยความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ๔) เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ๕) แหล่งข้อมูลภาคสนาม ๖) กรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

๒.๑ หลักธรรมพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

ในหัวข้อนี้แบ่งประเด็นศึกษาตามแหล่งข้อมูลได้ ๒ ประเด็น คือ ๑) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

๒.๑.๑ หลักธรรมพระพุทธศาสนา

หลักธรรมพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้พิจารณาจากหัวข้อธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนเป็นหลัก ซึ่งมี ๘ ประการ ได้แก่ หลักปัจจัย ๔ หลักสัปปริสธรรม หลักโภควิภาค หลักปาปณิยกรรม หลักศีลสิบ หลักทิวฐัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม หลักฆราวาสธรรม และหลักอภิธานิยธรรม ดังนี้

๑) หลักปัจจัย ๔ ในพระวินัยปิฎกเล่มที่ ๔ กล่าวถึงปัจจัย ๔ ซึ่งถือว่าเป็นความจำเป็นที่พระภิกษุในพุทธศาสนาต้องพึงพาว่า

๑) บรรพชาอาศัยโภชนะคือคำข้าวที่พึงได้ด้วยปัสสัมชังเธอพึงทำอุตสาหะในโภชนะคือคำข้าวที่พึงได้ด้วยปัสสัมชังนั้นจนตลอดชีวิต อติเรกภาพ คือ สังฆภัต อุตเทสภัต นิมนตณภัต สลากภัต ปักชิกภัต อุโปสถิกภัต ปาฏิปติกภัต ๒) บรรพชาอาศัยบังสุกุล เธอพึงทำอุตสาหะในผ้าบังสุกุลนั้นจนตลอดชีวิต อติเรกภาพ คือ ผ้าเปลือกไม้ ผ้าฝ้าย ผ้าไหม ผ้าขนสัตว์ ผ้าปาน ๓) บรรพชาอาศัยเสนาสนะ เธอพึงทำอุตสาหะในเสนาสนะนั้นจนตลอดชีวิต อติเรกภาพ คือ วิหาร เรือนมุงแถบเดียว ปราสาทเรือนโล้น ถ้ำ ๔) บรรพชาอาศัยยาน้ำมูตรเน่า เธอพึงทำอุตสาหะในยาน้ำมูตรเน่านั้นจนตลอดชีวิต อติเรกภาพ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย^๙

^๙ วิ.ม.(ไทย) ๔/๗๓/๑๐๑ - ๑๐๒.

ปัจจัย ๔ ถือเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานสำหรับมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม เสื้อผ้าอาภรณ์ ตลอดถึงเวชภัณฑ์ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับการดำรงชีพทาง กายภาพของมนุษย์ กิจกรรมสำคัญๆ ในชีวิตมนุษย์จึงเกี่ยวข้องกับสิ่งนี้เป็นส่วนมาก ดังนั้นงาน วิสาหกิจชุมชนจึงเกี่ยวข้องกับปัจจัย ๔

๒) หลักสัปปริสธรรม ในสังคิยสูตรสรุปสาระได้ว่า พระสารีบุตรแสดงแก่ภิกษุจำนวน ๕๐๐ รูป ณ ท้องพระโรงหลังใหม่ ชื่ออุพทกะของพวกเจ้ามัลละ เขตกรุงปาวา แคว้นมัลละ โดยมีพระผู้มี พระภาคประทับอยู่ด้วย สาเหตุที่ท่านพระสารีบุตรแสดงพระสูตรนี้มีว่า

ก่อนหน้านั้นเล็กน้อย นิครนถ์นาฏบุตร หรือศาสตามหาวิระของศาสนาเซน ได้ดับขันธ ณ กรุงปาวานี้ หลังจากศาสดาดับขันธ สาวกของท่านก็แตก สามัคคีเป็น ๒ ฝ่าย ท่านพระสารีบุตรจึงยกเหตุการณ์นี้ขึ้นปรารภว่า เป็น เพราะศาสดาสอนไว้ไม่ดี จึงทำให้สาวกตีความคำสอนแตกต่างกัน ส่วนพระ ธรรมวินัยของศาสนา พระผู้มีพระภาคตรัสสอนไว้ดีแล้ว และเสนอให้ เพื่อนพรหมจรรย์ของท่านร่วมกันสังคายนาพระธรรมวินัยนี้ เพื่อให้ดำรงอยู่ ได้นาน ไม่ควรทะเลาะกันในเรื่องพระธรรมวินัย... จากนั้นท่านได้เสนอ วิธีการสังคายนาโดยประมวลหลักธรรมทั้งหลายที่มีจำนวนหัวข้อเท่ากัน รวมไว้เป็นหมวดเดียวกันคล้ายวิธีการของอังคุตตรนิกาย เช่น ประมวล หลักธรรมจำนวน ๑ ประการ เข้าเป็นหมวดหนึ่งเรียกว่า ธรรมหมวดละ ๑ ประการ ประมวลหลักธรรมจำนวน ๒ ประการ เข้าเป็นหมวดหนึ่งเรียกว่า ธรรมหมวดละ ๒ ประการ โดยท่านองนี้จนถึง ธรรมหมวดละ ๑๐ ประการ¹⁰

หลักสัปปริสธรรมถูกประมวลไว้ในสังคิยหมวด ๗ เรียกว่า สัปปริสธรรม ๗ มีสาระ ดังนี้ ภิกษุ ในพระธรรมวินัยนี้ ๑) เป็นธัมมัญญ (ผู้รู้จักเหตุ) ๒) เป็นอัตถัญญ (ผู้รู้จักผล) ๓) เป็นอัตตัญญ (ผู้รู้จัก ตน) ๔) เป็นมัตตัญญ (ผู้รู้จักประมาณ) ๕) เป็นกาลัญญ (ผู้รู้จักกาลเวลา) ๖) เป็นปริสสัญญ (ผู้รู้จัก ชุมชน) ๗) เป็นปุคคลัญญ (ผู้รู้จักบุคคล)¹¹

ในปฐมจักกานวัตนสูตร ราชวรรค¹² กล่าวถึงหลักธรรมที่มีเนื้อความใกล้เคียงหลักสัปปริส ธรรมว่า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย พระเจ้าจักรพรรดิประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ จึง

¹⁰ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/บทนำ/[๔๖-๔๗]

¹¹ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๓๐/๓๓๓.

¹² อจ.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๑๓๑/๒๑๑.

ทรงจักรหมุนไปโดยธรรม จักรนั้นอันใครๆ ที่เป็นมนุษย์ เป็นข้าศึก และเป็นสัตว์มีชีวิตให้หมุนกลับ
ไม่ได้ องค์ ๕ ประการ คือ พระเจ้าจักรพรรดิในโลกนี้ ๑) เป็นผู้รู้ประโยชน์ ๒) เป็นผู้รู้ธรรม ๓) เป็น
ผู้รู้ประมาณ ๔) เป็นผู้รู้กาล ๕) เป็นผู้รู้บริษัท

ในธัมมัญญสูตรได้ขยายเนื้อหาสาระว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้
เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง
คือ ภิกษุเป็นธัมมัญญ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้ธรรมคือ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาลา อุทาน อิ
ติวุตตะกะ ชาตกะ อัปภูตธรรม เวทลละ หากภิกษุไม่รู้ธรรม คือ สุตตะ ฯลฯ เวทลละเลย เราไม่พึงเรียก
เธอว่าเป็นธัมมัญญ แต่เพราะภิกษุรู้ธรรมคือ สุตตะ ฯลฯ เวทลละ ฉะนั้น เราจึงเรียกเธอว่าเป็น
ธัมมัญญ ด้วยประการฉะนี้

ภิกษุเป็นอรรถัญญ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้ความหมายแห่งภาษิตนั้นๆ นั่นแลว่า “นี่เป็น
ความหมายแห่งภาษิตนี้ นี่เป็นความหมายแห่งภาษิตนี้” หากภิกษุไม่รู้เนื้อความแห่งภาษิตนั้นๆ เลยว่า
“นี่เป็นความหมายแห่งภาษิตนี้ นี่เป็นความหมายแห่งภาษิตนี้” เราไม่พึงเรียกเธอว่าเป็นอรรถัญญใน
ที่นี้ แต่เพราะภิกษุรู้ความหมายแห่งภาษิตนั้นๆ ว่า “นี่เป็นความหมายแห่งภาษิตนี้ นี่เป็นความหมาย
แห่งภาษิตนี้” ฉะนั้น เราจึงเรียกเธอว่าเป็น อรรถัญญ ด้วยประการฉะนี้

ภิกษุเป็นอรรถัญญ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้จักตนว่า “ว่าโดยศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา ปฏิ
ภาณเรามีอยู่ประมาณนี้” หากภิกษุไม่รู้จักตนว่า “ว่าโดยศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา ปฏิภาณเรามี
อยู่ประมาณนี้” เราไม่พึงเรียกเธอว่าเป็นอรรถัญญในที่นี้ แต่เพราะภิกษุรู้จักตนว่า “ว่าโดยศรัทธา ศีล
สุตตะ จาคะ ปัญญา ปฏิภาณเรามีอยู่ประมาณนี้” ฉะนั้น เราจึงเรียกเธอว่าเป็น อรรถัญญ ด้วยประการ
ฉะนี้

ภิกษุเป็นมัตตัญญ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้จักประมาณในการรับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ
และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร หากภิกษุไม่รู้จักประมาณในการรับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิ
ลานปัจจัยเภสัชบริขารเราไม่พึงเรียกเธอว่าเป็นมัตตัญญในที่นี้ แต่เพราะภิกษุรู้จักประมาณในการรับ
จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร ฉะนั้น เราจึงเรียกเธอว่าเป็น มัตตัญญ ด้วย
ประการฉะนี้

ภิกษุเป็นกาลัญญ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้จักกาลเวลาว่า “นี่เป็นกาลแห่งอุทเทส นี่เป็นกาล
แห่งปริปัจฉา นี่เป็นกาลบำเพ็ญเพียร นี่เป็นกาลหลีก” หากภิกษุไม่รู้จักกาลว่า “นี่เป็นกาลแห่งอุท
เทส นี่เป็นกาลแห่งปริปัจฉา นี่เป็นกาลบำเพ็ญเพียร นี่เป็นกาลหลีก” ไม่พึงเรียกเธอว่าเป็นมัตตัญญ
ในที่นี้ แต่เพราะภิกษุรู้จักกาลว่า “นี่เป็นกาลแห่งอุทเทส นี่เป็นกาลแห่งปริปัจฉา นี่เป็นกาลบำเพ็ญ
เพียร นี่เป็นกาลหลีก” ฉะนั้น เราจึงเรียกเธอว่าเป็น กาลัญญ ด้วยประการฉะนี้

ภิกษุเป็นปริสัณญ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้จักบริษัทว่า “นี่ขัตติยบริษัท นี่พราหมณ์บริษัท นี
คหบดีบริษัท นีสัณณบริษัท ในบริษัทนั้นเราควรเข้าไปหาอย่างนี้ ควรยืนอย่างนี้ ควรทำอย่างนี้ ควรนั่ง

อย่างนี้ ควรกล่าวอย่างนี้ ควรสบนึ่งอย่างนี้” หากภิกษุไม่รู้จัก “ชัตติยบริษัท ฯลฯ ควรสบนึ่งอย่างนี้” เราไม่เรียกเธอว่าเป็นปริสฺสณฺณ ในที่นี้ แต่เพราะภิกษุรู้จัก “ชัตติยบริษัท ฯลฯ ควรสบนึ่งอย่างนี้” ฉะนั้น เราจึงเรียกเธอว่าเป็น ปริสฺสณฺณ ด้วยประการฉะนี้

ภิกษุเป็นบุคคลโปรปรัญญ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้จักบุคคล ๒ จำพวก บุคคล ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งต้องการเห็นพระอริยะ อีกพวกหนึ่งไม่ต้องการเห็นพระอริยะ บุคคลพวกที่ไม่ต้องการเห็นพระอริยะ ก็ถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ อย่างนี้ บุคคลที่ต้องการเห็นพระอริยะก็ได้รับการสรรเสริญด้วยเหตุนี้ อย่างนี้

บุคคลผู้ต้องการเห็นพระอริยะก็มี ๒ จำพวกคือ พวกหนึ่งต้องการฟังสัทธรรม อีกพวกหนึ่งไม่ต้องการฟังสัทธรรม บุคคลพวกที่ไม่ต้องการฟังสัทธรรม ก็ถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ อย่างนี้ บุคคลพวกที่ต้องการฟังสัทธรรม ก็ได้รับการสรรเสริญด้วยเหตุนี้ อย่างนี้

บุคคลที่ต้องการฟังสัทธรรมก็มี ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งเจียโสตฟังธรรม อีกพวกหนึ่งไม่เจียโสตฟังธรรม บุคคลพวกที่ไม่เจียโสตฟังธรรม ก็ถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ อย่างนี้ บุคคลที่เจียโสตฟังธรรม ก็ได้รับการสรรเสริญด้วยเหตุนี้ อย่างนี้

บุคคลเจียโสตฟังธรรมก็มี ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งฟังแล้วทรงจำธรรมไว้ได้ อีกพวกหนึ่งฟังแล้วทรงจำธรรมไม่ได้ บุคคลพวกที่ฟังแล้วทรงจำธรรมไม่ได้ก็ถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ อย่างนี้ บุคคลพวกที่ฟังแล้วทรงจำธรรมไว้ได้ ก็ได้รับการสรรเสริญด้วยเหตุนี้ อย่างนี้

บุคคลฟังแล้วทรงจำธรรมไว้ได้ มี ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งพิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ อีกพวกหนึ่งไม่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ บุคคลพวกที่ไม่พิจารณาเนื้อความที่ทรงจำธรรมไว้ได้ก็ถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ อย่างนี้ บุคคลพวกที่พิจารณาเนื้อความที่ทรงจำธรรมไว้ได้ ก็ได้รับการสรรเสริญ ด้วยเหตุนี้ อย่างนี้

บุคคลพิจารณาเนื้อความที่ทรงจำไว้มี ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งรู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม อีกพวกหนึ่งรู้ธรรมแล้วไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม บุคคลพวกที่รู้ธรรมแล้วไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมก็ถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ อย่างนี้ บุคคลพวกที่รู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ก็ได้รับการสรรเสริญด้วยเหตุนี้ อย่างนี้

พวกหนึ่งรู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม มี ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลคนอื่น อีกพวกหนึ่งปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่นบุคคลที่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลคนอื่นก็ถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ อย่างนี้ พวกที่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น ก็ได้รับการสรรเสริญด้วยเหตุนี้ อย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้รู้จักบุคคล ๒ ฝ่ายด้วยประการฉะนี้แล ภิกษุชื่อว่าเป็นบุคคลโปรปรัญญ อย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล จึงเป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นเนื้อนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก¹³

งานวิสาขหิมาลัย เป็นกิจกรรมร่วมกันของร่วมกันคนหลายๆ คน ดังนั้น การรู้จักตัวเราเอง แล้วขยายวงกว้างออกไป รู้จักอุปนิสัยใจคอคน รู้จักถึงความต้องการ ความปรารถนา รู้จักชุมชน รู้จักสังคม ตลอดจนการรู้สัจธรรม เลือกเวลากระทำจะทำให้กิจกรรมประสบผลสำเร็จ

๓) หลักโภควิภาค ในสังคาลสูตรกล่าวถึงพระพุทธเจ้าตรัสคาถาประพันธ์ว่า...

“คฤหัสถ์ในตระกูลผู้สามารถ ครั้นรวบรวมโภคทรัพย์ได้อย่างนี้แล้ว พึงแบ่งโภคทรัพย์ออกเป็น ๔ ส่วน คือส่วนหนึ่งใช้สอย ๒ ส่วนใช้ประกอบการงาน ส่วนที่ ๔ เก็บไว้หมายใจว่าจะใช้ในยามมีอันตราย...”¹⁴

หลักโภคอาทียเป็นเหมือนสูตรสำเร็จในบริหารทรัพย์ของชีวิตคฤหัสถ์ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมด้านทรัพย์ กิจกรรมในวิสาขหิมาลัยก็ไม่ต่างไปจากจุดเล็กๆ นี้ แต่เน้นในส่วนการจำหน่ายแจกและการลงทุนไม่เข้าไปในส่วนผลิตหรือแสวงหา

๔) หลักปาปณิกรรม ในอันธสูตร สรุปความได้ว่าพระพุทธเจ้าตรัสถึงบุคคล ๓ จำพวก ได้แก่ บุคคลตาบอด บุคคลตาเดียว ๑) บุคคลตาบอด คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ไม่มีนัยน์ตา เป็นเหตุให้ได้โภคทรัพย์ที่ยังไม่ได้ หรือทำโภคทรัพย์ที่ได้แล้วให้เพิ่มพูน และเขาไม่มีนัยน์ตาเป็นเครื่องรู้ธรรมที่เป็นกุศลและอกุศล ธรรมที่มีโทษและไม่มีโทษ ธรรมที่เลวและประณีต ธรรมที่มีส่วนเปรียบด้วยธรรมฝ่ายดำและธรรมฝ่ายขาว ๒) บุคคลตาเดียว คือ บุคคลบางคนในโลกนี้มีนัยน์ตาเป็นเหตุให้ได้โภคทรัพย์ที่ยังไม่ได้ หรือทำโภคทรัพย์ที่ได้แล้วให้เพิ่มพูน แต่เขาไม่มีนัยน์ตาเป็นเครื่องรู้ธรรมที่เป็นกุศลและอกุศล ธรรมที่มีโทษและไม่มีโทษ ธรรมที่เลวและประณีต ธรรมที่มีส่วนเปรียบด้วยธรรมฝ่ายดำและธรรมฝ่ายขาว ๓) บุคคลสองตา คือ บุคคลบางคนในโลกนี้มีนัยน์ตาเป็นเหตุให้ได้โภคทรัพย์ที่ยังไม่ได้ หรือทำโภคทรัพย์ที่ได้แล้วให้เพิ่มพูน และเขามีนัยน์ตาเป็นเครื่องรู้ธรรมที่เป็นกุศลและอกุศล ธรรมที่มีโทษและไม่มีโทษ ธรรมที่เลวและประณีต ธรรมที่มีส่วนเปรียบด้วยธรรมฝ่ายดำและธรรมฝ่ายขาว

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๓ จำพวกนี้แลมีปรากฏอยู่ในโลก

โภคทรัพย์อย่างนั้นไม่มีแก่บุคคลตาบอด

และบุคคลตาบอดย่อมไม่ทำบุญ

¹³ อัง.สตตก.(ไทย) ๒๓/๖๘/๑๔๓-๑๔๖.

¹⁴ ที.ปา.(ไทย)๑๑/๒๖๕/๒๑๑.

โทษเคราะห์ย่อมมีแก่บุคคลตาบอด
 ผู้มีนัยน์ตาเสียในโลกทั้งสอง
 ในกาลต่อมา เราได้กล่าวถึงบุคคลตาเดียวนี้ไว้
 ก็บุคคลตาเดียวหมกมุ่นกับธรรมและอธรรม
 แสวงหาโภคทรัพย์ด้วยการคดโกงและการพูดเท็จ
 อันเป็นการลักขโมยทั้งสองอย่าง
 ก็มาณผู้เป็นกามโศกบุคคล
 เป็นคนฉลาดที่จะรวบรวมโภคทรัพย์
 เขาเป็นคนตาเดียวจากโลกนี้ไปสู่นรกย่อมเดือดร้อน
 ส่วนบุคคลสองตา
 เรากล่าวว่าเป็นบุคคลที่ประเสริฐที่สุด
 เขาให้ทรัพย์ที่ตนได้มาด้วยความหมั่นเป็นทาน
 จากโภคทรัพย์ที่ตนหาได้โดยชอบธรรม
 มีความดำริประเสริฐ มีจิตใจไม่วอกแวก
 ย่อมเข้าถึงฐานะที่เจริญซึ่งไปแล้วไม่เศร้าโศก
 บุคคลควรเว้นให้ห่างไกลจากบุคคลตาบอดและบุคคลตาเดียว
 แต่ควรคบบุคคลสองตาที่ประเสริฐที่สุด¹⁵

วิสัยทัศน์มีขอบเขตแห่งการมองเห็นด้วยตา หากแต่เป็นการมองเห็นด้วยปัญญา เป็นจินตภาพแห่งโลกอันกว้างไกล การมีวิสัยทัศน์แคบย่อมก่อให้เกิดคุณค่าน้อย มีวิสัยทัศน์กว้างก็เกิดคุณค่ามาก คนที่เกิดมามองเห็นชีวิตคือกิจกรรมการแสวงหาวัตถุ เพลิดเพลินในกิจกรรมทางกายภาพจนจบชีวิตก็ไม่ต่างอะไรกับคนตาเดียว สำหรับผู้มองเห็นทั้งโลกแห่งวัตถุและความจริงที่เกินกว่าโลกแห่งวัตถุย่อมเป็นเหมือนคนสองตา ส่วนคนที่เกิดมาแสวงหาโลกแห่งวัตถุก็ไม่ได้ สัจธรรมอันสูงส่งก็มองไม่เห็นบอดสนิท

๕) หลักคิหิสุข ในอานันยสูตร พระพุทธเจ้าตรัสกับอนาถบิณฑิกคหบดีว่า คหบดี สุข ๔ ประการนี้คฤหัสถ์ผู้บริโศกาม พึงได้รับตามกาล ตามสมัย คือ ๑) อตฺถิสุข สุขเกิดจากความมีทรัพย์ คือ กุลบุตรในโลกนี้มีโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม เขาย่อมได้รับความสุขโสมนัส ๒) โภคสุข สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ คือ กุลบุตรในโลกนี้ใช้สอยโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม เขาย่อมได้รับความสุขโสมนัส

¹⁵อง.ติ.ก.(ไทย) ๒๐/๒๙/๑๓๘-๑๔๐.

๓) อานันยสุข สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ คือ กุลบุตรในโลกนี้ไม่เป็นหนี้ใคร ไม่ว่าจะน้อยหรือมากก็ตาม เขาย่อมได้รับความสุขโสมนัส ๔) อนวัชชสุข สุขเกิดจากความประพฤติที่ไม่มีโทษ คือ อริยสาวกในวินัยนี้ประกอบด้วยกายกรรมที่ไม่มีโทษ วจีกรรมที่ไม่มีโทษ และมโนกรรมที่ไม่มีโทษ เขาย่อมได้รับความสุขโสมนัส คหบดีผู้บริโภคมัย พึงได้รับสุข ๔ ประการนี้ตามกาล ตามสมัย

นรชนผู้จะต้องตาย

รู้สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้

ระลึกถึงสุขเกิดจากความมีทรัพย์

เสวยสุขจากการใช้จ่ายทรัพย์

ย่อมเห็นแจ้งด้วยปัญญา

ผู้มีปัญญาดีเห็นชัดอยู่อย่างนี้ย่อมรู้ส่วนทั้ง ๒ ว่า สุขแม้ทั้ง ๓ นี้มีค่าไม่ถึงเสียยิ่ง ๑๖

แห่งสุขเกิดจากความประพฤติอันไม่มีโทษ¹⁶

๖) หลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม ในทีฆชาณสูตร¹⁷ และอุชชยสูตรกล่าวถึงหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรมปรากฏ¹⁸ มีใจความสรุปได้ว่า สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิคมของชาวโกฬิยะชื่อว่า กักรปตตะ เขตกรุงโกฬิยะ ครั้นนั้น โกฬิยะบุตรชื่อว่า ชื่อว่าชาณุเข้าไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า พวกตนเป็นคฤหัสถ์ ขอให้พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงธรรมที่เป็นประโยชน์ในภพนี้และประโยชน์ในภพหน้า พระองค์จึงทรงแสดงธรรมที่เป็นประโยชน์ในภพนี้ ๔ ประการ และธรรมที่เป็นประโยชน์ในภพหน้า ๔ ประการ ธรรมที่เป็นประโยชน์ในภพนี้ ๔ ประการ คือ (๑) อุฏฐานสัมปทา หมายถึง ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น (๒) อารักขสัมปทา หมายถึง ความถึงพร้อมด้วยการรักษา (๓) กัลยาณมิตตตา หมายถึง ความเป็นผู้มีมิตรดี (๔) สมชีวิตา หมายถึง ความเป็นอยู่เหมาะสม

อุฏฐานสัมปทา คือ กุลบุตรในโลกนี้เลี้ยงชีพด้วยการงานใด จะเป็นกสิกรรม พาณิชยกรรม โครักษกรรม เป็นช่างศร รับราชการ หรือศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการทำงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในการทำงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น สามารถทำได้ สามารถจัดได้ นี้เรียกว่า อุฏฐานสัมปทา

อารักขสัมปทา คือ กุลบุตรในโลกนี้มีโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม เขารักษาคุ้มครองโภค

¹⁶ อัง.จตุกก.๒๑/๖๒/๑๐๕-๑๐๗.

¹⁷ อัง. อฏฐก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๐.

¹⁸ อัง. อฏฐก. (ไทย) ๒๓/๕๕/๓๔๔.

ทรัพย์นั้นด้วยคิดว่า "ทำอะไร โภคทรัพย์เหล่านี้ของเรา จึงจะไม่ถูกพระราชาจับ โจรไม่ลัก ไฟไม่ไหม้ น้ำไม่พัดไป ทายาทผู้ไม่เป็นที่รักไม่ลักไป" นี้เรียกว่า อารักขสัมปทา

กัลยาณมิตตตา คือ กุลบุตรในโลกนี้วางตัวเหมาะสม เจริญ สนทนากับคนในหมู่บ้านหรือในนิคมที่ตนอาศัยอยู่ จะเป็นคหบดี บุตรคหบดี คนหนุ่มผู้เคร่งศีล หรือคนแก่ผู้เคร่งศีลก็ตาม ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยจาคะ และถึงพร้อมด้วยปัญญา คอยศึกษาสัทธาสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาตามสมควร คอยศึกษาศีลสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศีลตามสมควร คอยศึกษาจาคะสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะตามสมควร และคอยศึกษาปัญญาสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาตามสมควร นี้เรียกว่า กัลยาณมิตตตา

สมชีวิตา คือ กุลบุตรในโลกนี้รู้ทางเจริญแห่งโภคทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีพแต่พอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ผิดเคืองนักด้วยคิดว่า "ด้วยการใช้จ่ายอย่างนี้ รายรับของเราจักเกินรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักไม่เกินรายรับ" เปรียบเหมือนคนชั่งของ หรือลูกลมของคนที่ชั่งของ ยกตราชั่งขึ้นดูก็รู้ได้ว่า "ต้องลดลงเท่านี้ หรือเพิ่มขึ้นเท่านี้" ฉะนั้นใด กุลบุตรก็ฉันทันนั้นเหมือนกัน รู้ทางเจริญแห่งโภคทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีพแต่พอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ผิดเคืองนักด้วยคิดว่า "ด้วยการใช้จ่ายอย่างนี้ รายรับของเราจักเกินรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักไม่เกินรายรับ" ถ้ากุลบุตรนี้มีรายรับน้อย แต่เลี้ยงชีพอย่างฟุ่มเฟือย ก็จะมีผู้กล่าวหาเขาได้ว่า "กุลบุตรผู้นี้ใช้จ่ายโภคทรัพย์เหมือนคนกินผลไม้เตื่อ" ถ้ากุลบุตรนี้มีรายรับมาก แต่เลี้ยงชีพอย่างผิดเคือง ก็จะมีผู้กล่าวหาเขาได้ว่า "กุลบุตรผู้นี้จักตายอย่างไม่สมฐานะ" แต่เพราะกุลบุตรนี้รู้ทางเจริญแห่งโภคทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีพแต่พอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ผิดเคืองนักด้วยคิดว่า "ด้วยการใช้จ่ายอย่างนี้ รายรับของเราจักเกินรายจ่ายและรายจ่ายของเราจักไม่เกินรายรับ" นี้เรียกว่า สมชีวิตา

พยัคฆปัชชะ โภคทรัพย์ที่เกิดขึ้นโดยชอบอย่างนี้ มีทางเสื่อม ๔ ประการ คือ ๑) เป็นนักแสดงหญิง ๒) เป็นนักแสดงสุรา ๓) เป็นนักแสดงการพนัน ๔) เป็นผู้มิดิตรชั่ว มีสหายชั่ว มีเพื่อนชั่ว เปรียบเหมือนสระน้ำใหญ่มีทางไหลเข้า ๔ ทาง มีทางไหลออก ๔ ทาง บุรุษพึงปิดทางไหลเข้า เปิดทางไหลออกของสระน้ำนั้น และฝนก็ได้ตกต้องตามฤดูกาล เมื่อเป็นเช่นนี้ สระน้ำใหญ่นั้นก็เหือดแห้งไป ไม่เพิ่มปริมาณขึ้นเลย ฉะนั้นใด โภคทรัพย์ที่เกิดขึ้นโดยชอบอย่างนี้ ก็ฉันทันนั้นเหมือนกัน มีทางเสื่อม ๔ ประการ คือ ๑) เป็นนักแสดงหญิง ๒) เป็นนักแสดงสุรา ๓) เป็นนักแสดงการพนัน ๔) เป็นผู้มิดิตรชั่ว มีสหายชั่ว มีเพื่อนชั่ว

พยัคฆปัชชะ โภคทรัพย์ที่เกิดขึ้นโดยชอบอย่างนี้ มีทางเจริญ ๔ ประการ คือ ๑) ไม่เป็นนักแสดงหญิง ๒) ไม่เป็นนักแสดงสุรา ๓) ไม่เป็นนักแสดงการพนัน ๔) เป็นผู้มิดิทรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี เปรียบเหมือนสระน้ำใหญ่มีทางไหลเข้า ๔ ทาง มีทางไหลออก ๔ ทาง บุรุษพึงเปิดทางไหลเข้า ปิดทางไหลออกของสระน้ำนั้น และฝนก็ได้ตกต้องตามฤดูกาล เมื่อเป็นเช่นนี้ สระน้ำใหญ่นั้นก็เพิ่มปริมาณขึ้น ไม่

เหือดแห้งไปเลย ฉันทใด โภคทรัพย์ที่เกิดขึ้นโดยชอบอย่างนี้ ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน มีทางเจริญ ๔ ประการ คือ ๑) ไม่เป็นนักเลงหญิง ๒) ไม่เป็นนักเลงสุรา ๓) ไม่เป็นนักเลงการพนัน ๔) เป็นผู้มิตร์ดี มีสหายดี มีเพื่อนดี พยัคฆปัชชะ ธรรม ๔ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อเกื้อกูลในภพนี้ เพื่อสุขในภพนี้แก่
กุลบุตร

พยัคฆปัชชะ ธรรม ๔ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อเกื้อกูลในภพหน้า เพื่อสุขในภพหน้าแก่
กุลบุตร ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ ๑) สัทธาสัมปทา ๒) สีลสัมปทา ๓) จาคสัมปทา ๔) ปัญญา
สัมปทา

สัทธาสัมปทา คือ กุลบุตรในโลกนี้เป็นผู้มีศรัทธา เชื่อปัญญาเครื่องตรัสรู้ของตถาคตว่า "แม้
เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็น
พระพุทธรเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค" นี้เรียกว่า สัทธาสัมปทา มนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธรเจ้า เป็น
พระผู้มีพระภาค" นี้เรียกว่า สัทธาสัมปทา

สีลสัมปทา คือ กุลบุตรในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ เว้นขาดจากการเสพของ
มีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท นี้เรียกว่า สีลสัมปทา

จาคสัมปทา คือ กุลบุตรในโลกนี้มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน มีจาคะอันสละแล้ว
มีฝ่ามือชุ่ม ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการแจกทานอยู่ครองเรือนนี้เรียกว่า จาคสัมปทา

ปัญญาสัมปทา คือ กุลบุตรในโลกนี้เป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณา
เห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ชำแรกกิเลสให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบนี้เรียกว่า ปัญญา
สัมปทา

พยัคฆปัชชะ ธรรม ๔ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อเกื้อกูลในภพหน้า เพื่อสุขในภพหน้าแก่
กุลบุตร

คนขยันหมั่นเพียรในการทำงาน

ไม่ประมาท รู้วิธีการเลี้ยงชีพแต่พอเหมาะ

รักษาทรัพย์ที่หามาได้ เป็นผู้มีศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล

รู้ความประสงค์ของผู้ขอ ปราศจากความตระหนี่

ชำระทางแห่งประโยชน์ที่มีในภพหน้าอยู่เป็นนิตย์

ที่พระพุทธรเจ้าผู้มีพระนามว่าสัจจะตริสธรรม ๘ ประการดังกล่าวมานี้

เพื่อผู้ครองเรือน ผู้มีศรัทธา

อันเป็นเหตุนำสุขมาให้ในโลกทั้ง ๒ คือ

ประโยชน์เกื้อกูลในภพนี้ และสุขในภพหน้า

จาคะ บุญนี้ย่อมเจริญยิ่งขึ้น แก่คุณผู้สละทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้¹⁹

ในอุชชยสูตรว่าด้วยอุชชยพราหมณ์ สรุปลงได้ว่า ครั้งหนึ่ง อุชชยพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค พอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ สมควรได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

"ข้าแต่ท่านพระโคตม พวกข้าพระองค์คิดจะไปอยู่ต่างถิ่น ขอท่านพระโคตมโปรดแสดงธรรมที่จะอำนวยผลเพื่อเกื้อกูลในภพนี้ เพื่อสุขในภพนี้ เพื่อเกื้อกูลในภพหน้า เพื่อสุขในภพหน้าแก่พวกข้าพระองค์เถิด พระพุทธเจ้าข้า"²⁰... พระผู้มีพระภาคได้ตรัสหลักธรรมเดียวกันกับในทีฆชาณสูตร

ธรรมชุดนี้ตรัสแก่ทีฆชาณชาวโกฬิยะ และตรัสแก่อุชชยพราหมณ์ เนื้อหาสาระเป็นข้อธรรมเดียวกันมีข้อสังเกต คือ ชุดธรรมที่เน้นในภพนี้ซึ่งเกี่ยวข้องกับการลงมือปฏิบัติการณ์อันเกี่ยวเนื่องด้วยสังคัม ส่วนธรรมอีกชุดหนึ่งเน้นไปในด้านจิตใจและสติปัญญาของปัจเจกบุคคล ธรรม ๒ ชุดนี้ น่าจะมีความเกี่ยวเนื่องถึงกันอย่างแยกกันไม่ออก หมายถึงว่าจะใช้เพียงหลักธรรมเพื่อเกื้อกูลในภพนี้ เพื่อสุขในภพนี้เท่านั้นยังไม่สมบูรณ์ ไม่ถึงที่สุดแห่งความดี ดังนั้นจึงต้องมีการกระทำดียิ่งกว่านี้ที่เป็นฐานทางด้านจิตใจอีกชุดมาเป็นฐานแห่งความดีนี้ และในทางกลับกันจะให้ดีขึ้นแต่เฉพาะจิตใจและปัญญาเท่านั้นก็เป็นไปไม่ได้จำต้องพึ่งพาความดีงามที่มาจากการลงมือกระทำ จากการสร้างสรรค์ระดับสังคมด้วยจึงจักทำให้เกิดความดีงามที่สมบูรณ์ตามแนวทางของหลักธรรมชุดนี้

เป็นที่สังเกตว่ายังมีธรรมอีกชุดหนึ่งที่เป็นเงื่อนไขสำคัญในการแสวงหาโภคทรัพย์สัมฤทธิ์ผลหรือไม่สัมฤทธิ์ผลในภพนี้ คือ ธรรมที่เรียกว่าทางแห่งความเสื่อมหรือทางแห่งความเจริญของโภคทรัพย์ อันได้แก่ ความเป็นนักเลงหญิง นักเลงสุรา นักเลงการพนัน มีมิตรชั่ว สหายชั่ว เพื่อนชั่ว

ผู้วิจัยมองว่าธรรมชุดนี้เสมือนหนึ่งยาชุด ๓ เม็ด ในแต่ละเม็ดมีคุณภาพที่ต่างกันไป กล่าวคือ เม็ดที่หนึ่ง ได้แก่ หลักธรรมสำหรับภพนี้มีคุณภาพขจัดโรคทางกายและสังคัม เม็ดที่สอง ได้แก่ หลักธรรมที่บอกทางเสื่อม/ทางเจริญแห่งโภคทรัพย์มีคุณภาพป้องกันโรคทางกาย/สังคัม ให้มีความเข้มแข็งทางกายภาพ และเม็ดที่สาม ได้แก่ หลักธรรมเพื่อเกื้อกูลภพหน้า เพื่อสุขในภพหน้ามีคุณภาพรักษาโรคทางจิตสร้างความเข้มแข็งทางจิตปัญญา ยาทั้งสามเม็ดเป็นภูมิคุ้มกันชีวิตในปัจจุบันและอนาคต คุณความสัมพันธ์หลักธรรมชุดหลักที่ภูมิจำกัดสังวัตตนิกรรม มีความสัมพันธ์ตามตารางดังนี้

¹⁹ อัง. อรรถก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๐-๓๔๔.

²⁰ คั่นควารายละเอียดใน อัง. อรรถก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๔-๓๔๘.

ตาราง ที่ ๒.๑

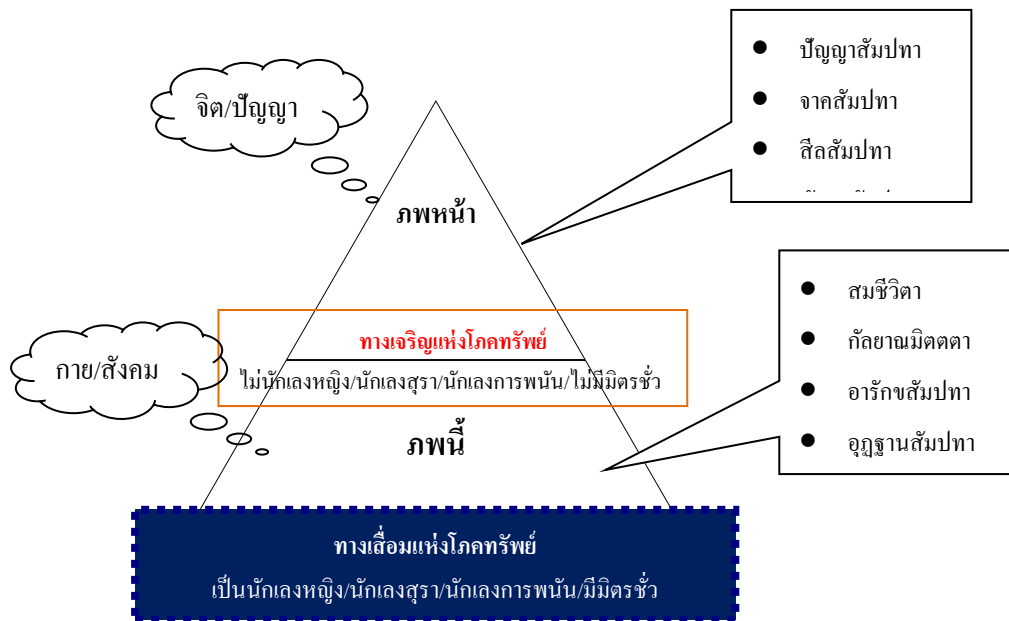
ความสัมพันธ์ของหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตินิกธรรม

ธรรมเพื่อเกื้อกูล/เพื่อสุขในภพหน้า	● ปัญญาสัมปทา ● จาคสัมปทา ● สีลสัมปทา ● สัทธาสัมปทา
ทางเสื่อม/เจริญแห่งโภคทรัพย์	● เป็น/ไม่เป็นนักเลงหญิง ● เป็น/ไม่เป็นนักเลงสุรา ● เป็น/ไม่เป็นนักเลงการพนัน ● เป็น/ไม่เป็นผู้มีมิตรชั่ว มีสหายชั่ว มีเพื่อนชั่ว
ธรรมเพื่อเกื้อกูล/เพื่อสุขในภพนี้	● สมชีวิตา ● กัลยาณมิตตตา ● อารักขสัมปทา ● อุฏฐานสัมปทา

จากตาราง เมื่อพิจารณาในแง่ของเป้าหมายจะเห็นว่าธรรมเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขในภพนี้ อันได้แก่ สมชีวิตา กัลยาณมิตตตา อารักขสัมปทา อุฏฐานสัมปทา มีความสัมพันธ์เชิงเป้าหมายที่ธรรมเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขในภพหน้า อันได้แก่ ปัญญาสัมปทา จาคสัมปทา สีลสัมปทา สัทธาสัมปทา แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นการจะเข้าถึงเป้าหมายได้ ก็ขึ้นกับเงื่อนไขระหว่างทางเดินไปสู่เป้าหมายนั้น หากว่าเดินพลาดไปในเส้นทางเสื่อมก็ไม่ถึงเป้าหมาย แต่หากเดินอยู่ในกรอบแห่งหนทางความเจริญก็จะถึงเป้าหมายสูงสุดนั้นได้ กล่าวอีกนัยได้ว่าความอยู่ดีกินดีของบุคคล ความปกติสุขสงบร่มเย็นของสังคมเป็นฐานยกจิตใจให้มีความมั่นใจ มีระเบียบวินัย มีความเสียสละ เอื้อเฟื้อ และมีปัญญาพิจารณาเห็นสัจธรรม กำจัดกิเลสถึงความสิ้นทุกข์ได้ในที่สุด ดูความสัมพันธ์หลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตินิกธรรมเชื่อมโยงถึงเป้าหมายสูงสุดแห่งชีวิต ตามแผนผังต่อไปนี้

แผนผังที่ ๒.๑

ความสัมพันธ์หลักที่ภูธธัมมิกัตถสังวัตตินิกธรรมเชื่อมโยงถึงเป้าหมายสูงสุดแห่งชีวิต

๗) **หลักขรรวาสธรรม** ในอาฬวกสูตร ว่าด้วยอาฬวกยักษ์ทูลถามปัญหา สรุปความได้ว่า สมัยที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ที่อยู่ของพวกอาฬวกยักษ์ เขตเมืองอาฬวี พวกยักษ์ไล่เข้าไล่ออก พระพุทธเจ้าก็ทำตาม แต่เมื่อครั้งที่ ๔ พระพุทธเจ้าไม่ทำตาม พวกยักษ์จึงถามปัญหาและขู่ว่าหากตอบไม่ได้จะควักดวงจิต ขี้หัวใจ จับเหวี่ยงไปตกที่ฝั่งแม่น้ำคงคาปากโน้น พระพุทธองค์ไม่หวาดหวั่น แต่ประการใดพร้อมตรัสว่าไม่มีใครสามารถทำให้พระองค์เป็นเช่นนั้นได้เลย..พวกยักษ์ถามว่า อะไรเล่าเป็นทรัพย์เครื่องปลื้มใจที่ประเสริฐสุดของคนในโลกนี้ อะไรเล่าที่บุคคลประพฤติดีแล้วนำความสุขมาให้ อะไรเล่าเป็นรสที่ติกว่ารสทั้งหลาย บุคคลมีความเป็นอยู่อย่างไร นักปราชญ์จึงกล่าวว่า มีชีวิตประเสริฐ...คนผู้ครองเรือนมีศรัทธา ประพฤติธรรม ๔ ประการนี้คือ สัจจะ ธรรมะ อิติ และจาคะ ตายแล้วย่อมไม่เศร้าโศก เชิญท่านถามสมณพราหมณ์เหล่าอื่นดูเถิดว่า ในโลกนี้ เหตุให้ได้เกียรติที่ยิ่งไปกว่าสัจจะก็ดี เหตุที่ได้ปัญญาที่ยิ่งไปกว่า ทมะก็ดี เหตุให้ผู้ภุมิตรสหายไว้ได้ยิ่งไปกว่าจาคะก็ดี เหตุให้หาทรัพย์ได้ยิ่งไปกว่าขันติก็ดี มีอยู่หรือไม่²¹

²¹ ข.สุ.(ไทย) ๒๕/๑๘๓-๑๘๔/๕๔๒-๕๔๕.

๘) หลักอภิธานิธรรม ในมหาปริณิพพานสูตร²² ราชอภิธานิธรรม ข้อความว่า

สมัยนั้น ท่านพระอานนท์ยืนถวายงานพัดพระผู้มีพระภาคอยู่ ณ เบื้องพระปฤษฎางค์ พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกท่านพระอานนท์มาตรัสถามว่า

(๑) “อานนท์ เธอได้ยินไหมว่า ‘พวกเจ้าวัชชีหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ประชุมกันมากครั้ง’” ท่านพระอานนท์ทูลตอบว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า ‘พวกเจ้าวัชชีหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ประชุมกันมากครั้ง’” พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ประชุมกันมากครั้ง”

(๒) “อานนท์ เธอได้ยินไหมว่า ‘พวกเจ้าวัชชีพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเล็กประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พวกเจ้าวัชชีจะพึงทำ’” “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า ‘พวกเจ้าวัชชีพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเล็กประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พวกเจ้าวัชชีจะพึงทำ’” “อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเล็กประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พวกเจ้าวัชชีจะพึงทำ”

(๓) “อานนท์ เธอได้ยินไหมว่า ‘พวกเจ้าวัชชีไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรมที่วางไว้เดิม๑’” “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า ‘พวกเจ้าวัชชีไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรมที่วางไว้เดิม’” “อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้วถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรมที่วางไว้เดิม”

(๔) “อานนท์ เธอได้ยินไหมว่า ‘พวกเจ้าวัชชี สักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจ้าวัชชีผู้มีพระชนมายุมากของชาววัชชี และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง’” “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า ‘พวกเจ้าวัชชี สักการะ เคารพนับถือ บูชาเจ้าวัชชีผู้มีพระชนมายุมากของชาววัชชี และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง’” “อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจ้าวัชชีผู้มีพระชนมายุมากของชาววัชชี และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง”

²² ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๑๐ หน้า :๗๘ }(แก้ไข)

(๕) “อานนท์ เธอได้ยินไหมว่า ‘พวกเจ้าวัชชีไม่อุตคร่าขึ้นใจกุลสตรี หรือกุลกุมารีให้อยู่ร่วมด้วย’ “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า ‘พวกเจ้าวัชชีไม่อุตคร่าขึ้นใจกุลสตรี หรือกุลกุมารีให้อยู่ร่วมด้วย’ “อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังไม่อุตคร่าขึ้นใจกุลสตรี หรือกุลกุมารีให้อยู่ร่วมด้วย” ๖. “อานนท์ เธอได้ยินไหมว่า ‘พวกเจ้าวัชชี สักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจดีย์ในแคว้นวัชชีของชาววัชชีทั้งในเมืองและนอกเมือง และไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป” “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า ‘พวกเจ้าวัชชี สักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจดีย์ในแคว้นวัชชีของชาววัชชีทั้งในเมืองและนอกเมือง และไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป” “อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจดีย์ในแคว้นวัชชีของชาววัชชีทั้งในเมืองและนอกเมือง และไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป”

(๗) “อานนท์ เธอได้ยินไหมว่า ‘พวกเจ้าวัชชีจัดการรักษา คุ่มครอง ป้องกันพระอรหันต์ทั้งหลายโดยชอบธรรมด้วยตั้งใจว่า ‘ทำอย่างไร พระอรหันต์ที่ยังไม่มาพึงมาสู่แคว้นของเรา ท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุกในแคว้นแคว้น’ “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า ‘พวกเจ้าวัชชีจัดการรักษาคุ่มครอง ป้องกันพระอรหันต์ทั้งหลายโดยชอบธรรมด้วยตั้งใจว่า ‘ทำอย่างไร พระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แคว้นของเรา ท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุกในแคว้นแคว้น’ “อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังจัดการรักษา คุ่มครอง ป้องกันพระอรหันต์ทั้งหลายโดยชอบธรรมด้วยตั้งใจว่า ‘ทำอย่างไร พระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แคว้นของเรา ท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุกในแคว้นแคว้น’

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกับวัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แคว้นมคธว่า “พราหมณ์สมัยหนึ่ง เราอยู่ที่สารินทเจดีย์ เขตกรุงเวสาลี ได้แสดงอภิธานิยธรรม ๗ ประการนี้ แก่พวกเจ้าวัชชี พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังมีอภิธานิยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่และใส่ใจอภิธานิยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่” เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้ วัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แคว้นมคธได้กราบทูลดังนี้ว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม พวกเจ้าวัชชีมีอภิธานิยธรรมแม้เพียงข้อเดียวก็พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ไม่จำเป็นต้องกล่าวว่ามิครบทั้ง ๗ ประการ ข้าแต่ท่านพระโคตม พระราชาแห่งแคว้นมคธพระนามว่า อชาตศัตรู เวเทหิบุตร ไม่ควรทำสงครามกับพวกเจ้าวัชชี นอกจากจะใช้วิธีปรองดองทางการทูต หรือไม่ก็ทำให้แตกสามัคคีกัน ข้าแต่ท่านพระโคตม ถ้าอย่างนั้นบัดนี้ ข้าพระองค์ขอทูลลากลับ เพราะมีกิจมาก มีหน้าที่ที่จะต้องทำอีกมากพระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พราหมณ์

ขอท่านจงกำหนดเวลาที่สมควร ณ บัดนี้เถิด” จากนั้น วัสสการพราหมณ์ มหาอำมาตย์แคว้นมคธ มีใจยินดีชื่นชมพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว ลุกจากที่นั่งจากไป

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้นำหลักธรรมทั้ง ๘ ชุตผนวกกัน ในแต่ละชุดมีคุณภาพที่ต่างกันไป กล่าวคือหลักธรรมบางชุดเน้นไปในการสร้างความมั่นคงเข้มแข็งในกายดำเนินชีวิตทางกายภาพ สังคม ตลอดจนถึงเป้าหมายสูงสุดของชีวิต บางชุดเน้นไปในด้านสร้างความมั่นคงทางสังคมเป็นหลัก มีความสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสมตั่งนั้นยาทั้งสองชุดจึงเป็นภูมิคุ้มกันชีวิตในปัจจุบัน และอนาคต ไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์ในปัจจุบันนี้เท่านั้น

๒.๑.๒ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบ่งประเด็นศึกษา เป็น ๓ ประเด็น คือ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กระบวนทรรศน์การพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และกรอบแนวคิดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ ๑๐ ดังนี้

๑) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง²³ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ประมวลพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๔๙) และได้จัดทำเป็นบทความเรื่อง “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” และได้้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขพระราชทานและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำบทความที่ทรงแก้ไขแล้วไปเผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของสำนักงานฯ และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไป เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ ซึ่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ได้รับการเชิดชูสูงสุดจากองค์การสหประชาชาติ ว่าเป็นปรัชญาที่มีประโยชน์ต่อประเทศไทยและนานาประเทศ พร้อมทั้งสนับสนุนให้ประเทศสมาชิกยึดเป็นแนวทางสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระราชดำรัสแก่พสกนิกรชาวไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ และพูดถึงอย่างชัดเจนในวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ (ภายหลังวิกฤติเศรษฐกิจ พ.ศ. ๒๕๔๐) เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขเศรษฐกิจของประเทศไทยให้ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในทางการเมืองของไทย เศรษฐกิจพอเพียงมีบทบาทสำคัญในการสถาปนาอำนาจนำด้านอุดมการณ์ โดยเฉพาะอุดมการณ์กษัตริย์นิยมในสังคมไทยในฐานะ “กษัตริย์นักพัฒนา” ซึ่งส่งผลต่อการ

²³สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กรอบแนวคิดและทิศทางของแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ฉบับที่ ๑๐. <http://www.nesdb.go.th>

เติบโตของอุตสาหกรรมเศรษฐกิจพอเพียง สิ่งเหล่านี้ถูกต่อยอดและผลิตซ้ำโดยสถาบันทางสังคมต่าง ๆ เช่น สถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ สื่อมวลชน ส่งผลให้เศรษฐกิจพอเพียงมีบทบาทต่อการกำหนดอุดมการณ์การพัฒนาของประเทศ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับ การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

๒) กระบวนทรรศน์การพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง²⁴ ทิศทางการพัฒนาประเทศไทยในระยะ ๑๐ – ๑๕ ปี ข้างหน้าจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้ดำเนินไปในทางสายกลางบนพื้นฐานดุลยภาพเชิงพลวัตของการพัฒนาและพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น ดังนี้

(๑) ยึดหลักการ “ความพอเพียง” ซึ่งมีคุณลักษณะสำคัญ ๓ ประการ กล่าวคือ การใช้หลัก “ความมีเหตุผล” ในการวิเคราะห์และทำความเข้าใจกับสถานะของประเทศได้อย่างชัดเจนว่ามีจุดอ่อนและจุดแข็งในการพัฒนาเรื่องใดบ้าง ต้องเข้าใจถึงโอกาสและภัยคุกคามที่อาจเกิดขึ้น เพื่อเลือกรับหรือนำสิ่งที่ดีมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประเทศ และพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่อาจเป็นภัยคุกคามประเทศ วิธีคิดอย่างมีเหตุผลดังกล่าวจะนำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับ “ความพอประมาณ” เพื่อสร้างสมดุลในการพัฒนาบนพื้นฐานความพอดีระหว่างความสามารถในการพึ่งตนเองกับความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลก ระหว่างสังคมชนบทกับสังคมเมือง โดยคำนึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและการเตรียม “ระบบภูมิคุ้มกัน” ด้วยการบริหารจัดการ

²⁴สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. การเปลี่ยนแปลงของบริบทการพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์สถานการณ์และทิศทางการปรับตัวของประเทศไทย. หน้า ๓๓๓-๓๓๔.
<http://www.nesdb.go.th>

ความเสี่ยงให้เพียงพอพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ

(๒) การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอนต้องใช้ “ความรู้” ในการพัฒนาต่าง ๆ ด้วยความระมัดระวัง เป็นไปตามลำดับขั้นตอนและสอดคล้องกับสภาพวิถีของสังคมไทย เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาประเทศ ขณะเดียวกันต้องเสริมสร้างศีลธรรมในจิตใจของคนในชาติในทุกภาคส่วนและทุกระดับ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักวิชาการ และนักธุรกิจเอกชนให้มีจิตสำนึกใน “คุณธรรม” มีจริยธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วย “ความเพียร” อันจะเป็นภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีให้พร้อมเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

๓) กรอบแนวคิดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ มุ่งพัฒนาสู่ “สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน Green Society” แนวคิดพื้นฐานยังคงยึด “คนเป็น ศูนย์กลางของการพัฒนา” ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยคำนึงถึง (๑) ทางสายกลาง คือตั้งอยู่ในความไม่ประมาท พึ่งตนเองให้มากขึ้น (๒) ความสมดุลและความยั่งยืน คือเน้นพัฒนาในลักษณะองค์รวม มีความพอดี มีความหลากหลายกลมกลืนและเกิดผลยั่งยืน ความพอประมาณอย่างมีเหตุผล คือไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ รู้จักพอ และมีเหตุผล ภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันโลก คือรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก สามารถป้องกันและลดผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ (๓)เสริมสร้างคุณภาพคน คือมีจิตสำนึกในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีเมตตาจิต เอื้ออาทรต่อกัน ดำรงชีวิตด้วยความอดทน มีวินัย มีความเพียร และพัฒนาความรู้และปัญญาอย่างต่อเนื่อง

๒.๒ แนวคิดและประวัติความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย

ในหัวข้อแนวคิดและประวัติความเป็นมาของวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย แบ่งประเด็นศึกษาได้ ๓ ประเด็น คือ ความหมายและลักษณะของวิสาหกิจชุมชน พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และแนวคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ดังนี้

๒.๒.๑ ความหมายและลักษณะของวิสาหกิจชุมชน

คำว่า วิสาหกิจชุมชน (community enterprise) หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน ความหมายของวิสาหกิจชุมชนโดยสรุป คือ การประกอบการเพื่อการจัดการ “ทุนของชุมชน” อย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง “ทุนของชุมชน” ไม่ได้หมายถึงแต่เพียงเงิน แต่รวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา

ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม (กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นพี่เป็นน้องไว้ใจกัน)

ลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชน มีองค์ประกอบอย่างน้อย ๗ ประการ ได้แก่ ๑) ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ ๒) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน โดยใช้วัตถุดิบ ทรัพยากร ทุนแรงงานในชุมชน เป็นหลัก ๓) ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน ๔) เป็นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานภูมิปัญญาสากล ๕) มีการดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ๖) มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ และ ๗) มีการพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชนเป็นเป้าหมาย เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน หมายถึง คณะบุคคลที่รวมตัวกัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงาน ของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย

๒.๒.๒ พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

เกี่ยวกับพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน แบ่งประเด็นศึกษาได้ ๗ ประเด็น คือ ความเป็นมา หลักการ การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ประโยชน์ของวิสาหกิจชุมชน การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ระบบการจัดการวิสาหกิจชุมชน ดังมีรายละเอียดดังนี้

๑) ความเป็นมา ในชุมชนมีการรวมตัวกันเพื่อประกอบธุรกิจในระดับรากหญ้าอยู่มากมาย ซึ่งเป็นธุรกิจที่ยังมีขนาดไม่ถึงวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (SME) หรือสหกรณ์ แต่เป็นธุรกิจที่สามารถช่วยเหลือเศรษฐกิจของประเทศได้ในระดับหนึ่ง ธุรกิจในระดับนี้ยังมีปัญหาที่ประสบอยู่ คือ ๑) ไม่เป็นที่ยอมรับของหน่วยงานรัฐหรือเอกชนอื่น ๆ เนื่องจากไม่มีกฎหมายรองรับ ๒) การสนับสนุนจากภาครัฐไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริง เนื่องจากข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย และความต้องการไม่ชัดเจน รัฐบาลจึงกำหนดให้มีการออกกฎหมายรองรับการประกอบการ

๒) หลักการ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งจำนวนหนึ่งอยู่ในระดับที่ไม่พร้อมจะเข้ามาแข่งขันทางการค้า ให้ได้รับการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ประกอบการของหน่วยธุรกิจที่สูงขึ้น

๓) การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กฎหมายกำหนดให้มีการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนอย่างครบวงจร ดังนี้ (๑) ระดับปฐมภูมิ ส่งเสริมการจัดตั้ง การให้ความรู้ การศึกษาวิจัย ในการนำทุนชุมชนมาใช้เหมาะสม การร่วมมือกันในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ (๒) ระดับสูงขึ้น ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การรักษาคุณภาพ การศึกษาวิจัยเทคโนโลยีและการตลาด การสร้าง

ความเชื่อถือทางธุรกิจ และความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค การประสานงานแหล่งเงินทุน เพื่อให้สามารถเป็นผู้ประกอบการหรือพัฒนาไปสู่การประกอบธุรกิจขนาดย่อม และขนาดกลาง ต่อไป (๓) การส่งเสริมเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน รัฐจะให้การสนับสนุนการจัดตั้งการประกอบการ การตลาด ความสัมพันธ์และความร่วมมือกันระหว่างเครือข่าย หรือภาคธุรกิจหรืออุตสาหกรรมอื่น เพื่อขยายและสร้างความมั่นคงให้แก่กิจการวิสาหกิจชุมชน

๔) ประโยชน์ของวิสาหกิจชุมชน (๑) การรวมตัวกันของเกษตรกรในการประกอบธุรกิจในระดับชุมชน มีความมั่นคง ได้รับการรับรองตามกฎหมาย (๒) การส่งเสริมความรู้ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น การพัฒนาความสามารถในการจัดการ ตรงตามความต้องการที่แท้จริง (๓) ระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ มีความพร้อมที่จะพัฒนาสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคต²⁵

๕) การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน มาตรฐานระบบการจัดการวิสาหกิจชุมชนภายใต้โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์มีพื้นฐานมาจากข้อมูลการสำรวจวิสาหกิจชุมชนครอบคลุมทั่วทุกภาคของประเทศที่มีรายชื่อในทะเบียนผู้ผลิต/ผู้ประกอบการสินค้า OTOP ปีพ.ศ.๒๕๔๗ ใน ๖ หมวดผลิตภัณฑ์ (ได้แก่ หมวดอาหาร หมวดเครื่องดื่ม หมวดผ้าและเครื่องแต่งกาย หมวดของใช้ และของประดับตกแต่ง หมวดศิลปประดิษฐ์และของที่ระลึก และหมวดสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร) และใช้กรอบแนวคิดของการมี ๕ หมวดที่ดีในการบริหารจัดการ เพื่อให้ชุมชนพิจารณาเลือกใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการจัดการสำหรับวิสาหกิจชุมชน ให้มีขีดความสามารถในการดำรงคงอยู่ โดยสามารถ สร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและตรวจสอบได้ ควบคู่ไปกับการรักษาสมดุลทางสังคมและวัฒนธรรมอันเป็นรากฐานของท้องถิ่น เป็นการพัฒนาและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ มั่นคงแข็งแรง ก่อให้เกิดการนำไปสู่การยอมรับของลูกค้า/ผู้บริโภค เพื่อการขยายตลาดและสามารถยืนหยัดบนพื้นฐานของตนเองได้

๒.๓ ปัจจัยความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน

ปัจจัยความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนขึ้นอยู่กับระบบการจัดการวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย ๕ หมวด ได้แก่ หมวดที่ ๑ การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก หมวดที่ ๒ การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า หมวด ๓ การบริหารจัดการด้านการผลิตและ งานสนับสนุนการผลิต หมวด ๔ การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน และหมวด ๕ การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ดังมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

²⁵ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. วิสาหกิจชุมชนน่ารู้.

๒.๓.๑ การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก

๑) ด้านโครงสร้างและข้อมูลของกลุ่ม (๑) กลุ่มต้องกำหนดวัตถุประสงค์ กฎระเบียบ ขอบบังคับของกลุ่มเป็นลายลักษณ์อักษร (๒) กลุ่มต้องกำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของสมาชิกให้ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร และ ทำการชี้แจงและสร้างความเข้าใจให้สมาชิกทุกคน รับทราบ และระบุให้หมุนเวียนอำนาจ หน้าที่และความ รับผิดชอบของสมาชิกตามความจำเป็นในช่วงเวลาที่เหมาะสม (๓) กรณีมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขอำนาจหน้าที่และความ รับผิดชอบของสมาชิก ประธานกลุ่มจะต้องรับผิดชอบดำเนินการเปลี่ยนแปลงให้เป็นปัจจุบัน (๔) กลุ่มต้องรวบรวมข้อมูลของกลุ่มเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการบริหารจัดการและการวางแผนของกลุ่มโดยต้องปรับปรุงให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

๒) ด้านการนำกลุ่ม ประธานกลุ่มและกรรมการ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเข้าใจใน กระบวนการทำงานแบบรวมกลุ่ม และเป็นที่ยอมรับของสมาชิก จะต้องรับผิดชอบในการจัดทำและ รักษากระบวนการจัดการสำหรับวิสาหกิจชุมชนตามมาตรฐานนี้

๓) ด้านการสื่อสาร ทบทวน และติดตาม (๑) กลุ่มต้องสื่อสารและทบทวนเป็น ระยะ ในรอบปีหรือตามความเหมาะสมในเรื่องที่เกี่ยวกับข้อมูลกลุ่ม กฎระเบียบขอบบังคับของกลุ่ม ข้อมูลที่ ได้เรียนรู้จากภายนอก และกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สมาชิกรับทราบ (๒) กลุ่มต้องจัดให้มีการประชุม ติดตามเป็นระยะในรอบปีหรือตามความเหมาะสมเกี่ยวกับผลการทำงานของกลุ่ม ขอร้องเรียนของ ลูกคา และปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น แนวทางแก้ไข พร้อมทั้งบันทึกไว้เป็นหลักฐาน

๔) ด้านความสามารถและการฝึกสอนการทำงาน กลุ่มต้องมอบหมายงานให้ เหมาะสมกับความสามารถของสมาชิกแต่ละคนและต้องจัดให้มีการฝึก/การสอนให้สมาชิกสามารถ ทำงานได้อย่างถูกต้อง

๒.๓.๒ การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า

๑) ด้านตลาดและลูกค้า (๑) กลุ่มต้องศึกษาถึงแนวโน้มความต้องการของลูกค้า กลุ่ม เปาหมาย เพื่อที่จะสามารถผลิตสินค้าได้ตรงกับความต้องการกลุ่มลูกค้า (๒) กลุ่มต้องกำหนดแผนการ ขาย/แผนการตลาดในรอบปีหรือตามระยะเวลาที่เหมาะสม (๓) กลุ่มต้องหาช่องทางในการจัดจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม เพื่อให้สามารถจำหน่ายสินค้าได้โดยตรงและถูกต้องให้แก่ลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย

๒) ด้านการรับคำสั่งซื้อ (๑) กลุ่มต้องมีการบันทึกรายละเอียดคำสั่งซื้อของลูกค้า อย างชัดเจน เพื่อให้ง่ายต่อมีข้อมูลในการผลิต และส่งมอบสินค้าให้แก่ลูกค้าได้ถูกต้องและตรงเวลา (๒) กลุ่มต้องยืนยันคำสั่งซื้อกับลูกค้าก่อนกระจายกำลังผลิตเพื่อให้สามารถผลิตสินค้าให้ตรงกับ ความ ต้องการของลูกค้าได้อย่างแม่นยำและถูกต้อง

๒.๓.๓ การบริหารจัดการด้านการผลิตและ งานสนับสนุนการผลิต

๑) ด้านการจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต (๑) กลุ่มต้องบันทึกรายละเอียดในการจัดซื้อ/จัดหาวัตถุดิบ/ปัจจัยการผลิต แหล่งที่มา โดยจัดเก็บ บันทึกเหล่านั้นในระยะเวลาตามความเหมาะสม เพื่อใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงในกระบวนการผลิตต่อไป (๒) กลุ่มต้องตรวจสอบวัตถุดิบก่อนรับเข้าด้วยวิธีการที่เหมาะสม เพื่อให้ได้วัตถุดิบที่มีคุณภาพตรง ตามที่ต้องการ

๒) ด้านการผลิตสินค้า (๑) กลุ่มต้องวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและกำลังการผลิตของกลุ่ม แล้ว จัดเตรียมวัตถุดิบ อุปกรณ์การผลิตให้พร้อมก่อนที่จะทำการผลิต (๒) กลุ่มต้องแบ่งงานให้สมาชิกอย่างเหมาะสมเพื่อสามารถผลิตสินค้าทันตามกำหนด กรณีมีสมาชิกไม่เพียงพอกลุ่มสามารถกระจายงานให้เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน หรือจ้างแรงงานภายนอกได้ (๓) กลุ่มต้องมีวิธีการหรือขั้นตอนการผลิตอย่างชัดเจนและทำการผลิตตามวิธีการหรือขั้นตอนที่ได้กำหนด ไว้ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ (๔) กลุ่มต้องมีวิธีการและเกณฑ์ที่เหมาะสม เพื่อนำไปใช้ในการตรวจสอบผลิตภัณฑ์เพื่อมั่นใจว่าผลิต ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพตรงตามที่กำหนด ให้บันทึกหรือบ่งชี้ผลการตรวจสอบรูปแบบที่เหมาะสม เพื่อป้องกัน การนำผลิตภัณฑ์ไปใช้หรือส่งมอบผิดโดยไม่ตั้งใจ (๕) ในกรณีที่แปรรูปผลิตภัณฑ์ที่มีผลต่อสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของลูกค้า สมาชิก และสิ่งแวดล้อม (๖) กลุ่มจะต้องมีการควบคุมการผลิตให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ระเบียบข้อบังคับ หรือ เงื่อนไขภายใต้กฎหมายกำหนด

๓) ด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์และสถานที่ผลิต (๑) กลุ่มต้องดูแลรักษาเครื่องมือ อุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการผลิตให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม และพร้อมใช้งานโดยมีประสิทธิภาพและปลอดภัย (๒) ในกรณีที่ผลิตภัณฑ์มีผลต่อสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของลูกค้า กลุ่มต้องมีการดูแลเครื่องมือ/อุปกรณ์และสถานที่ผลิตให้ถูกสุขลักษณะ

๔) ด้านบรรจุและจัดส่ง (๑) ในกรณีที่ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มจำเป็นต้องมีการบรรจุหีบห่อเพื่อรักษาคุณภาพผลิตภัณฑ์ กลุ่มต้องมีวิธีการที่เหมาะสมในการบรรจุและคัดเลือกภาชนะสำหรับบรรจุผลิตภัณฑ์และ/หรือหีบห่อผลิตภัณฑ์ สำหรับผลิตภัณฑ์ที่มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของลูกค้า กลุ่มต้องบรรจุและ/หรือหีบห่อผลิตภัณฑ์ด้วยวิธีการที่ถูกสุขลักษณะ (๒) กลุ่มต้องระบุรายละเอียดผลิตภัณฑ์ในฉลากให้ครบถ้วนตามกฎหมายหรือมาตรฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (๓) กลุ่มต้องมีวิธีการเก็บรักษา และการจัดส่งผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสม เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลิตภัณฑ์เกิดการเสื่อมสภาพ เสียหายและสูญหาย

๒.๓.๔ การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน

๑) **ด้านรายรับ-รายจ่าย** กลุ่มต้องบันทึกรายการ รายรับ/รายจ่าย หรือระบบบัญชีในรูปแบบที่เหมาะสมทุกครั้งที่มีการรับ-จ่าย เพื่อให้ได้ข้อมูลการรับ-จ่ายที่ถูกต้องเป็นปัจจุบันและตรวจสอบได้

๒) **ด้านต้นทุนและกำไร** กลุ่มต้องสรุปผลกำไร ขาดทุน ตามรอบระยะเวลาที่เหมาะสม และทำบันทึกไว้ในรูปแบบที่เหมาะสม

๓) **ด้านการเงินของกลุ่ม** (๑) กลุ่มต้องระดมทุนจากสมาชิกโดยกำหนดหลักเกณฑ์ การถือหุ้นเพื่อกระจายการมีส่วนร่วมในการเป็น เจ้าของและเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการสะสมทุน ภายใน และทำบันทึกไว้ในรูปแบบที่เหมาะสม (๒) กลุ่มต้องมีกติกาในการจัดสรรกำไรบางส่วนเพื่อ สนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มสมาชิก และสวัสดิการชุมชน และทำบันทึกไว้ในรูปแบบที่ เหมาะสม (๓) กลุ่มต้องจัดทำแผน/ระเบียบการใช้จ่ายเงิน เพื่อเป็นข้อมูลในการบริหารการเงินและทำ บันทึกไว้ใน รูปแบบที่ เหมาะสม

๔) **ด้านทรัพย์สินและหนี้สิน** กลุ่มต้องบันทึกรายการทรัพย์สินและหนี้สินของกลุ่ม ทั้ง ที่ได้รับมาจากการสนับสนุนของหน่วยงานต่างๆ และที่กลุ่มจัดซื้อขึ้นเอง

๒.๓.๕ การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน

๑) **พัฒนาด้านการเรียนรู้ของกลุ่ม/สมาชิก** กลุ่มต้องพัฒนากลุ่ม/สมาชิกให้มีความรู้ใน การบริหารจัดการทุกด้าน ตามความเหมาะสมกับศักยภาพของสมาชิกแต่ละคน

๒) **พัฒนาด้านเทคนิคและฝีมือการผลิต** (๑) กลุ่มต้องปรับปรุงเทคนิคและฝีมือ การผลิตตามความจำเป็น และให้บันทึกไว้ในรูปแบบที่ เหมาะสม สำหรับกลุ่มที่ไม่มีการดำเนินการในเรื่องนี้ให้ชี้แจงเหตุผลอันสมควร (๒) กลุ่มต้องพัฒนาฝีมือและต่อยอดโดยใช้ฐานภูมิปัญญาและวัตถุดิบ ในประเทศเป็นหลัก สำหรับกลุ่ม ที่ไม่มีการดำเนินการในเรื่องนี้ให้ชี้แจงเหตุผลอันสมควร

๓) **พัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์ และฉลาก** กลุ่มต้องออกแบบ ปรับปรุง พัฒนาลิขสิทธิ์ หรือบรรจุภัณฑ์ และฉลาก โดยคำนึงถึง ความต้องการของ ตลาด สอดคล้องกับวิถี ชีวิตชุมชน และเอื้อต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม และให้บันทึกไว้ในรูปแบบที่เหมาะสม สำหรับกลุ่มที่ไม่มีการดำเนินการในเรื่องนี้ให้ชี้แจงเหตุผลอันสมควร

๔) **พัฒนาปรับปรุงธุรกิจ** กลุ่มต้องจัดทำและเขียนแผนธุรกิจในรูปแบบและช่วงเวลาที่เหมาะสมกับกลุ่ม เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนา ธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน และจะต้องมีการ ทบทวนแผนธุรกิจทุกปี สำหรับกลุ่มที่ไม่มีการดำเนินการในเรื่องนี้ให้ชี้แจงเหตุผลอันสมควร

๕) **พัฒนาดานเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน** กลุ่มต้องเพิ่มพูนความรู้ด้านการเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนให้กับสมาชิกอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งคิดค้นวิธี เพื่อการเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนในการผลิต และให้บันทึกไว้ในรูปแบบที่เหมาะสม สำหรับกลุ่มที่ไม่มีการดำเนินการในเรื่องนี้ให้ชี้แจงเหตุผลอันสมควร

๖) **พัฒนาดานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน** กลุ่มต้องพัฒนาความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน เพื่อให้สมาชิกนำไป จัดการใช้ประโยชน์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติชุมชนให้มีความสมดุล และพัฒนาสิ่งแวดล้อมในนา อยู่ และให้บันทึกไว้ในรูปแบบที่เหมาะสม สำหรับกลุ่มที่ไม่มีการดำเนินการในเรื่องนี้ให้ชี้แจงเหตุผลอันสมควร

๗) **พัฒนาดานการพึ่งตนเอง** กลุ่มต้องมีพัฒนาดานการพึ่งตนเอง เพื่อให้กลุ่มสามารถในการยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตนเอง และให้บันทึก พัฒนาการนั้นไว้ในรูปแบบ ที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มที่ไม่มีการดำเนินการในเรื่องนี้ให้ชี้แจงเหตุผลอัน สมควร²⁶

๒.๔ เอกสารรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชวลิต สันถะโกมล ได้กล่าวถึงวิสาหกิจชุมชนไว้ในงานวิจัยโครงการวิจัยรูปแบบเครือข่ายการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเองแบบยั่งยืนในเขตพื้นที่ภาคตะวันตก จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าบริบทและศักยภาพของกลุ่มอาชีพทั้ง ๘ กลุ่ม มีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่ผลิต การบริหารจัดการของคณะกรรมการบริหารกลุ่มและคุณสมบัติของสมาชิกกลุ่ม โดยยังไม่มี การดำเนินงานในรูปแบบเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนแต่อย่างใด คณะผู้วิจัยได้จัดกระบวนการเพื่อพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนให้แก่ ประชากรกลุ่มเป้าหมายของการวิจัย ด้วยการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ รวม ๓ ครั้ง ระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๔๘ - เดือนมีนาคม ๒๕๔๙ เพื่อให้ประชากรกลุ่มเป้าหมายได้กำหนดรูปแบบเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนขึ้นเอง ทดลองปฏิบัติกิจกรรมในเครือข่ายร่วมกัน โดยการนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพที่เป็นสมาชิกเครือข่ายไปจัดจำหน่ายในพื้นที่ ทั้งในและนอกเขตจังหวัดกาญจนบุรี ผลการดำเนินกิจกรรมนับว่าประสบผลสำเร็จในระดับปานกลาง ภายใต้ การสนับสนุนด้านวิชาการ และให้คำปรึกษาของคณะผู้วิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีอย่างใกล้ชิด ผลการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนจังหวัดกาญจนบุรีพบว่า สมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนมีการเรียนรู้การพัฒนาเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตโดยการจัดเป็นระบบในแต่ละด้าน ผลการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือขององค์กรเพื่อการสนับสนุนการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพบว่า ยังไม่ชัดเจน

²⁶ สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. **มาตรฐานระบบการจัดการวิสาหกิจชุมชน.**

เท่าที่ควร ส่วนระบบการติดตาม ประเมินและส่งเสริม สนับสนุนในเครือข่ายใช้การสื่อสารกันทาง โทรศัพท์มือถือ และโทรศัพท์บ้านเป็นหลัก ศูนย์กลางฐานข้อมูลในการติดตาม ประเมินและส่งเสริม สนับสนุนในเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน คือ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด และสำนักงานเกษตร จังหวัดกาญจนบุรี²⁷

กิตติภณ สุพรรณกลางและคณะ ได้กล่าวถึงวิสาหกิจชุมชนไว้ในงานวิจัย เรื่องวัฒนธรรมใน ฐานะกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนในตำบลสันทรายหลวง ตำบลสัน ป่าเปา และตำบลหนองแห่ย์ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าวิสาหกิจชุมชนกรณีศึกษาทั้ง สามกลุ่มมีลักษณะที่แตกต่างกันโดยธรรมชาติของผลิตภัณฑ์ กลุ่มตุ๊กตาดินเผาเด็กไทยล้านนาเป็น กิจกรรมส่วนบุคคล ในขณะที่กลุ่มทำข้าวแตน (กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสันทรายหลวง) และกลุ่มสมุนไพร ชุมชนบ้านบวกเปาเป็นกิจกรรมของชุมชนที่ตั้งขึ้นมาในรูปแบบที่คล้ายสหกรณ์ รูปแบบ ขั้นตอน และ กระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมจึงต่างไประหว่าง กลุ่มแรกและสองกลุ่มหลัง ในขณะที่กลุ่มทำ ข้าวแตนอาศัยความรู้ดั้งเดิมในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ส่วนกลุ่มสมุนไพรที่มุ่งผลิตเครื่องใช้สมัยใหม่ ต้อง อาศัยความรู้จากภายนอกที่เป็นความรู้ทางเคมีที่นำมา แนะนำโดยเภสัชกร นอกจากจะต่างกับกลุ่ม อื่นเพราะเป็นกิจกรรมส่วนบุคคลแล้ว กลุ่มทำตุ๊กตาดินเผายังมีลักษณะของการใช้แนวคิดทางศิลปะ ซึ่ง เป็นความรู้ที่อยู่นอกขอบข่ายของชุมชนเข้ามาเป็นแนวคิดหลัก ต่อประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยและ เงื่อนไขของการเรียนรู้ การวิจัยพบว่าในกิจการที่เป็นเจ้าของโดยบุคคลหรือครอบครัว การเรียนรู้จะ จำกัมากกว่าในวิสาหกิจที่ชุมชนเป็นเจ้าของ เช่น กลุ่มข้าวแตนและกลุ่มสมุนไพร กลุ่มข้าวแตนจะมี เครือข่ายการเรียนรู้ที่กว้างขวางกว่าอีกสองกลุ่ม แม้ว่ากลุ่มตุ๊กตาดินเผาจะออกไปให้ความรู้กับ สถาบันการศึกษานอกกระบบท้องถิ่นที่สนใจวัฒนธรรม เช่น โฮงเฮียนสืบสาน ล้านนาด้วย ในเรื่องการ เชื่อมโยงเข้าสู่การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนั้น พบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งสองคือ กลุ่มข้าวแตนและ กลุ่มสมุนไพรมีปัญหาเรื่องการจัดการและการตลาด ในขณะที่กลุ่มตุ๊กตาดินเผา มีความสำเร็จ เรื่องการตลาดระดับหนึ่ง อาจจะเป็นเพราะเป็นกิจการเอกชนและเจ้าของกิจการมีวิสัยทัศน์ ตั้งแต่ แรกกว่าจะทำอะไร และใครเป็นกลุ่มเป้าหมายมาตั้งแต่แรก ทั้งการร่วมกิจการก็เป็นแบบค่อยเป็นค่อย ไป การออกแบบหรือการเลือกคนเข้าทำงานเป็นไปอย่างรัดกุม สอดคล้องตามวิสัยทัศน์ที่วางไว้ จึง ไม่ใช้วิสาหกิจชุมชนตามความหมายที่ผู้วิจัยได้สรุปไว้จากการวิเคราะห์เอกสาร แต่เป็นธุรกิจที่เกิดขึ้น ในชุมชน ใช้เนื้อหาและรูปแบบของวัฒนธรรมชุมชนอย่างน้อยที่สุดของล้านนา และลูกค้ามีส่วนร่วม ส่วนกิจการอีกสองอย่างที่ผู้วิจัยใช้เป็นกรณีศึกษานั้น มีลักษณะเป็นวิสาหกิจชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วม

²⁷ ขวลิศ สันถะโกมล, โครงการวิจัยรูปแบบเครือข่ายการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพาตนเอง แบบยั่งยืนในเขตพื้นที่ภาคตะวันตก จังหวัดกาญจนบุรี, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงาน คณะกรรมการอุดมศึกษา), บทคัดย่อ.

ร่วมเป็นเจ้าของโดยชุมชน ขาดแกนนำเชิงความคิด ไม่มีการจัดวางวิสัยทัศน์ ไม่ชัดเจนว่าใครเป็นลูกค้า ขาดทักษะทางการจัดการ และการตลาด จึงอาจจะไม่สามารถดำเนินการต่อไปโดยยืนอยู่บนขาของตัวเองได้ ในส่วนของกลุ่มทำข้าวแตน มีการพลิกแพลงปรับโฉมหน้าของผลิตภัณฑ์พอควรทั้งตัว ข้าวแตนเองและการบรรจุหีบห่อ แต่ยังไม่สามารถจะให้ความมั่นใจได้ว่าจะมีอุปสงค์ต่อสินค้าอย่างยั่งยืน ในกลุ่มมีคนบางคนที่มียุทธศาสตร์หลักและหากบุคคลผู้นี้ไม่อยู่ กิจกรรมก็อาจจะพับไปได้ แต่เครือข่ายการศึกษาดูงานก็ช่วยขยายตลาดได้ระดับหนึ่ง ทางออกหนึ่งที่สมาชิกมองว่าจะสามารถช่วยได้ก็คือ การหาผลิตภัณฑ์ตัวใหม่ต่อไปเรื่อยๆ โดยใช้พลังกลุ่มเดิม ส่วนกลุ่มสมุนไพรที่ปัจจุบันเน้นการผลิตยาสมุนไพรและน้ำยาเช็ดโต๊ะนั้น ก็ประสบปัญหาการตลาดอย่างหนัก เนื่องจากราคาที่ตั้งไว้ค่อนข้างแพงเมื่อเทียบกับสินค้าประเภทเดียวกันจากโรงงานอุตสาหกรรม แม้ว่าทางกลุ่มจะเน้นว่าสินค้าของตนเป็นสินค้าสุขภาพก็ตาม แต่การขาดการโฆษณา จึงไม่สามารถที่จะทำให้ประเด็นนี้กลายเป็นจุดขายของผลิตภัณฑ์ได้²⁸

พระมหาบุญช่วย สิริธโรและคณะ ได้กล่าวถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ไว้ในงานวิจัย เรื่อง การนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาไปใช้ในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยครอบครัวในชุมชนเข้มแข็งเพื่อป้องกันและลดปัญหาอาชญากรรม พบว่า กลุ่มองค์กรในชุมชนบ้านแปะมีอยู่จำนวนหลายกลุ่มและมีความหลากหลายในบทบาทหน้าที่ สามารถแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ คือ ๑) กลุ่มองค์กรทาง เศรษฐกิจ ๒) กลุ่มองค์กรทางการเมือง และ ๓) กลุ่มองค์กรสงเคราะห์และวัฒนธรรม สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่จะสังกัดกลุ่มองค์กรมากกว่าหนึ่งองค์กรขึ้นไป ลักษณะของกลุ่มสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) กลุ่มที่เกิดขึ้นจากวัฒนธรรมดั้งเดิม กลุ่มประเภทนี้สามารถดำรงองค์กรอยู่ได้ด้วยวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งมีไม่มากนัก และ ๒) กลุ่มที่เกิดขึ้นจากการริเริ่มหรือจัดตั้งโดยภาครัฐ ความเข้มแข็งของกลุ่มขึ้นอยู่กับปัจจัย ๒ ด้าน คือ ๒.๑) ปัจจัยภายนอก โดยมีภาครัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุน มีบทบาทในฐานะเป็นแหล่งผลประโยชน์ให้แก่ชุมชน แหล่งเงินกู้ในชุมชน หรือเกี่ยวข้องกับอำนาจทางการเมือง และ ๒.๒) ปัจจัยภายใน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ทั้งนี้การที่จะดำรงองค์กรอยู่ได้นั้นจะต้องขึ้นอยู่กับประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผ่านมาของชาวบ้าน โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า “การพัฒนา” ของภาครัฐ อันมีอิทธิพลสำคัญในการสร้างวิถีคิดแก่สมาชิกในองค์กรชุมชนก่อน แล้วถ่ายทอดลงสู่วิถีคิดของสมาชิกในครอบครัวต่อไป และจากการศึกษาพบประเด็นที่น่าสนใจว่า กลุ่มองค์กรชุมชนมีอิทธิพลต่อกลุ่มต่าง ๆ ในครอบครัวแตกต่างกัน โดยเฉพาะกับกลุ่มพ่อบ้านที่เน้นในเรื่อง การจัดการสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการทำมาหากินเป็นหลัก

²⁸กิตติภณ สุพรรณกลางและคณะ, วัฒนธรรมในฐานะกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนในตำบลสนทรายหลวง ตำบลสนป่าเปาและตำบลหนองแห้ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่, (กรุงเทพมหานคร:สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ), บทคัดย่อ.

ในขณะที่กลุ่มแม่บ้านมีความคิดในเชิงอนุรักษ์มากกว่า และเน้นความสำคัญของสถาบันทางสังคมที่มีอยู่เดิม ส่วนกลุ่มเด็กและเยาวชนกลับมีมิติการมองเห็นภาพองค์รวมของชุมชนได้อย่างน่าสนใจ และมีความใกล้เคียงกับภาพความจริง และได้เสริมมิติของความรักความอบอุ่นจากการจัดความสัมพันธ์ในครอบครัวและการรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในชุมชน ไม่เน้นการจัดการแบบสมัยใหม่แต่ให้ความสำคัญกับการจัดการตามศักยภาพของชุมชน โดยยึดหลักความพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในอนาคต²⁹

จินตนา โพธิทิพย์ ได้กล่าวถึงวิสาหกิจชุมชน ไว้ในการวิจัยเรื่อง การจัดการองค์ความรู้เพื่อการขยายผลการผลิตและแปรรูปน้ำมันงา (อีดงา) ปลอดสารเคมีสู่วิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเอง อำเภอเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่าผลการศึกษาเงื่อนไขและข้อจำกัดของกลุ่ม / ชาวบ้านในการผลิตและการแปรรูปผลิตภัณฑ์น้ำมันงา พบว่า กลุ่มเป้าหมายได้ทราบถึงปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อและปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นข้อจำกัดหรืออุปสรรคต่อการปลูกงาและการแปรรูปผลิตภัณฑ์น้ำมันงา ทำให้กลุ่มเป้าหมายที่เปนครุฑรผู้ปลูกงาทั้ง ๒ หมู่บ้านมีความตระหนักและตื่นตัวที่จะทำการเกษตรแบบปลอดสารเคมี และการรวม กลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหา สำหรับกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตรปลอดสารเคมีบ้านปางหมูได้ตระหนักและตื่นตัวที่จะแก้ไขปัญหาของกลุ่ม โดยการพัฒนากลุ่มของตนเองให้เข้มแข็งขึ้น การผลิตน้ำมันงาที่มีคุณภาพ การสร้างเครือข่ายกับกลุ่มผู้ปลูกงาโดยเฉพาะเรื่อง การส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกงาแบบปลอดสารเคมีและช่วยเหลือกลุ่มผู้ปลูกงา โดยการรับซื้อผลผลิตและทำให้ทั้ง ๒ กลุ่มมีความเข้าใจกันมากขึ้น (๒) ผลการถอดองค์ความรู้กระบวนการผลิตงาที่ปลอดสารเคมี พบว่าเกษตรกรที่ปลูกงาได้ของความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยใหญ่ในการปลูกงา เริ่มตั้งแต่วิธีการขั้นตอนในการปลูกงา วิธีการคัดเมล็ดพันธุ์และการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ฯ รวมถึงความเชื่อและพิธีกรรมที่ยังเชื่อหรือนับถือ และปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันคือ การอธิษฐานบอกกล่าวเจ้าที่ก่อนปลูกงาและในระหว่างปลูกงาจะมีการตักน้ำรดขอขมาและจุดเทียนไขหรือธูปบูชาเจ้าที่ เนื่องจากเชื่อว่าเจ้าที่ใดแก่ เจ้าป่า เจ้าเขา เจาน้ำ เจ้าดิน จะดูแลและรักษาปกป้องให้ได้ผลผลิตดี และไม่เปนนโรคหรือแมลงมารบกวน และไม่มีเหตุการณ์ที่ไม่ดีใดๆ เกิดขึ้นกับสวนงา (๓) ผลการถอดองค์ความรู้ในการสกัดน้ำมันงา (อีดงา) ที่ปลอดสารเคมี โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยใหญ่ พบว่า ผู้แปรรูปในปัจจุบันบางสวนได้ของความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยใหญ่ในการอีดงา คือ การอีดงาโดยใช้ครกอีดน้ำมันงาที่เป็นไม้และใช้แรงงานสัตว์ในการอีด คือ วัวและควาย หรือการอีดงาโดยใช้ครกอีดน้ำมันงาที่

²⁹ พระมหาบุญช่วย สิริโน, การนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาไปใช้ในกระบวนการขัดเกลากายสังขมโดยครอบครัว ในชุมชนเข้มแข็งเพื่อป้องกันและลดปัญหายาเสพติด, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ), บทคัดย่อ.

เป้นไม้และใช้กังหันน้ำในการอัด รวมถึงองค์ความรู้ในการคัดเลือกวัวและเทคนิคการฝักวัวหรือควายที่ใช้ในการอัดน้ำมัน องค์ความรู้ในการทำครกอัดน้ำมันงา องค์ความรู้ในการทำกังหันน้ำ และความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการอัดน้ำมัน การทำครกอัดน้ำมันงาและการทำกังหันน้ำที่ยังเชื่อและนับถือและปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน คือ ไม่อัดน้ำมันงาในวันพระ ทุกวันพระมีการตักกอกหอมตอจุดเทียนไขเปลี่ยนดอกไม้ในแจกันที่บูชาไว้ บนหิ้งบริเวณที่ อัดน้ำมัน และมีการอธิษฐานบอกกล่าวเจ้าที่หรือผีครกน้ำมัน ไม่จับบริเวณหัวลูกของสาวครกที่อัดน้ำมัน คนอัดน้ำมันต้องมีความซื่อสัตย์ การหาฤกษ์ยามยามดีก่อนที่จะทำครกอัดน้ำมันและการไหว้ครูในวันที่จะลงมือทำครกอัดน้ำมัน³⁰

ภัทรสิริย์ อินทร์จนา ได้กล่าวถึงวิสาหกิจชุมชน ไว้ในการวิจัยเรื่อง การกำหนดกลยุทธ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน ในเขตปฏิรูปที่ดิน กรณีศึกษา : วิสาหกิจชุมชนกลุ่มโคเนื้อ ตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าการศึกษากลยุทธ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน ในเขตปฏิรูปที่ดิน กรณีศึกษา : กลุ่มโคเนื้อ ตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการทำงานด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน เพื่อศึกษาหาสาเหตุของปัญหาการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานและเพื่อกำหนดกลยุทธ์ให้เป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการ ผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร บทความ รายงานการประชุม และจากแบบสัมภาษณ์ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มโคเนื้อ จังหวัดสุพรรณบุรี และกลุ่มผู้เลี้ยงวัวบ้านเขาแม่แก จังหวัดนครสวรรค์ โดยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาทำการวิเคราะห์โดยใช้แผนผังสาเหตุและผล และการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรค ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อการทำงาน คือ ปัญหาประสิทธิภาพการบริหารจัดการต่ำ เนื่องจากผู้นำขาดความรู้ในด้านการบริหารจัดการกลุ่ม และการจัดการระบบบัญชีสวนสมาชิกกลุ่มยังขาดความรู้ในการรวมกลุ่ม และไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งมีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อการทำงานเป็น อย่างยิ่ง³¹

³⁰ จินตนา โพธิ์ทิพย์, การจัดการองค์ความรู้เพื่อการขยายผลการผลิตและแปรรูปน้ำมันงา (อัดงา) ปลอดภัยและมีคุณค่า วิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเอง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ), บทความย่อ.

³¹ ภัทรสิริย์ อินทร์จนา, การกำหนดกลยุทธ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน ในเขตปฏิรูปที่ดินกรณีศึกษา : วิสาหกิจชุมชนกลุ่มโคเนื้อ ตำบลนิคมกระเสียว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ), บทความย่อ.

๒.๕ ข้อมูลชุมชนในภาคสนาม

ในการศึกษาวิจัยข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนภาคสนาม แบ่งเป็น ๒ หัวข้อ คือ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนปะ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติตำบลหนองบัว ดังนี้

๒.๕.๑ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนปะ

ตำบลปะมีพื้นที่การปกครองทั้งสิ้น ๑๕ หมู่บ้าน มีจำนวนครัวเรือน ๑,๒๑๔ ครัวเรือน ทิศเหนือ ติดต่อกับ เขตตำบลท่าตูม และเขตอำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ ทิศใต้ ติดต่อกับ เขตอำเภอจอมพระ ตำบลชุมแสง จังหวัดสุรินทร์ ทิศตะวันออก ติดต่อกับ เขตตำบลหนองเมธี จังหวัดสุรินทร์ ทิศตะวันตก ติดต่อกับ เขตตำบลกระโพ จังหวัดสุรินทร์ จำนวนประชากรในเขต อบต. ๖,๗๓๒ คน อาชีพหลัก ทำนา อาชีพเสริม รับจ้าง ที่ทำการ อบต. ๑ แห่ง สถานีอนามัย ๑ แห่ง วัด ๓ แห่ง³² ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลตำบลปะ แบ่งประเด็นวิเคราะห์เป็น ๕ ประเด็น คือ ๑) สภาพความเป็นอยู่ของประชากร ๒) ความเชื่อทางศาสนา ๓) พัฒนาการและการดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนปะ ๔) จำนวนของประชากร ซึ่งจากการสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชนเป็นดังนี้

ภาพที่ ๒.๑

สภาพโครงสร้างกายภาพของชุมชนปะ

³² ThaiTambon.com ๒๐๐๐.

๑) สภาพความเป็นอยู่ของประชากร ชุมชนตำบลบะมีประชากรค่อนข้างหนาแน่น อยู่ห่างตัวอำเภอประมาณ ๑๕ กิโลเมตร ถนน ไทรคมนาคม และสิ่งสาธารณูปโภคต่างๆ สะดวกสบาย การวางผังโครงสร้างอาคารบ้านเรือนค่อนข้างเป็นระเบียบ มีห้วยระวีแหล่งน้ำธรรมชาติไหลผ่าน มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชาวบ้านพึ่งพาอาศัยกันเกื้อกูลกัน ทำนา ทำสวนเพื่อยังชีพเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาคือค้าขายรับจ้าง บางส่วนประกอบธุรกิจค้าขายได้แก่ขายของชำ ขายอาหาร บางส่วนเป็นข้าราชการ วิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจมีความใกล้เคียงสังคมเมืองขึ้นอยู่กับพื้นที่ที่สังเกตว่าคนในชุมชนบะมีข้าราชการชั้นปัญญาชนมากเมื่อเทียบกับชุมชนที่ใกล้เคียง ดังนั้นจึงเป็นเงื่อนไขที่เอื้อต่อการรวมกลุ่มและวางแผนค่อนข้างเป็นระบบ เป็นขั้นตอนมีทิศทางในการดำเนินงานชัดเจน

๒) ความเชื่อทางศาสนา ชุมชนบ้านบะมีความเชื่อถือและศรัทธาในพุทธศาสนา วัดเป็นวัดบ้านตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชน ศาสนสถาน ศาสนวัตถุภายในวัดมีความเก่าแก่แสดงถึงร่องรอยของความรู้เรื่องมาตั้งแต่ในอดีต ปัจจุบันยังคงเป็นศูนย์กลางทางศาสนาของชุมชนมีบทบาทด้านศาสนพิธี พระสงฆ์ในวัดก็เข้าร่วมและเป็นผู้นำกิจกรรมของชุมชนในรูปแบบใหม่ตามสภาพการณ์ของโลกยุคใหม่ อย่างเช่นการรวมกลุ่มเพื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนเจ้าอาวาสเข้าร่วมเป็นสมาชิกด้วยทุกกลุ่ม แสดงให้เห็นถึงบทบาทวัดและบ้านมีความสนิทกันแนบแน่น คนวัยสูงอายุนิยมเข้าวัดฟังธรรม รักษาขนบธรรมเนียมพุทธแบบชาวบ้านไว้ได้ แต่เยาวชนคนหนุ่มสาวให้ความสำคัญกับวัดน้อยลง

ภาพที่ ๒.๓

วัดโพธิ์หิมวันต์ บ้านบะ

๓) พัฒนาการและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะ แรกเริ่มของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มนี้ พัฒนามาจากกลุ่มที่เรียกตัวเองว่า “สหกรณ์กลุ่มผู้ผลิตข้าวหอมมะลิเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะ” กลุ่มนี้มีดำเนินภารกิจหลักๆ ๔-๕ ประการ ได้แก่ การระดมทุนหรือหุ้น การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การรับซื้อข้าวเปลือกมาสีแล้วจำหน่าย การผลิต/จำหน่ายพันธุ์ข้าวหอมมะลิ การเปิดโรงเรียนชาวนา การจัดตั้งโรงสีสหกรณ์ การสร้างโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์(เม็ด) และอื่นๆ โดยมีความมุ่งมั่นว่า “เราจะทำดินของเราทุกอณูให้มีความอุดมสมบูรณ์ที่สุด เราจะทำให้สรรพสิ่งทั้งปวงที่เกิดบนแผ่นดินเราให้มีความมีราคาและให้เกิดประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติมากที่สุด เราจะไม่นิ่งดูตายแม้ใครจะนิ่งเฉย”³³ ต่อมากิจการโรงสีของสหกรณ์กลายเป็นกิจกรรมหลักที่สร้างรายได้ให้สมาชิกเติบโตและมีความมั่นคง ดังจะกล่าวถึงรายละเอียดต่อไป

โดยทั่วไปสภาพความเป็นอยู่ในด้านเศรษฐกิจของชุมชนตำบลบะมีการรวมกลุ่มหลายกลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมในการช่วยเหลือตัวเอง เช่น “กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มธนาคารยา กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ กลุ่มหมอดิน กลุ่มน้ำประปา กลุ่มเลี้ยงโค กลุ่มสาธิตการตลาด กลุ่มธนาคารข้าว กลุ่มจักสาน กลุ่มยาสมุนไพร”³⁴ เป็นต้น กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะ เริ่มขึ้นต้นเมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๔๗ มีคณะกรรมการดำเนินการจำนวน ๒๒ คน ซึ่งมี นายวสันต์ สมอ่อน เป็นประธาน นายประยงค์ กรองทอง และนายคม บุญมี เป็นรองประธาน และได้สรรหาที่ปรึกษาอีกจำนวน ๑๐ คน มีนายอำเภอท่าตูม เป็นประธานที่ปรึกษา มีสมาชิก ลงหุ้นจำนวน ๑๒๖ ราย ได้ข้าวเปลือกจำนวน ๑๗ ตันกว่า และเงินที่เป็นหุ้นจำนวน ๑๗,๐๐๐ บาท และเงินค่าลงทะเบียนสมาชิกจำนวน ๑๒,๖๐๐ บาท ดำเนินงานในรูปแบบสหกรณ์โรงสีข้าว โดยมีการดำเนินงานดังนี้ ๑) รับซื้อข้าวเปลือกจากสมาชิก ๒) แปรรูปและจำหน่ายข้าวเปลือกแก่สมาชิกและบุคคลทั่วไป ผลิตปุ๋ยอินทรีย์จำนวน ๓๐ ตัน เพื่อบริการและจำหน่ายแก่สมาชิกและบุคคลทั่วไป ๓) ดำเนินการผลิต ในบริเวณสวนป่างามเลิศ โรงเรียนลานทรายพิทยาคม (ยิ้มใช้ชั่วคราว) ๔) เสนอโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ ผลิตปุ๋ยอินทรีย์แก่สมาชิก ต่อองค์การบริหารส่วนตำบลบะ ๕) เสนอโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ และดำเนินการ ผลิตข้าวหอมมะลิเกษตรกรอินทรีย์แก่สมาชิก ต่อองค์การบริหารส่วนตำบลบะ ๖) เสนอโครงการขออนุมัติงบประมาณจัดสร้างโรงงานผลิตปุ๋ยสมบูรณ์แบบ ต่อกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ๗) เสนอโครงการจัดสร้างโกดังรับซื้อและเก็บข้าว ต่อสหกรณ์จังหวัดสุรินทร์ ๘) เสนอโครงการจัดตั้งปั้มน้ำมันสหกรณ์ ต่อบริษัทบางจาก ๙) ส่งคณะกรรมการหรือสมาชิกเข้าร่วมอบรม ศึกษาดูงานที่เกี่ยวข้องกับงานที่กำลังดำเนินงานอยู่ ตามโอกาสต่าง ๆ ที่มี

³³ นายประยงค์ กรองทอง. “ประธานแกล้ง ไตรมาสแรก”. หนังสือพิมพ์บ้านนอกข้างน้อย (พฤษภาคม ๒๕๔๘) : หน้า ๑.

³⁴ พระครู. เจ้าอาวาสวัดโพธิ์หินวันต์. สนทนากลุ่ม วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๔.

ภาพที่ ๒.๓

โรงสีข้าวของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ

การดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนแห่งนี้สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปเป็นร่างในเดือนมกราคม ๒๕๔๘ ภายใต้ข้อบังคับสหกรณ์กลุ่มผู้ผลิตข้าวหอมมะลิเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ (สหอบ.) พุทธศักราช ๒๕๔๘ ประเภท สหกรณ์การผลิตและการแปรรูปจำหน่ายที่ตั้งสำนักงาน สำนักงานสหกรณ์กลุ่มผู้ผลิตข้าวหอมมะลิเกษตรอินทรีย์ ชุมชนบะ หมู่ที่ ๑ บ้านบะ ตำบลบะ อำเภอบางบาล จังหวัดสุรินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ เพื่อส่งเสริมฐานะ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของสมาชิก โดยวิธีร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ด้วยกัน หรือสงเคราะห์ซึ่งกันและกันในข้อต่อไปนี้ ๑) เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกออมทรัพย์ โดยช่วยให้สมาชิกส่งส่วนแบ่งรายได้ของตนไว้ในทางอันมั่นคง และได้รับประโยชน์ตามสมควร ๒) เพื่อรับฝากข้าวเปลือก ผลิตผลทางการเกษตร หรือเงินจากสมาชิก ๓) เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกทำการเกษตรปลอดสารพิษ และเกษตรอินทรีย์ ๔) เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกผลิตปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองได้ และจำหน่าย ๕) เพื่อจัดตั้งโรงสีขนาดกลาง/ใหญ่ เพื่อแปรรูปข้าวเปลือกส่งไปจำหน่าย ๖) เพื่อรับซื้อและจำหน่ายผลิตผลข้าวจากสมาชิก และบุคคลทั่วไป ๗) เพื่อจัดให้สมาชิกสามารถกู้ข้าวเปลือกหรือเงินได้ตามข้อกำหนดอันสมควร ๘) เพื่อส่งเสริมช่วยเหลือซึ่งกันและกันและช่วยตัวเองในหมู่สมาชิก ๙) เพื่อจัดหาทุนพัฒนากิจการตามวัตถุประสงค์ ๑๐) เพื่อให้สหกรณ์อื่นกู้ยืม ๑๐) เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกมีที่ดินเป็นของตนเอง และมีเครื่องมือ อุปกรณ์ และปัจจัยในการผลิตข้าวอย่างพอเพียง ๑๑) ร่วมมือกับทางราชการ สันนิบาตสหกรณ์ ชุมนุมสหกรณ์ และสหกรณ์อื่น เพื่อส่งเสริมและปรับปรุงกิจการของสหกรณ์ และ ๑๒) การกระทำการต่าง ๆ ตามที่อนุญาตไว้ในกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ หรือกฎหมายอื่น เพื่อให้เป็นไปตาม

วัตถุประสงค์ที่กล่าวข้างต้น ทั้งนี้รวมถึงกรรมสิทธิ์หรือทรัพย์สิน-สิทธิครอบครอง ก่อสร้าง ซื้อแลกเปลี่ยน โอนหรือรับโอน เช่าหรือให้เช่า เช่าซื้อหรือให้เช่าซื้อ จำนองหรือรับจำนอง จำน่าหรือรับจำนำ ขาย หรือจำหน่าย ซึ่งทรัพย์สิน ตลอดจนดำเนินกิจการอื่นบรรดาที่เกี่ยวกับหรือเนื่องในการจัดการให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ด้วย

ภาพที่ ๒.๔

สภาพโครงสร้างกายภาพชุมชนบะ

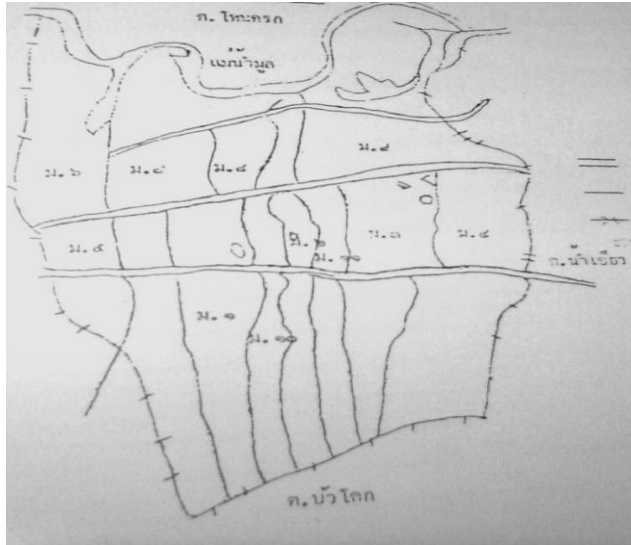
๒.๕.๒ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ

๑) สภาพทั่วไป ตำบลหนองบัวห่างจากอำเภอท่าตูมมาทางทิศตะวันออกประมาณ ๖ กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตดังนี้ ทิศเหนือ จดแม่น้ำมูล ตำบลโพนครก ทิศใต้จดเขตตำบลบัวโคก ทิศตะวันออก จดเขตตำบลน้ำเขียว อ.รัตนบุรี ทิศตะวันตกจดเขตตำบลท่าตูม การรวมกลุ่มของประชาชน จำนวนกลุ่มทุกประเภท ๒๙กลุ่ม แยกเป็นกลุ่มอาชีพ ๒๓ กลุ่ม กลุ่มออมทรัพย์ ๕ กลุ่ม และกลุ่มอื่น ๆ ๑ กลุ่ม จุดเด่นของพื้นที่ ที่เอื้อต่อการพัฒนาตำบลอยู่ติดแม่น้ำมูล เอื้อต่อการเกษตร การประมง ท่องเที่ยว จัดงาน ประเพณีแข่งเรือ เป็นที่ราบลุ่มไม่ขาดน้ำเหมาะการเกษตร มีหนองน้ำมากมาย เหมาะกับการเกษตร การประมงหมู่บ้าน แหล่งน้ำของสัตว์เลี้ยง มีแนวป่าไม้สงวนร่มรื่น เหมาะแก่การพักผ่อน มีถนนหลวงตัดผ่าน เหมาะแก่การขนส่งผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ฯลฯ³⁵

³⁵ เรืองศรี ศรีขุ่มและคณะ, “การศึกษารวบรวมภูมิปัญญาและแสวงหารูปแบบการปลูกฝ้ายพันธุ์พื้นบ้านแบบอินทรีย์ สำหรับใช้ประโยชน์ให้เหมาะสมกับบริบทในชุมชน”, รายงานการวิจัยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๔๘, หน้า ๙-๑๕.

แผนผังที่ ๒.๒

ที่ตั้งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ

๒) ความเป็นมาของตำบลหนองบัว หนองบัวเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ มีหมู่บ้านตั้งอยู่เรียงรายตามถนนสายท่าตูม- รัตนบุรี อยู่ห่างจากตัวจังหวัดสุรินทร์ไปทางทิศเหนือประมาณ ๖๐ กิโลเมตร เรียกชื่อตามหนองน้ำขนาดใหญ่ที่อยู่ทางทิศเหนือหมู่บ้านหนองบัว ชาวบ้านมีความเชื่อว่าเป็นหนองน้ำแห่งนี้มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่ในหนองบัวแห่งนี้ เริ่มมีการตั้งหมู่บ้านมาในสมัยกรุงธนบุรี เกิดจากการรวมตัวของประชากรหลายหมู่บ้าน พอจะยกเอามาให้เห็นได้ดังนี้ มาจากบ้านอีได้นารายณ์ บ้านธาตุ บ้านนาแซง อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ มาจากบ้านโพนงอย อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มาจากบ้านสุวรรณภูมิ อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๖ บ้านตูมพงสวาย ได้ตั้งเป็นอำเภอท่าตูม บ้านหนองบัวได้ย้ายขึ้นสังกัดหมู่ ๑๔ ตำบลหมากมี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้ย้ายมาขึ้นต่อตำบลท่าตูม พ.ศ. ๒๕๑๙ ได้รับอนุมัติจากกรมการปกครองให้เป็นตำบลหนองบัวมาจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ ๒.๕

วัดจำปาหนองบัว ตำบลหนองบัว

๓) ประชากร ข้อมูลจาก จปฐ. ปี ๒๕๔๗ ตำบลหนองบัว มีประชากรทั้งสิ้น ๔,๙๔๔ คน แยกเป็นชาย ๒,๔๑๓ คน หญิง ๒,๕๓๑ คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย ๑๓๐ คน / ตารางกิโลเมตร สภาพทางเศรษฐกิจ อาชีพของประชากรเขตตำบลหนองบัว ทำนา ๙๐ % รับจ้าง ๕ % ค้าขาย ๔ % รับราชการ ๑.๕ % หน่วยธุรกิจในเขตตำบลหนองบัว มีปั๊มน้ำมันขนาดใหญ่ ๑ แห่ง ปั๊มน้ำมันหลอดเก่า ๑๒ แห่ง ร้านขายของชำ ๔๐ แห่งร้านตัดผม ๕ แห่ง ร้านเสริมสวย ๔ แห่ง เย็บจักร (๕ เครื่องขึ้นไป) ๑๓ แห่ง ซ่อม ปะ ผุ รถ ๗ แห่ง โรงสีเล็ก ๓๗ แห่ง โรงสีกลาง ๙ แห่ง การขนส่งและการคมนาคม / ยานพาหนะ มีรถจักรยานยนต์ ๑๔๐ คัน รถจักรยานยนต์ ๘๐๓ คัน รถจักรยาน ๖๘๑ คัน รถอีแต๋น ๕๔ คัน มีเครื่องคอมพิวเตอร์ ๒๓๗ เครื่อง จำนวนครัวเรือนที่ใช้อินเทอร์เน็ต ๑๘ ครัวเรือน

๔) การรวมกลุ่มเพื่อความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ ผลิตภัณฑ์ตำบล (OTOP)
ผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือย้อมด้วยสีธรรมชาติ เช่น ผ้าขาวม้า ผ้าคลุมไหล่ ผ้าคลุมเตียง ผ้าคลุมตู้เย็น ผ้าคลุมโต๊ะ ผ้า màn กระเป๋า หมวก ผ้าพัน ฯลฯ กลุ่มอาชีพที่เข้มแข็ง ๑) กลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้า ย้อมสีธรรมชาติตำบลหนองบัว (สนับสนุนโดยมูลนิธิการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม) ดำเนินกิจกรรมการทอผ้าย้อมด้วยสีธรรมชาติและมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เช่น ผ้าคลุมตู้เย็น หมวก เสื้อ ที่ใส่มือถือ ศูนย์ประสานงานตั้งอยู่ หมู่ ๑ ๒) กลุ่มโรงสีรวม หมู่ ๑ สมาชิก ๑๐๐ คน ดำเนินการสีข้าวสมาชิกและบุคคลทั่วไป มีการขายแลกเปลี่ยน ขายรำ ๓) กลุ่มโรงสีหนองบัวสร้างสรรค์ หมู่ ๑๐ สมาชิก ๑๖ คน

ดำเนินการสีข้าวของสมาชิกและบุคคลทั่วไป มีการขายแลกเปลี่ยน ขายรำ ๔) กลุ่มเย็บผ้าบ้านไกลเสนียด หมู่ ๗ สมาชิก ๔๖ คน ดำเนินการเย็บผ้าตามออร์เดอร์จากกรุงเทพมหานคร เช่น เสื้อ กางเกง ผ้าเช็ดตัว ๕) ศูนย์สาธิตการตลาด หมู่ ๙ สมาชิก ๘๒ คน ดำเนินการขายสินค้าอุปโภคบริโภคให้กับสมาชิกและประชาชนทั่วไป มีการปันผลทุก ๖ เดือน ปันกำไรคืนสู่สมาชิก นำกำไรส่วนหนึ่งให้สมาชิกกู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพ เช่น เลี้ยงโคพื้นบ้าน เลี้ยงปลาทึบในกระชัง ๖) ศูนย์สาธิตการตลาด หมู่ ๘ จำนวน ๒ แห่ง สมาชิก ๑๔๐ คน ดำเนินการขายสินค้าอุปโภคบริโภคมีการปันผลกำไรให้สมาชิก และมีการนำผลกำไรที่เหลือให้สมาชิกกู้ยืม ๗) ศูนย์สาธิตการตลาด หมู่ ๖ จำนวน ๒ แห่ง สมาชิก ๑๒๐ คน ดำเนินการขายสินค้าอุปโภค – บริโภค มีการปันผลกำไรให้สมาชิก และมีการนำกำไรที่เหลือไปให้สมาชิกกู้ยืม ๘) ศูนย์สาธิตการตลาดหมู่ ๗ สมาชิก ๔๐ คน ดำเนินการขายสินค้าอุปโภค – บริโภคและมีการปันผลกำไรให้สมาชิก มีการนำผลกำไรที่เหลือให้สมาชิกกู้ยืม มีโรงเรียนประถมศึกษา ๔ แห่ง โรงเรียนมัธยมศึกษา ๑ แห่ง คือ โรงเรียนศรีปทุมพิทยาคม ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๓ แห่ง วัด / สำนักสงฆ์ ๖ แห่ง สถานีอนามัยประจำตำบล / หมู่บ้าน ๒ แห่ง

ภาพที่ ๒.๖

โครงสร้างทางกายภาพของชุมชนหนองบัว

๕) กลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์” ประมาณปี ๒๕๒๘ กลุ่มแม่บ้าน บ้านหนองกลาง ได้รับงบประมาณจากสำนักงานเกษตรอำเภอท่าตูม ประมาณ ๕,๐๐๐ บาท ให้กลุ่มแม่บ้านแจกจ่ายให้สมาชิกนำไปปลูก แต่ไม่ประสบผลเนื่องจากผลผลิตทางการเกษตรราคาตกต่ำมาก จึงเปลี่ยนทอผ้าขายกัน ประมาณปี ๒๕๒๙ สมาชิกที่รวมกลุ่มกันทอผ้านั้นในช่วงแรก ๆ จะมีการเอาตุ๊กมากางไว้ที่บ้านประธาน คือ ป้าจอม

รวมกันหลาย ๆ หูก สมาชิกทุกคนมาทอด้วยกัน สับเปลี่ยนกันทอ ทุก ๆ คนซึ่งในปีแรก ๆ มีสมาชิกประมาณ ๒๐ คน ในเรื่องของการตลาดก็ทอได้ก็ขายไปเรื่อย ๆ โดยมีการรวบรวมผ้าทุกชนิดที่สมาชิกทอได้ แล้วเอาไปขายในนามของกลุ่ม พอขายได้หักต้นทุนการผลิตในรอบ ๑ ปี ออกไว้ต่างหาก (ไว้เป็นทุนในปีต่อไป) ส่วนกำไรที่เหลือทั้งหมดเอามาแบ่งให้สมาชิก ๒๐ คนเท่า ๆ กัน ปี ๒๕๓๐ สมาชิกกลุ่มแม่บ้าน ฯ ได้แยกกันทำตามบ้านเรือนโดยจับกันเป็นคู่ไม่รวมกันทอที่จุดเดียวดังเคย ปลายปี ๒๕๓๐ ถึงต้นปี ๒๕๓๑ การจัดการในรูปกลุ่ม การจัดสรรเงินกำไรเริ่มเป็นรูปเป็นร่างขึ้น ทำให้สมาชิกมีงานทำ มีรายได้จนเจือจรรอบครัว ในช่วงนี้มูลนิธิการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคมได้เข้ามาทำงานในรูปของการส่งเสริมการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ ตำบลหนองบัว ได้ช่วยส่งเสริมแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติให้มีรูปแบบในการบริหารจัดการยิ่งขึ้น บวกกับทางหนองกลางเองที่มีกลุ่มแม่บ้านที่มีประสบการณ์และมีฝีมือในการทอผ้าอยู่แต่เดิมด้วย เพียงแต่ในอดีตทางกลุ่มยังไม่เน้นเรื่องการย้อมสีธรรมชาติ เพื่อเป็นเอกลักษณ์ / จุดขายของกลุ่มเท่านั้นเอง ความเป็นกลุ่มเริ่มจะชัดเจนขึ้น คือสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น ๓๐ คนในช่วงปี ๒๕๓๑ – ปี ๒๕๓๗ นั้นทางมูลนิธิฯ จะเป็นคนจัดการเรื่องการตลาดเอง โดยซื้อจากสมาชิกโดยตรง แล้วก็จัดการขายด้วยตนเอง สมาชิกทุกคนเป็นเพียงผู้ทอผ้าตามที่ทางเจ้าหน้าที่สั่ง ในเรื่องของการจัดการวัตถุดิบ คือ เจ้าหน้าที่มูลนิธิฯ พากรรมการไปจัดซื้อ และมาขายให้สมาชิก (ผ่านส่ง) ราคาต้นทุนค่าผ้า / ไหมปีละ ๑ ครั้ง ส่วนในเรื่องของเงินทุนนั้นทางมูลนิธิฯ ให้ยืมในรูปเงินทุนหมุนเวียน เป็นงวด ๆ ไป และในเรื่องของการตลาดนั้นสมาชิก / กรรมการ บางคนก็มีโอกาสได้เรียนรู้เรื่องการตลาดจากประสบการณ์ตรง เช่น งานเทศกาลต่าง ๆ ที่ทางหน่วยงานทั้งทางภาครัฐ / เอกชนจัดขึ้น และมีเวทีการจัดแสดงสินค้า / ออกร้านต่าง ๆ ทางเจ้าหน้าที่มูลนิธิฯ ก็จะช่วยคัดเลือกกรรมการ / สมาชิกให้เอาผ้าไปขาย ส่วนการพัฒนาบุคลากรนั้นส่วนใหญ่กรรมการจะมีโอกาสได้มาอบรม และ ดูงานต่าง ๆ บ้างเป็นระยะ ๆ ช่วงปี ๒๕๓๕ ได้สมัครสมาชิกของกลุ่มพรรณไม้ที่ อ. เกษตรวิสัย จ.ร้อยเอ็ด เพื่อช่วยให้รู้ทางการตลาดของกลุ่มกว้างขึ้น / ช่วยให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นอีกด้วย และมีสมาชิกจากหมู่บ้านต่างๆ เพิ่มขึ้น ประมาณต้นปี ๒๕๓๘ มีสมาชิกทั้งสิ้น ๑๐๒ คน เมื่อกลุ่มเติบโตและมีสมาชิกค่อนข้างมากรูปแบบบริหารจัดการก็ทำเป็นระบบเครือข่ายเพื่อสะดวกต่อการติดต่อประสานงาน / ติดต่อเงินกู้ยืม และอื่น ๆ ด้วย จึงได้ชื่อใหม่ว่า “กลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ตำบลหนองบัว อำเภอนาคู จังหวัดสุรินทร์” และมีการรับสมัครสมาชิกใหม่ อย่างเป็นทางการ โดยมีการลงหุ้นคนละ ๑๐๐ บาท โดยเริ่มแรกสมาชิกลงหุ้นในนามเครือข่าย ฯ ทั้งหมด ๘๔ คน (เป็นเงินหุ้น ๘,๔๐๐ บาท) และมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการโครงการ ๑๖ คน ซึ่ง

แยกเป็นกรรมการบริหาร ๖ คน กรรมการฝ่ายการตลาด ๓ คน กรรมการประสานงาน ๓ คน กรรมการฝ่ายคัดเกรดผ้า ๔ คน และจากการเลือกคณะกรรมการขึ้นมาทั้ง ๑๖ คนนั้น ทางกลุ่มได้แบ่งบทบาทหน้าที่ของกรรมการทุกฝ่ายเรียบร้อยเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการกลุ่มด้วยตนเองในทุก ๆ เรื่อง เช่น การเงิน บัญชีการตลาดและการจัดการออร์เดอร์ให้สมาชิก เป็นต้น และกลุ่มก็ได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่าย เช่น มูลนิธิการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม โครงการกู้เงินจากมูลนิธิไทย – เยอรมันเพื่อการพัฒนา จากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว ในปัจจุบันกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้า ตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นกลุ่มองค์การชาวบ้านที่มีความเข้มแข็งมากพอสมควร ทั้งในเรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม การเงิน การประสานงานกับแหล่งเงินทุนในท้องถิ่น รวมทั้งการจัดการเรื่องการตลาด การออร์เดอร์สินค้า และอื่น ๆ ได้ด้วยตนเอง ประมาณ ๗๐-๘๐ % และที่ยังต้องอาศัยที่เลี้ยง คือ เรื่องการทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย การปิดงบดุลต่าง ๆ คิดว่าอีกสักระยะหนึ่งคงจัดการได้ด้วยตนเองอย่างแน่นอน และด้วยพลังการรวมกลุ่มที่ค่อนข้างเหนียวแน่นของสมาชิก

ภาพที่ ๒.๗

เครื่องมือในการทอผ้าของกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าอำเภอสีธรรมชาติ ตำบลหนองบัว

๕) วัตถุประสงค์ของกลุ่มเครือข่ายกลุ่มแม่บ้านทอผ้าอำเภอสีธรรมชาติ (๑) เพื่อให้มีการจัดตั้งกลุ่มองค์การชาวบ้านที่ชัดเจน / เป็นรูปธรรม (๒) เพื่อให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันอย่าง

สร้างสรรค์และก่อให้เกิดรายได้เสริมแก่ครอบครัว (๓) เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการ / ส่งข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง (๔) เพื่อให้มีพลังในการต่อรอง / สร้างโอกาสในการได้รับงบประมาณสนับสนุน (๕) เพื่อให้มีการอนุรักษ์เอกลักษณ์ / ภูมิปัญญาท้องถิ่น (๖) เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา กลุ่มให้เป็นธุรกิจชุมชนในอนาคต (๗) เพื่อให้ชาวบ้านได้เรียนรู้การบริหารจัดการการเงิน / การบัญชี การผลิต การแปรรูป การตลาดด้วยตนเอง

๖) กฎระเบียบ / ข้อควรปฏิบัติ (๑) สนใจเรื่องการทอดผ้าด้วยสัจธรรมชาติ (มีความรู้เดิมอยู่แล้ว / การรับเข้าเป็นสมาชิก) (๒) สมาชิกทุกคนมีสิทธิ์ถือหุ้นตั้งแต่ ๑ หุ้น ๆ ละ ๑๐๐ บาท แต่ไม่เกิน ๑๐๐ หุ้น (๑๐,๐๐๐ บ.) (๓) คณะกรรมการประชุมอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง / สมาชิกประชุมอย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง (๔) สิ้นปีจะมีการสรุปผล / ปิดงบดุล / กำไร – ขาดทุน และมีการปันผลให้สมาชิก (๕) เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง (ประชุม / อบรบ / สัมมนา / ดูงาน ฯลฯ) (๖) มีความตั้งใจในการพัฒนาฝีมือของตนเองอย่างจริงจังเป็นรูปธรรม (๗) ต้องมีความเสียสละ / มีความสมัครสมานสามัคคี (๘) ทุกคนต้องทำกิจกรรม (ทอดผ้า) ให้กลุ่มอย่างต่อเนื่อง (๙) ห้ามใช้สารเคมีในกระบวนการย้อมผ้าโดยเด็ดขาด (๑๐) ต้องยอมรับ / เคารพในคำติชมของคณะกรรมการในการคัดเกรดผ้า (๑๑) ทุกคนต้องมีส่วนร่วม / รับผิดชอบต่อผลการดำเนินงาน / การตัดสินใจของกลุ่มร่วมกัน (๑๒) สมาชิกทุกคนคือส่งสินค้า (ผลิตภัณฑ์) ให้กลุ่มเป็นตัวแทนจำหน่าย (๑๓) ห้ามให้สมาชิกขายสินค้า (ผลิตภัณฑ์) ที่ตนเองทอให้ลูกค้าโดยตรง (ถ้าจับได้ให้ออกจากการเป็นสมาชิกทันที) ไม่มีการคืนหุ้นใด ๆ ทั้งสิ้น

๗) เอกสารการเงิน / การบัญชีของกลุ่ม มี ๕ ประการ (๑) บัญชีรายรับ – รายจ่ายของกลุ่ม (โดยรวม) (๒) บัญชีรับซื้อสินค้าจากสมาชิก (๓) บัญชีขายสินค้าของกลุ่ม (๔) บัญชีซื้อวัตถุดิบของกลุ่ม (๕) บัญชีขายวัตถุดิบให้สมาชิก

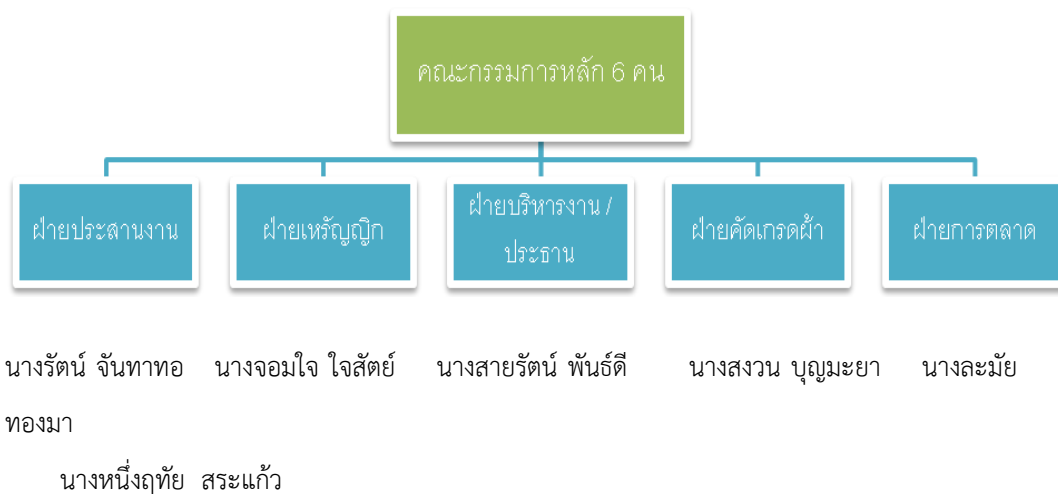
๘) ผลที่ได้รับจากการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเครือข่าย ฯ มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน / มีการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง มีรายได้เสริมให้ครอบครัว สมาชิกมีความกระตือรือร้นในการที่จะพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา มีกลุ่ม / องค์กรของตนเองชัดเจน เกิดการทำงานร่วมกันที่ก่อให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้นำไปสู่ชุมชนตนเองเรื่องอาชีพ

๙) การบริหารจัดการกลุ่มเครือข่าย ฯ กลุ่มมีโครงสร้างการบริหารจัดการที่แน่นอนและชัดเจน โดยแบ่งออกเป็น ๒ ชุด คือ คณะกรรมการหลัก จำนวน ๖ คน คณะกรรมการสมทบ /

คณะกรรมการสนับสนุน จำนวน ๑๔ คน ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางในแผนภูมิการบริหารจัดการของกลุ่ม ตามฝ่ายต่าง ๆ ๕ ฝ่าย ทั้งคณะกรรมการหลักและคณะกรรมการสมทบ

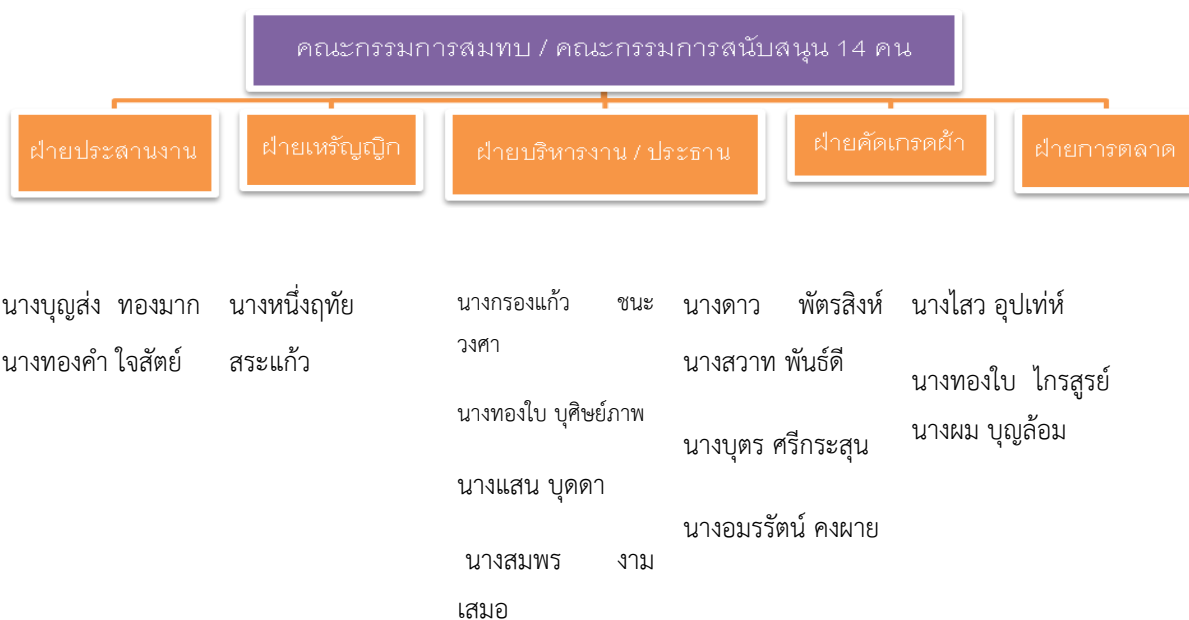
แผนผังที่ ๒.๑

โครงสร้างคณะกรรมการหลัก

แผนผังที่ ๒.๒

โครงสร้างคณะกรรมการสมทบ/คณะกรรมการสนับสนุน

๑๐) บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการหลัก / คณะกรรมการสมทบ (๑) ประธาน มีบทบาทหน้าที่ ประสานงานกับแหล่งทุนทั้งภายในและภายนอก ดูแลเรื่องบริหารจัดการภายในกลุ่ม จัดการ

ประชุมตามวาระต่างๆ กระตุ้นให้คณะกรรมการตระหนักในบทบาทของตนเอง (๒) ฝ่ายประสานงาน มีบทบาทหน้าที่ ตัวแทนกลุ่มในการติดต่อ / ร่วมประชุมกับองค์กรภายนอกนำข้อมูลข่าวสารต่างๆ เผยแพร่สู่สมาชิกอย่างทั่วถึงกัน ติดตาม / นัดคณะกรรมการ / สมาชิกเข้าร่วมประชุมตามวาระต่าง ๆ ช่วยเหลือญาติในการติดตามหนี้วัตถุติบ (๓) ฝ่ายคัดเกรดฝ่าย มีบทบาทหน้าที่ ดูแลด้านเทคนิค / ฝีมือของสมาชิก ตรวจลายผ้า, ตรวจความกลมกลืนของสี, ตรวจจริมผ้า, ตรวจรอยตำหนิ, ตรวจวัดขนาดมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ทุกชนิด ควบคุมออร์เดอร์ของกลุ่ม (๔) ฝ่ายการตลาด บทบาทหน้าที่ รับผิดชอบเรื่องร้านค้าฝากขาย ประสานงานเรื่องตลาดขายปลีก / ออกร้าน ติดตามลูกค้า ผู้สนใจ / เสนอขายสินค้า ติดตามเช็คสินค้าค้างสต็อกตามร้านค้าฝากขาย³⁶

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการเสนอกรอบแนวคิดในการวิจัยได้นำแนวคิดของนักวิชาการต่างๆ มาเสริมจากข้อมูลที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนี้ เสรี พงศ์พิศ ได้กล่าวถึงวิสาหกิจชุมชนไว้ในบทความวิสาหกิจชุมชน สร้างฐานการพัฒนาว่า ปัญหาวิสาหกิจชุมชนเป็นปัญหาความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนา ชาวบ้านถูกทำให้คุ้นเคยกับการพัฒนาแบบ “สงเคราะห์” คือ เป็นผู้รับจากรัฐจากหน่วยงานราชการหรือเอกชน ซึ่งนำ “โครงการ” ไปให้ชุมชน โครงการแล้วโครงการเล่า สี่ห้าสิบปีมีหลายสิบโครงการก็ไม่เห็นเกิดการพัฒนายั่งยืน ชุมชนเข้มแข็งจึงแข็งแต่ป่วยที่ไปปักไว้ถ้ายรูปเอาไปทำรายงานความดีความชอบ ชาวบ้านเข้าใจว่าวิสาหกิจชุมชนเป็น “โครงการ” ที่รัฐไปบอกชาวบ้านให้รวมตัวกันทำ โดยจะให้การสนับสนุน การสนับสนุนที่ชาวบ้านคิดเป็นอย่างอื่นไม่ได้นอกจากงบประมาณที่จะตกถึงชุมชนในรูปเงินให้เปล่าหรือเงินกู้เงินยืมก็ยังมี วิสาหกิจชุมชนเป็นแนวคิดที่เกิดจากชุมชน ที่ต้องการรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือกันในการดำเนินกิจการต่างๆ ที่มีลักษณะเป็นการประกอบการ บริหารจัดการเชิงธุรกิจ แต่ไม่ได้ต้องการทำธุรกิจเต็มรูปแบบ แต่เพื่อสร้างรากฐานความมั่นคงให้สมาชิก ซึ่งถ้าทำคนเดียวจะทำไม่ได้ หรือถ้าไปรวมกับสหกรณ์ใหญ่ๆ ก็ลำบาก เป็นการร่วมกันสร้างระบบสวัสดิการให้ตนเอง หรืออีกนัยหนึ่ง สร้างภูมิคุ้มกันให้กลุ่ม ให้ชุมชน วิสาหกิจชุมชนมีองค์ประกอบสำคัญอยู่ ๗ ประการ คือ (๑) ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ ไม่ใช่เป็นลูกจ้างอย่างที่ทำงานในหลายชุมชน ที่มีเจ้าแถมคนนอก หรือคนรายคนเดียวเป็นเจ้าของ ให้ชาวบ้านเป็นแรงงาน เป็นเหมือนโรงงานในหมู่บ้าน แทนที่จะตั้งอยู่ในเมือง และดำเนินการโดยชุมชน ไม่ใช่ไปจ้างคนต่างถิ่นต่างแดนมาทำงานให้ (๒) ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน เป็นงานที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ไม่ใช่ไปลงทุนที่อื่นที่ไหน (๓) ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน เป็นอะไรที่ไม่ใช่ทำตามคนอื่น แต่เป็น

³⁶อ้างแล้ว, “การศึกษารวบรวมภูมิปัญญาและแสวงหารูปแบบการปลูกฝ้ายพันธุ์พื้นบ้านแบบอินทรีย์ สำหรับใช้ประโยชน์ให้เหมาะสมกับบริบทในชุมชน”, หน้า ๙-๑๕.

ผลผลิตของกระบวนการเรียนรู้ การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือเป็นการค้นคิดอะไรใหม่ๆ ซึ่งถ้าหากเหลือใช้เอาไปขายข้างนอกก็จะแข่งขันกับคนอื่นได้ ไม่ใช่ได้แต่เลียนแบบคนอื่น (๔) มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล ทำให้ผลผลิตมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เอาไปขายข้างนอกก็น่าจะแข่งขันกับคนอื่นได้ เพราะมีทั้งของเก่าและของใหม่ผสมผสานกัน ทำให้ได้ของดีท้องถิ่น และรูปแบบหรือเทคนิคสากลมาเสริมหรือผสมให้กลมกลืน (๕) มีการดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบ หมายถึงการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนไม่ใช่เน้นที่การผลิตเรื่องหนึ่งสองเรื่องเพื่อขายอย่างเดียว แต่ผลิต แปรรูป จัดการให้เกิดการประกอบการในรูปแบบต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นเป็นหลัก แปลว่าต้องทำอะไรหลายๆ อย่าง ต้องมีข้อมูล ต้องวิจัย เอาเองว่า ชุมชนกินอยู่อย่างไร ซื้อกินซื้อใช้อะไรบ้าง และจะทำอะไรเพื่อลดการซื้อกินซื้อใช้ลงให้ได้สัก “เศษหนึ่งส่วนสี่” ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ถ้ามีข้อมูลที่ชุมชนวิจัยเองก็จะพบว่า มีมากกว่านี้อีกที่ชุมชนทำเองได้ (๖) มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ วิสาหกิจชุมชนเกิดได้ สำเร็จได้ด้วย “ความรู้และปัญญา” ไม่ใช่เพียงเพราะมีเงินมีงบแล้วจะเกิดได้ การใช้ “เงินนำหน้าปัญญาตามหลัง” อาจเกิดได้แต่เพียงโครงการ แต่ไม่อาจเกิดการพัฒนายั่งยืน การเรียนรู้จะทำให้เข้าใจกระบวนการวิสาหกิจชุมชนทั้งหมด และจะเข้าใจข้อสุดท้ายต่อไปนี้ คือ (๗) มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย ถ้าไม่มีการเรียนรู้ก็จะไม่เข้าใจความข้อนี้ และจะคิดเพียงสั้นๆ ว่า ทำอย่างไรจึงจะผลิตเยอะๆ ขายเยอะๆ จะได้ดังๆ ซึ่งก็เหมือนหลอกตัวเอง เพราะที่สุดท้ายไปมากับการผลิตแล้วขายไม่ออก เป็นหนี้เป็นสิน ท้อ หดกำลังใจ เลิกทำ หันไปรับจ้าง หาเงินไปซื้ออยู่ซื้อกินเหมือนเดิม วิสาหกิจชุมชนไม่ได้เริ่มจากการเรียนรู้วิธีทำ แต่เริ่มจากการเรียนรู้วิธีคิดที่ถูกต้องต่างหาก³⁷

ยศ สันตสมบัติ ได้กล่าวถึงวิสาหกิจชุมชนไว้ในบทความกรุงเทพรุกิจ เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ระบบเศรษฐกิจของบ้านเรานั้น มิได้มีเพียงระบบตลาดหรือระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมแต่เพียงอย่างเดียว ในช่วงสองสามปีที่ผ่านมา งานวิจัยของศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา เมธีวิจัยอาวุโส ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ทำให้เรามีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นเป็นลำดับว่า ระบบเศรษฐกิจชุมชนเป็นระบบเศรษฐกิจที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อความอยู่ดีกินดีของผู้คนในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคชนบท ซึ่งครอบคลุมประชากรจำนวนมากมายมหาศาลลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจชุมชน คือ ครอบครัวและชุมชนเป็นหน่วยการผลิตหลัก เป้าหมายของการผลิต คือ การดำรงอยู่และเอาตัวรอดของครอบครัวและชุมชนให้สามารถเลี้ยงตนเองได้ การผลิตจึงมีลักษณะเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน การผลิตเพื่อขายก็เพื่อให้ได้เงินมาซื้อสินค้าเลี้ยงดูครอบครัวมากกว่าที่จะคิดขยายการผลิตให้ใหญ่โตร่ำรวยหรือให้มีกำไรสูงสุด ครัวเรือนมี

³⁷ เสรี พงศ์พิศ. “วิสาหกิจชุมชน สร้างฐานการพัฒนา”, สยามรัฐรายวัน. (๒๙ มกราคม ๒๕๕๒) :

ลักษณะเป็นผู้ผลิตรายย่อยขนาดเล็ก ไม่ว่าจะเป็นการเกษตร เลี้ยงสัตว์ หรือทำกิจกรรมการค้า และบริการขนาดย่อม เช่น เปิดร้านค้า และซ่อมเครื่องจักรต่างๆ รวมทั้งการส่งสมาชิกครัวเรือนบางคนออกไปขายแรงงาน และส่งเงินกลับไปจนเจือครอบครัว เป็นต้นระบบเศรษฐกิจครอบครัวและชุมชนนี้ดำรงอยู่อย่างมีเสถียรภาพมากที่สุดในภาคใต้ ซึ่งที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์ มีปริมาณน้ำฝนมากและรายได้ของประชากรส่วนใหญ่ยังคงมาจากการผลิตในภาคเกษตร ส่วนในภาคกลางและภาคเหนือ แม้สัดส่วนของรายได้จากภาคเกษตรจะต่ำกว่าภาคใต้ แต่ประชากรกว่าครึ่งหนึ่งก็ยังคงทำอาชีพทั้งในภาคเกษตร และอาชีพรับจ้างควบคู่กันไป ในขณะที่ภาคอีสานมีสัดส่วนของการอพยพโยกย้ายออกไปทำงานนอกบ้านมากที่สุดแม้ว่าในช่วงเวลาหลายสิบปีมานี้ ระบบทุนนิยม ภายใต้การส่งเสริมสนับสนุนของรัฐและชนชั้นนำ จะขยายตัวเข้าครอบงำพื้นที่แทบทุกหย่อมหญ้าในประเทศไทย ไม่เว้นแม้กระทั่งบนภูดอยและท้องถื่นทุรกันดาร หากแต่เศรษฐกิจชุมชนก็ยังคงดำรงอยู่ได้ในระดับหนึ่ง เพราะการปรับตัวและดิ้นรนต่อสู้ของชาวบ้านและชุมชนในรูปแบบต่างๆ ชาวบ้านปรับตัวโดยการเปลี่ยน แปลงระบบการผลิตจากการเพาะปลูกข้าวไปสู่การปลูกพืชหลายชนิด และการประกอบอาชีพหลากหลายประเภทควบคู่กันไปทั้งในด้านของงานรับจ้าง บริการและการค้า ไปจนถึงการย้ายถิ่นเพื่อหางานทำ และสร้างเครือข่ายของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ระหว่างคนในครอบครัวเครือญาติคนบ้านเดียวกัน ไปจนถึงความเป็นพวกพ้องบนพื้นฐานของภูมิภาค และวัฒนธรรม ชุมชนหลายแห่งก่อร่างสร้างเครือข่าย เพื่อต่อสู้กับพลังภายนอก ด้วยการคิดค้นรูปแบบและวิธีการต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ธุรกิจชุมชน เพื่อต่อสู้กับการครอบงำ และเพื่อปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถื่นของตนเอาไว้ ในขณะที่ชุมชนอีกหลายแห่งยอมจำนน และเรามีอรรรับการชี้แนะและบงการจากภายนอก เพิ่มขึ้นการดำรงอยู่ร่วมกันของระบบทุนนิยมและเศรษฐกิจชุมชน ในพื้นที่มากมายหลายแห่งของประเทศไทย ทำให้เราจำเป็นต้องตั้งคำถามต่อนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการพัฒนาแบบทิศทางเดียว โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาความเข้มแข็ง ของระบบทุนนิยมอุตสาหกรรม และพยายามผลักดันส่งเสริม และสร้างแรงจูงใจในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ชุมชนทุกแห่งหนทั่วประเทศ เข้าสู่ระบบทุนนิยมอย่างเต็มรูปแบบโดยเร็วรวมทั้งนโยบายประชานิยมของรัฐบาลทักษิณ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของกองทุนหมู่บ้าน หรือการแปลงสินทรัพย์ให้เป็นทุน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นความพยายามที่จะให้ชุมชนและสมาชิกของชุมชน เข้าสู่ระบบตลาดเพิ่มขึ้นและเร็วขึ้น นโยบายและทิศทางการพัฒนาดังกล่าวล้วนแล้วแต่วางอยู่บนพื้นฐานของการมองข้ามความสำคัญ และการมุ่งทำลายความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน โดยเน้นให้คนและชุมชนรับใช้ตลาด แทนที่จะมุ่งแสวงหาแนวทางที่สามารถกำกับควบคุมตลาดให้รับใช้คนและชุมชนสอดคล้องต่อเศรษฐกิจชุมชนมิได้จำกัดอยู่แต่ในนโยบายของพรรคไทยรักไทย ซึ่งสิ้นอำนาจไปแล้วเท่านั้น แต่ยังดำรงอยู่อย่างมั่นคงในนโยบายของพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคการเมืองอีกหลายพรรคที่กำลังจะอาสากลับเข้ามาทำหน้าที่บริหารประเทศหลังจากเรามีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ช่วงปลายปีนี้งานวิจัยเศรษฐกิจชุมชนเสนอว่า

การพัฒนาประเทศควรมุ่งเน้นการสร้างตลาดภายใน หรือการตอบสนองความต้องการภายในเป็นพื้นฐาน โดยมีสภาพภูมิศาสตร์ทรัพยากรของพื้นที่ ชุมชนและเครือข่ายชุมชนเป็นตัวกำกับ และประกอบเครือข่ายของท้องถิ่นขึ้นมาเป็นประเทศชาติ ซึ่งหมายความว่า เราจะต้องให้ความสำคัญกับการสำรวจฐานทรัพยากรของท้องถิ่นทั่วประเทศ ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปที่ดิน การพัฒนาศักยภาพของท้องถิ่น ผลิตเพื่อความต้องการของท้องถิ่นแล้วขยายไปสู่การผลิตเพื่อขาย โยงเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นเข้าด้วยกันให้ความสำคัญกับการค้าในประเทศ เน้นช่วงชิงตลาดภายในประเทศกลับคืนมาแทนเน้นการส่งออก สนใจการผลิตสิ่งของ ด้วยเทคโนโลยีที่คนในประเทศกำกับเอง มากกว่าหรือเท่าเทียมกับธุรกิจการเงิน การธนาคาร และการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งหมายถึง การพัฒนาหลายทาง และการพัฒนาแบบสมดุล แทนการพัฒนาเชิงเดี่ยวแบบเดิมการให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจชุมชน ยังหมายถึงการพัฒนาศักยภาพในการพึ่งตัวเองและพึ่งกันเองในประเทศเป็นหลัก พัฒนาคุณภาพของประชากรด้วยการสาธารณสุข และการศึกษา ที่ให้ความสำคัญกับ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” และ “ทุนทางวัฒนธรรม” อันตกทอดอยู่ในทุกหย่อมหญ้าของสังคมไทย ซึ่งเป็นพื้นฐานของอุตสาหกรรมชุมชน และธุรกิจชุมชนในด้านของอาหาร ขนม ผ้าพื้นบ้าน เครื่องปั้นดินเผา สมุนไพร เหล้าไวน์ งานบริการ และการท่องเที่ยว เป็นต้นการพัฒนากระบวนเศรษฐกิจชุมชนและเครือข่ายให้เข้มแข็งนี้ ต้องเป็นการกระทำหรือเป็นปฏิบัติการของชาวบ้านร่วมกันเอง เกิดจากการมีส่วนร่วมกันของชาวบ้านที่จะรวมตัวกันพัฒนาอย่างอิสระตามภาวะที่สอดคล้องกับท้องถิ่น มากกว่าที่ผู้หนึ่งผู้ใดหรือรัฐบาลจะกำหนดให้จากเบื้องบน ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน การไม่ถูกเบียดขับจากหน่วยงานของรัฐ และการกระจายอำนาจการบริหารจัดการและการตัดสินใจจากรัฐไปสู่ท้องถิ่น จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญ ที่จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และความเข้มแข็งของชุมชนจะประกอบเป็นประเทศชาติที่เข้มแข็ง และพึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรีในประชาคมโลกแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจชุมชนและข้อค้นพบจากงานวิจัยนำเสนอว่า อนาคตของเศรษฐกิจสังคมไทย ควรจะวางอยู่บนพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจหลายระบบเส้นทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ ควรจะวางอยู่บนพื้นฐานของ “ทางเลือก” ที่หลากหลาย มิใช่จำกัดอยู่แต่เพียงการขยายตัวเจริญเติบโตของทุนนิยม ซึ่งชนชั้นนำจำนวนน้อยนิดได้อานิสงส์ผลประโยชน์ บนพื้นฐานของการทำลายสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างมั่งคั่งในทางตรงกันข้าม แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศควรเปิดโอกาสให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนเจริญเติบโต และพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างไม่มีขีดจำกัด ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า นโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลที่ผ่านมา รวมทั้งรัฐบาลปัจจุบัน ยังคงย่ำเท้าอยู่กับความอับจนจินตนาการทางเศรษฐกิจที่มีใช้ทุนนิยม อับจนวิสัยทัศน์แห่งระเบียบเศรษฐกิจสังคม ที่สามารถกำกับควบคุมตลาดให้รับใช้มนุษย์ อับจนความชอบธรรม ที่ไม่อิงเศรษฐกิจกระแสหลัก และอับจนนโยบายที่ไม่ใช่ประชานิยมเพื่อสร้างมาयाภาพและจุดขายอย่างมีวามแต่อย่างแนวคิดและหลักการเศรษฐกิจพอเพียงของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แต่เพียงลมหปาก รัฐบาล พรรคการเมือง และภาคประชา

สังคมต้องเร่งสร้าง "นโยบาย" ทางเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการส่งเสริมอย่างเป็นรูปธรรม ให้ระบบเศรษฐกิจหลากหลายรูปแบบ ดำรงอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลในสังคมไทย³⁸

พงษ์ศักดิ์ แก้วแสนเมือง ได้กล่าวถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ในการประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กับกิจกรรมนักศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๒๕ ปี เป็นปรัชญาในการดำรงชีวิตที่ต้องนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันภายใต้ทุนนิยมเสรี โดยเน้นความพอเพียงของชีวิต เป็นคุณค่าทางคุณธรรมจริยธรรม และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงของโลก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๗) ประกอบกับสถาบันอุดมศึกษาในฐานะเป้าหมายสำคัญ ที่มุ่งเน้นสร้างกำลังคนสู่ตลาดแรงงาน ให้เป็นกำลังคนที่มีความพร้อมทั้งด้านทักษะวิชาชีพ ทักษะสังคม (Socialization) และมีคุณธรรมจริยธรรม โดยใช้กระบวนการต่างๆ อาทิ งานสหกิจศึกษา และงานกิจกรรมนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเป็นอีกหนึ่งกลไกสำคัญที่จะขับเคลื่อนการพัฒนานักศึกษาในทุกด้าน ให้สอดคล้องกับทิศทางในการดำเนินงานของแต่ละสถาบัน และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๔) รวมถึงกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว ๑๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๑ – ๒๕๖๕) และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ต้องสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนใหม่คุณธรรมนำความรู้ โดยการน้อมนำพระราชดำรัสปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นฐานแนวคิดในการพัฒนาคน ซึ่งงานกิจกรรมนิสิตนักศึกษา ควรจะได้เตรียมการเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมนิสิตนักศึกษาที่ประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้พร้อมต่อการพัฒนานักศึกษาในอนาคต กิจกรรมนิสิตนักศึกษานับฐานคิดของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสม มีกลวิธี หรือประเด็นสำคัญอย่างไร จึงจะเป็นการพัฒนาที่ส่งเสริมให้นักศึกษาเป็นกำลังคนที่มีคุณธรรมนำความรู้ บทความนี้ต้องการสร้างความตระหนักให้บุคลากรงานกิจการนักศึกษา และสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ เห็นความสำคัญของการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมนิสิตนักศึกษา มีการกำหนดทิศทางในการพัฒนาที่ชัดเจน และเหมาะสมต่อไป³⁹

[สมพงศ์ ตันติวงศ์ไพศาล](#) ได้กล่าวถึงวิกฤตปี ๒๕๕๓ แก่ได้ด้วย "วิสาหกิจชุมชน" ทางเลือกที่ทุนนิยมไม่เลือก "วิสาหกิจชุมชน" วิสาหกิจชุมชน เป็นผลสืบเนื่องจากการจัดทำ "ประชาพิจัย(PR&D)

³⁸ ยศ สันตสมบัติ. “ร้อยแปดวิถีทัศน์”, กรุงเทพฯธุรกิจ. (๕ มีนาคม ๒๕๕๐) :

³⁹ พงษ์ศักดิ์ แก้วแสนเมือง. การประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับกิจกรรมนักศึกษา.

และการทำแผนแม่บทชุมชนในระดับตำบลในประเทศไทย เป็นเรื่องสำคัญมากครับ สำหรับยุคปัจจุบัน เพราะแนวโน้มของเศรษฐกิจทุนนิยมซึ่งกำลังแรง และระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมฐานราก โดยรัฐเองเป็นผู้ให้การสนับสนุนให้เป็นอย่างนั้น ได้ปรับเปลี่ยนยุทธวิธีไปบ้างแล้วในประเทศไทย ...เพราะปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงของเรา เนื่องจากสื่อฯได้นำมาตีแผ่และขยายให้เกิดมีมากขึ้นในท้องถิ่น เพราะหลายสำนักกำลังเข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีหลักการชัดเจนว่าต้อง "พึ่งตนเอง" เป็นอันดับแรก หรือภาษาชาวบ้าน เรียกว่า "ทำกิน ทำใช้" ต่อเมื่ออยู่ได้แล้วจึงพัฒนาขั้นต่อไป "พึ่งพากันและกัน" หรือสูงขึ้นไปเป็นการทำธุรกิจ (พัฒนาผลิตภัณฑ์) แต่เรื่องท้องถิ่นหลายองค์กรเคยดำเนินการมาแล้ว คือ "แผนแม่บทชุมชน" เป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการต่อ เนื่องจากถ้าเรามีข้อมูล มีความรู้ เรื่องปัญหา ,ทรัพยากร,และทุนในชุมชน เราก็ออมจะสร้างแนวทางการคิด การปฏิบัติ ในการแก้ปัญหาได้ ไม่ว่า ปัญหาความยากจน หรือปัญหาหนี้สิน แล้วต่อยอดเป็น"วิสาหกิจชุมชน" ซึ่งมีทั้งระดับพื้นฐาน เพื่อแก้ปัญหาปากท้องก่อนอื่น แก้ปัญหาอาหารที่เพียงพอ สำหรับชุมชน/ตำบล เมื่อพออยู่ พอกินแล้ว ก็พัฒนาต่อไปเป็นการ แลกเปลี่ยน/ค้าขายกันได้แต่ถ้าเราไม่ยืนหยัดเจตนารมณ์ "วิสาหกิจชุมชน" สิ่งที่เกิดก็จะเหมือนคำทำนาย ของ ดร.นิติภูมิ นวรัตน์ เรื่อง ปี ๒๕๕๓ จดจบ ประเทศไทย....และนี่เป็นบทความหนึ่งในโครงการหนังสือของ กลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชื่อหนังสือ "วิสาหกิจชุมชน กลไกเศรษฐกิจฐานราก" ฉบับปรับปรุง โดย ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ ,พิทยา ว่องกุล เป็นบรรณาธิการหนังสือเล่มดังกล่าวได้กล่าวไว้ใน บทแรก เรื่อง ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมกับความพอดี โดยกลุ่มเศรษฐีสยาม เมื่อ ม.ค. ๒๕๕๔ ข้อที่ ๗ สรุป หน้าที่ ๓๘-๓๙ ว่าในหลักการทั่วไป เราเห็นว่า “วิสาหกิจชุมชน” พัฒนาขึ้นภายใต้ระบบทุนนิยม และโลกาภิวัตน์สร้างขึ้นเพื่อลดแรงกดดันของทุนนิยมโลกและทุนนิยมภายในประเทศแต่ยังคงอยู่กับระบบทุนนิยมจึงต้องใช้กลไกการผลิต การค้า และการเงิน ในระบบเดียวกันแต่เป็นการใช้เพื่อการพึ่งตนเองให้ได้มากที่สุด ลดการครอบงำจากทุนใหญ่ต่าง ๆ และกระแสโลกาภิวัตน์ของทุนให้มากที่สุด ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนจึงต้องมีลักษณะเท่าทันกระแสโลกและกระแสทุน มีความฉับไวในการปรับตัวเพื่อการต่อสู้ หลีกเลี่ยงและพิทักษ์ประโยชน์ของชุมชน การที่จะทำเช่นนี้ได้ต้องทำให้วิสาหกิจชุมชนมีความคล่องตัว ตัดสินใจได้รวดเร็ว มีส่วนร่วมของชุมชนสูง ไม่ล่าช้าและไม่ถูกฉุดตึงโดยกลไกราชการมีความเป็นอิสระจากกลไกราชการสูงและทำให้ชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของสูงจะหาอย่างไรให้วิสาหกิจชุมชนมีลักษณะเช่นนี้ได้ คงต้องให้ผู้ชำนาญการแต่ละด้านมาระดมสมองกันและเสนอความคิดเหล่านี้ออกมาเป็นรูปธรรมท่ามกลางกระแสทุนนิยมใหญ่ได้ปรับตัวเป็นทุนนิยมอย่างมีจิตสำนึกแต่ทุนนิยมในประเทศ ซึ่งครอบงำความคิดครอบงำรูปแบบการผลิตการบริโภค การใช้ชีวิต การใช้เครื่องมือสื่อสาร(จานดาวเทียม และโทรศัพท์มือถือ) ของคนเมืองจนถึงชุมชนฐานรากวิสาหกิจชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่เข้าไปหยุดความต้องการขยายตัวของทุนนิยมในประเทศ แต่เพราะคนที่น่าเอาวิสาหกิจชุมชนไปใช้ไม่ตระหนัก ถึงกำลังที่น้อยกว่า นำพาวิสาหกิจชุมชน ไปสู่ทุนใหญ่ ซึ่งเรารู้ว่าสู้ได้

เฉพาะบางเรื่อง และน้อยเต็มทีแทนที่จะส่งเสริมความคล่องตัวของ วิสาหกิจชุมชน กลับไปสร้างองค์กรที่มีโครงสร้างใหญ่ และเป็นภาระสำหรับชุมชน บริหารงานได้ไม่คล่องตัว เพราะขาดสภาพคล่อง ทางการบริหาร ทางการเงินเพราะผูกติดกับราชการ ความไม่ชัดเจนเรื่องของอาณาเขตก็เป็นใหญ่เรื่องของการถือครองทรัพย์สินและกฎหมายเพื่อการจัดการธุรกรรมทางธุรกิจที่ไม่อาศัยการตัดสินใจจาก สหกรณ์อำเภอหรือคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนระดับจังหวัด อำเภอ ซึ่งไม่เอื้อให้หลบได้เมื่อทุนใหญ่ต้องการทำรบ วิสาหกิจชุมชน เป็นการประกอบกิจการของกลุ่มคน(ชาวบ้าน,เกษตรกร) ที่ไม่เน้นการสร้างกำไร แต่เน้นให้มีกิน มีใช้ เพียงพอเสียก่อน วิสาหกิจชุมชนจึงไม่ได้สร้างมาเพื่อแข่งขันกัน แต่สร้างขึ้นโดยหลักการพึ่งตนเองของชุมชนเป็นหลัก ความสามารถต่อสู้กับทุนใหญ่โดยตรงนั้นไม่เน้นเพราะวิสาหกิจชุมชน เน้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นฐานหลัก ตามพระราชดำรัส ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อ วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ ว่า...ต่อเมื่อมีกิน มีใช้แต่พอควร แล้วจึงคิดพัฒนาขั้นต่อไป (แลกเปลี่ยน,ซื้อขาย)...."วิสาหกิจชุมชน" จึงเป็นแนวทางสำหรับชาวบ้าน/ชุมชน/ตำบล ได้สู่วิถีอุตสาหกรรมกิจปัจจุบัน ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ทุนนิยมใหญ่ และสังคมนิยมฐานราก⁴⁰

จากข้อมูลเบื้องต้นนำมาเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยครั้งนี้ คือหลักธรรมพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ซึ่งมี ๘ ประการ ได้แก่ หลักปัจจัย ๔ หลักสัปปุริสธรรม หลักโภคะวิภาค หลักปาปนิกรรม หลักคิหิสุข หลักทิวฐัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม หลักขราวาสธรรม และหลักอธิปัตติธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ชาวพุทธไทยทุกภาคส่วนนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็น พระสงฆ์ นักปกครอง นักธุรกิจ ข้าราชการ หรือประชาชนทั่วไป ในการศึกษาค้นคว้าตั้งประเด็นไว้ว่าการแสวงหาทางเอาตัวรอดของชุมชน โดยหวังพึ่งพาวิสาหกิจชุมชนจะมีความเป็นไปได้เพียงใด หลักธรรมพุทธจะเข้ามาช่วยได้อย่างไร เพราะระบบทุนนิยมที่เป็นกระแสหลักเป็นระบบแข่งขันแบบทำลาย ธุรกิจใหญ่ กิจการใหญ่ๆ มักทำลายธุรกิจที่เล็กกว่า ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนจึงอาจเป็นเพียงความหวังที่ริบหรี่ มีใช้ที่พึ่งของชุมชนที่แข็งแรงมากนัก ภูมิปัญญาหลายอย่างของชุมชนอาจถูกทำลายไปเรื่อยๆ โดยคนในชุมชน วิถีชุมชนไม่สามารถเก็บรักษามันไว้ได้ ผู้วิจัยยังคาดหวังว่า หากชาวพุทธจะมีความมั่นคงมั่นใจได้อย่างแท้จริงจำเป็นต้องกะเทาะให้ลึกถึงแก่นพุทธธรรม เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันภายในให้ได้ การที่จะดำรงอยู่ในสถานการณ์ใดๆ อย่างมั่นใจขึ้นอยู่กับว่าเรามีที่พึ่งทางใจมากน้อยเพียงใด

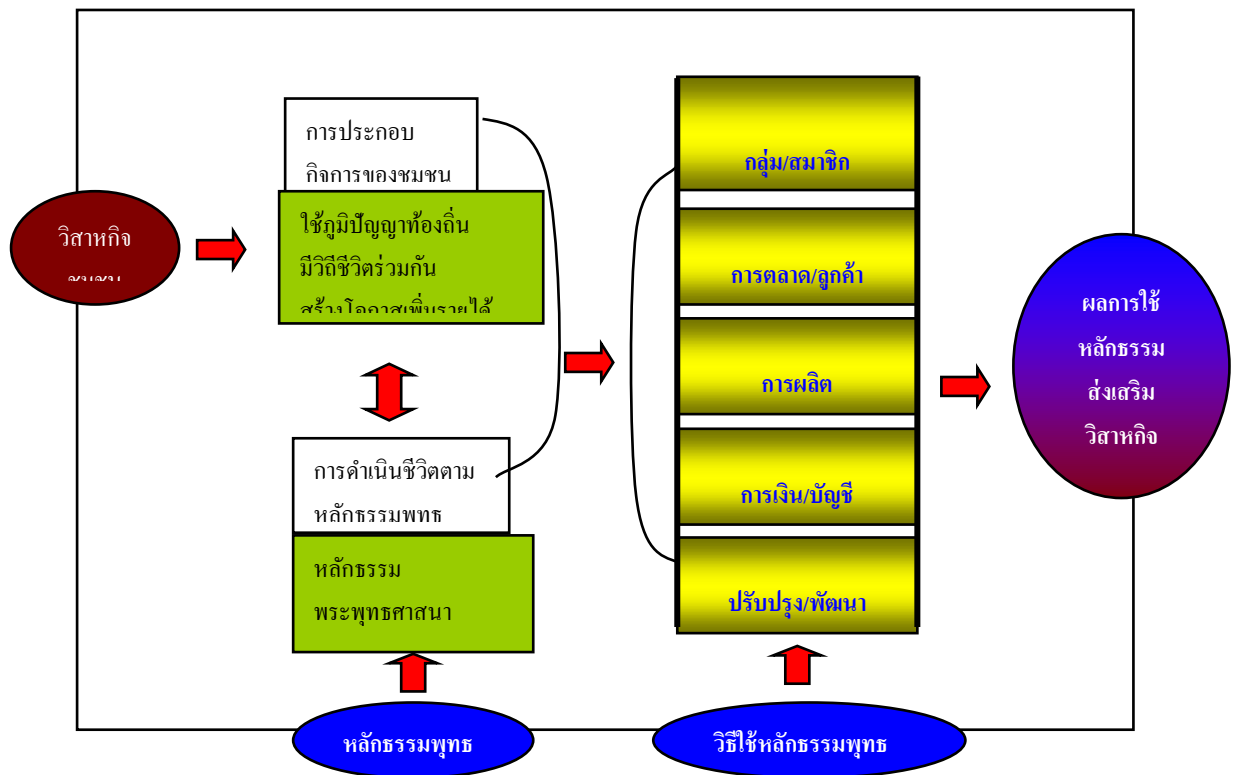
ในส่วนของวิสาหกิจชุมชนซึ่งเป็นการประกอบกิจการของชุมชนใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีวิถีชีวิตร่วมกัน สร้างโอกาสเพิ่มรายได้ การดำเนินชีวิตตามหลักธรรมพุทธก็ไม่ได้ออกต่างหากจากการ

⁴⁰ สมพงษ์ ตันติวงศ์ไพศาล.บทความวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร.

ประกอบกิจกรรมเหล่านี้ ประเด็นอยู่ที่ว่าจะสามารถสกัดหลักธรรมพระพุทธศาสนาที่แฝงอยู่ใน กระแสชีวิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้หรือไม่ ซึ่งกิจกรรมหลักๆ ของวิสาหกิจชุมชนได้แก่ การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน และ การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน โจทย์วิจัยต้องการแสวงหาคำตอบว่ากลุ่มชาวพุทธที่ดำเนินการ วิสาหกิจชุมชนเหล่านี้ได้นำหลักธรรมพุทธมาใช้หรือไม่ เขามีวิธีใช้อย่างไร และผลในการใช้นั้นเป็น อย่างไร ในการแสวงหาคำตอบครั้งนี้จึงเขียนเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒.๕

กรอบแนวคิดในการศึกษาหลักธรรมพระพุทธศาสนา กับ วิสาหกิจชุมชน

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองลุ่มน้ำมูล อำเภอดำรง อ. จ. สุรินทร์” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาหลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ๒) เพื่อศึกษาวิธีการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และ ๓) เพื่อศึกษาผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน การวิจัยเรื่องนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม การดำเนินการวิจัยมีขั้นตอนสำคัญ คือ ขั้นศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ขั้นกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ขั้นสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย และขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งขั้นตอนต่างๆ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๑ การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้น

การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย เช่น คัมภีร์พระไตรปิฎกทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย คัมภีร์อรรถกถา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำรา วารสารและเอกสารวิชาการ เป็นต้น นำมาถ้อยแถลงให้เป็นองค์ความรู้ เพื่อวางกรอบแนวคิดในการสร้างรูปแบบการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และวิเคราะห์สังเคราะห์ให้ได้หลักการแนวคิดเกี่ยวกับการนำหลักพุทธธรรมมาส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน สำหรับเป็นพื้นฐานการศึกษาค้นคว้าให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๑

ขั้นตอนที่ ๒ ศึกษาสำรวจสภาพการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสุรินทร์ ทั้งสองแห่ง คือกลุ่มแม่บ้านทอผ้าไหมสีธรรมชาติ ตำบลหนองบัว อำเภอดำรง อ. จ. สุรินทร์ และกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ ตำบลบะ อำเภอดำรง อ. จ. สุรินทร์ โดยนำเอาผลการศึกษาในขั้นตอนที่หนึ่งมาเป็นกรอบแนวคิดเพื่อสร้างเครื่องมือ ๓ แบบ คือ ๑) แบบบันทึกการสังเกต ๒) แบบบันทึกการสัมภาษณ์ และ ๓) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม จากนั้นตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำเครื่องมือลงเก็บข้อมูลในภาคสนามเพื่อนำมาเป็นข้อมูลสำหรับวิเคราะห์ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ ๒ และวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ เป็นลำดับต่อไป

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างแยกพิจารณาเป็น ๒ ประการ คือ ๑) ประชากรในที่นี้ หมายถึง ประชากรที่เป็นเอกสารและประชากรที่เป็นบุคคล ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสุรินทร์ ๒) กลุ่มตัวอย่าง หมายถึง ประชากรบุคคลและเอกสารที่เกี่ยวข้องวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าสี่ธรรมชาติ ตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ และวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ ตำบลบะ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ดังนี้

๓.๒.๑ กลุ่มประชากร

ในงานวิจัยได้แบ่งกลุ่มประชากรเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ กลุ่มประชากรที่เป็นเอกสารและกลุ่มประชากรบุคคล ดังนี้

๑) กลุ่มประชากรที่เป็นเอกสาร ได้แก่เอกสารวิชาการที่เป็นองค์ความรู้หรือหลักธรรมพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เช่น พระไตรปิฎก อรรถกถา เป็นต้น และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนโดยตรง เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เอกสารงานวิจัย เป็นต้น

๒) กลุ่มประชากรที่เป็นบุคคล ได้แก่กลุ่มบุคคลที่มีความรู้ความสามารถทั้งด้านวิชาการและมีส่วนเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ และตำบลบะ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ตัวแทนกลุ่มประชากรที่เป็นเอกสารจำนวน ๑๑ เล่ม และกลุ่มประชากรที่เป็นบุคคล ที่ได้มาโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน ๕๐ รูป/คน ดังนี้

๑) กลุ่มประชากรที่เป็นเอกสาร จำนวน ๑๑ เล่ม ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๔ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๑๒ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๒๐ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๒๑ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๒๒ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๒๓ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๒๕ พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เอกสารการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสุรินทร์ เอกสารการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่ม

เครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ และเอกสารการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนปะ ตำบลปะ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

๒) กลุ่มประชากรที่เป็นบุคคล จำนวน ๕๐ รูป/คน แบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ (๑) กลุ่มที่มีความรู้ความสามารถทางวิชาการ จำนวน ๑๐ รูป/คน ได้แก่ นักวิชาการและหัวหน้าส่วนราชการระดับอำเภอ จำนวน ๒ คน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวและตำบลปะ จำนวน ๒ คน กำนันตำบลหนองบัวและตำบลปะ ๒ คน ผู้บริหารคณะสงฆ์ระดับตำบล จำนวน ๒ รูป ที่ปรึกษาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน ๒ คน (๒) กลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๒๐ คน และสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนปะ ตำบลปะ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๒๐ คน

ภาพที่ ๓.๑

หัวหน้าโครงการวิจัยกำลังสัมภาษณ์กลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ตำบลหนองบัว

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยนี้แบ่งศึกษา ๒ ประการ คือ ชนิดของเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลและการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ ชนิดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองโดยใช้วัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็นหลัก มีทั้งหมด ๔ ชนิดประกอบด้วย บัตรบันทึกการค้นคว้า แบบบันทึกการสังเกต แบบบันทึกการสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการเสวนากลุ่ม ดังนี้

๑) บัตรบันทึกการค้นคว้า คือบัตรสำหรับบันทึกเอกสารวิชาการที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนและหลักธรรมพระพุทธศาสนา เช่น เรื่องที่ค้นคว้า ประเด็นสำคัญ และหนังสืออ้างอิงหรือ แหล่งข้อมูล เป็นต้น เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการวิจัย

๒) แบบบันทึกการสังเกต คือเอกสารที่สร้างขึ้นโดยยึดโครงสร้างวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลักเพื่อจัดเก็บข้อมูลในภาคสนาม โดยการสังเกตในสถานที่การประกอบกิจการของวิสาหกิจชุมชนทั้ง ๒ แห่ง ซึ่งมีประเด็นสังเกต ดังนี้ ข้อสังเกตสภาพทั่วไปด้านภูมิศาสตร์ ข้อสังเกตสภาพทั่วไปด้านชุมชน ข้อสังเกตการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ข้อสังเกตการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ข้อสังเกตการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ข้อสังเกตการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ข้อสังเกตการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน และข้อสังเกตอื่นๆ เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการวิจัย

๓) แบบบันทึกการสัมภาษณ์ คือเอกสารที่สร้างขึ้นโดยยึดโครงสร้างวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลักเพื่อจัดเก็บข้อมูลในภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่มีความรู้ทางวิชาการและมีส่วนเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีประเด็นสัมภาษณ์ ดังนี้ ๑) หลักธรรมที่ใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ๒) วิธีใช้หลักธรรมในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน และ ๓) ผลการใช้หลักธรรมในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการวิจัย

๔) แบบบันทึกการเสวนากลุ่ม คือ เอกสารที่สร้างขึ้นโดยยึดโครงสร้างวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลักเพื่อจัดเก็บข้อมูลในภาคสนาม โดยการจัดประชุมเสวนากลุ่ม ๒ ครั้ง ซึ่งมีประเด็นเสวนา ดังนี้ ๑) หลักธรรมที่ใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสุขความยั่งยืน ๒) วิธีใช้หลักธรรมในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสุขความยั่งยืน และ ๓) ผลการใช้หลักธรรมในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสุขความยั่งยืน เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการวิจัย

ภาพที่ ๓.๒

คณะผู้วิจัยกำลังสัมภาษณ์กลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ตำบลหนองบัว

๓.๓.๒ การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ เมื่อสร้างเครื่องมือเสร็จแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๓ คน ตรวจสอบความถูกต้องเกี่ยวกับความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและความเที่ยงตรงตามเนื้อหา หลังจากนั้นได้นำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไขและนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย มีอยู่ ๒ ขั้นตอน คือ ขั้นรวบรวมข้อมูล และขั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ดังนี้

๓.๔.๑ ขั้นรวบรวมข้อมูล

๑) ใช้แบบบันทึกการค้นคว้าเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีบันทึกข้อมูลดังนี้ (๑) ย่อความให้ได้ใจความตรงตามความหมายของข้อความเดิม (๒) บันทึกโดยถอดข้อความเป็นข้อความของผู้วิจัยเอง (๓) คัดลอกข้อความแล้วทำอัญประกาศ ซึ่งจะกระทำเมื่อข้อความนั้นอยู่ในเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้ คือ เป็นข้อความสำคัญมาก เป็นข้อความที่จะมีการพิสูจน์หรือทดสอบข้อเท็จจริง เป็นข้อความที่ผู้วิจัยต้องการอ้างอิง สนับสนุนความคิดเห็นของตนเอง เป็นข้อความที่เขียนไว้ดีมาก ถ้อยคำสำนวนกะทัดรัดชัดเจน ซึ่งจะถอดความเป็นภาษาของผู้วิจัยเองอาจทำได้ไม่ดีเท่าเดิม และข้อความที่เป็นพุทธพจน์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

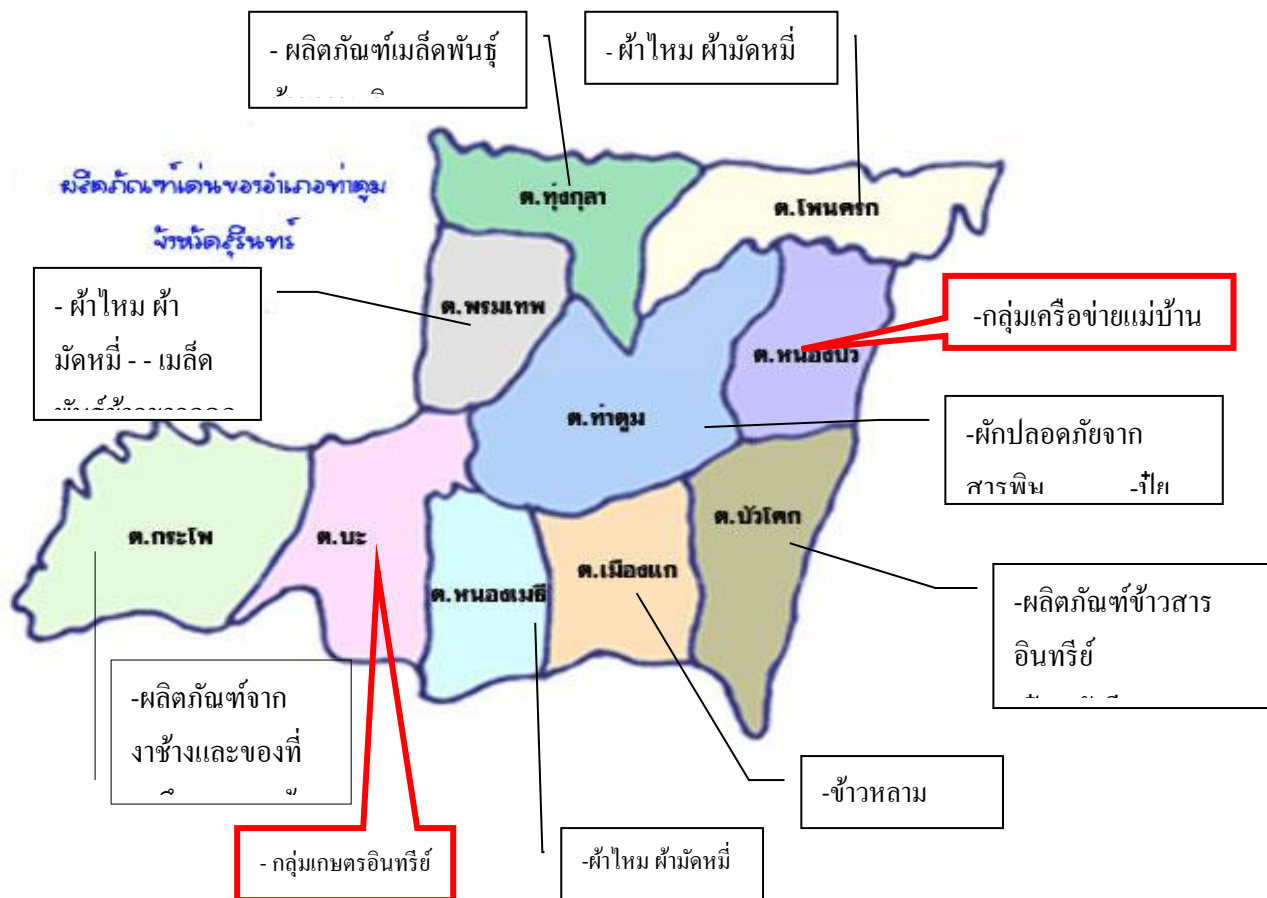
๒) ใช้แบบบันทึกการสังเกต เพื่อรวบรวมข้อมูลจากการลงเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยบันทึกข้อเท็จจริงเกี่ยวกับชุมชนที่ตั้งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งสองแห่งคือท้องที่ตำบลหนองบัวและตำบลบะ ได้แก่ สภาพทั่วไปด้านภูมิศาสตร์ สภาพทั่วไปด้านชุมชน และการดำเนินการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง ๕ ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน

๓) ใช้แบบบันทึกการสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ๒ ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายวิชาการและฝ่ายสมาชิกวิสาหกิจชุมชน (๑) ฝ่ายวิชาการ ประกอบด้วย หัวหน้าส่วนราชการระดับอำเภอ ประธาน อบต.ตำบลหนองบัวและตำบลบะ กำนันตำบลหนองบัวและตำบลบะ ผู้บริหารคณะสงฆ์ระดับตำบล ที่ปรึกษาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (๒) ฝ่ายสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ และสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะ ตำบลบะ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

๔) ใช้แบบบันทึกการเสวนากลุ่มย่อย เพื่อรวบรวมข้อมูลจากการเสวนากลุ่มย่อย ๒ ครั้งในพื้นที่ทำการวิจัย โดยเชิญผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญทั้งสองฝ่าย ร่วมประชุมเสวนาในเขตพื้นที่ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอยู่ ครั้งที่ ๑ จัดประชุมเสวนากลุ่มย่อยที่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ

ตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ และครั้งที่ ๒ จัดประชุมเสวนากลุ่มย่อยที่วิสาหกิจชุมชน
กลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนปะ ตำบลปะ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ ๓.๓
พื้นที่ตั้งของวิสาหกิจชุมชนของอำเภอท่าตูม

๓.๔.๒ ขั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

จัดประชุมและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ระหว่างที่ปรึกษา หัวหน้าโครงการวิจัย และผู้ร่วมวิจัย เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา และตรวจสอบข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ซึ่งจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

๓.๕.๑ วิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ และกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะ ตำบลบะ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์นำมาใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

๓.๕.๒ วิเคราะห์วิธีการใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ และกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะ ตำบลบะ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์นำมาใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

๓.๕.๓ วิเคราะห์ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ และกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะ ตำบลบะ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์นำมาใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองลุ่มน้ำมูล อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดสุรินทร์ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงประยุกต์ โดยศึกษาวิเคราะห์จากประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเอกสารและบุคคล ผลวิจัยแบ่งตามประเด็นวิเคราะห์ คือ ๑) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ๒) วิเคราะห์หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนตำบลบะและกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ๓) วิเคราะห์วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนตำบลบะและกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ และ ๔) วิเคราะห์ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนตำบลบะและกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ผลการวิจัยเป็นดังนี้

๔.๑ วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จัดตามลำดับดังนี้ ๑) ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเอกสาร ๒) ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคล ตำบลบะ ๓) ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคล ตำบลหนองบัว ผลการวิเคราะห์ เป็นดังนี้

๔.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเอกสาร

ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเอกสาร จำนวน ๒๔ เล่ม จัดได้เป็น ๔ กลุ่ม คือ พระไตรปิฎก จำนวน ๗ เล่ม ๒) เอกสารวิสาหกิจชุมชน จำนวน ๒ เล่ม ๓) เอกสารของวิสาหกิจชุมชนจำนวน ๔ เล่ม ๔) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ ๔.๑

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างด้านเอกสาร

ประชากร	จำนวนกลุ่ม ตัวอย่าง
● พระไตรปิฎก	๘
● เอกสารวิชาการ	๖
● นโยบายและระเบียบเกี่ยวกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	๖
● งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
รวม	๒๔

ประชากรเอกสารและกลุ่มตัวอย่างด้านเอกสารทั้ง ๔ กลุ่ม แบ่งวิเคราะห์เป็น ๒ กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มที่เป็นพระไตรปิฎกและกลุ่มที่เป็นเอกสารวิชาการ

๑) กลุ่มที่เป็นพระไตรปิฎก สนับสนุนข้อมูลที่เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ๑) หลักปัจจัย ๔ ซึ่งมีสาระเกี่ยวกับเรื่อง อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ปัจจัยทั้งสี่ประการนี้ถือเป็นความจำเป็นขั้นมูลฐานของการดำรงชีวิต ๒) หลักสัปปริสธรรม มีสาระเกี่ยวกับเรื่อง อัมมัญญ อตถัญญ อตตัญญ มตตัญญ กาลัญญ ปริสสัญญ และบุคคลัญญ ๓) หลักโมคคิภาค ซึ่งมีสาระเกี่ยวกับเรื่องการจัดสรรทรัพย์ที่หามาได้โดยสุจริตออกเป็นสี่ส่วน ควรนำไปใช้สอยหนึ่งส่วน ควรนำไปประกอบการลงทุนสองส่วน และควรเก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็นหนึ่งส่วน ๔) หลักปาปณิกธรรม ซึ่งมีสาระเกี่ยวกับเรื่องทัศนคติในการมองสาระเทียบกับคนตาบอดและตาดี คนตาบอดทั้งสองข้างมองไม่เห็นทรัพย์และมองไม่เห็นธรรม ส่วนคนตาดีข้างหนึ่งบอดข้างหนึ่งมองเห็นทรัพย์แต่มองไม่เห็นธรรม ส่วนคนที่ตาดีทั้งสองข้างมองเห็นทั้งทรัพย์และธรรม ๕) หลักอิหฺสุข ซึ่งมีสาระเกี่ยวกับเรื่องความสุขอันเนื่องมาจากทรัพย์ ได้แก่ อตถิสุข โภคสุข อาณนฺยสุข อนุวัชสุข ๖) หลักทิวฐธัมมิกัตถสุข ซึ่งมีสาระเกี่ยวกับเรื่องการสร้าง ความมั่นคงให้กับชีวิต ได้แก่การมี อนุฐานสัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชิวิตา ๗) หลักขรราวาสธรรม ซึ่งมีสาระเกี่ยวกับเรื่องการสร้าง ความมั่นใจในการอยู่ร่วมกันของคน ได้แก่การมีสัจจะ ธรรมะ อิติ จาคะ ๘) หลักอปริหานิยธรรม ซึ่งมีสาระเกี่ยวกับเรื่องการอยู่ร่วมกัน ได้แก่หมั่นประชุมพร้อมกัน ไม่บัญญัติที่ขัดหลัก เชื่อถือผู้ใหญ่ คຸ້ມครองสตรี บุชาเจตีย์ อารักขาพระอรหันต์

๒) กลุ่มที่เป็นเอกสารวิชาการถือว่าเป็นหลักการของวิสาหกิจชุมชน๑) การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก (๑) ดานโครงสร้างและข้อมูลของกลุ่ม(วัตถุประสงค์กฎ/ อำนาจหน้าที่/ การ

เปลี่ยนแปลง/ฐานข้อมูล ฯลฯ) (๒) ด้านการนำกลุ่ม(ประธานและกรรมการ เขาใจกระบวนการทำงาน เปนที่ยอมรับ ฯลฯ) (๓) ด้านการสื่อสาร ทบทวน และติดตาม(สื่อสารทบทวนข้อมูลกฎระเบียบข้อบังคับ/ ประชุมติดตาม ฯลฯ) (๔) ด้านความสามารถและการฝึกสอนการทำงาน (มอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของสมาชิก) ๒) การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า (๑)ด้านตลาดและลูกค้า (ความต้องการ/ กลุ่มเป้าหมาย/ แผนการตลาด/ช่องทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ฯลฯ) (๒) ด้านการรับคำสั่งซื้อ (การบันทึกการสั่งซื้อ ส่งมอบสินค้าถูกต้องตรงเวลา/ ยืนยันคำสั่งซื้อแม่นยำ) ๓) การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต (๑) ด้านการจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต (แหล่งที่มาบันทึกจัดหา / ตรวจสอบวัตถุดิบ) (๒) ด้านการผลิตสินค้า (แผนการผลิต/แรงงาน/วิธีการ/ตรวจสอบ/ควบคุมการผลิตให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ) (๓) ด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์และสถานที่ผลิต (ดูแลรักษาเครื่องมืออุปกรณ์/ สถานที่ผลิตให้ถูกสุขลักษณะ) (๔) ด้านบรรจุและจัดส่ง (การบรรจุหีบห่อ/ ฉลาก/ วิธีการเก็บรักษา และการจัดส่งผลิตภัณฑ์) ๔) การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน (๑) ด้านรายรับ-รายจ่าย (บันทึกการรับ-จ่ายระบบบัญชีเป็นปัจจุบันและตรวจสอบได้) (๒) ด้านต้นทุนและกำไร (สรุปผลกำไร ขาดทุน ตามรอบระยะเวลา) (๓) ด้านการเงินของกลุ่ม (ระดมทุน/ จัดสรรกำไร/ ระเบียบการการเงิน) (๔) ด้านทรัพย์สินและหนี้สิน (บันทึกการทรัพย์สินและหนี้สิน) ๕) การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน (๑) พัฒนาด้านการเรียนรู้ของกลุ่ม/สมาชิก (ให้มีความรู้ในการบริหารจัดการทุกด้าน) (๒) พัฒนาด้านเทคนิคและฝีมือการผลิต (ปรับปรุงเทคนิค ฝีมือการผลิต/ต่อยอดโดยใช้ฐานภูมิปัญญา วัตถุดิบในประเทศ) (๓) พัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์ และฉลาก(ออกแบบ ปรับปรุง พัฒนาสอดคล้องวิถีชุมชนสิ่งแวดล้อม) (๔) พัฒนาปรับปรุงธุรกิจ (จัดทำ เขียน ทบทวนแผนธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน) (๕) พัฒนาด้านเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน (เพิ่มพูนความรู้ให้กับสมาชิกอย่างต่อเนื่อง) (๕) พัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน(พัฒนาความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมชุมชนให้มีความสมดุล น่ายุ) (๖) พัฒนาด้านการพึ่งตนเอง (พัฒนาเพื่อให้กลุ่มสามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตนเอง)

๔.๑.๒ ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลตำบลละ

ตำบลละมีพื้นที่การปกครองทั้งสิ้น ๑๕ หมู่บ้าน มีจำนวนครัวเรือน ๑,๒๑๔ ครัวเรือน ทิศเหนือ ติดต่อกับ เขตตำบลท่าตูม และเขตอำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ ทิศใต้ ติดต่อกับ เขตอำเภอจอมพระ ตำบลชุมแสง จังหวัดสุรินทร์ ทิศตะวันออก ติดต่อกับ เขตตำบลหนองเมธี จังหวัดสุรินทร์ ทิศตะวันตก ติดต่อกับ เขตตำบลกระโพ จังหวัดสุรินทร์ จำนวนประชากรในเขต อบต. ๖,๗๓๒ คน อาชีพหลัก ทำนา อาชีพเสริม รับจ้าง ที่ทำการ อบต. ๑ แห่ง สถานีอนามัย ๑ แห่ง วัด ๓ แห่ง⁴¹ ใน

⁴¹ ThaiTambon.com 2000.

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลตำบลละ แบ่งประเด็นวิเคราะห์เป็น ๕ ประเด็น คือ ๑) สภาพความเป็นอยู่ของประชากร ๒) ความเชื่อทางศาสนา ๓) พัฒนาการและการดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะ ๔) จำนวนของประชากร ซึ่งจากการสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชนเป็นดังนี้

๑) สภาพความเป็นอยู่ของประชากร ชุมชนตำบลบะมีประชากรค่อนข้างหนาแน่น อยู่จากตัวอำเภอประมาณ ๑๕ กิโลเมตร ถนน ไทรคมนาคน และสิ่งสาธารณูปโภคต่างๆ สะดวกสบาย การวางแผนโครงสร้างอาคารบ้านเรือนค่อนข้างเป็นระเบียบ มีห้วยระวีแหล่งน้ำธรรมชาติไหลผ่าน มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชาวบ้านพึ่งพาอาศัยกัน การเกษตรทำไร่ ทำนา ทำสวนเพื่อยังชีพเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาคือค้าขายรับจ้าง บางส่วนประกอบธุรกิจค้าขายได้แก่ขายของชำ ขายอาหาร บางส่วนเป็นข้าราชการ วิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจมีความใกล้เคียงสังคมเมืองขึ้นอยู่กับอาชีพ เป็นที่สังเกตว่าคนในชุมชนบะมีข้าราชการชั้นปัญญาชนมากเมื่อเทียบกับชุมชนที่ใกล้เคียง ดังนั้นจึงเป็นเงื่อนไขที่เอื้อต่อการรวมกลุ่มและวางแผนงานค่อนข้างเป็นระบบ เป็นขั้นตอนมีทิศทางในการดำเนินงานชัดเจน

ภาพที่ ๔.๑

โครงสร้างทางกายภาพของชุมชนบะ

๒) ความเชื่อทางศาสนา ชุมชนบ้านบะมีความเชื่อถือและศรัทธาในพุทธศาสนา วัดเป็นวัดบ้านตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชน ศาสนสถาน ศาสนวัตถุภายในวัดมีความเก่าแก่แสดงถึงร่องรอยของความรู้เรืองมาตั้งแต่ในอดีต ปัจจุบันยังคงเป็นศูนย์กลางทางศาสนาของชุมชนมีบทบาทด้านศาสนพิธี

พระสงฆ์ในวัดก็เข้าร่วมและเป็นผู้นำกิจกรรมของชุมชนในรูปแบบใหม่ตามสภาพการณ์ของโลกยุคใหม่ อย่างเช่นการรวมกลุ่มเพื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนเจ้าอาวาสเข้าร่วมเป็นสมาชิกด้วยทุกกลุ่ม แสดงให้เห็นถึงบทบาทวัดและบ้านมีความสนิทกันแนบแน่น คนวัยสูงอายุยังเข้าวัดฟังธรรม รักษา ขนบธรรมเนียมพุทธแบบชาวบ้านไว้ได้ แต่เยาวชนคนหนุ่มสาวให้ความสำคัญกับวัดน้อยลง

ภาพที่ ๔.๒

วัดโพธิ์หินวันต์ตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชน

๓) พัฒนาการและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะ แรกเริ่มของวิสาหกิจ ชุมชนกลุ่มนี้ พัฒนามาจากกลุ่มที่เรียกตัวเองว่า “สหกรณ์กลุ่มผู้ผลิตข้าวหอมมะลิเกษตรกรอินทรีย์ ชุมชนบะ” กลุ่มนี้มีดำเนินการหลักๆ ๔-๕ ประการ ได้แก่ การระดมทุนหรือหุ้น การผลิตปุ๋ย อินทรีย์ การรับซื้อข้าวเปลือกมาสีแล้วจำหน่าย การผลิต/จำหน่ายพันธุ์ข้าวหอมมะลิ การเปิด โรงเรียนชาวนา การจัดตั้งโรงสีสหกรณ์ การสร้างโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์(เม็ด) และอื่นๆ โดยมีความ มุ่งมั่นว่า “เราจะทำดินของเราทุกอณูให้มีความอุดมสมบูรณ์ที่สุด เราจะทำให้สรรพสิ่งทั้งปวงที่เกิดบน แผ่นดินเราให้มีค่ามีราคาและให้เกิดประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติมากที่สุด เราจะไม่นิ่งดูตายแม้ใคร จะนิ่งเฉย”⁴² ต่อมากิจการโรงสีของสหกรณ์กลายเป็นกิจกรรมหลักที่สร้างรายได้ให้สมาชิกเติบโตและ มีความมั่นคง ดังจะกล่าวถึงรายละเอียดต่อไป

⁴² นายประยงค์ กรองทอง. “ประธานแปลง ไตรมาสแรก”. หนังสือพิมพ์บ้านนอกข้างน้อย (พฤษภาคม ๒๕๔๘) : หน้า ๑.

โดยทั่วไปสภาพความเป็นอยู่ในด้านเศรษฐกิจของชุมชนตำบลบะมีการรวมกลุ่มหลายกลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมในการช่วยเหลือตัวเอง เช่น “กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มธนาคารยา กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มหมอดิน กลุ่มน้ำประปา กลุ่มเลี้ยงโค กลุ่มสาธิตการตลาด กลุ่มธนาคารข้าว กลุ่มจักสาน กลุ่มยาสมุนไพร”⁴³ เป็นต้น กลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ เริ่มต้นขึ้นเมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๔๗ มีคณะกรรมการดำเนินการจำนวน ๒๒ คน ซึ่งมี นายวสันต์ สมอ่อน เป็นประธาน นายประยงค์ กรองทอง และนายคม บุญมี เป็นรองประธาน และได้สรรหาที่ปรึกษาอีกจำนวน ๑๐ คน มีนายอำเภอท่าตูม เป็นประธานที่ปรึกษา มีสมาชิก ลงหุ้นจำนวน ๑๒๖ ราย ได้ข้าวเปลือกจำนวน ๑๗ ตันกว่า และเงินที่เป็นหุ้นจำนวน ๑๗,๐๐๐ บาท และเงินค่าลงทะเบียนสมาชิกจำนวน ๑๒,๖๐๐ บาท ดำเนินงานในรูปแบบสหกรณ์โรงสีข้าว โดยมีการดำเนินงานดังนี้ ๑) รับซื้อข้าวเปลือกจากสมาชิก ๒) แปรรูปและจำหน่ายข้าวเปลือกแก่สมาชิกและบุคคลทั่วไป ผลิตปุ๋ยอินทรีย์จำนวน ๓๐ ตัน เพื่อบริการและจำหน่ายแก่สมาชิกและบุคคลทั่วไป ๓) ดำเนินการผลิต ในบริเวณสวนป่างามเลิศ โรงเรียนลานทรายพิทยาคม (ยืมใช้ชั่วคราว) ๔) เสนอโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ ผลิตปุ๋ยอินทรีย์แก่สมาชิก ต่อองค์การบริหารส่วนตำบลบะ ๕) เสนอโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ และดำเนินการ ผลิตข้าวหอมมะลิเกษตรอินทรีย์แก่สมาชิก ต่อองค์การบริหารส่วนตำบลบะ ๖) เสนอโครงการขออนุมัติงบประมาณจัดสร้างโรงงานผลิตปุ๋ยสมบูรณ์แบบ ต่อกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ๗) เสนอโครงการจัดสร้างโกดังรับซื้อและเก็บข้าว ต่อสหกรณ์จังหวัดสุรินทร์ ๘) เสนอโครงการจัดตั้งปั้มน้ำมันสหกรณ์ ต่อบริษัทบางจาก ๙) ส่งคณะกรรมการหรือสมาชิกเข้าร่วมอบรม ศึกษาดูงานที่เกี่ยวข้องกับงานที่กำลังดำเนินงานอยู่ ตามโอกาสต่าง ๆ ที่มี

⁴³ พระครูสุคนธ์สีลากร. เจ้าอาวาสวัดโพธิ์พิมวันต์. สนทนากลุ่ม วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๔.

ภาพที่ ๔.๓

โรงสีข้าวของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะ

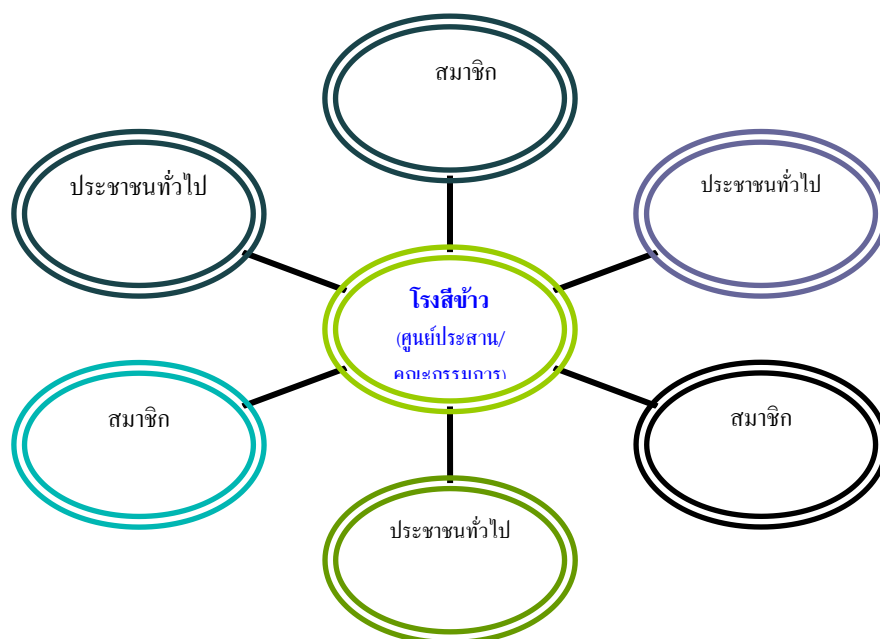

การดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนแห่งนี้สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปเป็นร่างในเดือนมกราคม ๒๕๔๘ ภายใต้ข้อบังคับสหกรณ์กลุ่มผู้ผลิตข้าวหอมมะลิเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ (สหอบ.) พุทธศักราช ๒๕๔๘ ประเภท สหกรณ์การผลิตและการแปรรูปจำหน่ายที่ตั้งสำนักงาน สำนักงานสหกรณ์กลุ่มผู้ผลิตข้าวหอมมะลิเกษตรอินทรีย์ ชุมชนบะ หมู่ที่ ๑ บ้านบะ ตำบลบะ อำเภอกำแพง จังหวัดสุรินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ เพื่อส่งเสริมฐานะ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของสมาชิก โดยวิธีร่วมกันดำเนินธุรกรรมเพื่อประโยชน์ด้วยกัน หรือสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ในข้อต่อไปนี้ ๑) เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกออมทรัพย์ โดยช่วยให้สมาชิกส่วนแบ่งรายได้ของตนไว้ในทางอันมั่นคง และได้รับประโยชน์ตามสมควร ๒) เพื่อรับฝากข้าวเปลือก ผลิตผลทางการเกษตร หรือเงินจากสมาชิก ๓) เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกทำการเกษตรปลอดสารพิษ และเกษตรอินทรีย์ ๔) เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกผลิตปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองได้ และจำหน่าย ๕) เพื่อจัดตั้งโรงสีขนาดเล็ก/ใหญ่ เพื่อแปรรูปข้าวเปลือกส่งไปจำหน่าย ๖) เพื่อรับซื้อและจำหน่ายผลิตผลข้าวจากสมาชิก และบุคคลทั่วไป ๗) เพื่อจัดให้สมาชิกสามารถกู้ข้าวเปลือกหรือเงินได้ตามข้อกำหนดอันสมควร ๘) เพื่อส่งเสริมช่วยเหลือซึ่งกันและกันและช่วยตัวเองในหมู่สมาชิก ๙) เพื่อจัดหาทุนพัฒนากิจการตามวัตถุประสงค์ ๑๐) เพื่อให้สหกรณ์อื่นกู้ยืม ๑๐) เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกมีที่ดินเป็นของตนเอง และมีเครื่องมือ อุปกรณ์ และปัจจัยในการผลิตข้าวอย่างพอเพียง ๑๑) ร่วมมือกับทางราชการ สันนิบาตสหกรณ์ ชุมนุมสหกรณ์ และสหกรณ์อื่น เพื่อส่งเสริมและปรับปรุงกิจการของสหกรณ์ และ ๑๒) การ

กระทำการต่าง ๆ ตามที่อนุญาตไว้ในกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ หรือกฎหมายอื่น เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กล่าวข้างต้น ทั้งนี้รวมถึงกรรมสิทธิ์หรือทรัพย์สิน-สิทธิครอบครอง ก่อสร้าง ซื้อแลกเปลี่ยน โอนหรือรับโอน เช่าหรือให้เช่า เช่าซื้อหรือให้เช่าซื้อ จำนองหรือรับจำนอง จำน่าหรือรับจำนำ ขายหรือจำหน่าย ซึ่งทรัพย์สิน ตลอดจนดำเนินกิจการอื่นบรรดาที่เกี่ยวกับหรือเนื่องในการจัดการให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ด้วย

การดำเนินงานของกลุ่มมีการปรับเปลี่ยนชื่อและเพิ่มกิจกรรมใหม่บ้างตามสถานการณ์ จากที่ทำในลักษณะสหกรณ์ก็เปลี่ยนเป็นวิสาหกิจชุมชน โรงสีข้าวถือเป็นกิจกรรมหลักของกลุ่มซึ่งมีความเข้มแข็งและมั่นคงมาโดยตลอด ในปัจจุบันมีสมาชิกเพิ่มขึ้นมาก และขยายขอบเขตการให้บริการได้อย่างกว้างขวาง ลักษณะการดำเนินงานของกลุ่มเขียนเป็นผังได้ดังนี้

ผังที่ ๔.๑
รูปแบบการดำเนินงานของกลุ่ม

๔) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลตำบลละ ใช้ชื่อตามที่ปรากฏในเอกสารว่า “กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะ” คณะผู้วิจัยได้เดินทางไปเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้สถานที่ศาลาวัดโพธิ์หินวันต์ ตำบลบะ อำเภอบ้านด่าน จังหวัดสุรินทร์ ในวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๔ มีผู้เข้าร่วมประชุมเสวนากลุ่มจำนวน ๔๐ รูป/คน ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลตำบลละจำนวนนี้ มีทั้งที่เป็นผู้บริหารคณะสงฆ์ระดับตำบล นักวิชาการ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ปรึกษาของกลุ่มวิสาหกิจ

ชุมชน และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนตำบลปะ ซึ่งกลุ่มบุคคลนอกเหนือจากสมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ชุมชนปะเหล่านี้คณะผู้วิจัยได้ไปเก็บข้อมูลโดยสนทนากลุ่มเป็นรายบุคคลในช่วงเดือนมีนาคม ๒๕๕๔ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาโดยการสุ่มนากลุ่มและการสนทนากลุ่มมีทั้งหมด ๓๙ รูป/คน เขียนเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างด้านบุคคลตำบลปะ

ประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
● ผู้บริหารคณะสงฆ์ระดับตำบล	๑
● นักวิชาการ/หัวหน้าส่วนงานระดับอำเภอ	๑
● นายกองค์การบริหารส่วนตำบล	๑
● ที่ปรึกษาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	๑
● สมาชิกวิสาหกิจชุมชนตำบลปะ	๓๙
รวม	๔๓

ลักษณะประชากรและกลุ่มตัวอย่างของชุมชนตำบลปะมีทั้งกลุ่มปัญญาชนผู้มีความรู้ดีและประชาชนชาวบ้านธรรมดาผสมผสานกัน การให้ข้อมูลจึงเป็นไปทั้งเชิงวิชาการและไม่เป็นวิชาการแต่เป็นข้อมูลที่ตรงไปตรงมาแบบชาวบ้าน เป็นที่สังเกตว่าชาวพุทธชุมชนนี้มีความผูกพันกับวัดวาอารามอย่างแนบแน่น กิจกรรมทุกอย่างของวัดชุมชนยังให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี อีกด้านหนึ่งกิจกรรมของชุมชนเกือบทุกอย่างนิมนต์พระสงฆ์คือเจ้าอาวาสเข้าไปมีส่วนร่วมรับรู้และบางอย่างพระสงฆ์ก็เข้าไปรับผิดชอบร่วม จากบริบททั่วไปของชุมชนบ้านปะ สรุปได้ว่าชุมชนปะดำเนินชีวิตบนรากฐานวัฒนธรรมพุทธในขณะเดียวกันก็พยายามปรับกระแสวัฒนธรรมใหม่ทางด้านความเป็นอยู่ เช่น ด้านการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา เป็นต้น ให้มีความกลมกลืนสมดุล ดังนั้นสภาพชุมชนสังคมในปัจจุบันจึงอยู่ในภาวะที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งใหม่ ความฉลาดรอบรู้ของคนในชุมชนที่มากพอเป็นต้นทุนช่วยให้รับเอาสิ่งใหม่ผสมผสานสิ่งให้เกิดความหมายและคุณค่าได้ดี

๔.๑.๓ ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลตำบลหนองบัว

ตำบลหนองบัวแยกออกมาจากอำเภอท่าตูมประมาณ พ.ศ.๒๕๑๘ โดยมีหมู่บ้านเริ่มก่อตั้งครั้งแรก ๙ หมู่บ้าน ต่อมาก็แยกเพิ่มอีก ๒ หมู่บ้าน รวม ๑๑ หมู่บ้าน ใช้ชื่อตำบลว่า ตำบลหนองบัว ซึ่งมีกำเนิดมาจากหนองบัวใหญ่ สภาพทั่วไปของตำบลเป็นที่ราบลุ่ม ดินแม่น้ำ และป่าไม้ ทิศเหนือติดต่อกับ แม่น้ำมูลและตำบลโพนครก อำเภอท่าตูม ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลบัวโคก อำเภอท่าตูม ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลน้ำเขียว อำเภอรัตนบุรี ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลท่าตูม อำเภอท่าตูม

จำนวนประชากรข้อมูล ปี ๒๕๔๗ ตำบลหนองบัว มีประชากรทั้งสิ้น ๔,๙๔๙ คน แยกเป็นชาย ๒,๔๑๓ คน หญิง ๒,๕๓๖ คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย ๑๓๐ คน / ตารางกิโลเมตร สภาพทางเศรษฐกิจ อาชีพของประชากรเขตตำบลหนองบัว ทำนา ๙๐ % รับจ้าง ๕ % ค้าขาย ๔ % รับราชการ ๑.๕ % หน่วยธุรกิจเขตตำบลหนองบัว มีปั๊มน้ำมันขนาดใหญ่ 1 แห่ง ปั๊มน้ำมันหลอดเก่า ๑๒ แห่ง ร้านขายของชำ ๔๐ แห่งร้านตัดผม ๕ แห่ง ร้านเสริมสวย ๔ แห่ง เย็บจักร (๕ เครื่องขึ้นไป) ๑๓ แห่ง ซ่อม ปะ ผุ รถ ๗ แห่ง โรงสีเล็ก ๓๗ แห่ง โรงสีกลาง ๙ แห่ง การขนส่งและการคมนาคม / ยานพาหนะ มีรถปิกอัพ ๑๔๐ คัน รถจักรยานยนต์ ๘๐๓ คัน รถจักรยาน ๖๘๑ คัน รถอีแต่น ๕๔ คัน มีเครื่องคอมพิวเตอร์ ๒๓๗ เครื่อง จำนวนครัวเรือนที่ใช้อินเทอร์เน็ต ๑๘ ครัวเรือน^{๔๔} ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลตำบลหนองบัว แบ่งประเด็นวิเคราะห์เป็น ๕ ประเด็น คือ ๑) สภาพความเป็นอยู่ของประชากร ๒) จำนวนของประชากร ๓) พัฒนาการและการดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนของกลุ่ม ๔) ความเชื่อทางศาสนา ซึ่งจากการสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชนเป็นดังนี้

๑) สภาพความเป็นอยู่ของประชากร ตำบลหนองบัว ตั้งอยู่บนเส้นทางระหว่างอำเภอท่าตูมกับอำเภอรัตนบุรี อยู่ห่างจากตัวอำเภอประมาณ ๕ กิโลเมตร ถนน ไทรคมนาคม และสิ่งสาธารณูปโภคต่างๆ สะดวกสบาย การวางผังโครงสร้างอาคารบ้านเรือนค่อนข้างแคบ แออัด ไม่เป็นระเบียบ มีแม่น้ำมูลเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติไหลผ่าน จุดเด่นคือมีวัด โรงเรียน อบต และอนามัย อยู่ในชุมชน เวลาว่างมีกิจกรรมรวมกลุ่มของชุมชนจึงได้รับความร่วมมือ มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชาวบ้านพึ่งพาอาศัยกัน การเกษตรทำไร่ ทำนา ทำสวนเพื่อยังชีพเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาอาชีพรับจ้าง บางส่วนประกอบธุรกิจค้าขายได้แก่ขายของชำ ขายอาหาร เนื่องจากชุมชนเป็นเส้นทางผ่านระหว่าง ๒ อำเภอใหญ่ กอรปกับประชาชนอยู่หนาแน่น คนที่มีบ้านอยู่ริมถนนจึงยึดอาชีพค้าขายเป็นส่วนใหญ่ มีบางส่วนเป็นข้าราชการ วิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจมีความใกล้เคียงสังคมเมืองขึ้นอยู่กับพื้นที่ ซึ่งถือว่าเป็นกระแสชีวิตแนวใหม่ จากรากฐานเดิมที่ “เฮ็ดอยู่ เฮ็ดกิน” กลายมาเป็นเฮ็ดซื้อ เฮ็ดขาย” การณ์เปลี่ยนแปลงเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างอื่นตามมา

^{๔๔} ราวศ์ ศรีช่อและคณะ, “การศึกษารวบรวมภูมิปัญญาและแสวงหารูปแบบการปลูกฝ้ายพันธุ์พื้นบ้านแบบอินทรีย์ สำหรับใช้ประโยชน์ให้เหมาะสมกับบริบทในชุมชน”, รายงานการวิจัยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๔๘, หน้า ๑๔.

ภาพที่ ๔.๔

โครงสร้างทางกายภาพของชุมชนตำบลหนองบัว

๒) ความเชื่อทางศาสนา ชุมชนหนองบัวมีความเชื่อถือและศรัทธาในพุทธศาสนาอย่างน่าสนใจ ทุกวันพระจะมีประชาชนเข้าทำบุญในวัดจำนวนมากถึง ๓๐๐ – ๕๐๐ คน ชาวพุทธที่มีความเชื่อมั่นเช่นนี้ย่อมมีนัยที่สำคัญว่าคนในชุมชนมีความเคารพเลื่อมใสศรัทธาต่อพระสงฆ์ ชุมชนนี้มีวัดอยู่ ๒ วัด สำหรับจำปาหนองบัวอันเป็นสถานที่เก็บข้อมูลเป็นวัดบ้านตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชน ศาสนสถานศาสนวัตถุภายในวัดมีความเก่าแก่แสดงถึงร่องรอยของความรุ่งเรืองมาตั้งแต่ในอดีต ปัจจุบันยังคงเป็นศูนย์กลางทางศาสนาของชุมชน บทบาทของพระและวัดแห่งนี้ก็คล้ายกับที่ตำบลบะเคือ พระสงฆ์ในวัดก็เข้าร่วมและเป็นผู้นำกิจกรรมของชุมชนในรูปแบบใหม่ตามสภาพการณ์ของโลกยุคใหม่ อย่างเช่นการรวมกลุ่มเพื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนเจ้าอาวาสเข้าร่วมเป็นสมาชิกด้วยทุกกลุ่ม

ภาพที่ ๔.๕

สภาพวัดจำปาหนองบัว ตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชน

๓) พัฒนาการและการดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ เริ่มต้นเมื่อปี ๒๕๒๘ จากการได้เมล็ดพันธุ์พืชจากทางเกษตรอำเภอท่าตูมแจกให้ จับแต่ไม่ประสบผล เนื่องจากผลผลิตทางการเกษตรราคาตกต่ำมาก จึงเปลี่ยนทอผ้าขายกัน ประมาณปี ๒๕๒๙ สมาชิกที่รวมกลุ่มกันทอผ้านั้นในช่วงแรก ๆ จะมีการเอาตุ๊กมากางไว้ที่บ้านประธาน คือ ป้าจอม จากนั้น กิจกรรมดังกล่าวค่อยเจริญเติบโตขึ้นเรื่อยๆ จากสมาชิกจำนวน ๒๐ ในปีพ.ศ. ๒๕๓๐ ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๓๘ มีจำนวนสมาชิกถึง ๑๐๒ คน และการดำเนินงานของกลุ่มมีความเป็นระบบมากขึ้น ดำเนินการภายใต้รูปแบบคณะกรรมการ แต่ละฝ่ายมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ และได้มีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า “กลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์” วิสาหกิจชุมชนแห่งนี้ได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่าย เช่น มูลนิธิการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม เป็นทั้งพี่เลี้ยงทั้งด้านทุนทางความรู้และต้นทุนทางการเงิน นอกจากนี้ก็มี โครงการกู้เงินจาก มูลนิธิไทย – เยอรมันเพื่อการพัฒนา องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว ให้การสนับสนุนด้านการเงิน ในปัจจุบันกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้า ตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นกลุ่มองค์การชาวบ้านที่มีความเข้มแข็งมากกลุ่มหนึ่ง กลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติจัดตั้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (๑) เพื่อให้มีการจัดตั้งกลุ่มองค์การชาวบ้านที่ชัดเจน / เป็นรูปธรรม (๒) เพื่อให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างสร้างสรรค์และก่อให้เกิดรายได้เสริมแก่ครอบครัว (๓) เพื่อให้

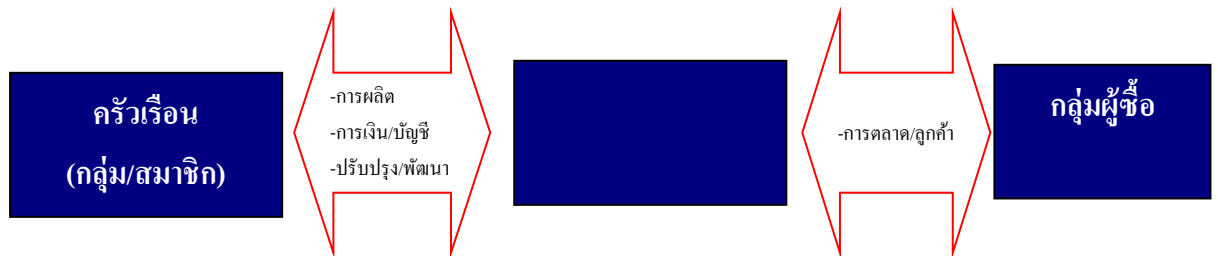
เกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการ / ส่งข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง (๔) เพื่อให้มีพลังในการต่อรอง / สร้างโอกาสในการได้รับงบประมาณสนับสนุน (๕) เพื่อให้มีการอนุรักษ์เอกลักษณ์ / ภูมิปัญญาท้องถิ่น (๖) เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาชุมชนให้เป็นธุรกิจชุมชนในอนาคต (๗) เพื่อให้ชาวบ้านได้เรียนรู้การบริหารจัดการการเงิน / การบัญชี การผลิต การแปรรูป การตลาดด้วยตนเอง กิจกรรมหลักของกลุ่มคือทอผ้าซึ่งมีความเข้มแข็งและมั่นคงมาโดยตลอด แต่ในปัจจุบันค่อนข้างได้รับผลกระทบจากที่ที่โรงงานอุตสาหกรรมทอผ้าที่ตั้งอยู่อำเภอท่าตูมดึงเอาสมาชิกรุ่นใหม่เข้าสู่ระบบโรงงาน เท่าที่สังเกตการดำเนินการอยู่ก็เป็นสมาชิกรุ่นเก่าๆ ไม่สามารถสร้างสมาชิกภาพใหม่ๆ ได้ อันเนื่องจากกระตุนนิยมอันเป็นกระแสหลักดึงคนออกจากชุมชนเข้าสู่ระบบโรงงาน

ภาพที่ ๔.๖

อุปกรณ์การทอผ้าและกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ

แผนผังที่ ๔.๒
รูปแบบการดำเนินงานของกลุ่ม

จากแผนผังข้างต้นอธิบายได้ว่ากิจกรรมหลักๆ ของกลุ่มคือ ผลิตสินค้าที่เป็นผ้าไหม ผ้าด้าย โดยสมาชิกกลุ่มแต่ละคนที่ดำเนินการผลิตอยู่ตามบ้านเรือนของตน แล้วนำไปย้อมสีธรรมชาติ จากนั้นนำไปจำหน่ายโดยมีศูนย์ประสานงานซึ่งทำหน้าที่เป็นทั้งในด้านการตลาด แสวงหากู้ค่า ผู้รับรายการสินค้าจากกลุ่มผู้ซื้อผ่านไปยังสมาชิกที่ทำหน้าที่ในการผลิตและเป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้าให้กับผู้ซื้อ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ด้านการเงิน การบัญชี ตลอดจนถึงแนวทางปรับปรุงพัฒนากลุ่มโดยส่งสมาชิกไปฝึกอบรมเพิ่มทักษะฝีมือตามโอกาสอันควร

๔) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลตำบลหนองบัว ใช้ชื่อว่า “กลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ” คณะผู้วิจัยได้เดินทางไปเก็บข้อมูลภาคสนามกับสมาชิกกลุ่มโดยใช้สถานที่ของวัดจำปาหนองบัว ตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ในวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๕๔ มีผู้เข้าร่วมประชุมเสวนากลุ่มจำนวน ๒๔ รูป/คน ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลตำบลหนองบัวจำนวนนี้ มีทั้งที่เป็นผู้บริหารคณะสงฆ์ระดับตำบล นักวิชาการ องค์กรบริหารส่วนตำบล ที่ปรึกษาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และสมาชิกวิสาหกิจชุมชนตำบลปะ ซึ่งกลุ่มบุคคลนอกเหนือจากสมาชิกกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติเหล่านี้คณะผู้วิจัยได้ไปเก็บข้อมูลโดยสนทนากลุ่มเป็นรายบุคคลในช่วงเดือนมีนาคม ๒๕๕๔ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาโดยการสนทนากลุ่มและการสนทนากลุ่มมีทั้งหมด ๒๘ รูป/คน เขียนเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ ๔.๓

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างด้านบุคคลตำบลหนองบัว

ประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
● ผู้บริหารคณะสงฆ์ระดับตำบล	๑
● นักวิชาการ/หัวหน้าส่วนราชการระดับอำเภอ	๑
● นายกองค์การบริหารส่วนตำบล	๑
● ที่ปรึกษาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	๑
● กลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	๒๔
รวม	๒๘

ลักษณะประชากรและกลุ่มตัวอย่างของชุมชนตำบลหนองบัวเป็นชาวบ้านธรรมดา มีอาชีพหลักทำนา ทำสวน รับจ้างทั่วไป การจับกลุ่มทอดผ้าจึงเป็นอาชีพเสริม จะทำได้ต่อเมื่อว่างจากภารกิจหลัก การให้ข้อมูลเป็นข้อมูลที่ตรงไปตรงมาแบบชาวบ้าน เป็นที่สังเกตว่าชาวพุทธชุมชนนี้มีความผูกพันกับวัดวาอารามอย่างแนบแน่น กิจกรรมทุกอย่างของวัดชุมชนยังให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี อีกด้านหนึ่งกิจกรรมของชุมชนเกือบทุกอย่างนิมนต์พระสงฆ์คือเจ้าอาวาสเข้าไปมีส่วนร่วมรับรู้และบางอย่างพระสงฆ์ก็เข้าไปรับผิดชอบร่วม

จากบริบททั่วไปของชุมชนหนองบัว สรุปได้ว่าชุมชนหนองบัวดำเนินชีวิตบนรากฐานวัฒนธรรมพุทธในขณะเดียวกันก็พยายามปรับกระแสวัฒนธรรมใหม่ทางด้านความเป็นอยู่ เช่น ด้านการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา เป็นต้น ให้มีความกลมกลืนสมดุล ดังนั้นสภาพชุมชน สังคมในปัจจุบันจึงอยู่ในภาวะที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งใหม่ ความฉลาดรอบรู้ของคนในชุมชนที่มากพอเป็นต้นทุนช่วยให้รับเอาสิ่งใหม่ผสมผสานให้เกิดความหมายและคุณค่า

สรุปประชากรและกลุ่มตัวอย่างด้านบุคคลของตำบลบะและตำบลหนองบัว มีลักษณะที่แตกต่างกันในด้านการรวมกลุ่ม พัฒนาการของกลุ่มชุมชนบะผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่ผ่านการศึกษามาดีพอสมควรเช่นผู้เริ่มเป็นอดีตผู้อำนวยการของโรงเรียน การดำเนินงานของกลุ่มจึงมีระบบเป็นขั้นตอน ส่วนชุมชนตำบลหนองบัวผู้นำเป็นผู้มีการศึกษาดีแต่สมาชิกส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านทั่วไป การดำเนินกิจกรรมกลุ่มขึ้นอยู่กับจังหวะโอกาสที่ว่างจากการงานหลักของครอบครัว แต่ทั้งสองกลุ่มก็มีความคล้ายคลึงกันในพัฒนาการคือการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ตามสภาพการณ์ สรุปภาพรวมของประชากรและกลุ่มตัวอย่างด้านบุคคล ได้ดังนี้

ตารางที่ ๔.๔

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างด้านบุคคล

ประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
● ผู้บริหารคณะสงฆ์ระดับตำบล	๒
● นักวิชาการ/หัวหน้าส่วนราชการระดับอำเภอ	๒
● นายกองค์การบริหารส่วนตำบล	๒
● ที่ปรึกษาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	๒
● กลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	๕๒
รวม	๖๐

๔.๒ วิเคราะห์หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนตำบลบะ และกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติตำบลหนองบัว

การวิเคราะห์หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนตำบลบะ และกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติตำบลหนองบัวแบ่งประเด็นวิเคราะห์เป็น ๒ หัวข้อใหญ่ ได้แก่ ๑) หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ ๒) หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ดังนี้

๔.๒.๑ หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ

จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามได้กำหนดประเด็นวิเคราะห์ ๕ ประเด็น ได้แก่ ๑) การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ๒) การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ๓) การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ๔) การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ๕) การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะได้ใช้หลักธรรมใดมาสันนิษฐานส่งเสริม คำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มและสนทนากลุ่มรายบุคคลได้คำตอบเป็นดังนี้

๑) การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ซึ่งแบ่งเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านโครงสร้างและข้อมูลของกลุ่ม เช่น วัตถุประสงค์ กฎ อำนาจหน้าที่ การเปลี่ยนแปลง ฐานข้อมูล เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ ได้แก่ **หลักสัปปริสธรรม** โดยที่เริ่มต้นด้วยการแสวงหาความรู้ แนวทาง รูปแบบ ตลอดถึงตั้ง **คณะกรรมการ การดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้น** (๒) ด้านการนำกลุ่ม เช่น ประธานและกรรมการ เขาใจกระบวนการทำงาน เปนที่ยอมรับ เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ **หลักสัปปริสธรรม/หลัก**

พรหมวิหารธรรม (๓) ด้านการสื่อสาร ทบทวน และติดตาม เช่น สื่อสารทบทวนข้อมูลกฎระเบียบข้อบังคับ ประชุมติดตาม เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักอปริหานิยธรรม (๔) ด้านความสามารถและการฝึกสอนการทำงาน เช่น มอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของสมาชิก เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัปปริสธรรม [ดังตารางต่อไปนี้](#)

ตารางที่ ๔.๕

หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก

หลักพุทธศาสนาที่ใช้	การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก
หลักสัปปริสธรรม หลักพรหมวิหารธรรม และหลักอปริหานิยธรรม	● ด้านโครงสร้างและข้อมูลของกลุ่ม
	● ด้านการนำกลุ่ม
	● ด้านการสื่อสาร ทบทวน และติดตาม
	● ด้านความสามารถและการฝึกสอนการทำงาน

๒) การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ซึ่งแบ่งเป็น ๒ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านตลาดและลูกค้า เช่น ความต้องการ กลุ่มเป้าหมาย แผนการตลาด ช่องทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักปาปนิกรรม/หลักพรหมวิหารธรรม (๒) ด้านการรับคำสั่งซื้อ เช่น การบันทึกการสั่งซื้อ ส่งมอบสินค้าถูกต้องตรงเวลา ยืนยันคำสั่งซื้อแม่นยำ เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักขรवासธรรม/หลักทิฏฐธรรมิกัตถะ [ดังตารางต่อไปนี้](#)

ตารางที่ ๔.๖

หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า

หลักธรรมที่ใช้	การบริหารจัดการตลาดและลูกค้า
หลักปาปนิกรรม หลักพรหมวิหารธรรม หลักขรवासธรรม และหลักทิฏฐธรรมิกัตถะ	● ด้านตลาดและลูกค้า
	● ด้านการรับคำสั่งซื้อ

๓) การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ซึ่งแบ่งเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านการจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต เช่น แหล่งที่มาบันทึกจัดหา ตรวจสอบวัตถุดิบ เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัปปริสธรรม (๒) ด้านการผลิตสินค้า เช่น แผนการผลิต แบงงาน วิธีการ ตรวจสอบ ควบคุมการผลิตให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัปปริสธรรม หลักพรหมวิหารธรรม (๓) ด้านเครื่องมือ อุปกรณ์และสถานที่ผลิต คือดูแลรักษาเครื่องมืออุปกรณ์ สถานที่ผลิตให้ถูกสุขลักษณะ หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัปปริส

ธรรม หลักทฤษฎีธรรมิกัตถะ (๔) ดานบรรจุและจัดส่ง ได้แก่ การบรรจุหีบห่อ ฉลาก วิธีการเก็บรักษา และการจัดส่งผลิตภัณฑ์ หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักทฤษฎีธรรมิกัตถะ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๗

หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต

หลักธรรมที่ใช้	การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต
หลักสัพปุริสธรรม หลักพรหม วิหารธรรมและหลักทฤษฎีธรรม มิกัตถะ	● ดานการจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต
	● ดานการผลิตสินค้า
	● ด้านเครื่องมือ อุปกรณ์และสถานที่ผลิต
	● ดานบรรจุและจัดส่ง

๔) การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ซึ่งแบ่งเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) ดานรายรับ-รายจ่าย เช่น บันทึกการรับ-จ่าย ระบบบัญชีเป็นปัจจุบันและตรวจสอบได้ เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักฆราวาสธรรม (๒) ดานต้นทุนและกำไร เช่น สรุปผลกำไร ขาดทุน ตามรอบระยะเวลา เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัพปุริสธรรม/หลักปาปณิกธรรม (๓) ดานการเงินของกลุ่ม เช่น ระดมทุน จัดสรรกำไร ระเบียบการใช้จ่ายเงิน เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักโภควิภาค/หลักปาปณิกธรรม (๔) ดานทรัพย์สินและหนี้สิน เช่น บันทึกการทรัพย์สินและหนี้สิน เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ/หลักคิหิสุข ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๘

หลักธรรมที่ใช้ในการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน

หลักธรรมที่ใช้	การบริหารจัดการด้านการบัญชีและการเงิน
หลักฆราวาสธรรม หลักสัพปุริส ธรรม หลักปาปณิกธรรม หลักโภ ควิภาค หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ และ หลักคิหิสุข	● ดานรายรับ-รายจ่าย
	● ดานต้นทุนและกำไร
	● ด้านการเงินของกลุ่ม
	● ดานทรัพย์สินและหนี้สิน

๕) การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ซึ่งแบ่งเป็น ๗ ด้าน ได้แก่ (๑) พัฒนาการเรียนรู้ของกลุ่ม/สมาชิก เช่น ให้ความรู้ในการบริหารจัดการทุกด้าน เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัพปุริสธรรม/หลักฆราวาสธรรม (๒) พัฒนาดานเทคนิคและฝีมือการผลิต เช่น ปรับปรุงเทคนิค ฝีมือการผลิต ต่อยอดโดยใช้ฐานภูมิปัญญา วัตถุดิบในประเทศ เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัพปุริสธรรม/หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ (๓) พัฒนาดานผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์

และฉลาก เช่น ออกแบบ ปรับปรุง พัฒนาสอดคล้องวิถีชุมชน สิ่งแวดล้อม เป็นต้นหลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัปปริสธรรม/หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ (๔) พัฒนาปรับปรุงธุรกิจ เช่น จัดทำ เขียน ทบทวนแผนธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัปปริสธรรม//หลัก ปาปณิกธรรม (๕) พัฒนาด้านเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน เช่น เพิ่มพูนความรู้ให้กับสมาชิกอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัปปริสธรรม//หลักปาปณิกธรรม (๖) พัฒนาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น พัฒนาความรู้ในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมชุมชนใหม่มีความสมดุล นานอยู่ เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัปปริสธรรม/หลักปาปณิกธรรม (๗) พัฒนาด้านการพึ่งตนเอง เช่น พัฒนาเพื่อให้กลุ่มสามารถ ยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตนเอง เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัปปริสธรรม/หลักทฤษฎีธรรม มิกัตถะ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๙

หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน

หลักธรรมที่ใช้	การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน
หลักสัปปริสธรรม หลักขรवास ธรรมหลักปาปณิกธรรม หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ	● พัฒนาด้านการเรียนรู้ของกลุ่ม/สมาชิก
	● พัฒนาด้านเทคนิคและฝีมือการผลิต
	● พัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์ และฉลาก
	● พัฒนาปรับปรุงธุรกิจ
	● พัฒนาด้านเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน
	● พัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน
	● พัฒนาด้านการพึ่งตนเอง

มีข้อเพิ่มเติมจากการประเมินการดำเนินงานตนเองของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะ จุดเด่น ได้แก่ ความร่วมมือของสมาชิก ความสามัคคี และความทุ่มเท เสียสละ จุดที่ควรปรับปรุงพัฒนา คือ กระบวนการผลิต การบริการ ขาดแคลนบุคลากร คนในชุมชนไม่กล้าเข้ามาบริหารงาน คนที่มีความสามารถมีเวลาให้กับกลุ่มน้อย ขาดความพร้อมเพรียงในการประชุม

๔.๒.๒ หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อม สีธรรมชาติ

จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามได้กำหนดประเด็นวิเคราะห์ ๕ ประเด็น ได้แก่ ๑) การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ๒) การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ๓) การบริหาร

จัดการ ด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ๔) การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ๕) การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ในการดำเนินงานของกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านಯສီ ธรรมชาติ ได้ใช้หลักธรรมใดมาสับสนับสนุนส่งเสริม คำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มและสนทนากลุ่ม รายบุคคลได้คำตอบเป็นดังนี้

๑) การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ซึ่งแบ่งเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านโครงสร้างและข้อมูลของกลุ่ม เช่น วัตถุประสงค์ กฎ อำนาจหน้าที่ การเปลี่ยนแปลง ฐานข้อมูล เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ ได้แก่ **หลักสัปปุริสธรรม โดยที่เริ่มต้นด้วยการแสวงหาความรู้ แนวทาง รูปแบบ ตลอดถึงตั้ง คณะกรรมการ การดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้น** (๒) ด้านการนำกลุ่ม เช่น ประธานและกรรมการ เขาใจ กระบวนการทำงาน เปนที่ยอมรับ เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม/หลัก พรหมวิหารธรรม (๓) ด้านการสื่อสาร ทบทวน และติดตาม เช่น สื่อสารทบทวนข้อมูลกฎระเบียบ ขอบังคับ ประชุมติดตาม เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักอปริหานิยธรรม (๔) ด้านความสามารถและการฝึกสอนการทำงาน เช่น มอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของสมาชิก เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม **ดังตารางต่อไปนี้**

ตารางที่ ๔.๑๐

หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก

หลักพุทธศาสนาที่ใช้	การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก
หลักสัปปุริสธรรม หลักพรหมวิหาร ธรรม และหลักอปริหานิยธรรม	● ด้านโครงสร้างและข้อมูลของกลุ่ม
	● ด้านการนำกลุ่ม
	● ด้านการสื่อสาร ทบทวน และติดตาม
	● ด้านความสามารถและการฝึกสอนการทำงาน

๒) การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ซึ่งแบ่งเป็น ๒ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านตลาดและลูกค้า เช่น ความต้องการ กลุ่มเป้าหมาย แผนการตลาด ช่องทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักปาปณิกธรรม/หลักพรหมวิหารธรรม (๒) ด้านการรับคำสั่งซื้อ เช่น การบันทึกคำสั่งซื้อ ส่งมอบสินค้าถูกต้องตรงเวลา ยืนยันคำสั่งซื้อแม่นยำ เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักฆราวาสธรรม/หลักภิกขุธรรมกัตตะ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑๑

หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า

หลักพุทธศาสนาที่ใช้	การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก
หลักปาปณิกธรรม หลักพรหมวิหารธรรม	● ดานตลาดและลูกค้า
หลักฆราวาสธรรม และหลักทิวฐธรรมกัตถะ	● ด้านการการรับคำสั่งซื้อ

๓) การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ซึ่งแบ่งเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) ดานการจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต เช่น แหล่งที่มาบันทึกจัดหา ตรวจสอบวัตถุดิบ เป็นต้นหลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม (๒) ดานการผลิตสินค้า เช่น แผนการผลิต แขนงงาน วิธีการ ตรวจสอบ ควบคุมการผลิตใหญ่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เป็นต้นหลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม หลักพรหมวิหารธรรม (๓) ด้านเครื่องมือ อุปกรณ์และสถานที่ผลิต คือดูแลรักษาเครื่องมืออุปกรณ์ สถานที่ผลิตใหญ่สุขลักษณะ หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม หลักทิวฐธรรมกัตถะ (๔) ดานบรรจุและจัดส่ง ได้แก่ การบรรจุหีบห่อ ฉลาก วิธีการเก็บรักษา และการจัดส่งผลิตภัณฑ์ หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักทิวฐธรรมกัตถะ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑๒

หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต

หลักพุทธศาสนาที่ใช้	การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต
หลักสัปปุริสธรรม หลักพรหมวิหารธรรม และหลักทิวฐธรรมกัตถะ	● ดานการจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต
	● ดานการผลิตสินค้า
	● ด้านเครื่องมือ อุปกรณ์และสถานที่ผลิต
	● ดานบรรจุและจัดส่ง

๔) การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ซึ่งแบ่งเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) ดานรายรับ-รายจ่าย เช่น บันทึกรายการรับ-จ่าย ระบบบัญชีเป็นปัจจุบันและตรวจสอบได้ เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักฆราวาสธรรม (๒) ดานต้นทุนและกำไร เช่น สรุปผลกำไร ขาดทุน ตามรอบระยะเวลา เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม/หลักปาปณิกธรรม (๓) ดานการเงินของกลุ่ม เช่น ระดมทุน จัดสรรกำไร ระเบียบการเงิน เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักโภควิภาค/

หลักปาปนิกรรม (๔) ดานทรัพย์สินและหนี้สิน เช่น บันทึกรายการทรัพย์สินและหนี้สิน เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักทิวฐธรรมมิกัตถะ/หลักคิหิสุข ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑๓

หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการด้านการบัญชีและการเงิน

หลักพุทธศาสนาที่ใช้	การบริหารจัดการด้านการด้านการบัญชีและการเงิน
หลักฆราวาสธรรม หลักสัปปุริสธรรมหลัก ปาปนิกรรม หลักโภควิภาค หลักทิว ฐธรรมมิกัตถะ และหลักคิหิสุข	● ดานรายรับ-รายจ่าย ● ดานต้นทุนและกำไร ● ด้านการเงินของกลุ่ม ● ดานทรัพย์สินและหนี้สิน

๕) การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ซึ่งแบ่งเป็น ๗ ด้าน ได้แก่ (๑) พัฒนาการเรียนรู้ของกลุ่ม/สมาชิก เช่น ให้ความรู้ในการบริหารจัดการทุกด้าน เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม/หลักฆราวาสธรรม (๒) พัฒนาดานเทคนิคและฝีมือการผลิต เช่น ปรับปรุงเทคนิค ฝีมือการผลิต ต่อยอดโดยใช้ฐานภูมิปัญญา วัตถุดิบในประเทศ เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม/หลักทิวฐธรรมมิกัตถะ (๓) พัฒนาดานผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์ และฉลาก เช่น ออกแบบ ปรับปรุง พัฒนาสอดคล้องวิถีชุมชน สิ่งแวดล้อม เป็นต้นหลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม/หลักทิวฐธรรมมิกัตถะ (๔) พัฒนาปรับปรุงธุรกิจ เช่น จัดทำ เขียน ทบทวนแผนธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม//หลักปาปนิกรรม (๕) พัฒนาดานเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน เช่น เพิ่มพูนความรู้ให้กับสมาชิกอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม//หลักปาปนิกรรม (๖) พัฒนาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน เช่น พัฒนาความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมชุมชนให้มีความสมดุล นานอยู่ เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม/หลักปาปนิกรรม (๗) พัฒนาดานการพึ่งตนเอง เช่น พัฒนาเพื่อให้กลุ่มสามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตนเอง เป็นต้น หลักธรรมที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม/หลักทิวฐธรรมมิกัตถะ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑๔

หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน

หลักพุทธศาสนาที่ใช้	การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน
หลักสัพพริสนธรรม หลักฆราวาส ธรรมหลักปาปณิกธรรม หลักทิวฐ ธรรมิกัตถะ	● พัฒนาด้านการเรียนรู้ของกลุ่ม/สมาชิก
	● พัฒนาด้านเทคนิคและฝีมือการผลิต
	● พัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์ และฉลาก
	● พัฒนาปรับปรุงธุรกิจ
	● พัฒนาด้านเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน
	● พัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน
	● พัฒนาด้านการพึ่งตนเอง

มีข้อเพิ่มเติมจากการประเมินการดำเนินงานตนเองของกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านย้อมผ้าสีธรรมชาติ **จุดเด่น** ได้แก่ ความร่วมมือของสมาชิก ความสามัคคี และความทุ่มเท เสียสละ จุดที่ควรปรับปรุงพัฒนา คือ กระบวนการผลิต การบริการ ขาดแคลนบุคลากร คนในชุมชนไม่กล้าเข้ามาบริหารงาน คนที่มีความสามารถมีเวลาให้กับกลุ่มน้อย ขาดความพร้อมเพียงในการประชุม

๔.๓ วิเคราะห์วิธี การใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนตำบลและกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติตำบลหนองบัว

การวิเคราะห์วิธี การใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนตำบลและกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติตำบลหนองบัว วิเคราะห์ตามลำดับดังนี้ ๑) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะ ๒) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านย้อมสีธรรมชาติ ผลการวิเคราะห์ เป็นดังนี้

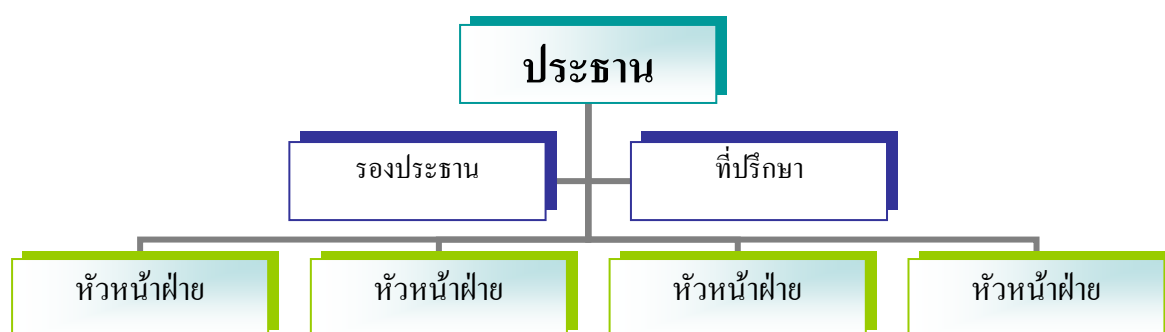
๔.๓.๑ วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนตำบล

จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามได้กำหนดประเด็นวิเคราะห์ ๕ ประเด็น ได้แก่ ๑) การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ๒) การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ๓) การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ๔) การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ๕) การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะได้ใช้หลักธรรมใดมาสนับสนุนส่งเสริม คำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มและสนทนากลุ่มรายบุคคลได้คำตอบเป็นดังนี้

๑) **วิธีใช้หลักพุทธศาสนา**ในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ซึ่งแบ่งเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ดานโครงสร้างและข้อมูลของกลุ่ม ดานการนำกลุ่ม ดานการสื่อสาร ทบทวน ติดตาม และดานความสามารถและการฝึกสอนการทำงาน ในด้านโครงสร้างในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิกของ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนปะ เขียนเป็นผังได้ดังนี้

แผนผังที่ ๔.๓

โครงสร้างการบริหารกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนปะ

หัวข้อธรรมที่นำมาใช้ในประเด็นนี้ ได้แก่ หลักอปริหานิยธรรม หลักขราวาสธรรม จากการสัมมนากลุ่มและสนทนากลุ่มรายบุคคลในประเด็นนี้ ได้ข้อสรุปว่า การนำหลักพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารกลุ่มและสมาชิกเน้น การให้ความร่วมมือ ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ ความไว้วางใจ ใช้หลักจิตวิทยาในการกระตุ้นให้สมาชิกรับหลักการไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน การประยุกต์หลักอปริหานิยธรรมและหลักขราวาสธรรมมาใช้ในรูปแบบของการขอความร่วมมือ การประชุม ดานความสามารถและการฝึกสอนการทำงานประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ธรรมหลักๆ ที่นำมาใช้นี้แฝงอยู่ในขณะการดำเนินงาน ในการพูด ในหัวใจของทีมงาน บางครั้งก็ออกมาในรูปของจิตวิทยา กระตุ้นให้มีการปฏิบัติงานอย่างทุ่มเท เสียสละ จริงจัง มีเป้าหมาย ดังบทสนทนากลุ่มที่ถอดความมาดังนี้

หลักและวิธีบริหารกลุ่มวิสาหกิจ...ความสามัคคี ความร่วมมือ ความซื่อสัตย์ของฝ่ายสีขาว คนสีขาว ๖ คน มีผู้จัดการ ๑ คน กระจายความรับผิดชอบ แต่ละฝ่ายช่วยกัน อาศัยหลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหาร ด้านการประชาสัมพันธ์ใช้หอกระจายข่าวประชาสัมพันธ์ มีการสรุปยอดการบริการ มีการประชุมทุกเดือน ทุกคนได้รับข้อมูลทั่วถึง มีการพิมพ์ปิดบังบุคคล สามารถตรวจสอบได้อย่างเปิดเผย⁴⁵ การฝึกสอน/อบรม ศึกษาดูงาน ช่วงเริ่มต้นมีการฝึกอบรมบ่อย มีการตั้งโรงเรียนชานาของกลุ่ม แต่ในระยะหลังไม่บ่อย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม เช่น กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ หลักธรรมที่ใช้อยู่คือ

⁴⁵นายสุภาพ ราชบัณฑิต. กำนัน/ประธานกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนปะ. สนทนากลุ่ม ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๔.

ประธานในการบริหารกลุ่ม ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ยึดหลักธรรมาภิบาล สัมปยุตธรรม วิธีใช้สวดแทรกเข้า
ในกิจกรรม ใช้โดยบูรณาการเข้ากับงาน ตามหลักจิตวิทยา ไม่สอนตรงๆ⁴⁶

นายสันต์ สมอ่อน อดีตประธานกลุ่มเกษตรอินทรีย์ได้แบ่งกลอนความในใจ เพื่อสะท้อนความ
เป็นมาของกลุ่มไว้ดังนี้

ชุมชนก่อเหตุเพราะเหตุผล เพราะความจนหน้ามองจึงต้องฝัน
สู่เกิดสู่ต่อไปให้ยั่งยืน เศรษฐกิจฟื้นเพราะเราเข้าใจกัน
จากจนกระจุกกระจายกระจายทำได้แน่ ขอให้เราอย่าท้อแท้รับแก้ไข
บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุขเพราะอภัย เราทำได้ด้วยกลุ่มทุ่มเทกัน
จากรวมกลุ่มข้าวคนละร้อยกว่ากิโล กองใหญ่โตเป็นทุนหนุนเป็นฐาน
แปรเป็นเงินเปลี่ยนเป็นปุ๋ยไม่นาน ทางราชการแลเห็นดีเด่นจริง
จึงพิจารณางบประมาณท่านผู้ว่า เกษมศักดิ์ไม่รอช้าอนุมัติให้
โรงสีข้าวชุมชน สระน้ำ กระบือไพร ขอมอบให้แก่วัฒนพูนวิสัย
เราต้องขยัน ต้องทำ ต้องต่อสู้ อย่าคอยกู่แก่งจนทนไม่ไหว
หนีจากกองโน้น กลุ่มนี้เรื่อยไป หนี้สินไหนจะหมดลดความจน
ถ้ายิ่งกู้ยืมกรรมซ้ำเติมแน่ เพราะแผ่ดอกเบี้ยยมากร่วมสมัย
จากร้อยละหนึ่งบาทร้อยละห้าบาทร้อยละสิบบาทต่อเดือนไปถึงคราวใช้หนี้สิ้นส้นสัจจา
ไม่โกหก ไม่หลอกลวงแต่ไม่มี รออีกที่จะหามาถ้าไม่ไหว
จะขายวัวขายความผลัดกันไป ทั้งขายไก่ขายข้าวไม่มีกิน
จะหวังกินกลอยกินมันในป่า ต้องรอชาติหน้าตอนสายๆ
พวกผีป่าผีไพรมันทำลาย โคนต้นไม้ถ่างป่าหาทำไร
แผ่นดินเสื่อมโทรมเศรษฐกิจทรุด เพราะมีมนุษย์มีอำนาจยิ่งใหญ่
จะคว่ำเอาทรัพย์สินให้หน้าใจ มามากมายเท่าไรไม่พอใช้อีกที⁴⁷

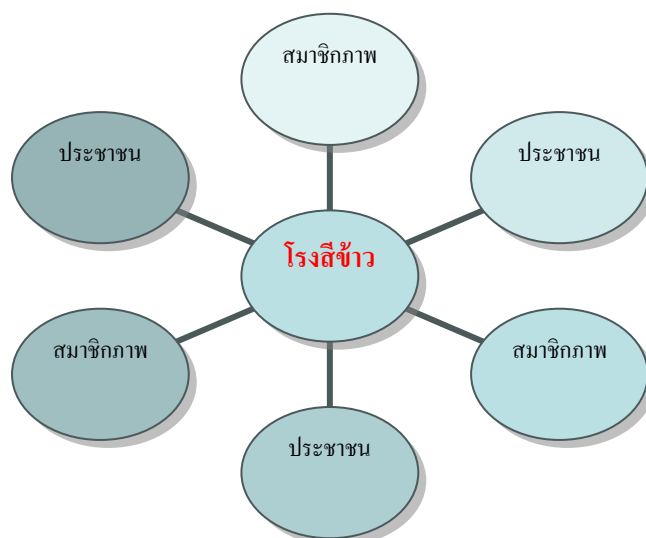
๒) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ซึ่งแบ่งเป็น ๒ ด้าน
คือ ด้านตลาดและลูกค้า และด้านการรับคำสั่งซื้อ การบริหารจัดการด้านการตลาดของกลุ่มเกษตร
อินทรีย์ชุมชนบะ เขียนเป็นแผนผังได้ดังนี้

⁴⁶ นายสันต์ สมอ่อน. อดีตประธานกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ. สนทนากลุ่ม ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๔.

⁴⁷ นายสันต์ สมอ่อน. อดีตประธานกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ. สนทนากลุ่มสนทนากลุ่ม ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๔.

แผนผังที่ ๔.๔

รูปแบบการตลาดกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะ

หัวข้อหลักธรรมที่นำมาใช้ คือ หลักทฤษฎีธรรมิกัตถะ หลักพรหมวิหารธรรม หลักปาปณิกธรรม หลักโศกวิภาค จากการสัมมนากลุ่มและสนทนากลุ่มรายบุคคลในประเด็นนี้ ได้ข้อสรุปว่า การนำหลักพุทธศาสนามาใช้ในการจัดการด้านตลาดและลูกค้า เนื่องจากขอบเขตการให้บริการลูกค้าคือสมาชิกของกลุ่มเป็นหลัก สมาชิกคือตลาด ลักษณะการดำเนินงานคือ ชื้อข้าวเปลือก สี ขาย และส่งเข้ากรุงเทพฯบางส่วนเพราะได้ราคาดีกว่า หลักการดำเนินงานในลักษณะพึ่งตนเอง ค่อยเป็นค่อยไป แบบยั่งยืน อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นหลักความซื่อตรง การดำเนินกิจกรรมไม่ได้ตั้งเป้าหมายที่กำไรเป็นเพียงช่วยเหลือกันของคนในชุมชน จึงคิดค่าบริการค่อนข้างต่ำกิโละ ๑๐ สตางค์ แต่กระนั้นก็ยังมีการแบ่งปันสมาชิกทุกปี และสมาชิกภาพก็เพิ่มมากขึ้น และระยะเวลานานไปก็สามารถขยายขอบเขตการบริการประชาชนที่ไม่ใช่สมาชิกได้ และกิจกรรมของโรงสีก็เป็นที่ยึดถือโดยอาศัยหลักที่ว่าค่อยเป็นค่อยไป ไม่ทำแข่งขันเชิงธุรกิจตามวัตถุประสงค์ของวิสาหกิจชุมชน การบริการหากมีคนอื่นที่มาไกลก็บริการให้ก่อนเป็นการให้ความเอื้ออารีต่อเพื่อนบ้านก่อน ถือเป็นกลไกในการหาลูกค้าอย่างหนึ่งทำให้เกิดความพึงพอใจได้ลูกค้าเพิ่มมากขึ้น ถ้าเป็นวันสำคัญทางศาสนา วันนักขัตฤกษ์ จะบริการให้ฟรี จะอย่างไรก็ตามจากการประเมินความพึงพอใจของสมาชิกที่เข้าสัมมนา การบริหารงานด้านการตลาดการบริการลูกค้าได้คะแนนต่ำสุด ควรได้รับการปรับปรุงมากที่สุด เป็นที่สังเกตว่ามีการประยุกต์หลักธรรมนี้ในการดำเนินงาน ในลักษณะให้พึ่งตนเองบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ให้มีความซื่อสัตย์ ไม่มุ่งหวังกำไรเป็นเพียงช่วยเหลือกันของคนในชุมชน ไม่ทำแข่งขันเชิง

ธุรกิจ การบริการด้วยไมตรีจิต เอื้ออารีต่อเพื่อนบ้านดังบทสนทนากลุ่มที่ถอดความมาดังนี้ นายสุภาพ ราชบัณฑิต ประธานกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะให้ทัศนะว่า

การบริหารจัดการด้านการตลาดเน้นกลุ่มสมาชิกเป็นหลักลูกค้าคือสมาชิก ตลาดคือคนในชุมชนที่เป็นสมาชิก แผนการตลาดว่าจะซื้อข้าวเปลือกเอามาสีที่โรงสีของเราแล้วขาย เคยเข้าร่วมประชุมร่วมกับกลุ่มสัมมาชีพของนายแพทย์ประเวช วัฒนาเป็นตลาดใหญ่ เราไม่มีกำลังพอที่จะทำได้ เท่าที่ทำได้ก็บริการกลุ่มสมาชิก การผลิตโดยนำข้าวเปลือกมาสีแล้วนำข้าวสารไปขาย เพราะทำให้ขายได้ราคาดีกว่าขายข้าวเปลือก บางทีก็ส่งไปจำหน่ายที่กรุงเทพ ในส่วนของโรงสีเรายังไม่ได้ดำเนินการ มีแผนว่าจะมีการบรรจุเป็นถุงจำหน่าย แต่ตอนนี้ยังไม่สามารถดำเนินการได้ สรุปความได้ว่าสมาชิกนำข้าวเปลือกมาสีเป็นข้าวสารแล้วนำไปจำหน่ายหรือกระจายสินค้าเอง⁴⁸

นายวสันต์ สมอ่อนให้สนทนากลุ่มว่า

ตามพระราชบัญญัติ เศรษฐกิจชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชนคือดำเนินการเพื่อชุมชนไม่ได้เริ่มจากการค้าที่ใหญ่โต ไม่จำเป็นต้องวิ่งตามตลาด สมาชิกคือตลาด การดำเนินวิสาหกิจชุมชนทำแต่พอเหมาะพอควรกับสมาชิกในชุมชนของเราเสียก่อน อย่าพึ่งขยายอย่าพึ่งกระจาย แต่ถ้ามีความสามารถสูงถึงขนาดนั้นเราจะไปแข่งขันกับโรงสีใหญ่ๆ สู้ไม่ได้หรอกเพราะชุมชนของเรานั้นมีความสามารถที่ไม่เท่าเทียมในด้านการบริหารจัดการ หากเรามีกำลังเพียงพอที่จะขยายให้เติบโตก็ค่อยพิจารณาดำเนินการ ในประเด็นนี้สรุปได้ว่าคนในชุมชนเป็นผู้ผลิต เป็นผู้กระจายสินค้าเอง และคนในชุมชนบริโภคเอง ไม่ใช่ผลิตเพื่อจำหน่ายแจกจ่ายไปยังตลาดอื่น เน้นการกระจายรายได้ให้เหลือน้อยอยู่ในชุมชนเป็นหลัก ไม่กระโดดโลดเต้นออกนอกขอบเขตชุมชน เพราะทำอย่างไรสู้พ่อค้าที่สูงกว่าเราไม่ได้ การบริหารการตลาดจึงดำเนินการบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง ทำของเราให้เด่นเสียก่อน เหลือจึงกระจายไปที่อื่น การดำเนินการเบื้องต้นคนยังไม่เยอะสีขาวให้แต่เฉพาะสมาชิกในชุมชน ทำแรกๆ ก็พบปัญหาเยอะแยะมากมาย ไม่รู้อะไรเป็นอะไร ซึ่งอาจเกิดจากความไม่มั่นใจ ไม่เข้าใจ กระบวนการดำเนินการของเราถูกต่อว่าโจมตีหลายอย่าง แต่อาศัยความอดทน อดกลั้น ต่อสู้อุปสรรคต่างๆ ต่อมาเมื่อมีคนจากชุมชนอื่นมาใช้บริการเราก็บริการให้เขาก่อน ลูกค้าพอใจในผลผลิตเพราะสีแล้วข้าวสารเมล็ดสวย รวดเร็ว วันสำคัญจะสีให้ฟรี โดยปกติเก็บค่าสีเพียงแค่กิโลละ ๕๐ สต.ในวันเทศกาลสำคัญๆ จะมีคนนำข้าวมาสีจนล้น นอกจากนี้โรงสียังแยกข้าวที่ปนเศษหญ้าเศษฟางให้ด้วยไม่ต้องเป็นภาระของเจ้าของที่ต้องไปแยกเอง และยังมีการออกวารสารข้างน้อยเพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกลุ่ม ไปออกงานที่ไหนๆก็ประชาสัมพันธ์บอกกล่าวน้ำใจดี วาจาดี ทำให้เป็นที่รู้จัก แผนการตลาดและการบริการเช่นนี้ ทำให้ลูกค้าติดใจ เป็นการประชาสัมพันธ์ปากต่อปาก จึงได้ลูกค้าเพิ่มเรื่อย ๆ สีแทบไม่

⁴⁸ นายสุภาพ ราชบัณฑิต. กำนัน/ประธานกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ. สนทนากลุ่ม ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๔.

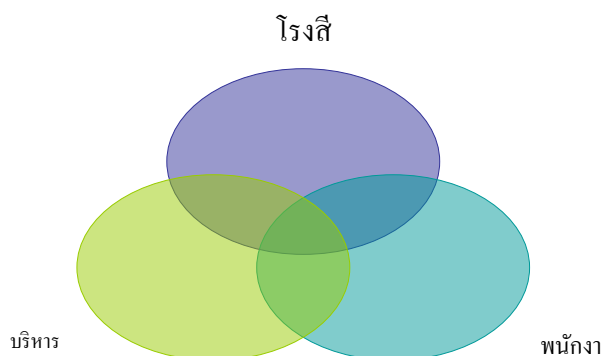
ไหว สี่ทั้งวันทั้งคืน โรงสีได้รับความนิยมนามากยิ่งขึ้น แต่การดำเนินการเช่นนี้ก็มีปัญหาต่อความรู้สึกของชุมชนตนเองว่าได้รับบริการซ้ำ ในขณะที่เดียวกันก็ไปกระทบกับโรงสีอื่นอย่างมาก ๑)บริการดี ๒)คุณภาพสินค้าดี การดำเนินงานของเราภายใต้สโลแกนที่ว่าสมาชิกมั่งมี โรงสีมั่งคั่ง โรงสีโด่งดังทั้งมั่งคั่งและมั่งมี เป็นไปไม่ได้ที่โรงสีรวยแต่สมาชิกจนมันต้องไปด้วยกัน ถ้าสมาชิกยากจนลงโรงสีก็ไปไม่รอด เพราะมันพึ่งพากัน ยึดหลักธรรมข้อหนึ่งจากเวสสันดรชาดก มารไม่มีบารมีไม่มา มารยังมีบารมียิ่งมา อุปสรรคและปัญหาคือที่มาของความสำเริง (พลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส เอาปัญหาเป็นบันได เอาอุปสรรคเป็นยาชูกำลัง)⁴⁹

ในบทสนทนากลุ่มประเด็นเดียวกันนี้มีสมาชิกกลุ่มบางท่านให้ทัศนะว่า คนที่เข้ามาเป็นสมาชิกแล้วแต่เป็นผู้เสียสละ แรกๆ ก็เป็นจิตอาสาซึ่งเกิดจากความคิดริเริ่มร่วมกันของชาวบ้าน แรกเริ่มมีแนวทางที่จะสร้างธนาคารข้าว พอได้ข้าวมาความคิดก็ต่างออกไปเพราะไม่มียุ่งฉางใส่ ไปอาศัยยุ่งฉางเขา เพิ่มความคิดใหม่ขึ้นมาคือทำปุ๋ยโดยสมาชิกออกไปช่วยกันทำโดยใช้เงินของกลุ่ม ขยายปุ๋ยประสบความสำเร็จสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็นกลุ่มใหญ่⁵⁰

๓) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ซึ่งแบ่งเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต ด้านการผลิตสินค้า ด้านเครื่องมือ อุปกรณ์และสถานที่ผลิต ด้านบรรจุและจัดส่ง

แผนผังที่ ๔.๕

การบริหารด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต

⁴⁹นายวัน สอนอ่น. อดีตประธานกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ. สนทนากลุ่ม ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๔.

⁵⁰สมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ. สนทนากลุ่ม ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๔.

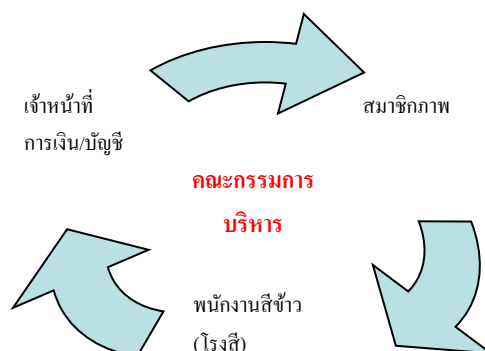
หัวข้อธรรมที่นำมาใช้ในประเด็นนี้ คือ ทิฏฐธรรมมิกัตถะ สัมปยุตธรรม ความเสียสละ หลักปาปณิกธรรม จากการสัมมนาในกลุ่มและสนทนากลุ่มรายบุคคลในประเด็นนี้ ได้ข้อสรุปว่า วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะมีโรงสีเป็นต้นทุนการผลิต โดยเข้าสถานที่เอกชนในการดำเนินการจัดตั้งโรงสีไม่ห่างไกลจากชุมชนมากนักเป็นทำเลที่เหมาะสมกับสถานประกอบการ ช่วงเริ่มดำเนินการในการผลิตคือสีข้าวใช้หลัก “จิตอาสา” มีค่าตอบแทนบ้างตามสภาพการณ์ การดำเนินงานด้านนี้ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อสมาชิก ต่อมาเมื่อกิจการอยู่ตัวกระบวนการสีข้าวก็ปรับเป็นการจ้างผู้ชำนาญ ๒-๓ คน ผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนการทำงานที่ ช่วงใดที่มีลูกค้ามากก็มีการขยายเวลาออกไปถึงช่วงดึกเพื่อให้ทันเวลา คือเอาใจลูกค้าเป็นอันดับแรก คุณภาพการผลิตดีกว่าโรงสีใหญ่ และสีได้ตามความประสงค์ของลูกค้า ไม่ว่าจะเป็นข้าวกล้อง ข้าวขาว ข้าวแกล่ ฯลฯ ในการดูแลรักษาเครื่องมือ อุปกรณ์ และสถานที่ผลิตโดยกำหนดให้มีหัวหน้าช่างมีการแบ่งหน้าที่กันดูแลรักษาและซ่อมบำรุงตามสภาพการใช้งาน เป็นที่สังเกตว่าผู้นำกลุ่มมีการประยุกต์ใช้โดยกระตุ้นให้ผู้ผลิตมีความขยันในการปฏิบัติงานไม่ทอดทิ้ง มีจิตอาสา ไม่มุ่งหวังค่าตอบแทน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้มาใช้บริการ มองงานออก จัดขั้นตอนก่อนหลังได้ถูกต้องดังบทสนทนากลุ่มที่ถอดความมาดังนี้

การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิตมีวิธีผลิตโดยสีเป็นข้าวกล้อง ข้าวซ้อมมือ (อ่อน/แกล่) ข้าวสารขาว(รวม/แยก) ตามประสงค์ ซึ่งส่วนใหญ่มาจากสมาชิกเป็นหลัก นอกนั้นก็person ที่มาจากชุมชนอื่น วิธีดูแลรักษาเครื่องมือ/อุปกรณ์การผลิตมอบหน้าที่ให้ช่างดูแล ดำเนินการไปซ่อมดูแลรักษาไปสังเกตจากเมล็ดข้าวที่สี มีฝ่ายต่างๆดูแลอุปกรณ์ เช่น ฝ่ายซ่อมบำรุง ฝ่ายสี การบรรจุและส่งสินค้า ก็ใช้ภาชนะอันเดิมที่เขาใส่ข้าวเปลือกมา เราเน้นที่การบริการสีข้าว ไม่ได้ทำจำหน่าย⁵¹

๔) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ซึ่งแบ่งเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านรายรับ-รายจ่าย ด้านต้นทุนและกำไร ด้านการเงินของกลุ่ม ด้านทรัพย์สินและหนี้สิน

⁵¹สมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ. สนทนากลุ่ม ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๔.

แผนผังที่ ๔.๖
การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน

หลักธรรมที่นำมาใช้ในหมวดนี้คือ หลักโภควิภาค หลักปาปนิกรรม หลักความซื่อสัตย์ หลักสัปปริสธรรม หลักคิหิสุข การประยุกต์ใช้โดยใส่คุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริตลงในจิตใจของผู้จัดทำบัญชีและการเงินเพื่อให้เกิดความไว้วางใจซึ่งเป็นสัจจะ ประยุกต์หลักสัปปริสธรรมในการดำเนินการเรื่องต้นทุน การกู้ยืม การแบ่งปัน ประยุกต์หลักปาปนิกรรมในการกำหนดทิศทางการเงินจากการสัมมนากลุ่มและสนทนากลุ่มรายบุคคลในประเด็นนี้ ได้ข้อสรุปว่า ในการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงินได้ครูโรงเรียนบ้านบะรับผิดชอบดูแล ซึ่งมีการแบ่งตามลักษณะของทุนการดำเนินงาน เช่น ทุนให้กู้ ดอกเบี้ย ฯลฯ มีการรายงานรับ-จ่าย ทุกเดือนในที่ประชุม ดังบทสนทนากลุ่มที่ถอดความมาดังนี้

การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงินให้ครูโรงเรียนบ้านบะมาช่วยทำ ปัจจุบันสถานการณ์การเงินมีทุนเรือนหุ้นจำนวน ๓๙๐,๔๘๐ บาท มีทุนสำรอง ๕ แสนกว่าบาท ทุนซ่อมบำรุง ๖ หมื่นกว่าบาท ทุนสาธารณประโยชน์ ๓๐,๘๖๑ บาท รวมทั้งหมด ๑,๐๒๔,๙๐๒ บาท ๒๐ สตางค์ เป็นทุนดำเนินการตั้งแต่ต้นปี ในทุนนี้ให้สมาชิก ๑,๑๓๐,๐๐๐ บาท ณ ปัจจุบันเอายอดถึงเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ มียอดเงินทั้งหมดไม่รวมกับที่ให้กู้จำนวน ๕๙๔,๘๔๒ บาท นำไปฝากไว้ในธนาคารประมาณ ๕ แสนกว่า คิดคร่าวๆ กำไรประมาณ ๕ แสน นี่ไม่เกี่ยวกับเงินกู้ มีการรายงานการเงินทุกเดือน รายรับประมาณ ๑ แสนกว่าบาทต่อเดือน ส่วนมากจะเป็นเรื่องของการขายสินค้า หลักในการบริหารจัดการด้านการเงินคือความซื่อสัตย์ และไม่ค่อยมีเวลาแต่ต้องเจียดเวลามาทำให้ การดำเนินการตรงนี้เป็น การประสานกันระหว่างฝ่ายการเงินกับฝ่ายโรงสีประมาณ ๑๐ วันก็จะนำไปฝากที่ธนาคารครั้งหนึ่ง ความเห็นต่างในเรื่องนี้ : การคิดเรื่องการเงิน ตัวเลข ผลประโยชน์ทำให้ชุมชนแตกแยกกัน ปัจจุบันปัญหาใหญ่คือ การขอย้ายโรงสีหนีจากที่ตั้งเดิมไปที่ตั้งใหม่ที่ อบต. ซึ่งที่ตั้งเก่าเป็นของเอกชนต้องเช่า

แต่ก็เกิดจากความเสียสละของเจ้าของเดิมวันข้างหน้าปัญหาจะคลี่คลายไปอย่างไรขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของชุมชน⁵²

๕) การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ซึ่งแบ่งเป็น ๗ ด้าน ได้แก่ พัฒนาด้านการเรียนรู้ของกลุ่ม/สมาชิก พัฒนาด้านเทคนิคและฝีมือการผลิต พัฒนาด้านผลิตภัณฑ์หรือบรรจุภัณฑ์ และฉลาก พัฒนาปรับปรุง พัฒนาด้านเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน พัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน พัฒนาด้านการพึ่งตนเอง หลักธรรมที่ใช้ในประเด็นนี้ คือ หลักสัปปุริสธรรม หลักโภควิภาค หลักปาปนิกรธรรม หลักทิวฐธรรมิกัตถ หลักขรรวาสธรรม จากการสัมภาษณ์กลุ่มและสนทนากลุ่มรายบุคคลในประเด็นนี้ ได้ข้อสรุปว่า สมาชิกได้รับการสนับสนุนศึกษาดูงานอยู่เสมอ มีการจัดฝึกอบรมกันเองในสมาชิก สลับกับเชิญหน่วยงานทางราชการมาให้ความรู้บ้าง แนวทางในการพัฒนามีแผนจัดหาเครื่องโรงสีใหม่ มีแผนพัฒนาแบบพึ่งพาคนในชุมชนให้คนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมผนวกกับภูมิปัญญาเดิมที่มีอยู่ มีแผนทำปุ๋ยอินทรีย์เพิ่ม ซึ่งปัจจุบันกำลังดำเนินการทดลองในเบื้องต้นดังบทสนทนากลุ่มที่ถอดความมาดังนี้

การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ด้านการตลาด เราเอาแต่พอเพียงในท้องถิ่น บริการสมาชิกและชุมชนแถบนี้เอาเกลือบร่ำจำหน่ายด้านวัสดุอุปกรณ์เครื่องสีข้าวต้องการซื้อเครื่องใหม่เพราะเครื่องเดิมใช้งานมาแล้ว ๖ ปี ค่าซ่อมบำรุงเพิ่มมากขึ้น โดยกันงบส่วนที่เป็นกำไรเอาไว้แก้ไขตรงจุดนี้ ในขณะเดียวกันก็พยายามหาคนรุ่นใหม่เข้ามาบริหารจัดการช่วย ด้านการเรียนรู้ของกลุ่ม เรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน ด้านการจัดการทรัพยากรในชุมชน ซึ่งชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติแม่น้ำลำธาร ภูมิปัญญาของคนในชุมชนเป็นต้นทุน วิธีที่ลดต้นทุนโดยการทำปุ๋ยอินทรีย์ มีกลุ่มที่ดำเนินการด้านนี้ และมีต้นทุนด้านงบประมาณสนับสนุนอยู่ ๑.๖ แสนบาท เป็นการเพิ่มผลผลิต โดยอาศัยมูลสัตว์และเกลือบของโรงสี สมาชิกก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และเปิดโอกาสให้ชุมชนอื่นเข้ามาเป็นสมาชิกภาพได้ด้วย มีความเข้มแข็งและมั่นคง สมาชิก ณ เวลานี้ ประมาณ ๒๗๖ รูป/คน แต่การบริการ ณ เวลานี้ไม่จำกัดเฉพาะกลุ่มสมาชิก และการบริการก็ใช้อัตราเดียวกัน ต่างกันก็แต่การปันผลตอบแทนและการกั๊ยมเท่านั้น ในปี ๒๕๕๒ มีสมาชิกบางท่านมาสีข้าวเพียง ๗ บาท แต่ได้รับเงินปันผลไป ๔๑๗ บาทซึ่งเงินปันผลนี้ให้เท่ากัน⁵³

จากการประเมินความพึงพอใจในการดำเนินงานของคณะกรรมการชุดปัจจุบัน จากสมาชิกที่เป็นชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความเห็นในระดับปานกลางโน้มไปในระดับดี แต่สำหรับสมาชิกที่เป็นกลุ่ม

⁵²สมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ. สนทนากลุ่ม ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๔.

⁵³ประธานและอดีตประธานกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ. สนทนากลุ่ม ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๔.

ผู้นำทางการศึกษาและการปกครองส่วนใหญ่นี้ให้ความเห็นในระดับที่ดีถึงดีมาก ดังบทสนทนากลุ่มที่ถอดความมาดังนี้

สมาชิกกลุ่มสภาพสตรีท่านหนึ่งให้ความเห็นว่า : ด้านกลุ่ม สมาชิกให้ความร่วมมือเหนียวแน่นเป็นจุดเด่น สมานสามัคคี ได้ชุมชน บุคลากรในชุมชนมีศักยภาพสูงมีความรู้ความสามารถ มีที่ปรึกษาดี แต่ที่ควรเพิ่มเติมคือการดึงคนที่ว่างงานจริงๆ เข้ามาร่วมงานกิจกรรมชุมชน ซึ่งคนเหล่านั้นยังไม่กล้าที่จะทำ ด้านการบริการให้รอเวลาที่สมควร เมื่อเหลือกินเหลือใช้ค่อยบริการกว้าง กระทบการผลิตไม่ตรงตามที่สั่ง ด้านโครงสร้างในการดำเนินงานค่อนข้างลงตัว คณะกรรมการชุดปัจจุบันแม้จะไม่ได้สร้างความมั่นใจให้กับเราเต็มที่แต่เราก็มีคณะกรรมการตรวจสอบที่สร้างความอุ่นใจได้ในระดับหนึ่ง⁵⁴

นายวินัย ศิริเวช รองผู้อำนวยการโรงเรียนลานทรายพิทยาคมให้ทัศนะว่า

เป็นที่สังเกตว่าคำถามเป็นหลักเชิงวิชาการ ผู้ตอบตอบแบบชาวบ้านแต่ตรงตามจริง กลุ่มต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนนี้ค่อนข้างมีคุณภาพสูง เริ่มตั้งแต่การมีโครงสร้างในการบริหารที่เป็นรูปธรรม ในรูปแบบคณะกรรมการ แบ่งภาระหน้าที่รับผิดชอบชัดเจน เป็นการกระจายอำนาจกันออกไปตามบทบาทหน้าที่และมีที่ปรึกษาด้วย ตัวอย่างร้านสหกรณ์ ปีที่แล้วสมาชิก ๖๐๘ คน มาปีนี้ ๗๐๐ กว่าเงินปันผลเกือบล้านบาท โรงเรียนเช่นเดียวกัน สมาชิกจะเพิ่มขึ้นทุกปี เงินปันผลก็มีใช้น้อยเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ นั้นหมายถึงคุณภาพในการบริหารจัดการการทำงาน และการรวมกลุ่มกันทำงานครั้งแรกจากจุดเล็กๆ ที่ช่วยเหลือกันหลังจากนั้น เข้มแข็งมาก อย่างที่สตึกบุรีรัมย์นำข้าวมาสีเป็นรถยนต์ ท่าม่วง ชุมพล ฯลฯ ผู้มารับบริการเหล่านี้ การันตีถึงคุณภาพและชื่อเสียงของเรา สรุปว่าจุดเด่นความสามัคคีอันดีหนึ่ง ความร่วมมือของชุมชน กลุ่มต่างๆ เติบโต เข้มแข็งอาศัยเงื่อนไข จุดด้อยคือชาวบ้านจริงๆ ไม่กล้าเข้ามาทำ ทำอย่างไรจะให้ชาวบ้านเข้ามาทำตรงนี้ได้ จะเป็นการเพิ่มจุดแข็ง เพิ่มความรู้ความสามารถ เท่าที่ผ่านมามีคนที่มีความรู้ความสามารถเป็นข้าราชการแต่ไม่ค่อยมีเวลา ถ้าจะให้ประเมินสำหรับกลุ่มโรงเรียนถ้าคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ให้ ๘๐ (ระดับมาก)⁵⁵

นายอภิรัฐ ธนปฐมพงษ์ ผู้ใหญ่บ้านบ้านบะ ให้ทัศนะว่า “จุดเด่นคือความสามัคคี ของคนในชุมชน จุดด้อยคือการบริการลูกค้า การตลาดควรพอเพียงก่อน ในการพัฒนาให้เขาเข้ามาช่วยทำแล้วเราต่อยอดเอาการบริหารของคณะกรรมการชุดนี้อยู่ในระดับดีมากจุดอ่อนที่ควรพัฒนาคือการต้อนรับลูกค้า”⁵⁶

ข้อสังเกตบางประการจากการลงสำรวจ สนทนากลุ่มในชุมชนบะ พบว่าหมู่บ้านแห่งนี้มีชนชั้นปัญญาชน เช่น ข้าราชการครู ข้าราชการทหารตำรวจ เป็นต้น เป็นจำนวนมากพอที่จะมาเป็นผู้ริเริ่ม

⁵⁴สมาชิกกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ. สนทนากลุ่ม ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๔.

⁵⁵นายวินัย ศิริเวช. รองผู้อำนวยการโรงเรียนลานทรายพิทยาคม. สนทนากลุ่ม ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๔.

⁵⁶นายอภิรัฐ ธนปฐมพงษ์. ผู้ใหญ่บ้านบ้านบะ. สนทนากลุ่ม ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๔.

และเป็นที่ปรึกษาในการจัดกลุ่มต่างๆ ร่วมกับชุมชนชาวบ้าน ดังนั้นการรวมกลุ่มจึงมีความเป็นระบบ ทิศทางที่ชัดเจน มั่นคง เข้มแข็ง

๔.๓.๒ วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านยิ้มสีธรรมชาติ

จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามได้กำหนดประเด็นวิเคราะห์ ๕ ประเด็น ได้แก่ ๑) การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ๒) การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ๓) การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ๔) การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ๕) การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ในการดำเนินงานของกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านยิ้มสีธรรมชาติชุมชนหนองบัวได้ใช้หลักธรรมใดมาสนับสนุนส่งเสริม คำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มและสนทนากลุ่มรายบุคคลได้คำตอบเป็นดังนี้

๑) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ซึ่งแบ่งเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ดานโครงสร้างและข้อมูลของกลุ่ม ดานการนำกลุ่ม ดานการสื่อสาร ทบทวน ติดตาม และดานความสามารถและการฝึกสอนการทำงาน

ลักษณะการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านยิ้มสีธรรมชาติ เป็นรูปแบบคณะกรรมการ โดยมีโครงสร้างการบริหารงานดังนี้ ประธาน ที่ปรึกษา และมีการแบ่งภาระงานกันรับผิดชอบออกเป็น ๕ ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายประสานงาน ฝ่ายเหรียญกษาปณ์ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายคัดเกรดผ้า และฝ่ายการตลาด แต่ละฝ่ายจะมีหัวหน้าฝ่ายและกลุ่มบุคคลเข้ามาทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบแตกต่างกันออกไปตามภาระงาน ดังนี้

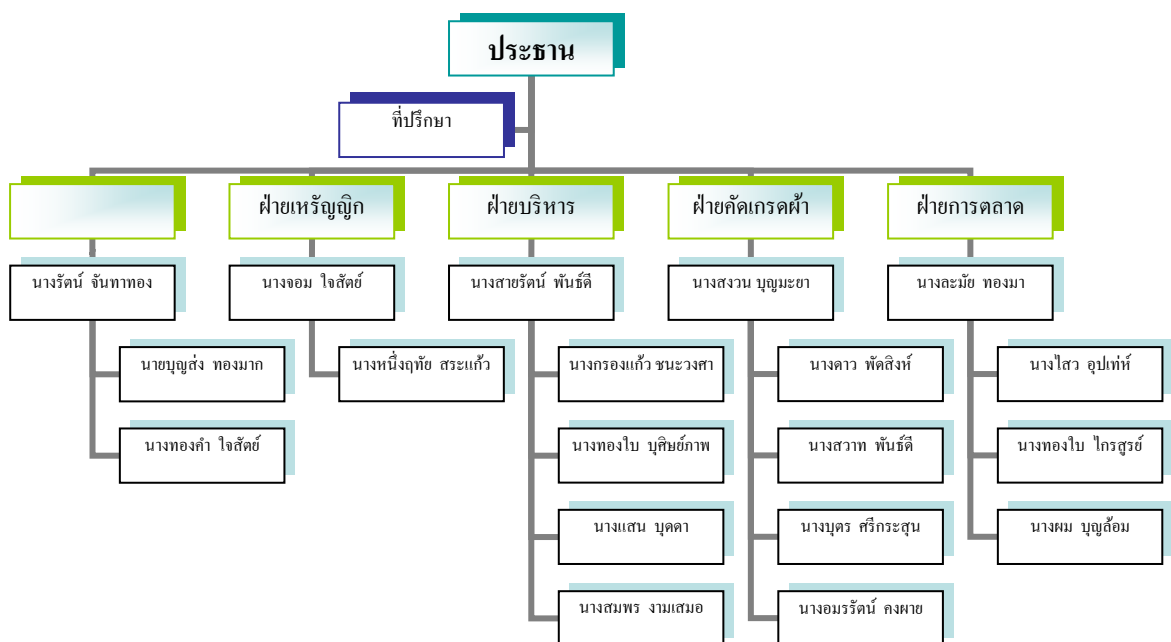
ประธาน มีบทบาทหน้าที่ ประสานงานกับแหล่งทุนทั้งภายในและภายนอก ดูแลเรื่องบริหารจัดการภายในกลุ่ม จัดการประชุมตามวาระต่างๆ และกระตุ้นให้คณะกรรมการตระหนักในบทบาทของตนเอง ฝ่ายประสานงาน มีบทบาทหน้าที่ เป็นตัวแทนกลุ่มในการติดต่อ ร่วมประชุมกับองค์กรภายนอก นำข้อมูลข่าวสารต่างๆ เผยแพร่สู่สมาชิกอย่างทั่วถึงกัน ติดตาม นัดคณะกรรมการ สมาชิก เข้าร่วมประชุมตามวาระต่างๆ ฝ่ายคัดเกรดผ้า มีบทบาทหน้าที่ดูแลด้านเทคนิค ฝีมือของสมาชิก ตรวจลายผ้า ตรวจความกลมกลืนของสี ตรวจจิมผ้า ตรวจรอยตำหนิ และตรวจวัดขนาดมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ทุกชนิด ฝ่ายการตลาด มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบเรื่องร้านค้าค้าฝากขาย ประสานงานเรื่อง

ตลาดขายปลีก ออกร้าน ติดตามลูกค้า ผู้สนใจ เสนอขายสินค้า และติดตามเช็คสินค้าค้างสต็อกตามร้านฝากขาย⁵⁷

นอกจากนี้ก็มีฝ่ายเหรียญดูแลเรื่องการเงินและการบัญชี และอีกกลุ่มหนึ่งไม่ได้กล่าวถึงในโครงสร้างคือ ฝ่ายผลิตซึ่งได้แก่ สมาชิกที่อยู่ตามครัวเรือน ที่มีบทบาทหน้าที่ในการผลิตสินค้าตามครัวเรือนของตนเอง ซึ่งจะได้กล่าวถึงในหัวข้อที่ ๓) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการงานการผลิต ลักษณะดังกล่าวทำให้การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ของแต่ละกลุ่มย่อมมีความแตกต่างกันออกไปตามหน้าที่ของตน ทั้งหมดนี้อยู่ในการดูแลของที่ปรึกษาคือมูลนิธิการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคมอย่างใกล้ชิด ดังผังที่ ๒

แผนผังที่ ๔.๗

โครงสร้างการบริหารกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านಯೋมศีลธรรมชาติ

หัวข้อธรรมที่นำมาใช้ในประเด็นนี้ ได้แก่ หลักอปริหานิยธรรม หลักฆราวาสธรรม จากการสัมมนาในกลุ่มและสนทนากลุ่มรายบุคคลในประเด็นนี้ ได้ข้อสรุปว่า การนำหลักพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารกลุ่มและสมาชิกเน้น การให้ความร่วมมือ ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ การ

⁵⁷เรวรงค์ ศรีซอ้ม และคณะ. “การศึกษารวบรวมภูมิปัญญาและแสวงหารูปแบบการปลูกฝ้ายพันธุ์พื้นบ้านแบบอินทรีย์ สำหรับใช้ประโยชน์ให้เหมาะสมกับบริบทในชุมชน”. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ให้อภัย ความรับผิดชอบ และใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ประยุกต์หลักการบริหารนิยธรรมและหลักขรรวาศธรรมมาใช้ในการรูปแบบของการขอความร่วมมือ การประชุม ดานความสามารถและการฝกสอนการทำงานประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม ธรรมหลักๆ ที่นำมาใช้นี้แฝงอยู่ในขณะการดำเนินงาน ในทำงานร่วมกัน ดังบทสนทนากลุ่มที่สรุปความมาดังนี้

มีการรวมกลุ่มครั้งแรกโดยการไปศึกษาดูงานที่ อำเภอกะหรังวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด แล้วมาจัดตั้งกลุ่มดำเนินโครงการย้อมผ้าสีธรรมชาติ แรกๆ ก็ไปร่วมทำกับกลุ่มอาชีพที่อำเภอกะหรังวิสัย แต่ประสบปัญหาหลายอย่าง เช่น การเดินทาง การเงิน เป็นต้น จึงมารวมกลุ่มดำเนินการกันเองภายในชุมชน จากชาวบ้านหมู่ ๑ หมู่ ๓ หมู่ ๔ และหมู่ ๑๑ โดยที่กลุ่มแม่บ้านดำเนินการตามครัวเรือนของตนแล้วมีศูนย์ประสานงานเชื่อมระหว่างผู้ผลิตที่อยู่ตามครัวเรือนกับผู้รับซื้อดังที่กล่าวมาแล้ว การบริหารจัดการกลุ่มอยู่ในรูปแบบคณะกรรมการ โดยมีประธานรองประธาน กรรมการ เลขานุการกรรมการกำกับดูแล คุณธรรมหลักๆ ที่ใช้ในการดำเนินการคือ ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความสามัคคี ความเสียสละ ความอภัยให้กัน ความรับผิดชอบ หลักเศรษฐกิจพอเพียง⁵⁸

๒) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการดานการตลาดและลูกค้า ซึ่งแบ่งเป็น ๒ ด้าน คือ ดานตลาดและลูกค้า และดานการรับคำสั่งซื้อ หัวข้อหลักธรรมที่นำมาใช้ คือ หลักทฎฐธรรมมีกัตถะ หลักพรหมวิหารธรรม หลักปาปณิกธรรม หลักโภควิภาค จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มรายบุคคลในประเด็นนี้ ได้ข้อสรุปว่า การนำหลักพุทธศาสนาใช้ในการจัดการด้านตลาดและลูกค้าเนื่องจากขอบเขตการให้บริการลูกค้าคือการผลิตเพื่อขายสินค้าเป็นหลัก สมาชิกแต่ละคนเป็นผู้ผลิตสินค้า การตลาดเป็นภาระหน้าที่ของฝ่ายการตลาดดำเนินการ ลักษณะการดำเนินงานคือ คณะกรรมการฝ่ายการตลาด ติดต่อประสานสถานที่และนำสินค้าไปจำหน่ายในที่ต่างๆ ทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด แม้ที่กรุงเทพมหานคร การดำเนินงานจึงเน้นหลักความซื่อตรง การดำเนินกิจกรรมไม่ได้ตั้งเป้าหมายที่กำไรเป็นเพียงช่วยเหลือกันของคนในชุมชน โดยต้นทุนอยู่ที่กองทุนในการพิจารณาค่าใช้จ่าย เมื่อหักต้นทุนแล้ว ก็คิดเป็นค่าตอบแทนแบ่งปันสมาชิกที่ร่วมดำเนินการ และคืนทุนคืนกำไรแก่สมาชิกที่นำสินค้าไปขาย เนื่องจากระบบตลาดไม่แน่นอน กลุ่มผู้ผลิตก็มีอยู่อย่างจำกัดทั้งปริมาณและคุณภาพไม่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างทันท่วงที บางทีสินค้าก็มีมากบางทีก็มีน้อย ดังนั้นการตลาดและลูกค้าจึงดำเนินไปตามสภาพการณ์ กำหนดทิศทางยาก สมาชิกภาพก็เพิ่มขึ้นบ้างแต่ไม่มาก การบริการในตลาด ตรงไปตรงมา ไม่เอาเปรียบ เน้นความสุภาพอ่อนโยน เอื้ออารีต่อลูกค้า ดังบทสนทนากลุ่มที่สรุปความมาดังนี้

⁵⁸สมาชิกกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านย้อมผ้าสีธรรมชาติ. สนทนากลุ่ม ๒๘ มีนาคม ๒๕๕๔.

การดำเนินการด้านการตลาดไม่ค่อยแน่นอนขึ้นอยู่กับสถานการณ์ บางครั้งก็นำสินค้าไปขายตามที่เขาจัดงานต่างๆ เช่น ออกร้านที่งานช้าง ที่เมืองทองธานี ศูนย์การค้าสิริกิติ์ ออกร้านแสดงสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์(OTOP) บางที่มีสั่งจากลูกค้า(Order) บางทีก็มีผู้มาสั่งซื้อมารับที่บ้านโดยตรง การดำเนินการเป็นลักษณะแยกกันผลิตร่วมกันขาย แบ่งปันกันเป็นเปอร์เซ็นต์ของผลกำไร คุณธรรมที่ใช้มากเกี่ยวกับเรื่องนี้คือความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีความซื่อสัตย์ต่อกัน⁵⁹

๓) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ซึ่งแบ่งเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต ด้านการผลิตสินค้า ด้านเครื่องมือ อุปกรณ์และสถานที่ผลิต ด้านบรรจุและจัดส่ง หัวข้อธรรมที่นำมาใช้ในประเด็นนี้ คือ ทิฐุธรรมิกัตถะ สัมปยุตธรรม ความเสียสละ หลักปาปนิกรรม จากการสัมมนากลุ่มและสนทนากลุ่มรายบุคคลในประเด็นนี้ ได้ข้อสรุปว่า วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านย้อมผ้าสีธรรมชาติ มีรูปแบบการผลิตที่ต้องใช้แรงกายแรงความคิด สติปัญญา ความฉลาด ไหวพริบ ความละเอียดประณีต ทักษะฝีมือ และความเพียรพยายามอย่างสูง รวมถึงพึงพาธรรมชาติและความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ในบางกรณีเป็นต้นทุนการผลิต โดยใช้บ้านเรือนของตนเองเป็นสถานที่ประกอบการของสมาชิก การดำเนินการในการผลิต คือ รับผ้ามาจากคณะกรรมการ เข้าสู่กระบวนการย้อมสีธรรมชาติ (สีธรรมชาติได้จากวัตถุดิบจากใบ เปลือก หรือแก่นไม้ ต้องมีความรู้ เข้าใจในเรื่องของสีที่มาจากต้นไม้) จากนั้นเข้าสู่การทำลายสีผ้าให้มีสีสันตามที่ต้องการ แล้วเข้าสู่กระบวนการผลิตคือการทอผ้าด้วยมือ ที่เรียกตามภาษาอีสานเหนือว่า “ตำ” (เช่น ตำผ้า ตำหูก) กรรมวิธีที่กล่าวมาเป็นเรื่องที่ต้องใช้ทั้งเวลา ความรู้ ความสามารถ ความเพียรพยายามและความอดทนสูงมาก ซึ่งต้องดำเนินในสภาพที่ดูแลรับผิดชอบงานในครอบครัว ดูแลลูกหลาน งานแม่บ้าน ดังนั้นผู้ผลิตจึงมีความขยันในการปฏิบัติงาน ไม่ทอดทิ้ง มีจิตมุ่งมั่น และมีใจรักในงาน แม้ว่าบางที่รายได้ค่าตอบแทนอาจจะไม่คุ้มทุนที่ลงไป แต่กระนั้นสมาชิกบางคนก็ประสบผลสำเร็จในการพึ่งพาภิธรรมนี้แม้ไม่ใช่อาชีพหลักแต่ก็เป็นงานเสริมที่เป็นหลักได้ส่งลูกหลานให้เรียนหนังสือสูงๆ จบระดับปริญญาได้ ดังบทสนทนากลุ่มที่สรุปความได้ดังนี้

การดำเนินการด้านการผลิต เป็นการผลิตในครัวของแม่บ้านซึ่งขึ้นอยู่กับความถนัดความสามารถของแต่ละคน มีการช่วยกันทำในลักษณะจับคู่กันก็มีเป็นครั้งคราว แต่เนื่องจากการตลาดไม่แน่นอน การผลิตก็ดำเนินการไปเรื่อยๆ แบบไม่มีเป้าหมายว่าจะจำหน่ายได้หรือไม่ ต้นทุนการผลิตได้จากงบประมาณของกลุ่มสนับสนุนวัตถุดิบ วัตถุดิบที่นำมาใช้ในการผลิตคือด้าย ซื้อมาจากจังหวัดอุดรธานี สีที่ได้มาจากต้นไม้ที่มีสีต่างๆ ซึ่งได้จากการเรียนรู้ว่าต้นไม้แต่ละชนิดมีสีอย่างไร เช่น สีคราม สีเหลือง สีม่วง มาจากต้นไม้ชนิดใด จากนั้นก็นำเปลือกไม้แก่นมาสกัดเอาสี แล้วนำไปย้อมกับผ้าฝ้าย จากนั้นจึง

⁵⁹สมาชิกกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านย้อมผ้าสีธรรมชาติ. สนทนากลุ่ม ๒๘ มีนาคม ๒๕๕๔.

นำไปเข้ากระบวนการผลิตที่เป็นฝีมือแรงงานดั้งเดิมให้เป็นผ้าสีต่างๆ ตามที่ออกแบบ โดยอุปกรณ์ภูมิปัญญาดั้งเดิม ไม่ได้ใช้เครื่องจักรกล ในลักษณะดังกล่าวนี้จึงเป็นแบบ⁶⁰

๔) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ซึ่งแบ่งเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านรายรับ-รายจ่าย ด้านต้นทุนและกำไร ด้านการเงินของกลุ่ม ด้านทรัพย์สินและหนี้สิน หลักธรรมที่นำมาใช้ในหมวดนี้คือ หลักโภควิภาค หลักปาปนิกรรม หลักความซื่อสัตย์ หลักสัปปุริสธรรม หลักคิสิขุ การประยุกต์ใช้โดยใส่คุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริตลงในจิตใจของผู้จัดทำบัญชีและการเงินเพื่อให้เกิดความไว้วางใจซึ่งเป็นสัจจะ ประยุกต์หลักสัปปุริสธรรมในการดำเนินการเรื่องต้นทุน การกู้ยืม การแบ่งปัน ประยุกต์หลักปาปนิกรรมในการกำหนดทิศทางการเงิน จากการสัมมนากลุ่มและสนทนากลุ่มรายบุคคลในประเด็นนี้ ได้ข้อสรุปว่า ในการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงินมีคณะกรรมการฝ่ายற்றுญีกรับผิดชอบดูแล ซึ่งมีการแบ่งตามลักษณะของทุนการดำเนินงาน เช่น รายรับของสมาชิก กองทุนหมุนเวียน ฯลฯ มีการรายงานรับ-จ่าย ต่อที่ประชุมเสมอ ดังบทสนทนากลุ่มที่สรุปความมาดังนี้ “การดำเนินการด้านการเงินการบัญชี ในการบริหารจัดการเป็นรูปแบบกรรมการ โดยมีศูนย์การศึกษาพัฒนาสังคมเป็นที่ปรึกษาคอยช่วยกำกับดูแลอีกทีหนึ่ง⁶¹

๕) การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ซึ่งแบ่งเป็น ๗ ด้าน ได้แก่ พัฒนาด้านการเรียนรู้ของกลุ่ม/สมาชิก พัฒนาด้านเทคนิคและฝีมือการผลิต พัฒนาด้านผลิตภัณฑ์หรือบรรจุภัณฑ์ และฉลาก พัฒนาปรับปรุง พัฒนาด้านเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน พัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน พัฒนาด้านการพึ่งตนเอง หลักธรรมที่ใช้ในประเด็นนี้ คือ หลักสัปปุริสธรรม หลักโภควิภาค หลักปาปนิกรรม หลักทวิฏฐธรรมิกัตถ์ หลักธรรมาธรรม จากการสัมมนากลุ่มและสนทนากลุ่มรายบุคคลในประเด็นนี้ ได้ข้อสรุปว่า สมาชิกได้รับการสนับสนุนศึกษาทำงานอยู่เสมอ มีการจัดฝึกอบรมกันเองในสมาชิก สลับกับเชิญหน่วยงานทางราชการมาให้ความรู้บ้าง แนวทางในการพัฒนามีแผนจัดหาเครื่องโรงสีใหม่ มีแผนพัฒนาแบบพึ่งพาคนในชุมชนให้คนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมผนวกกับภูมิปัญญาเดิมที่มีอยู่ มีแผนทำปุ๋ยอินทรีย์เพิ่ม ซึ่งปัจจุบันกำลังดำเนินการทดลองในเบื้องต้นดังบทสนทนากลุ่มที่สรุปความมาดังนี้

การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน มีการเรียนรู้ของกลุ่มโดยการเข้าอบรมจากวิทยากรของเกษตรอำเภอ และการเรียนรู้จากสมาชิกกลุ่ม มีการถ่ายทอดความรู้ภายในกลุ่ม เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนั้นก็เดินทางไปเรียนวิชาการย้อมผ้ายังจังหวัดต่างๆ เช่น จังหวัดสกลนคร จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น การพัฒนาสายสีต่างๆ ค่อยๆเพิ่มเติม เช่น การย้อมธรรมชาติไปสู่

⁶⁰สมาชิกกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านย้อมผ้าสีธรรมชาติ. สนทนากลุ่ม ๒๘ มีนาคม ๒๕๕๔.

⁶¹สมาชิกกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านย้อมผ้าสีธรรมชาติ. สนทนากลุ่ม ๒๘ มีนาคม ๒๕๕๔.

การเพิ่มลวดลายต่างๆ เช่น ลายช้าง ฯลฯ บางคนผลิตจนสามารถส่งลูกหลานเรียนสำเร็จปริญญา ความสวยงามของผลิตภัณฑ์ขึ้นอยู่กับฝีมือของแต่ละคน ซึ่งจะมีจุดเด่นและจุดด้อยต่างกันไป⁶²

๔.๔ วิเคราะห์ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนตำบลบะและ กลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ

การวิเคราะห์ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนตำบลบะและกลุ่ม เครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติตำบลหนองบัว วิเคราะห์ตามลำดับดังนี้ ๑) ผลการใช้หลักพุทธ ศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ ๒) ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการ ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านย้อมสีธรรมชาติ ผลการวิเคราะห์ เป็นดังนี้

๔.๔.๑ ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ ชุมชนบะ

จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามได้กำหนดประเด็นวิเคราะห์ ๕ ประเด็น ได้แก่ ๑) การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ๒) การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ๓) การบริหาร จัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ๔) การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ๕) การ ปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะได้ใช้ หลักธรรมใดมาสนับสนุนส่งเสริม คำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มและสนทนากลุ่มรายบุคคลได้ คำตอบเป็นดังนี้

๑) ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ในด้านโครงสร้างและข อมูลของกลุ่ม ด้านการนำกลุ่ม ด้านการสื่อสาร ทบทวน ติดตาม และด้านความสามารถและการฝ กสอนการทำงาน โดยใช้หลักอปริหานิยธรรม หลักสัปปุริสธรรม ได้ข้อสรุปว่า สมาชิกให้ความร่วมมือ มีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ เกิดความไว้วางใจ มีการปฏิบัติงานอย่างทุ่มเท เสียสละ จริงจัง มีเป้าหมาย ทำให้วิสาหกิจชุมชนบะกลุ่มโรงสีมีสถานะที่มั่นคงเข้มแข็ง เป็นที่เชื่อถือของชุมชน และพัฒนาก้าวหน้า ไปเรื่อยๆ ไม่หยุดยั้ง หลักธรรมพุทธส่งผลโดยตรง คือ ทำให้ผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบในการบริหาร จัดการกลุ่มและสมาชิก มีความพร้อมเพียง ประชุมพูดคุยแลกเปลี่ยนทรรศนะ ทำความเข้าใจร่วมกัน ขยันหมั่นเพียร เชื่อมประสาน มีการแสวงหาและพัฒนาความรู้รอบด้าน คุณธรรมเหล่านี้เป็นปัจจัยให้ กิจการของวิสาหกิจชุมชนมีความสามัคคี เป็นปึกแผ่นแน่นหนา เชื่อมโยงกันทั่วถึง มีความรู้ ความสามารถรอบด้าน ส่งผลให้เกิดความมั่นคง มั่นใจต่อสมาชิก นำพากลุ่มเดินไปอย่างมีทิศทางและ เป้าหมายที่ชัดเจน

⁶²สมาชิกกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านย้อมผ้าสีธรรมชาติ. สนทนากลุ่ม ๒๘ มีนาคม ๒๕๕๔.

๒) ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ในด้านตลาดและลูกค้า และด้านการรับคำสั่งซื้อ โดยใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ หลักพรหมวิหารธรรม หลักปาปณิกธรรม หลักโศควิภาค ได้ข้อสรุปว่า ลูกค้าคือสมาชิกของกลุ่ม ให้ความไว้วางใจ เชื่อถือ ได้รับผลประโยชน์เป็นที่พอใจ และสร้างความเชื่อถือในวงกว้าง ผู้ให้บริการทุ่มเทเสียสละ จริ่งจัง ไม่เบียดเบียนงานบริการด้วยจิตใจที่เอื้ออารีต่อลูกค้า จัดการได้เหมาะสม เช่น การบริการหากมีคนอื่นที่มาไกลก็บริการให้ก่อนเป็นการให้ความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้านเป็นกลในการหาลูกค้าอย่างหนึ่งทำให้เกิดความพึงพอใจก็ได้ลูกค้าเพิ่มมากขึ้น วันสำคัญทางศาสนา วันนักชดถุข ให้บริการฟรี เป็นการทำเอาบุญ จะอย่างไรก็ตามจากการประเมินความพึงพอใจของสมาชิกที่เข้าสัมมนา การบริหารงานด้านการตลาดการบริการลูกค้าได้คะแนนต่ำสุด ควรได้รับการปรับปรุงมากที่สุด เป็นที่สังเกตว่ามีการประยุกต์หลักธรรมนี้ในการดำเนินงาน ในลักษณะให้พึ่งตนเองบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ให้มีความซื่อสัตย์ ไม่มุ่งหวังกำไรเป็นเพียงช่วยเหลือกันของคนในชุมชน ไม่ทำแข่งขันเชิงธุรกิจ การบริการด้วยไมตรีจิตทั้งหลายทั้งมวลเหล่านี้นำมาซึ่งความเชื่อถือ ไว้วางใจได้ หลักธรรมพุทธส่งผลโดยตรง คือ ทำให้ผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการตลาดและลูกค้า มีความขยันหมั่นเพียร เชื่อมประสาน มีเมตตาธรรมต่อลูกค้า มีมุมมองที่กว้างไกล รู้จักจำแนกแยกแยะ คุณธรรมเหล่านี้เป็นปัจจัยให้กิจการของวิสาหกิจชุมชนมีความมั่นคงเข้มแข็ง ส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่น โดยทั่วไปของชุมชนและสังคม สมาชิกภาพพึงได้ สร้างความมั่นคงแก่วิสาหกิจชุมชนแห่งนี้

๓) ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ในด้านการจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต ด้านการผลิตสินค้า ด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ และสถานที่ผลิต ดานบรรจุและจัดส่ง โดยใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ สปัปฐธรรม หลักพรหมวิหารธรรม หลักปาปณิกธรรม ได้ข้อสรุปว่า วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะมีโรงสีเป็นต้นทุนการผลิต โดยเช่าสถานที่ดำเนินการสีข้าว แรกเริ่มใช้หลัก “จิตอาสา” มีค่าตอบแทนบ้างตามสภาพการณ์ ต่อมาเป็นการจ้างผู้ชำนาญทำหน้าที่ บางครั้งก็ขยายเวลาออกไปถึงช่วงดึกเพื่อให้ทันเวลา เอาใจลูกค้าเป็นอันดับแรก คุณภาพการผลิตดีกว่าโรงสีใหญ่ สีได้ตามความประสงค์ของลูกค้า การดูแลรักษาเครื่องมือ อุปกรณ์และสถานที่ผลิตโดยมีหัวหน้าช่างดูแลรักษาและซ่อมบำรุงตามสภาพการใช้งาน ผู้ผลิตมีความขยันในการปฏิบัติงาน ไม่ทอดทิ้ง มีจิตอาสา ไม่มุ่งหวังค่าตอบแทน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้มาใช้บริการ มองงานออก จัดขั้นตอนก่อนหลังได้ถูกต้อง ด้วยการปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจังเช่นนี้ ทำให้กิจการโรงสีมีความมั่นคงเข้มแข็ง เป็นที่เชื่อถือและได้รับความนิยมของชุมชนเป็นอย่างมาก หลักธรรมพุทธส่งผลโดยตรง คือ ทำให้ผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบในกระบวนการผลิต มีความขยันหมั่นเพียร ทุ่มเท ฉลาดรอบรู้ เสียสละ มีมุมมองที่กว้างขวาง คุณธรรมเหล่านี้เป็นเงื่อนไขสร้างให้กิจการของวิสาหกิจชุมชนมีความมั่นคงเข้มแข็ง ส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่น สมาชิกภาพพึงได้ ขยายผลได้กว้างไกล วิสาหกิจชุมชนนี้จึงมีความเข้มแข็งและมั่นคง

๔) ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ใน ด
 านรายรับ-รายจ่าย ดานต้นทุนและกำไร ดานการเงินของกลุ่ม ดานทรัพย์สินและหนี้สิน โดยใช้หลัก
 โภควิภาค หลักปาปณิกรรม หลักความซื่อสัตย์ หลักสัปปุริสธรรม หลักคิหิสุข สรุปได้ว่า ผู้รับหน้าที่
 ในด้านการบัญชีและการเงินมีความซื่อสัตย์สุจริต มีสัจจะ สมาชิกเกิดความไว้วางใจ ทำให้เกิดการ
 ดำเนินการเรื่องต้นทุน การกู้ยืม การแบ่งปัน หลักธรรมพุทธส่งผลโดยตรง คือ รู้จักจำแนกแยกแยะ มี
 โลกทัศน์ที่กว้างไกล ตรงไปตรงมา มั่นใจตัวเอง ฉลาดรอบรู้ มีความสุข คุณธรรมเหล่านี้เป็นเงื่อนไข
 สร้างให้ชุมชนมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ไม่ทะเลาะ ชัดแย้ง เพราะเรื่องการเงินเป็นเหตุ มีความ
 สัมผัสสามัคคี ส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่น ฟังได้ ผลงานในด้านบวกเสมอ วิสาหกิจชุมชนนี้จึงมี
 ความเจริญก้าวหน้า

๕) ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ซึ่ง
 ในดานการเรียนรู้ของกลุ่ม/สมาชิก พัฒนาดานเทคนิคและฝีมือการผลิต การพัฒนาดานผลิตภัณฑ์
 หรือบรรจุภัณฑ์ และฉลาก การพัฒนาปรับปรุง การพัฒนาดานเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน การพัฒนา
 ดานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน การพัฒนาดานการพึ่งตนเอง โดยใช้หลักสั
 ปุริสธรรม หลักโภควิภาค หลักปาปณิกรรม หลักทิวฐธรรมมิกัตถ หลักขรราวาสธรรม ได้ข้อสรุปว่า
 สมาชิกได้รับการพัฒนาให้มีทักษะ ความสามารถในการในการดำเนินการกิจกรรมกลุ่มทุกด้าน เช่น
 ได้รับการสนับสนุนศึกษาดูงานอยู่เสมอ ฝึกอบรม มีแผนจัดหาเครื่องโรงสีใหม่ มีแผนพัฒนาแบบพึ่งพา
 คนในชุมชนให้คนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมผนวกกับภูมิปัญญาเดิมที่มีอยู่ มีแผนทำปุ๋ยอินทรีย์เพิ่ม เป็นต้น
 หลักธรรมพุทธส่งผลโดยตรง คือ ทำให้สมาชิกเกิดความคิดอ่านเพิ่มมุมมอง รู้จักจำแนกแยกแยะ
 เชื่อมโยงเครือข่าย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อเพื่อนมนุษย์ ไม่ขัดแย้ง ไม่ทำลาย คุณธรรมเหล่านี้ย่อม
 เป็นดัชนีชี้วัดอนาคตให้เห็นว่ากิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนเติบโตอย่างมีเป้าหมายทิศทาง

๔.๔.๒ ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านಯมลี ธรรมชาติตำบลหนองบัว

จากการลงเก็บข้อมูลภาคสนามได้กำหนดประเด็นวิเคราะห์ ๕ ประเด็น ได้แก่ ๑) การ
 บริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ๒) การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ๓) การบริหารจัดการ
 ดานการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ๔) การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ๕) การปรับปรุง
 และพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะได้ใช้หลักธรรม
 ไตมาสนับสนุนส่งเสริม คำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มและสนทนากลุ่มรายบุคคลได้คำตอบเป็นดังนี้

๑) ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ในดานโครงสร้างและข
 อมูลของกลุ่ม ดานการนำกลุ่ม ดานการสื่อสาร ทบทวน ติดตาม และดานความสามารถและการฝ

การสอนการทำงาน โดยใช้หลักอปริหานิยธรรม หลักพรวาสธรรม ได้ข้อสรุปว่า ด้วยลักษณะของกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านย้อมสีธรรมชาติ ไม่เอื้อที่จะให้พบปะกันได้บ่อยนัก ส่วนมากเน้นไปในด้านการผลิตในครัวเรือน บทบาทหนักจึงอยู่ที่ฝ่ายประสานให้เกิดการเชื่อมโยง กระนั้นก็ตาม ด้วยเหตุที่สมาชิกให้ความร่วมมือ มีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ เกิดความไว้วางใจ มีการปฏิบัติงานอย่างทุ่มเท เสียสละ จริงจัง และมีเป้าหมายจึงยังทำให้กิจการของวิสาhekijชุมชนนี้ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงจวบจนปัจจุบัน รอรวันเตบโต

๒) ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ในด้านตลาดและลูกค้า และด้านการรับคำสั่งซื้อ โดยใช้หลักทิวฐธรรมมิกัตตะ หลักพรหมวิหารธรรม หลักปาปณิกธรรม หลักโกควิภาค ได้ข้อสรุปว่า งานการตลาดมีความสำคัญมากๆ เท่ากับงานการผลิต เพราะสินค้าผลิตออกมาเพื่อจำหน่าย หากไม่มีตลาดรับซื้อสินค้าก็ค้างสต็อก งานการตลาดจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับวิสาhekijชุมชนในลักษณะเช่นนี้ ภาระงานด้านการตลาดและลูกค้าของกรรมการฝ่ายนี้คือ มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบเรื่องร้านค้าฝากขาย ประสานงานเรื่องตลาดขายปลีก ออกร้าน ติดตามลูกค้า ผู้สนใจ เสนอขายสินค้า และติดตามเช็คสินค้าค้างสต็อกตามร้านฝากขาย ซึ่งต้องอาศัยความเป็นงานความมีทักษะ ไหวพริบ ฉลาดรอบรู้และกว้างขวางพอสมควรจึงจะมองช่องทางออก หลักพุทธศาสนาที่ว่ามาจึงมีบทบาทอย่างมากต่องานนี้ ดังนั้นจึงปรากฏผลคือทำให้วิสาhekijชุมชนนี้ยืนหยัดอยู่ได้บนความอยู่ยากลำบาก

๓) ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ในด้านการจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต ด้านการผลิตสินค้า ด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ และสถานที่ผลิต ดานบรรจุและจัดส่ง โดยใช้หลักทิวฐธรรมมิกัตตะ สปัปฐธรรม หลักพรวาสธรรม หลักปาปณิกธรรม ได้ข้อสรุปว่า วิสาhekijชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านย้อมผ้าสีธรรมชาติ มีรูปแบบการผลิตที่ต้องใช้แรงกายแรงความคิด สติปัญญา ความฉลาด ไหวพริบ ความละเอียดประณีตทักษะฝีมือ ความเพียรพยายาม และความอดทนอย่างสูง รวมถึงพึงพาธรรมชาติและความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ในบางกรณีเป็นต้นทุนการผลิต อีกทั้งต้องเผชิญกับสภาพที่ดูแลรับผิดชอบงานในครอบครัว ดูแลลูกหลาน งานแม่บ้าน จากการที่มีหลักการพุทธดังกล่าวอยู่ในใจ ดังนั้นผู้ผลิตจึงมีความขยันในการปฏิบัติงาน ไม่ทอดถอย มีจิตมุ่งมั่น และมีใจรักในงาน แม้ว่าบางทีรายได้ค่าตอบแทนอาจจะไม่คุ้มทุนที่ลงไป ผลพลอยได้ที่เห็นเป็นรูปธรรมก็คือสมาชิกบางคนก็ประสบผลสำเร็จในการพึ่งพากิจการนี้แม้ไม่ใช่อาชีพหลักแต่ก็เป็นงานเสริมที่เป็นหลักได้ ส่งลูกหลานให้เรียนหนังสือสูงๆ จบระดับปริญญาได้ ผลที่เกิดโดยตรงก็คือ คือ จิตใจที่มั่นคง มุ่งมั่น เข้มแข็ง ความอดทน ที่มีอยู่ในตัวและหัวใจของสมาชิกถือเป็นคุณธรรมล้ำค่าสำหรับชีวิต

๔) ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ใน ด
 านรายรับ-รายจ่าย ดานต้นทุนและกำไร ดานการเงินของกลุ่ม ดานทรัพย์สินและหนี้สิน โดยใช้หลัก
 โภควิภาค หลักปาปณิกรรม หลักความซื่อสัตย์ หลักสปปุริสธรรม หลักคิหิสุข สรุปได้ว่า ผู้รับหน้าที่
 ในด้านการบัญชีและการเงินมีความซื่อสัตย์สุจริต มีสัจจะ สมาชิกเกิดความไว้วางใจ ทำให้เกิดการ
 ดำเนินการเรื่องต้นทุน การกู้ยืม การแบ่งปัน หลักธรรมส่งผลโดยตรง คือ รู้จักแยกแยะ ฉลาดมองเห็น
 ช่องทางสร้างความไว้วางใจของสมาชิก ทำให้กิจกรรมโดยรวมของวิสาหกิจชุมชนนี้มีความ
 เจริญก้าวหน้า และมีเป้าหมายทิศทาง

๕) ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ซึ่ง
 ในด้านการเรียนรู้ของกลุ่ม/สมาชิก พัฒนาดานเทคนิคและฝีมือการผลิต การพัฒนาดานผลิตภัณฑ์
 หรือบรรจุภัณฑ์ และฉลาก การพัฒนาปรับปรุง การพัฒนาดานเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน การพัฒนา
 ดานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน การพัฒนาดานการพึ่งตนเอง โดยใช้หลักสปปุ
 ริสธรรม หลักโภควิภาค หลักปาปณิกรรม หลักทิวฐธรรมมิกัตถ หลักขรวาสาธรรม ได้ข้อสรุปว่า
 สมาชิกได้รับการพัฒนาให้มีทักษะ ความสามารถในการดำเนินการกิจกรรมกลุ่มทุกด้าน เช่น ได้รับ
 การสนับสนุนศึกษา ฝึกทักษะฝีมือ อบรมให้เกิดความรู้ความคิดใหม่ๆ หลักธรรมพุทธส่งผลโดยตรง
 คือ ทำให้สมาชิกเกิดความคิดอ่านเพิ่มมุมมอง จำแนกแยกแยะ ชยัน เชื่อมโยงเครือข่าย มีความ
 เอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อเพื่อนมนุษย์ ไม่ขัดแย้ง ไม่ทำลาย ซึ่งเป็นปัจจัยทำให้กิจการของวิสาหกิจชุมชนมี
 ความมั่นคง พัฒนาอย่างมีเป้าหมายและทิศทางที่ชัดเจน

ภาพที่๔.

ลักษณะกิจกรรมโรงสีชุมชนของวิสาหกิจชุมชนบะ

ภาพที่ ๔.

ลักษณะกิจกรรมทอผ้าของชุมชนหนองบัว

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองลุ่มน้ำมูล อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาหลักธรรมพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ๒) เพื่อศึกษาวิธีการใช้หลักธรรมพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ๓) เพื่อศึกษาผลการใช้หลักธรรมพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน มีแนวคิดที่จะส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในการพึ่งตนเอง ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งมุ่งเน้นการปลูกจิตสำนึกให้รู้คุณค่าของชีวิตที่พอเพียง มีใจที่อ้มพอ ถอดถอนอุปทานและค่านิยมที่ให้ความสำคัญทางวัตถุมากกว่าจิตใจ โดยศึกษารวบรวมหลักธรรม วิธีการใช้หลักธรรม ตลอดจนผลที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม จากการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เผยแพร่สู่สาธารณชนต่อไป ผู้วิจัยในฐานะที่มีความสนใจด้านวิสาหกิจชุมชน และอยู่ในชุมชน จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จังหวัดสุรินทร์เนื่องจากจังหวัดสุรินทร์มีวิสาหกิจชุมชนที่มีผลการดำเนินการที่ประสบความสำเร็จ ดังนั้น การศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ เพราะผลการศึกษาจะเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์สำหรับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอื่น ๆ อันจะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาไว้ ๔ ด้าน คือ ๑) ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่เป็นเอกสาร ได้แก่เอกสารความรู้ทางพระพุทธศาสนา และประชากรที่เป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสุรินทร์ ได้แก่กลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ และกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะ ตำบลบะ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ๒) ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ เนื้อหาการใช้หลักธรรมพระพุทธศาสนา ๗ หัวข้อ ได้แก่ หลักปัจจัย ๔ หลักสัปปุริสธรรม หลักโภควิภาค หลักปาปนิกรรม หลักคิหิสุข หลักทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกรรม และหลักขรवासธรรม ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของประชาชนในตำบลหนองบัว อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ และตำบลบะ อำเภอท่าตูม ๓) ขอบเขตด้านระยะเวลา โดยดำเนินศึกษาการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จังหวัดสุรินทร์ ในปีงบประมาณ ๒๕๕๑ และ ๔) ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการ

ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของประชาชนตำบลหนองบัว อำเภотаตูม จังหวัดสุรินทร์ และประชาชนตำบลปะ อำเภотаตูม จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัยเรื่อง “การศึกษาใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองลุ่มน้ำมูลอำเภотаตูม จังหวัดสุรินทร์” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีสนทนากลุ่ม ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม การดำเนินการวิจัยมีขั้นตอนสำคัญ คือ ๑) ขั้นศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้น โดยศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย และศึกษาสำรวจสภาพการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสุรินทร์ ทั้งสองแห่งคือกลุ่มแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ตำบลหนองบัว อำเภотаตูม จังหวัดสุรินทร์ และกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนปะ ตำบลปะ อำเภотаตูม จังหวัดสุรินทร์ โดยนำเอาผลการศึกษาในขั้นตอนที่หนึ่งมาเป็นกรอบแนวแนวคิด เพื่อสร้างเครื่องมือ ๒) ขั้นกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากรและกลุ่มตัวอย่างแยกพิจารณาเป็น ๒ ประการ คือ (๑) ประชากรในที่นี้ หมายถึง ประชากรที่เป็นเอกสารจำนวน ๑๑ เล่ม และประชากรที่เป็นบุคคลจำนวน ๕๐ รูป/คน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนจังหวัดสุรินทร์ (๒) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรบุคคลและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าสีธรรมชาติ ตำบลหนองบัว อำเภотаตูม จังหวัดสุรินทร์ และวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนปะ ตำบลปะ อำเภотаตูม จังหวัดสุรินทร์ ๓) ขั้นสร้างเครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัยผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองโดยใช้วัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็นหลัก มีทั้งหมด ๔ ชนิดประกอบด้วย บัตรบันทึกการค้นคว้า แบบบันทึกการสังเกต แบบบันทึกการสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการเสวนากลุ่ม มีการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือตามหลักการ ๔) ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย โดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม จากนั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ๕) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของวิจัย ในบทนี้มีหัวข้อหลัก ๓ หัวข้อ ได้แก่ สรุปข้อมูลทั่วไปของประชากรกลุ่มตัวอย่าง สรุปหลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน สรุปวิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน สรุปผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังมีรายละเอียดดังนี้

๕.๑ สรุปข้อมูลทั่วไปของประชากร กลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาวิจัยในหัวข้อนี้ สามารถสรุปข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ ๒ ประเภท คือ ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเอกสาร และข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคล ดังนี้

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเอกสาร

ในการสรุปข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเอกสาร แบ่งเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ พระไตรปิฎก และเอกสารวิชาการ ดังนี้

๑) พระไตรปิฎก เป็นข้อมูลที่เป็นหลักพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ (๑) หลักปัจจัย ๔ ซึ่งมีสาระเกี่ยวกับเรื่อง อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ปัจจัยทั้งสี่ประการนี้ถือเป็นความจำเป็นขั้นมูลฐานของการดำรงชีวิต (๒) หลักสัปปุริสธรรม มีสาระเกี่ยวกับเรื่อง ธัมมัญญ อตถัญญ อตตัญญ มัตตัญญ กาลัญญ ปริสสัญญ และบุคคลัญญ (๓) หลักโกควิภาค ซึ่งมีสาระเกี่ยวกับเรื่องการจัดสรรทรัพย์ที่หามาได้โดยสุจริตออกเป็นสี่ส่วน ควรนำไปใช้สอยหนึ่งส่วน ควรนำไปประกอบการลงทุนสองส่วน และควรเก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็นหนึ่งส่วน (๔) หลักปาปนิคกรรม ซึ่งมีสาระเกี่ยวกับเรื่องทัศนคติในการมองสาระเทียบกับคนตาบอดและตาดี คนตาบอดทั้งสองข้างมองไม่เห็นทรัพย์และมองไม่เห็นธรรม ส่วนคนตาดีข้างหนึ่งบอดข้างหนึ่งมองเห็นทรัพย์แต่มองไม่เห็นธรรม ส่วนคนที่ตาดีทั้งสองข้างมองเห็นทั้งทรัพย์และธรรม (๕) หลักคิหิสุข ซึ่งมีสาระเกี่ยวกับเรื่องความสุขอันเนื่องมาจากทรัพย์ ได้แก่ อัตถิสุข โภคสุข อานันทยสุข อนวัชชสุข (๖) หลักทิวฐธัมมิกัตถสุข ซึ่งมีสาระเกี่ยวกับเรื่องการสร้างความมั่นคงให้กับชีวิต ได้แก่การมี อุภูฐาน สัมปทา อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตตา และสมชีวิตา (๗) หลักฆราวาสธรรม ซึ่งมีสาระเกี่ยวกับเรื่อง การสร้างความมั่นใจในการอยู่ร่วมกันของคน ได้แก่การมีสัจจะ ธรรมะ จิตี จาคะ (๘) หลักอปริหานิยธรรม ซึ่งมีสาระเกี่ยวกับเรื่องการอยู่ร่วมกัน ได้แก่หมั่นประชุมพร้อมกัน ไม่บัญญัติที่ขัดหลัก ชื่อถือผู้ใหญ่ คุ่มครองสตรี บุชาเจตีย์ อารักขาพระอรหันต์

โดยสรุป หลักพุทธศาสนาที่นำมาเป็นกรอบ ๘ ประการ ได้แก่ หลักปัจจัย ๔ หลักสัปปุริสธรรม หลักโกควิภาค หลักปาปนิคกรรม หลักคิหิสุข หลักทิวฐธัมมิกัตถสังวัตตนิคกรรม หลักฆราวาสธรรม และหลักอปริหานิยธรรม พิจารณาได้เป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นคุณธรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของตัวบุคคล เมื่อพัฒนาให้เกิดมีขึ้นในจิตของมนุษย์คนใด เขาย่อมมีความพร้อมที่จะดำเนินกิจการต่างๆทั้งในแง่ของส่วนตนและส่วนรวม อย่างได้ผล อีกส่วนเป็นเงื่อนไขภายนอกเป็นเรื่องของสังคมหรือสภาพแวดล้อม ซึ่งต้องใช้เกิดสมดุล อนึ่งหลักธรรมต่างๆ จัดเป็นชุดๆ หลักธรรมทั้ง ๘

ชุดนี้เน้นไปในด้านการจัดการชีวิตด้านเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ร่วมกันของมนุษย์ หรืออาจกล่าวว่าเป็นหลักวิชาหรือศาสตร์ทางด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่เน้นด้านจิตภาพ

๒) เอกสารวิชาการ ได้แก่ เอกสารวิชาการทั่วไป ซึ่งมีเนื้อหาสัมพันธ์กับหลักวิชาหกิจชุมชน ๕ ด้าน ดังนี้ (๑) การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ได้แก่ โครงสร้างและข้อมูลของกลุ่ม(วัตถุประสงค์ กฎ/ อำนาจหน้าที่/ การเปลี่ยนแปลง/ ฐานข้อมูล ฯลฯ) การนำกลุ่ม(ประธานและกรรมการ เขาใจ กระบวนการทำงาน เปนที่ยอมรับ ฯลฯ) การสื่อสาร ทบทวน และติดตาม(สื่อสารทบทวนข้อมูลกฎระเบียบข้อบังคับ/ ประชุมติดตาม ฯลฯ) ความสามารถในการฝากสอนการทำงาน(มอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของสมาชิก) (๒) การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า การตลาดและลูกค้า (ความต้องการ/ กลุ่มเป้าหมาย/ แผนการตลาด/ช่องทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ฯลฯ) การรับคำสั่งซื้อ (การบันทึกการสั่งซื้อ ส่งมอบสินค้าถูกต้องตรงเวลา/ ยืนยันคำสั่งซื้อแม่นยำ) (๓) การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ด้านการจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต (แหล่งที่มาบันทึกจัดหา / ตรวจสอบวัตถุดิบ) การผลิตสินค้า (แผนการผลิต/แรงงาน/วิธีการ/ ตรวจสอบ/ควบคุมการผลิตให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ) เครื่องมือ/อุปกรณ์และสถานที่ผลิต (ดูแลรักษาเครื่องมืออุปกรณ์/ สถานที่ผลิตให้ถูกต้องลักษณะ) การบรรจุและจัดส่ง (การบรรจุหีบห่อ/ ฉลาก/ วิธีการเก็บรักษา และการจัดส่งผลิตภัณฑ์) (๔) การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน รายรับ-รายจ่าย (บันทึกการรับ-จ่ายระบบบัญชีเป็นปัจจุบันและตรวจสอบได้) ต้นทุนและกำไร (สรุปผลกำไร ขาดทุน ตามรอบระยะเวลา) การเงินของกลุ่ม (ระดมทุน/ จัดสรรกำไร/ ระเบียบการใช้เงิน) ด้านทรัพย์สินและหนี้สิน (บันทึกการทรัพย์สินและหนี้สิน) (๕) การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจ ชุมชนสู่ความยั่งยืน พัฒนาด้านการเรียนรู้ของกลุ่ม/สมาชิก (ให้มีความรู้ในการบริหารจัดการทุกด้าน) พัฒนาด้านเทคนิคและฝีมือการผลิต (ปรับปรุงเทคนิค ฝีมือการผลิต/ต่อยอดโดยใชฐานภูมิปัญญา วัตถุดิบในประเทศ) พัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์ และฉลาก(ออกแบบ ปรับปรุง พัฒนา สอดคล้องวิถีชุมชน สิ่งแวดล้อม) พัฒนาปรับปรุงธุรกิจ (จัดทำ เขียน ทบทวนแผนธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน) พัฒนาด้านเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน (เพิ่มพูนความรู้ให้กับสมาชิกอย่างต่อเนื่อง) พัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน(พัฒนาความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมชุมชนให้มีความสมดุล นานอยู่) พัฒนา ด้านการพึ่งตนเอง (พัฒนาเพื่อให้กลุ่มสามารถ ยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตนเอง)

โดยสรุป หลักวิชาหกิจชุมชน ๕ ประการ ได้แก่ ๑) การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ๒) การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า การตลาดและลูกค้า ๓) การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ๔) การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน รายรับ-รายจ่าย ๕) การปรับปรุง

และพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ถือเป็นหลักวิชาหรือศาสตร์ทางด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ทางด้านกายภาพ

๕.๑.๒ ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคล

ในการสรุปข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคล แบ่งเป็น ๒ ประการ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลตำบลละ ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลตำบลหนองบัว

๑) ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลตำบลละ ตำบลละมีพื้นที่การปกครองทั้งสิ้น ๑๕ หมู่บ้าน มีจำนวนครัวเรือน ๑,๒๑๔ ครัวเรือน ทิศเหนือ ติดต่อกับ เขตตำบลท่าตูม และเขตอำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ ทิศใต้ ติดต่อกับ เขตอำเภอจอมพระ ตำบลชุมแสง จังหวัดสุรินทร์ ทิศตะวันออก ติดต่อกับ เขตตำบลหนองเมธี จังหวัดสุรินทร์ ทิศตะวันตก ติดต่อกับ เขตตำบลกระโพ จังหวัดสุรินทร์ จำนวนประชากรในเขต อบต. ๖,๗๓๒ คน อาชีพหลัก ทำนา อาชีพเสริม รับจ้าง ที่ทำการ อบต. ๑ แห่ง สถานีอนามัย ๑ แห่ง วัด ๓ แห่ง ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลตำบลละ ๑) ความเป็นอยู่ของประชากร ชุมชนตำบลละมีประชากรค่อนข้างหนาแน่น อยู่จากตัวอำเภอประมาณ ๑๕ กิโลเมตร ถนน โทรมคมนาคม และสิ่งสาธารณูปโภคต่างๆ สะดวกสบาย การวางแผนโครงสร้างอาคารบ้านเรือนค่อนข้างเป็นระเบียบ มีห้วยสระวีแหล่งน้ำธรรมชาติไหลผ่าน มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชาวบ้านพึ่งพาอาศัยกันเกื้อกูลกัน ทำนา ทำสวนเพื่อยังชีพเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาก็ยึดอาชีพรับจ้าง บางส่วนประกอบธุรกิจค้าขายได้แก่ ขายของชำ ขายอาหาร บางส่วนเป็นข้าราชการ วิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจมีความใกล้เคียงสังคมเมืองขึ้นอยู่กับพื้นที่ เป็นที่สังเกตว่าคนในชุมชนบะมีข้าราชการชั้นปัญญาชนมากเมื่อเทียบกับชุมชนที่ใกล้เคียง ดังนั้นจึงเป็นเงื่อนไขที่เอื้อต่อการรวมกลุ่มและวางแผนค่อนข้างเป็นระบบ เป็นขั้นตอนมีทิศทางในการดำเนินงานชัดเจน ๒) ความเชื่อทางศาสนา ชุมชนบ้านบะมีความเชื่อถือและศรัทธาในพุทธศาสนา วัดเป็นวัดบ้านตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชน ศาสนสถาน ศาสนวัตถุภายในวัดมีความเก่าแก่แสดงถึงร่องรอยของความรุ่งเรืองมาตั้งแต่ในอดีต ปัจจุบันยังคงเป็นศูนย์กลางทางศาสนาของชุมชนมีบทบาทด้านศานพิธิ พระสงฆ์ในวัดก็เข้าร่วมและเป็นผู้นำกิจกรรมของชุมชนในรูปแบบใหม่ตามสภาพการณ์ของโลกยุคใหม่ อย่างเช่นการรวมกลุ่มเพื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนเจ้าอาวาสเข้าร่วมเป็นสมาชิกด้วยทุกกลุ่ม แสดงให้เห็นถึงบทบาทวัดและบ้านมีความสนิทกันแนบแน่น คนวัยสูงอายุยังเข้าวัดฟังธรรมรักษาขนบธรรมเนียมพุทธแบบชาวบ้านไว้ได้ แต่เยาวชนคนหนุ่มสาวให้ความสำคัญกับวัดน้อยลง ๓) พัฒนาการและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะ แรกเริ่มของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มนี้พัฒนามาจากกลุ่มที่เรียกตัวเองว่า “สหกรณ์กลุ่มผู้ผลิตข้าวหอมมะลิเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะ” กลุ่มนี้มีดำเนินการหลักๆ ๔-๕ ประการ ได้แก่ การระดมทุนหรือหุ้น การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การรับซื้อ

ข้าวเปลือกมาสีแล้วจำหน่าย การผลิต/จำหน่ายพันธุ์ข้าวหอมมะลิ การเปิดโรงเรียนชาวนา การจัดตั้งโรงสีสหกรณ์ การสร้างโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์(เม็ด) และอื่นๆ โดยมีความมุ่งมั่นว่า “เราจะทำดินของเราทุกอณูให้มีความอุดมสมบูรณ์ที่สุด เราจะทำให้สรรพสิ่งทั้งปวงที่เกิดบนแผ่นดินเราให้มีค่ามีราคาและให้เกิดประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติมากที่สุด เราจะไม่นิ่งดูตายแม้ใครจะนิ่งเฉย”⁶³ ต่อมากิจการโรงสีของสหกรณ์กลายเป็นกิจกรรมหลักที่สร้างรายได้ให้สมาชิกเติบโตและมีความมั่นคง ดังจะกล่าวถึงรายละเอียดต่อไป

โดยทั่วไปสภาพความเป็นอยู่ในด้านเศรษฐกิจของชุมชนตำบลบะมีการรวมกลุ่มหลายกลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมในการช่วยเหลือตัวเอง เช่น “กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มธนาคารยา กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มหมอดิน กลุ่มน้ำประปา กลุ่มเลี้ยงโค กลุ่มสาธิตการตลาด กลุ่มธนาคารข้าว กลุ่มจักสาน กลุ่มยาสมุนไพร”⁶⁴ เป็นต้น กลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ เริ่มขึ้นต้นเมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๔๗ มีคณะกรรมการดำเนินการจำนวน ๒๒ คน ซึ่งมี นายวสันต์ สมอ่อน เป็นประธาน นายประยงค์ กรองทอง และนายคม บุญมี เป็นรองประธาน และได้สรรหาที่ปรึกษาอีกจำนวน ๑๐ คน มีนายอำเภอท่าตูม เป็นประธานที่ปรึกษา มีสมาชิก ลงหุ้นจำนวน ๑๒๖ ราย ได้ข้าวเปลือกจำนวน ๑๗ ตันกว่า และเงินที่เป็นหุ้นจำนวน ๑๗,๐๐๐ บาท และเงินค่าลงทะเบียนสมาชิกจำนวน ๑๒,๖๐๐ บาท ดำเนินงานในรูปแบบสหกรณ์โรงสีข้าว โดยมีการดำเนินงานดังนี้ ๑) รับซื้อข้าวเปลือกจากสมาชิก ๒) แปรรูปและจำหน่ายข้าวเปลือกแก่สมาชิกและบุคคลทั่วไป ผลิตปุ๋ยอินทรีย์จำนวน ๓๐ ตัน เพื่อบริการและจำหน่ายแก่สมาชิกและบุคคลทั่วไป ๓) ดำเนินการผลิต ในบริเวณสวนป่างามเลิศ โรงเรียนลานทรายพิทยาคม (ยืมใช้ชั่วคราว) ๔) เสนอโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ ผลิตปุ๋ยอินทรีย์แก่สมาชิก ต่อองค์การบริหารส่วนตำบลบะ ๕) เสนอโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ และดำเนินการ ผลิตข้าวหอมมะลิเกษตรอินทรีย์แก่สมาชิก ต่อองค์การบริหารส่วนตำบลบะ ๖) เสนอโครงการขออนุมัติงบประมาณจัดสร้างโรงงานผลิตปุ๋ยสมบูรณ์แบบ ต่อกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ๗) เสนอโครงการจัดสร้างโกดังรับซื้อและเก็บข้าว ต่อสหกรณ์จังหวัดสุรินทร์ ๘) เสนอโครงการจัดตั้งปั้มน้ำมันสหกรณ์ ต่อบริษัทบางจาก ๙) ส่งคณะกรรมการหรือสมาชิกเข้าร่วมอบรม ศึกษาดูงานที่เกี่ยวข้องกับงานที่กำลังดำเนินงานอยู่ ตามโอกาสต่าง ๆ ที่มี

๒) ข้อมูลทั่วไปของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลตำบลหนองบัว ตำบลหนองบัวแยกออกมาจากอำเภอท่าตูมประมาณ พ.ศ.๒๕๑๘ โดยมีหมู่บ้านเริ่มก่อตั้งครั้งแรก ๙

⁶³ นายประยงค์ กรองทอง. “ประธานแถลง ไตรมาสแรก”. หนังสือพิมพ์บ้านนอกข้างน้อย (พฤษภาคม ๒๕๔๘) : หน้า ๑.

⁶⁴ พระครู. เจ้าอาวาสวัดโพธิ์หินวันต์. สนทนากลุ่ม วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๔.

หมู่บ้าน ต่อมาก็แยกเพิ่มอีก ๒ หมู่บ้าน รวม ๑๑ หมู่บ้าน ใช้ชื่อตำบลว่า ตำบลหนองบัว ซึ่งมีกำเนิดมาจากหนองบัวใหญ่ สภาพทั่วไปของตำบลเป็นที่ราบลุ่ม ดินแม่น้ำ และป่าไม้ ทิศเหนือ ติดต่อกับแม่น้ำมูลและตำบลโพธิ์นคร อำเภอนำทม ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลบัวโคก อำเภอนำทม ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลน้ำเขียว อำเภอรัตนบุรี ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลท่าตูม อำเภอนำทม จำนวนประชากรในเขต อบต. ๔,๙๔๙ คน และจำนวนหลังคาเรือน ๑,๕๒๗ หลังคาเรือน คนในชุมชนทำนาเป็นอาชีพหลัก อาชีพเสริม ทำไร่ ค้าขาย

ชุมชนหนองบัวดำเนินชีวิตบนรากฐานวัฒนธรรมพุทธในขณะเดียวกันก็พยายามปรับกระแสวัฒนธรรมใหม่ทางด้านความเป็นอยู่ เช่น ด้านการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา เป็นต้น ให้มีความกลมกลืนสมดุล ดังนั้นสภาพชุมชน สังคมในปัจจุบันจึงอยู่ในภาวะที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งใหม่ ความฉลาดรอบรู้ของคนในชุมชนที่มากพอเป็นต้นทุนช่วยให้รับเอาสิ่งใหม่ผสมผสานสิ่งให้เกิดความหมายและคุณค่า

๕.๒ สรุปการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะและกลุ่มแม่บ้านย้อมสีธรรมชาติ

การศึกษาวิจัยสรุปการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะและกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ได้เป็น ๒ ประการ คือ สรุปการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ และสรุปการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ดังนี้

๕.๒.๑ หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับหลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ ได้ข้อสรุปดังนี้

๑) การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ส่วนใหญ่หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม หลักพรหมวิหารธรรมและหลักอปริหานิยธรรม เพื่อบริหารจัดการกลุ่มในด้านโครงสร้างและข้อมูลของกลุ่ม การนำกลุ่ม การสื่อสาร ทบทวน ติดตาม และด้านความสามารถการฝึกสอนการทำงาน

๒) การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ส่วนใหญ่หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ได้แก่ หลักปาปนิกกรรม หลักพรหมวิหารธรรม หลักขรवासธรรม และหลักทักขณธรรมกัตถะ เพื่อใช้ส่งเสริมการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ด้านการรับคำสั่งซื้อ

๓) หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ส่วนใหญ่ใช้หลักหลักสัปปริสธรรม หลักพรหมวิหารธรรมและหลักทิวฐธรรมมิกัตถะ เพื่อใช้ส่งเสริมการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ซึ่งได้แก่ การจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือ ปัจจัยการผลิต การผลิตสินค้า เครื่องมือ อุปกรณ์และสถานที่ผลิต การบรรจุและจัดส่ง

๔) หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ส่วนใหญ่ใช้หลักหลักฆราวาสธรรม หลักสัปปริสธรรม หลักปาปณิกธรรม หลักโภควิภาค หลักทิวฐธรรมมิกัตถะและหลักคิหิสุข เพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ได้แก่ รายรับ-รายจ่าย ต้นทุนและกำไร การเงินของกลุ่ม ทรัพย์สินและหนี้สิน

๕) หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ส่วนใหญ่ใช้หลักสัปปริสธรรม หลักฆราวาสธรรมหลักปาปณิกธรรม หลักทิวฐธรรมมิกัตถะ เพื่อใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ได้แก่ พัฒนาการเรียนรู้ของกลุ่ม/สมาชิก พัฒนาเทคนิคและฝีมือการผลิต พัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์ และฉลาก พัฒนาปรับปรุงธุรกิจ พัฒนาด้านเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน พัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน พัฒนาด้านการพึ่งตนเอง

๕.๒.๒ หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับหลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนกลุ่มแม่บ้านย้อมสีธรรมชาติ ได้ข้อสรุปดังนี้

๑) การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ส่วนใหญ่หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ได้แก่ หลักสัปปริสธรรม หลักพรหมวิหารธรรมและหลักอปริหานิยธรรม เพื่อบริหารจัดการกลุ่มในด้านโครงสร้างและข้อมูลของกลุ่ม การนำกลุ่ม การสื่อสาร ทบทวน ติดตาม และด้านความสามารถการฝึกสอนการทำงาน

๒) การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ส่วนใหญ่หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ได้แก่ หลักปาปณิกธรรม หลักพรหมวิหารธรรม หลักฆราวาสธรรม และหลักทิวฐธรรมมิกัตถะ เพื่อใช้ส่งเสริมการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ด้านการรับคำสั่งซื้อ

๓) หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ส่วนใหญ่ใช้หลักหลักสัปปริสธรรม หลักพรหมวิหารธรรมและหลักทิวฐธรรมมิกัตถะ เพื่อใช้ส่งเสริมการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ซึ่งได้แก่ การจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต การผลิตสินค้า เครื่องมือ อุปกรณ์และสถานที่ผลิต การบรรจุและจัดส่ง

๔) หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ส่วนใหญ่ใช้หลักหลักฆราวาสธรรม หลักสัปปริสธรรม หลักปาปณิกธรรม หลักโภควิภาค หลักทิวฐธรรมมิกัตถะและหลักคิหิสุข เพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ได้แก่ รายรับ-รายจ่าย ต้นทุนและกำไร การเงินของกลุ่ม ทรัพย์สินและหนี้สิน

๕) หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ส่วนใหญ่ใช้หลักสัปปริสธรรม หลักฆราวาสธรรม หลักปาปณิกธรรม หลักทิวฐธรรมมิกัตถะ เพื่อใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ได้แก่ พัฒนาการเรียนรู้ของกลุ่ม/สมาชิก พัฒนาเทคนิคและฝีมือการผลิต พัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์ และฉลาก พัฒนาปรับปรุงธุรกิจ พัฒนาด้านเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน พัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน พัฒนาด้านการพึ่งตนเอง

๕.๓ สรุปวิธีใช้หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะและกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ

ในการศึกษาวิจัย สามารถสรุปวิธีใช้หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะและกลุ่มแม่บ้านย้อมสีธรรมชาติออกเป็น ๒ ประการ คือ วิธีใช้หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะ และวิธีใช้หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านย้อมสีธรรมชาติ ดังนี้

๕.๓.๑ วิธีใช้หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับวิธีใช้หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะ ได้ข้อสรุปดังนี้

๑) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ได้ข้อสรุปว่า การนำหลักพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารกลุ่มและสมาชิกเน้น การให้ความร่วมมือ ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ ความไว้วางใจ ใช้หลักจิตวิทยาในการกระตุ้นให้สมาชิกลำนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน การประยุกต์หลักอปริหานิยธรรมและหลักฆราวาสธรรมมาใช้ในการรูปแบบของการขอความร่วมมือ การประชุม ด้านความสามารถและการฝึกสอนการทำงานประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม ธรรมหลักๆ ที่นำมาใช้นี้แฝงอยู่ในขณะการดำเนินงาน ในการพูด ในหัวใจของผู้ทำงาน บางครั้งก็ออกมาในรูปของจิตวิทยา กระตุ้นให้มีการปฏิบัติงานอย่างทุ่มเท เสียสละ จริงจัง มีเป้าหมาย

๒) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ได้ข้อสรุปว่า การนำหลักพุทธศาสนามาใช้ในการจัดการด้านตลาดและลูกค้า เนื่องจากขอบเขตการให้บริการลูกค้าคือ

สมาชิกของกลุ่มเป็นหลัก สมาชิกคือตลาด ลักษณะการดำเนินงานคือ ซื้อข้าวเปลือก สี ขาย และส่งเข้ากรุงเทพบางส่วนเพราะได้ราคาดีกว่า หลักการดำเนินงานในลักษณะพึ่งตนเอง ค่อยเป็นค่อยไป แบบยั่งยืน อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นหลักความซื่อตรง การดำเนินกิจกรรมไม่ได้ตั้งเป้าหมายที่กำไรเป็นเพียงช่วยเหลือกันของคนในชุมชน จึงคิดค่าบริการค่อนข้างต่ำกิโลละ ๑๐ สตางค์ แต่กระนั้นก็ยังมีการแบ่งปันสมาชิกทุกปี และสมาชิกภาพก็เพิ่มมากขึ้น และระยะเวลานานไปก็สามารถขยายขอบเขตการบริการประชาชนที่ไม่ใช่สมาชิกได้ และกิจกรรมของโรงสีก็เป็นที่ยึดถือโดยอาศัยหลักที่ว่าค่อยเป็นค่อยไป ไม่ทำแข่งขันเชิงธุรกิจตามวัตถุประสงค์ของวิสาหกิจชุมชน การบริการหากมีคนอื่นที่มาไกลก็บริการให้ก่อนเป็นการให้ความเอื้ออารีต่อเพื่อนบ้านก่อน ถือเป็นกลไกในการหลุกค้าอย่างหนึ่งทำให้เกิดความพึงพอใจได้ลูกค้าเพิ่มมากขึ้น ถ้าเป็นวันสำคัญทางศาสนา วันนักขัตฤกษ์ จะบริการให้ฟรี จะอย่างไรก็ตามจากการประเมินความพึงพอใจของสมาชิกที่เข้าสมาชิมา การบริหารงานด้านการตลาดการบริการลูกค้าได้คะแนนต่ำสุด ควรได้รับการปรับปรุงมากที่สุด เป็นที่สังเกตว่ามีการประยุกต์หลักธรรมนี้ในการดำเนินงาน ในลักษณะให้พึ่งตนเองบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ให้ความซื่อสัตย์ ไม่มุ่งหวังกำไรเป็นเพียงช่วยเหลือกันของคนในชุมชน ไม่ทำแข่งขันเชิงธุรกิจ การบริการด้วยไมตรีจิต เอื้ออารีต่อเพื่อนบ้าน

๓) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ได้ข้อสรุปว่า วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะมีโรงสีเป็นต้นทุนการผลิต โดยเข้าสถานที่เอกชนในการดำเนินการจัดตั้งโรงสีไม่ห่างไกลจากชุมชนมากนักเป็นทำเลที่เหมาะสมกับสถานประกอบการ ช่วงเริ่มดำเนินการในการผลิตคือสีข้าวใช้หลัก “จิตอาสา” มีค่าตอบแทนบ้างตามสภาพการณ์ การดำเนินงานด้านนี้ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อสมาชิก ต่อมาเมื่อกิจการอยู่ตัวกระบวนการสีข้าวก็ปรับเป็นการจ้างผู้ชำนาญ ๒-๓ คน ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนการทำงานที่ ช่วงใดที่มีลูกค้ามากก็มีการขยายเวลาออกไปถึงช่วงดึกเพื่อให้ทันเวลา คือเอาใจลูกค้าเป็นอันดับแรก คุณภาพการผลิตดีกว่าโรงสีใหญ่ และสีได้ตามความประสงค์ของลูกค้า ไม่ว่าจะเป็นข้าวกล้อง ข้าวขาว ข้าวแกล ฯลฯ ในการดูแลรักษาเครื่องมือ อุปกรณ์และสถานที่ผลิตโดยกำหนดให้มีหัวหน้าช่างมีการแบ่งหน้าที่กันดูแลรักษาและซ่อมบำรุงตามสภาพการใช้งาน เป็นที่สังเกตว่าผู้นำกลุ่มมีการประยุกต์ใช้โดยกระตุ้นให้ผู้ผลิตมีความขยันในการปฏิบัติงาน ไม่ทอดทิ้ง มีจิตอาสา ไม่มุ่งหวังค่าตอบแทน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้มาใช้บริการ มองงานออก จัดขึ้นตอนก่อนหลังได้ถูกต้อง

๔) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ได้ข้อสรุปว่า ในการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงินได้ครูโรงเรียนบ้านบะรับผิดชอบดูแล ซึ่งมีการแบ่งตามลักษณะของทุนการดำเนินงาน เช่น ทุนให้กู้ ดอกเบี้ย ฯลฯ มีการรายงานรับ-จ่าย ทุกเดือนในที่ประชุม

๕) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ได้ข้อสรุปว่า สมาชิกได้รับการสนับสนุนศึกษาดูงานอยู่เสมอ มีการจัดฝึกอบรมกันเองในสมาชิก สลับกับเชิญหน่วยงานทางราชการมาให้ความรู้บ้าง แนวทางในการพัฒนามีแผนจัดหาเครื่องโรงสีใหม่ มีแผนพัฒนาแบบพึ่งพาคนในชุมชนให้คนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมผนวกกับภูมิปัญญาเดิมที่มีอยู่ มีแผนทำปุ๋ยอินทรีย์เพิ่ม ซึ่งปัจจุบันกำลังดำเนินการทดลองในเบื้องต้น

๕.๓.๒ วิธีใช้หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับวิธีใช้หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ได้ข้อสรุปดังนี้

๑) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ได้ข้อสรุปว่า ประธาน มีบทบาทหน้าที่ ประสานงานกับแหล่งทุนทั้งภายในและภายนอก ดูแลเรื่องบริหารจัดการภายในกลุ่ม จัดการประชุมตามวาระต่างๆ และกระตุ้นให้คณะกรรมการตระหนักในบทบาทของตนเอง ฝ่ายประสานงาน มีบทบาทหน้าที่ เป็นตัวแทนกลุ่มในการติดต่อ ร่วมประชุมกับองค์กรภายนอก นำข้อมูลข่าวสารต่างๆ เผยแพร่สู่สมาชิกอย่างทั่วถึงกัน ติดตาม นัดคณะกรรมการ สมาชิกเข้าร่วมประชุมตามวาระต่างๆ การนำหลักพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารกลุ่มและสมาชิกเน้น การให้ความร่วมมือ ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ การให้อภัย ความรับผิดชอบ และใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ประยุกต์หลักอปริหานิยธรรมและหลักขรรยาวาสธรรมมาใช้ในการรูปแบบของการขอความร่วมมือ การประชุม ด้านความสามารถและการฝึกสอนการทำงานประยุกต์ใช้หลักสัปปริยธรรม ธรรมหลักๆ ที่นำมาใช้นี้แฝงอยู่ในขณะการดำเนินงาน ในทำงานร่วมกัน

๒) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ได้ข้อสรุปว่า ฝ่ายการตลาดและลูกค้า มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบเรื่องร้านค้าฝากขาย ประสานงานเรื่องตลาดขายปลีก ออกร้าน ติดตามลูกค้า ผู้สนใจ เสนอขายสินค้า และติดตามเช็คสินค้าค้างสต็อกตามร้านฝากขายการนำหลักพุทธศาสนามาใช้ในการจัดการด้านตลาดและลูกค้า เนื่องจากขอบเขตการให้บริการลูกค้าคือการผลิตเพื่อขายสินค้าเป็นหลัก สมาชิกแต่ละคนเป็นผู้ผลิตสินค้า การตลาดเป็นภาระหน้าที่ของฝ่ายการตลาดดำเนินการ ลักษณะการดำเนินงานคือคณะกรรมการฝ่ายการตลาด ติดต่อประสานสถานที่และนำสินค้าไปจำหน่ายในที่ต่างๆ ทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด แม้ที่กรุงเทพมหานคร การดำเนินงานจึงเน้นหลักความซื่อตรง การดำเนินกิจกรรมไม่ได้ตั้งเป้าหมายที่กำไรเป็นเพียงช่วยเหลือกันของคนในชุมชน โดยต้นทุนอยู่ที่กองทุนในการพิจารณาค่าใช้จ่าย เมื่อหักต้นทุนแล้ว ก็คิดเป็นค่าตอบแทนแบ่งปันสมาชิกที่ร่วมดำเนินการ และคืนทุนคืนกำไรแก่สมาชิกที่นำสินค้าไปขาย เนื่องจากระบบตลาด

ไม่แน่นอน กลุ่มผู้ผลิตก็มีอยู่อย่างจำกัดทั้งปริมาณและคุณภาพไม่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างทันท่วงที บางทีสินค้าก็มีมากบางทีก็มัน้อย ดังนั้นการตลาดและลูกค้าจึงดำเนินไปตามสภาพการณ์ กำหนดทิศทางยาก สมาชิกภาพก็เพิ่มขึ้นบ้างแต่ไม่มาก การบริการในตลาดตรงไปตรงมา ไม่เอาเปรียบ เน้นความสุภาพอ่อนโยน เอื้ออารีต่อลูกค้า

๓) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ได้ข้อสรุปว่า วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านย้อมผ้าสีธรรมชาติ มีรูปแบบการผลิตที่ต้องใช้แรงกาย แรงความคิด สติปัญญา ความฉลาด ไหวพริบ ความละเอียดประณีตทักษะฝีมือ และความเพียรพยายามอย่างสูง รวมถึงพึงพาธรรมชาติและความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ในบางกรณีเป็นต้นทุนการผลิต โดยใช้บ้านเรือนของตนเองเป็นสถานที่ประกอบการของสมาชิก การดำเนินการในการผลิต คือ รับผ้ามาจากคณะกรรมการ เข้าสู่กระบวนการย้อมสีธรรมชาติ (สีธรรมชาติได้จากวัตถุดิบจากใบ เปลือก หรือแก่นไม้ ต้องมีความรู้ เข้าใจในเรื่องของสีที่มาจากต้นไม้) จากนั้นเข้าสู่การทำลายสีผ้าให้มีสีสันทันตามที่ต้องการ แล้วเข้าสู่กระบวนการผลิตคือการทอผ้าด้วยมือ ที่เรียกตามภาษาอีสานเหนือว่า “ตำ” (เช่น ตำผ้า ตำหูก) กรรมวิธีที่กล่าวมาเป็นเรื่องที่ต้องใช้ทั้งเวลา ความรู้ ความสามารถ ความเพียรพยายามและความอดทนสูงมาก ซึ่งต้องดำเนินในสภาพที่ดูแลรับผิดชอบงานในครอบครัว ดูแลลูกหลาน งานแม่บ้าน ดังนั้นผู้ผลิตจึงมีความขยันในการปฏิบัติงาน ไม่ทอดทิ้ง มีจิตมุ่งมั่น และมีใจรักในงาน แม้ว่าบางทีรายได้ค่าตอบแทนอาจจะไม่คุ้มทุนที่ลงไป แต่กระนั้นสมาชิกบางคนก็ประสบผลสำเร็จในการพึ่งพากิจกรรมนี้แม้ไม่ใช่อาชีพหลักแต่ก็เป็นงานเสริมที่เป็นหลักได้ ส่งลูกหลานให้เรียนหนังสือสูงๆ จบระดับปริญญา

๔) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ได้ข้อสรุปว่า ได้ข้อสรุปว่า ในการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงินมีคณะกรรมการฝ่ายเหรัญญิกรับผิดชอบดูแล ซึ่งมีการแบ่งตามลักษณะของทุนการดำเนินงาน เช่น รายรับของสมาชิก กองทุนหมุนเวียน ฯลฯ มีการรายงานรับ-จ่าย ต่อที่ประชุมเสมอ

๕) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ได้ข้อสรุปว่า สมาชิกได้รับการสนับสนุนศึกษาดูงานอยู่เสมอ มีการจัดฝึกอบรมกันเองในสมาชิก สลับกับเชิญหน่วยงานทางราชการมาให้ความรู้บ้าง แนวทางในการพัฒนามีแผนจัดหาเครื่องโรงสีใหม่ มีแผนพัฒนาแบบพึ่งพาคนในชุมชนให้คนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมผนวกกับภูมิปัญญาเดิมที่มีอยู่ มีแผนทำปุ๋ยอินทรีย์เพิ่ม ซึ่งปัจจุบันกำลังดำเนินการทดลองในเบื้องต้น

๕.๔ สรุปผลการใช้หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะและกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ

ในการศึกษาวิจัย สามารถสรุปผลการใช้หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะและกลุ่มแม่บ้านย้อมสีธรรมชาติออกเป็น ๒ ประการ คือ สรุปผลการใช้หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ และสรุปผลการใช้หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านย้อมสีธรรมชาติ ดังนี้

๕.๔.๑ ผลการใช้หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ข้อสรุปผลการใช้หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ เป็น ๕ ประการ คือ ๑) ผลการใช้หลักอปริหานิยธรรม หลักสัปปุริสธรรมในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ๒) ผลการใช้หลักทิวฐธรรมิกัตถะ หลักพรหมวิหารธรรม หลักปาปนิกรรม หลักโภควิภาค ในการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ๓) ผลการใช้หลักทิวฐธรรมิกัตถะ สัปปุริสธรรม หลักฆราวาสธรรม หลักปาปนิกรรมในการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ๔) ผลการใช้หลักโภควิภาค หลักปาปนิกรรม หลักความซื่อสัตย์ หลักสัปปุริสธรรม หลักคิหิสุ ในการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ๕) ผลการใช้หลักสัปปุริสธรรม หลักโภควิภาค หลักปาปนิกรรม หลักทิวฐธรรมิกัตถะ หลักฆราวาสธรรมพุทธศาสนาในการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ดังนี้

๑) ผลการใช้หลักอปริหานิยธรรม หลักสัปปุริสธรรมในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ดานโครงสร้างและข้อมูลของกลุ่ม ดานการนำกลุ่ม ดานการสื่อสาร ทบทวน ติดตาม และดานความสามารถและการฝึกสอนการทำงาน ทำให้สมาชิกให้ความร่วมมือ มีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ เกิดความไว้วางใจ มีการปฏิบัติงานอย่างทุ่มเท เสียสละ จริงจัง มีเป้าหมาย ทำให้วิสาหกิจชุมชนบะกลุ่มโรงสีมีสถานะที่มั่นคงเข้มแข็ง เป็นที่เชื่อถือของชุมชน และพัฒนาก้าวหน้าไปเรื่อยๆ ไม่หยุดยั้ง หลักธรรมพุทธส่งผลโดยตรง คือ ทำให้ผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก มีความพร้อมเพียง ประชุมพูดคุยแลกเปลี่ยนทรศนะ ทำความเข้าใจร่วมกัน ขยันหมั่นเพียร เชื่อมประสาน มีการแสวงหาและพัฒนาความรู้รอบด้าน คุณธรรมเหล่านี้เป็นปัจจัยให้กิจการของวิสาหกิจชุมชนมีความสามัคคี เป็นปึกแผ่นแน่นหนา เชื่อมโยงกันทั่วถึง มีความรู้ความสามารถรอบด้าน ส่งผลให้เกิดความมั่นคง มั่นใจต่อสมาชิก นำพากลุ่มเดินไปอย่างมีทิศทางและเป้าหมาย

๒) ผลการใช้หลักทิวฐธรรมิกัตถะ หลักพรหมวิหารธรรม หลักปาปนิกรรม หลักโภควิภาค ในการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ดานการรับคำสั่งซื้อ ทำให้ลูกค้าคือสมาชิกของกลุ่ม ให้ความไว้วางใจ เชื่อถือ ได้รับผลประโยชน์เป็นที่พอใจ และสร้างความเชื่อถือในวงกว้าง ผู้ให้บริการทุ่มเทเสียสละ จริงจัง ไม่เบียดเบียนงาน บริการด้วยจิตใจที่เอื้ออารีต่อลูกค้า จัดการได้เหมาะสม เช่น

การบริการหากมีคนอื่นที่มาไกลก็บริการให้ก่อนเป็นการให้ความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้านเป็นกลในการหาลูกค้าอย่างหนึ่งทำให้เกิดความพึงพอใจก็ได้ลูกค้าเพิ่มมากขึ้น วันสำคัญทางศาสนา วันนักขัตฤกษ์ ให้บริการฟรี เป็นการทำเอาบุญ จะอย่างไรก็ตามจากการประเมินความพึงพอใจของสมาชิกที่เข้าสัมมนา การบริหารงานด้านการตลาดการบริการลูกค้าได้คะแนนต่ำสุด ควรได้รับการปรับปรุงมากที่สุด เป็นที่สังเกตว่ามีการประยุกต์หลักธรรมนี้ในการดำเนินงาน ในลักษณะให้พึ่งตนเองบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ให้ความซื่อสัตย์ ไม่มุ่งหวังกำไรเป็นเพียงช่วยเหลือกันของคนในชุมชน ไม่ทำแข่งขันเชิงธุรกิจ การบริการด้วยไมตรีจิต ทั้งหลายทั้งมวลเหล่านี้นำมาซึ่งความเชื่อถือ วางใจได้ หลักธรรมพุทธส่งผลโดยตรง คือ ทำให้ผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการตลาดและลูกค้า มีความขยันหมั่นเพียร เชื่อมประสาน มีเมตตาธรรมต่อลูกค้า มีมุมมองที่กว้างไกล รู้จักจำแนกแยกแยะ คุณธรรมเหล่านี้เป็นปัจจัยให้กิจการของวิสาหกิจชุมชนมีความมั่นคงเข้มแข็ง ส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นโดยทั่วไปของชุมชนและสังคม สมาชิกภาพพึงได้ สร้างความมั่นคงแก่วิสาหกิจชุมชน

๓) ผลการใช้หลักทฤษฎีธรรมิกัตถะ สัปปุริสธรรม หลักขรวาสธรรม หลักปาปนิกรรมในการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ในด้านการจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต ด้านการผลิตสินค้า ด้านเครื่องมือ อุปกรณ์และสถานที่ผลิต ด้านบรรจุและจัดส่ง ทำให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนมะมีโรงสีเป็นต้นทุนการผลิต คุณภาพการผลิตดีกว่าโรงสีใหญ่ สีสได้ตามความประสงค์ของลูกค้า การดูแลรักษาเครื่องมือ อุปกรณ์และสถานที่ผลิตโดยมีหัวหน้าช่างดูแลรักษาและซ่อมบำรุงตามสภาพการใช้งาน ผู้ผลิตมีความขยันในการปฏิบัติงาน ไม่ทอดทิ้ง มีจิตอาสา ไม่มุ่งหวังค่าตอบแทน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้มาใช้บริการ มองงานออก จัดขั้นตอนก่อนหลังได้ถูกต้อง ด้วยการปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจังเช่นนี้ทำให้กิจการโรงสีมีความมั่นคงเข้มแข็ง เป็นที่เชื่อถือและได้รับความนิยมของชุมชนเป็นอย่างมาก หลักธรรมพุทธส่งผลโดยตรง คือ ทำให้ผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบในกระบวนการผลิต มีความขยันหมั่นเพียร ทุ่มเท ฉลาดรอบรู้ เสียสละ มีมุมมองที่กว้างขวาง คุณธรรมเหล่านี้เป็นเงื่อนไขสร้างให้กิจการของวิสาหกิจชุมชนมีความมั่นคงเข้มแข็ง ส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่น สมาชิกภาพพึงได้ ขยายผลได้กว้างไกล วิสาหกิจชุมชนนี้จึงมีความเข้มแข็งและมั่นคง

๔) ผลการใช้หลักโศกวิภาค หลักปาปนิกรรม หลักความซื่อสัตย์ หลักสัปปุริสธรรม หลักคิหิสุข ในการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ในด้านรายรับ-รายจ่าย ด้านต้นทุนและกำไร ด้านการเงินของกลุ่ม ด้านทรัพย์สินและหนี้สิน ทำให้ ผู้รับหน้าที่ในด้านการบัญชีและการเงินมีความซื่อสัตย์สุจริต มีสำจะ เที่ยงธรรม สมาชิกเกิดความไว้วางใจ ทำให้เกิดการดำเนินการเรื่องต้นทุน การกู้ยืม การแบ่งปัน หลักธรรมพุทธส่งผลโดยตรง คือ รู้จักจำแนกแยกแยะ มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล ตรงไปตรงมา มั่นใจตัวเอง ฉลาดรอบรู้ มีความสุข คุณธรรมเหล่านี้เป็นเงื่อนไขสร้างให้ชุมชนมีความ

ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ไม่ทะเลาะ ขัดแย้ง เพราะเรื่องการเงินเป็นเหตุ มีความสมัครสมานสามัคคี ส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่น พึ่งได้ ผลงานไปในด้านบวกเสมอ วิสาหกิจชุมชนนี้จึงมีความเจริญก้าวหน้า

๕) ผลการใช้หลักสัปปุริสธรรม หลักโศกวิภาค หลักปาปณิกธรรม หลักทิวฐธรรมมิกัตถ หลักฆราวาสธรรมพุทธศาสนาในการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ซึ่งในด้านการเรียนรูของ กลุ่ม/สมาชิก พัฒนาด้านเทคนิคและฝีมือการผลิต การพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์ และ ฉลาก การพัฒนาปรับปรุง การพัฒนาด้านเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน การพัฒนาด้านการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน การพัฒนาด้านการพึ่งตนเอง ทำให้สมาชิกได้รับการ พัฒนาให้มีทักษะ ความสามารถในการดำเนินการกิจกรรมกลุ่มทุกด้าน เช่น ได้รับการสนับสนุนศึกษา ดูงานอยู่เสมอ ฝึกอบรม มีแผนจัดหาเครื่องโรงสีใหม่ มีแผนพัฒนาแบบพึ่งพาคนในชุมชนให้คนรุ่นใหม่ เข้ามาร่วมผนวกกับภูมิปัญญาเดิมที่มีอยู่ มีแผนทำบุญอินทรีย์เพิ่ม เป็นต้น หลักธรรมพุทธส่งผล โดยตรง คือ ทำให้สมาชิกเกิดความคิดอ่านเพิ่มมุมมอง รู้จักจำแนกแยกแยะ เชื่อมโยงเครือข่าย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อเพื่อนมนุษย์ ไม่ขัดแย้ง ไม่ทำลาย คุณธรรมเหล่านี้ย่อมเป็นดัชนีชี้วัดอนาคต ให้เห็นว่ากิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนบะเต็บโตอย่างมีเป้าหมายทิศทาง

๕.๔.๒ ผลการใช้หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้าน ทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ข้อสรุปผลการใช้หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านย้อมสีธรรมชาติ เป็น ๕ ประการ คือ ๑) ผลการใช้หลักอปริหานิยธรรม หลักสัปปุริส ธรรมในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ๒) ผลการใช้หลักทิวฐธรรมมิกัตถะ หลักพรหมวิหารธรรม หลักปาปณิกธรรม หลักโศกวิภาค ในการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ๓) ผลการใช้หลักทิวฐ ธรรมมิกัตถะ สัปปุริสธรรม หลักฆราวาสธรรม หลักปาปณิกธรรมในการบริหารจัดการด้านการผลิต และงานสนับสนุนการผลิต ๔) ผลการใช้หลักโศกวิภาค หลักปาปณิกธรรม หลักความซื่อสัตย์ หลักสัปปุริสธรรม หลักคิหิสุข ในการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ๕) ผลการใช้หลักสัปปุริส ธรรม หลักโศกวิภาค หลักปาปณิกธรรม หลักทิวฐธรรมมิกัตถ หลักฆราวาสธรรมพุทธศาสนาในการ ปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ดังนี้

๑) ผลการใช้หลักอปริหานิยธรรม หลักฆราวาสธรรม ในการบริหารจัดการ กลุ่มและสมาชิก ในด้านโครงสร้างและข้อมูลของกลุ่ม ด้านการนำกลุ่ม ด้านการสื่อสาร ทบทวน ติดตาม และด้านความ สามารถและการฝึกสอนการทำงาน ทำให้กิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านย้อมสี ธรรมชาติ มีความเชื่อมโยง ประสานสัมพันธ์กัน สมาชิกให้ความร่วมมือ มีความสามัคคี มีความ

ชื่อเสียง เกิดความไว้วางใจ มีการปฏิบัติงานอย่างทุ่มเท เสียสละ จริงจัง และมีเป้าหมายจึงยังทำให้กิจการของวิสาหกิจชุมชนนี้ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงจวบจนปัจจุบัน

๒) ผลการใช้หลักทฤษฎีธรรมิกัตถะ หลักพรหมวิหารธรรม หลักปาปณิกธรรม หลักโศกวิภาค ในการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ในด้านตลาดและลูกค้า และด้านการรับคำสั่งซื้อ ทำให้ผู้รับ ภาระงานด้านการตลาดและลูกค้ามีความเป็นงาน มีทักษะ ไหวพริบ ฉลาดรอบรู้และกว้างขวาง สามารถในการ ประสานงานเรื่องตลาดขายปลีก ออกร้าน ติดตามลูกค้า ผู้สนใจ เสนอขายสินค้า และติดตามเช็คสินค้าค้างสต็อกตามร้านฝากขาย

๓) ผลการใช้หลักทฤษฎีธรรมิกัตถะ สัมปยุตธรรม หลักฆราวาสธรรม หลักปาปณิกธรรม ในการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ในด้านการจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต ด้านการผลิตสินค้า ด้านเครื่องมือ อุปกรณ์และสถานที่ผลิต ด้านบรรจุและจัดส่ง ทำให้จิตใจของผู้ผลิตมั่นคง มุ่งมั่น เข้มแข็ง ความอดทน ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านย้อมผ้าสีธรรมชาติ จึงมีความขยัน อดทนในการปฏิบัติงาน ไม่ทอดทิ้ง มีจิตมุ่งมั่น มีความคิดอ่าน เฉลียวฉลาด มีทักษะฝีมือ มีความเพียรพยายาม ทำให้ผลผลิตออกสู่ตลาดแม้ว่างานนี้มีความยุ่งยาก ซับซ้อนเพียงใดก็ไม่ย่อท้อ ทั้งที่ต้องเผชิญกับสภาพที่ดูแลรับผิดชอบงานในครอบครัว ดูแลลูกหลานงานแม่บ้าน กลุ่มผู้ผลิตบางท่าน สามารถนำรายได้จากการอาศัยอาชีพนี้ ส่งลูกหลานให้เรียนหนังสือสูงๆ จบระดับปริญญาได้

๔) ผลการใช้หลักโศกวิภาค หลักปาปณิกธรรม หลักความซื่อสัตย์ หลักสัมปยุตธรรม หลักคิหิสุข ในการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ดานรายรับ-รายจ่าย ดานต้นทุนและกำไร ดานการเงินของกลุ่ม ดานทรัพย์สินและหนี้สิน ผู้รับหน้าที่ในด้านการบัญชีและการเงิน รู้จักแยกแยะ ฉลาดมองเห็นช่องทาง สร้างความไว้วางใจของสมาชิก ทำให้กิจกรรมโดยรวมของวิสาหกิจชุมชนนี้มีความเจริญก้าวหน้า และมีเป้าหมายทิศทางการมีความซื่อสัตย์สุจริต มีสัจจะ สมาชิกเกิดความไว้วางใจ ทำให้เกิดการดำเนินการเรื่องต้นทุน การกั๊กยืม การแบ่งปัน

๕) ผลการใช้หลักสัมปยุตธรรม หลักโศกวิภาค หลักปาปณิกธรรม หลักทฤษฎีธรรมิกัตถ หลักฆราวาสธรรม ในการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ซึ่งในด้านการเรียนรู้ของกลุ่ม/สมาชิก พัฒนาด้านเทคนิคและฝีมือการผลิต การพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์ และฉลาก การพัฒนาปรับปรุง การพัฒนาด้านเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน การพัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน การพัฒนาด้านการพึ่งตนเอง ทำให้สมาชิกเกิดความคิดอ่านเพิ่มมุมมอง จำแนกแยกแยะ ขยัน เชื่อมโยงเครือข่าย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อเพื่อนมนุษย์ ไม่ขัดแย้ง ไม่ทำลาย ซึ่งเป็นปัจจัยทำให้กิจการของวิสาหกิจชุมชนมีความมั่นคง พัฒนาอย่างมีเป้าหมาย

และทิศทางที่ชัดเจน อันส่งผลให้สมาชิกได้รับการพัฒนาให้มีทักษะ ความสามารถในการดำเนินการ กิจกรรมกลุ่มทุกด้าน เช่น ได้รับการสนับสนุนศึกษา ฝึกทักษะฝีมือ อบรมให้เกิดความรู้ความคิดใหม่ๆ

๕.๕ อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยนำผลสรุปมาอภิปรายผลโดยกำหนดประเด็นอภิปราย ๒ หัวข้อได้แก่ อภิปราย ผลการใช้หลักพุทธศาสนา วิธีการใช้หลักพุทธศาสนา ผลในการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริม วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ และอภิปรายผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริม วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านย้อมสีธรรมชาติ ดังนี้

๕.๕.๑ อภิปรายผล การใช้หลักพุทธศาสนา วิธีใช้หลักพุทธศาสนา ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ

สภาพโดยรวมของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ เป็นวิสาหกิจชุมชนชนบท บนรากฐานวัฒนธรรมแบบพุทธเถรวาท มีลักษณะการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง หลายกลุ่มเพื่อยืนหยัดอยู่ได้ในกระแสโลกวัตุนิยม ไม่ถูกระบบทุนนิยมพัดพาจนเกินไป คนในชุมชนมีกลุ่มปัญหาค่อนข้างมาก เมื่อเทียบกับในละแวกเดียวกัน จึงทำให้การรวมกลุ่มชุมชนนี้ค่อนข้างเป็นระบบ มีระเบียบแบบแผน และมั่นคง การถอดรหัสพุทธธรรมมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมของชุมชนนี้ค่อนข้างละเอียด และสามารถอธิบายได้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมกับกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่

๑) การใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ หลักพุทธศาสนาที่นำมาใช้ที่พบบ่อยที่สุดสรุปได้ ๘ ประการ ได้แก่ หลักปัจจัย ๔ หลักสัพ พุริส ธรรม หลักโมคคิวิภาค หลักปาปณิกธรรม หลักคิหิสุข หลักทิวฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม หลัก ฆราวาสธรรม และหลักอปริหานิยธรรม พิจารณาได้เป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นคุณธรรมที่เกิดขึ้น ภายในจิตใจของตัวบุคคล เมื่อพัฒนาให้เกิดมีขึ้นในจิตของมนุษย์คนใด เขาย่อมมีความพร้อมที่จะ ดำเนินกิจการต่างๆทั้งในแง่ของส่วนตนและส่วนรวม อย่างได้ผล อีกส่วนเป็นเงื่อนไขภายนอกเป็นเรื่อง ของสังคมหรือสภาพแวดล้อม ซึ่งต้องใช้เกิดสมดุล อนึ่งหลักธรรมต่างๆ จัดเป็นชุดๆ หลักธรรมทั้ง ๘ ชุดนี้เน้นไปในการจัดการชีวิตด้านเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ร่วมกันของมนุษย์ เน้นโครงสร้างทาง จิตภาพ ซึ่งหลักพุทธศาสนาเหล่านี้ถูกนำมาใช้ร่วมกับหลักวิสาหกิจชุมชน ๕ ประการ ได้แก่ ๑) การ บริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ๒) การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า การตลาดและลูกค้า ๓) การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ๔) การบริหารจัดการด้านบัญชีและ การเงิน รายรับ-รายจ่าย ๕) การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน เป็นโครงสร้างทาง กายภาพ

๒) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะ (๑) ในการบริหารกลุ่มและสมาชิกเน้น การให้ความร่วมมือ ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ ความไว้วางใจ ใช้หลักจิตวิทยาในการกระตุ้นให้สมาชิกลำนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน การประยุกต์หลักอปริหานิยธรรมและหลักฆราวาสธรรมมาใช้ในรูปแบบของการขอความร่วมมือ การประชุม ด้านความสามารถและการฝึกสอนการทำงานประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม ธรรมหลักๆ ที่นำมาใช้นี้แฝงอยู่ในขณะการดำเนินงาน ในการพูด ในหัวใจของผู้ทำงาน บางครั้งก็ออกมาในรูปของจิตวิทยา กระตุ้นให้มีการปฏิบัติงานอย่างทุ่มเท เสียสละ จริงจัง มีเป้าหมาย (๒) การจัดการด้านตลาดและลูกค้า เนื่องจากขอบเขตการให้บริการลูกค้าคือสมาชิกของกลุ่มเป็นหลัก สมาชิกคือตลาด ลักษณะการดำเนินงานคือ ซื้อข้าวเปลือก สี ขยาย และส่งเข้ากรุงเทพบางส่วนเพราะได้ราคาดีกว่า หลักการดำเนินงานในลักษณะพึ่งตนเอง ค่อยเป็นค่อยไป แบบยั่งยืน อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นหลักความซื่อตรง การดำเนินกิจกรรมไม่ได้ตั้งเป้าหมายที่กำไรเป็นเพียงช่วยเหลือกันของคนในชุมชน จึงคิดค่าบริการค่อนข้างต่ำกิโละ ๑๐ สตางค์ แต่กระนั้นก็ยังมีการแบ่งปันสมาชิกทุกปี และสมาชิกภาพก็เพิ่มมากขึ้น และระยะเวลานานไปก็สามารถขยายขอบเขตการบริการประชาชนที่ไม่ใช่สมาชิกได้ และกิจกรรมของโรงสีก็เป็นที่เชื่อถือ โดยอาศัยหลักที่ว่าค่อยเป็นค่อยไป ไม่ทำแข่งขันเชิงธุรกิจตามวัตถุประสงค์ของวิสาหกิจชุมชน การบริการหากมีคนอื่นที่มาไกลก็บริการให้ก่อนเป็นการให้ความเอื้ออารีต่อเพื่อนบ้านก่อน ถือเป็นคนในการหาลูกค้าอย่างหนึ่งทำให้เกิดความพึงพอใจก็ได้ลูกค้าเพิ่มมากขึ้น ถ้าเป็นวันสำคัญทางศาสนา วันนักขัตฤกษ์ จะบริการให้ฟรี จะอย่างไรก็ตามจากการประเมินความพึงพอใจของสมาชิกที่เข้าเยี่ยมชม การบริหารงานด้านการตลาดการบริการลูกค้าได้คะแนนต่ำสุด ควรได้รับการปรับปรุงมากที่สุด เป็นที่สังเกตว่ามีการประยุกต์หลักธรรมนี้ในการดำเนินงาน ในลักษณะให้พึ่งตนเองบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ให้มีความซื่อสัตย์ ไม่มุ่งหวังกำไรเป็นเพียงช่วยเหลือกันของคนในชุมชน ไม่ทำแข่งขันเชิงธุรกิจ การบริการด้วยไมตรีจิต เอื้ออารีต่อเพื่อนบ้าน (๓) ในการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะมีโรงสีเป็นต้นทุนการผลิต โดยเช่าสถานที่เอกชนในการดำเนินการจัดตั้งโรงสีไม่ห่างไกลจากชุมชนมากนักเป็นทำเลที่เหมาะสมกับสถานประกอบการ ช่วงเริ่มดำเนินการในการผลิตคือสีข้าวใช้หลัก “จิตอาสา” มีค่าตอบแทนบ้างตามสภาพการณ์ การดำเนินงานด้านนี้ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อสมาชิก ต่อมาเมื่อกิจการอยู่ตัวกระบวนการสีข้าวก็ปรับเป็นการจ้างผู้ชำนาญ ๒-๓ คน ผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนการทำงานที่ ช่วงใดที่มีลูกค้ามากก็มีการขยายเวลาออกไปถึงช่วงดึกเพื่อให้ทันเวลา คือเอาใจลูกค้าเป็นอันดับแรก คุณภาพการผลิตดีกว่าโรงสีใหญ่ และสีได้ตามความประสงค์ของลูกค้า ไม่ว่าจะเป็นข้าวกล้อง ข้าวขาว ข้าวแกลบ ฯลฯ ในการดูแลรักษาเครื่องมือ อุปกรณ์และสถานที่ผลิตโดยกำหนดให้มีหัวหน้าช่างมีการแบ่งหน้าที่กันดูแลรักษาและซ่อมบำรุงตามสภาพการใช้งาน เป็นที่สังเกตว่าผู้นำกลุ่มมีการประยุกต์ใช้โดยกระตุ้นให้ผู้ผลิตมีความขยันในการปฏิบัติงาน ไม่ท้อถอย มีจิตอาสา ไม่มุ่งหวังค่าตอบแทน มีมนุษยสัมพันธ์ที่

ดีต่อผู้มาใช้บริการ มองงานออก จัดขั้นตอนก่อนหลังได้ถูกต้อง (๔) ในการบริหารจัดการด้านบัญชี และการเงินได้ครูโรงเรียนบ้านบะรับผิดชอบดูแล ซึ่งมีการแบ่งตามลักษณะของทุนการดำเนินงาน เช่น ทุนให้กู้ ดอกเบี้ย ฯลฯ มีการรายงานรับ-จ่าย ทุกเดือนในที่ประชุม (๕) ในการปรับปรุงและพัฒนา ธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ได้ข้อสรุปว่า สมาชิกได้รับการสนับสนุนศึกษาดูงานอยู่เสมอ มีการจัด ผูกอบรมกันเองในสมาชิก สลับกับเชิญหน่วยงานทางราชการมาให้ความรู้บ้าง แนวทางในการพัฒนามี แผนจัดหาเครื่องโรงสีใหม่ มีแผนพัฒนาแบบพึ่งพาคนในชุมชนให้คนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมผนวกกับภูมิ ปัญญาเดิมที่มีอยู่ มีแผนทำปุ๋ยอินทรีย์เพิ่ม ซึ่งปัจจุบันกำลังดำเนินการทดลองในเบื้องต้น

วิธีการโดยรวมคือการสอดแทรกหลักพุทธศาสนาเข้าอยู่ในการบวนการของหลักวิสาหกิจชุมชน ทั้ง ๕ ประการ คือ การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน รายรับ-รายจ่าย และการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน เป็นโครงสร้างทางกายภาพ นับว่าชุมชนบะมีความเฉลียวฉลาดและเก่งในการประยุกต์ใช้หลักพุทธศาสนาทำให้เกิดผลต่อ วิสาหกิจชุมชนให้มีความมั่นคงเข้มแข็ง

๓) ผลการใช้หลักพุทธศาสนาส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนบะ (๑) ดานโครงสร้างและข้อมูลของกลุ่ม ม ดานการนำกลุ่ม ดานการสื่อสาร ทบทวน ติดตาม และดานความสามารถและการฝึกสอนการทำงาน ทำให้สมาชิกให้ความร่วมมือ มีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ เกิดความไว้วางใจ มีการปฏิบัติงาน อย่างทุ่มเท เสียสละ จริงจัง มีเป้าหมาย ทำให้วิสาหกิจชุมชนบะกลุ่มโรงสีมีสถานะที่มั่นคงเข้มแข็ง เป็นที่เชื่อถือของชุมชน และพัฒนาก้าวหน้าไปเรื่อยๆ ไม่หยุดยั้ง หลักธรรมพุทธส่งผลโดยตรง คือ ทำให้ผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก มีความพร้อมเพียง ประชุมพูดคุย แลกเปลี่ยนทรรศนะ ทำความเข้าใจร่วมกัน ขยันหมั่นเพียร เชื่อมประสาน มีการแสวงหาและพัฒนา ความรู้รอบด้าน คุณธรรมเหล่านี้เป็นปัจจัยให้กิจการของวิสาหกิจชุมชนมีความสามัคคี เป็นปึกแผ่น แน่นหนา เชื่อมโยงกันทั่วถึง มีความรู้ความสามารถรอบด้าน ส่งผลให้เกิดความมั่นคง มั่นใจต่อ สมาชิก นำพากลุ่มเดินไปอย่างมีทิศทางและเป้าหมาย (๒) ในการบริหารจัดการด้านการตลาดและ ลูกค้า ดานการรับคำสั่งซื้อ ทำให้ลูกค้าคือสมาชิกของกลุ่ม ให้ความไว้วางใจ เชื่อถือ ได้รับ ผลประโยชน์เป็นที่พอใจ และสร้างความเชื่อถือในวงกว้าง ผู้ให้บริการทุ่มเทเสียสละ จริงจัง ไม่เบือน หนายงาน บริการด้วยจิตใจที่เอื้ออารีต่อลูกค้า จัดการได้เหมาะสม เช่น การบริการหากมีคนอื่นที่มา ไกลก็บริการให้ก่อนเป็นการให้ความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนบ้านเป็นกลในการหาลูกค้าอย่างหนึ่งทำให้เกิด ความพึงพอใจได้ลูกค้าเพิ่มมากขึ้น วันสำคัญทางศาสนา วันนักขัตฤกษ์ ให้บริการฟรี เป็นการทำเอา บุญ จะอย่างไรก็ตามจากการประเมินความพึงพอใจของสมาชิกที่เข้าเยี่ยมชม การบริหารงานด้าน การตลาดการบริการลูกค้าได้คะแนนต่ำสุด ควรได้รับการปรับปรุงมากที่สุด เป็นที่สังเกตว่ามีการ

ประยุต์หลักธรรมนี้ในการดำเนินงาน ในลักษณะให้พึ่งตนเองบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ให้มีความซื่อสัตย์ ไม่มุ่งหวังกำไรเป็นเพียงช่วยเหลือกันของคนในชุมชน ไม่ทำแข่งขันเชิงธุรกิจ การบริการด้วยไมตรีจิต ทั้งหลายทั้งมวลเหล่านี้นำมาซึ่งความเชื่อถือ วางใจได้ หลักธรรมพุทธส่งผลโดยตรง คือ ทำให้ผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการตลาดและลูกค้า มีความขยันหมั่นเพียร เชื่อมประสานมีเมตตาธรรมต่อลูกค้า มีมุมมองที่กว้างไกล รู้จักจำแนกแยกแยะ คุณธรรมเหล่านี้เป็นปัจจัยให้กิจการของวิสาหกิจชุมชนมีความมั่นคงเข้มแข็ง ส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่น โดยทั่วไปของชุมชนและสังคมสมาชิกภาพพึงได้ สร้างความมั่นคงแก่วิสาหกิจชุมชนบะ(๓) ในการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ในด้านการจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต ด้านการผลิตสินค้าด้านเครื่องมือ อุปกรณ์และสถานที่ผลิต ด้านบรรจุและจัดส่ง ทำให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะมีโรงสีเป็นต้นทุนการผลิต คุณภาพการผลิตดีกว่าโรงสีใหญ่ สืบได้ตามความประสงค์ของลูกค้า การดูแลรักษาเครื่องมือ อุปกรณ์และสถานที่ผลิตโดยมีหัวหน้าช่างดูแลรักษาและซ่อมบำรุงตามสภาพการใช้งาน ผู้ผลิตมีความขยันในการปฏิบัติงาน ไม่ทอดทิ้ง มีจิตอาสา ไม่มุ่งหวังค่าตอบแทน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้มาใช้บริการ มองงานออก จัดขั้นตอนก่อนหลังได้ถูกต้อง ด้วยการปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจังเช่นนี้ทำให้กิจการโรงสีมีความมั่นคงเข้มแข็ง เป็นที่เชื่อถือและได้รับความนิยมนิยมของชุมชนเป็นอย่างมาก หลักธรรมพุทธส่งผลโดยตรง คือ ทำให้ผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบในกระบวนการผลิต มีความขยันหมั่นเพียร ทุ่มเท ฉลาดรอบรู้ เสียสละ มีมุมมองที่กว้างขวาง คุณธรรมเหล่านี้เป็นเงื่อนไขสร้างให้กิจการของวิสาหกิจชุมชนมีความมั่นคงเข้มแข็ง ส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่น สมาชิกภาพพึงได้ ขยายผลได้กว้างไกล วิสาหกิจชุมชนนี้จึงมีความเข้มแข็งและมั่นคง (๔) ในการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ในด้านรายรับ-รายจ่าย ด้านต้นทุนและกำไร ด้านการเงินของกลุ่ม ด้านทรัพย์สินและหนี้สิน ทำให้ ผู้รับหน้าที่ในด้านการบัญชีและการเงินมีความซื่อสัตย์สุจริต มีสัจจะ เที่ยงธรรม สมาชิกเกิดความไว้วางใจ ทำให้เกิดการดำเนินการเรื่องต้นทุน การกู้ยืม การแบ่งปัน หลักธรรมพุทธส่งผลโดยตรง คือ รู้จักจำแนกแยกแยะ มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล ตรงไปตรงมา มั่นใจตัวเอง ฉลาดรอบรู้ มีความสุข คุณธรรมเหล่านี้เป็นเงื่อนไขสร้างให้ชุมชนมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ไม่ทะเลาะ ขัดแย้ง เพราะเรื่องการเงินเป็นเหตุ มีความสมัครสมานสามัคคี ส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่น พึงได้ ผลงานไปในด้านบวกเสมอ วิสาหกิจชุมชนนี้จึงมีความเจริญก้าวหน้า (๕) ในการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ซึ่งในด้านการเรียนรู้ของกลุ่ม/สมาชิก พัฒนาด้านเทคนิคและฝีมือการผลิต การพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์ และฉลาก การพัฒนาปรับปรุง การพัฒนาด้านเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน การพัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน การพัฒนา ด้านการพึ่งตนเอง ทำให้สมาชิกได้รับการพัฒนาให้มีทักษะ ความสามารถในการดำเนินการกิจกรรมกลุ่มทุกด้าน เช่น ได้รับการสนับสนุนศึกษาดูงานอยู่เสมอ ฝึกอบรม มีแผนจัดหาเครื่องโรงสีใหม่ มีแผนพัฒนาแบบพึ่งพาคนในชุมชนให้คนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมผนวกกับภูมิปัญญาเดิมที่มีอยู่ มีแผนทำปุ๋ยอินทรีย์เพิ่ม เป็นต้น

เห็นว่ากิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนบะเดียบโตอย่างมีเป้าหมายทิศทาง อันเนื่องมาจากหลักพุทธศาสนา ทำให้สมาชิกเกิดความคิดอ่านเพิ่มมุมมอง รู้จักจำแนกแยกแยะ เชื่อมโยงเครือข่าย มีความเอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อเพื่อนมนุษย์ ไม่ขัดแย้ง ไม่ทำลาย ทำให้กิจกรรมของชุมชนมีความมั่นคง ก้าวหน้า

๕.๕.๒ อภิปรายผล การใช้หลักพุทธศาสนา วิธีใช้หลักพุทธศาสนา ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาhekijชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ

สภาพโดยรวมของวิสาhekijชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ เป็นวิถีชุมชนชนบท เช่นเดียวกับชุมชนบะ ค่อนข้างที่จะให้ความสำคัญกับวัดวาอารามมากเป็นพิเศษ ดูจากวันพระจะมีคนเข้าทำบุญที่วัดเป็นจำนวนมาก ประมาณ ๔๐๐ - ๕๐๐ คนในแต่ละสัปดาห์ วัฒนธรรมแบบพุทธเถรวาทจึงดูเด่นมากในชุมชนนี้ ลักษณะการรวมกลุ่มดูจะไม่เข้มแข็งเท่าชุมชนบะ อย่างกลุ่มแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติที่ศึกษานี้ เกือบจะทั้งหมดเป็นชาวบ้านธรรมดา จะมีผู้กลุ่มปัญญาชนที่เข้ามาร่วมคิดดำเนินการก็แต่เฉพาะที่ปรึกษาคือมูลนิธิการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคมเท่านั้น ชุมชนนี้อยู่บนเส้นทางผ่านระหว่างอำเภอท่าตูมกับอำเภอรัตนบุรี ดังนั้นชุมชนจึงรับเอากระแสเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมาก ทั้งที่ลักษณะความเป็นอยู่ด้านอื่นๆ ก็เป็นวิถีชีวิตแบบชาวบ้านทั่วไปในสังคมไทย การถอดรหัสพุทธธรรมมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมของชุมชนนี้อาจจะดูไม่เนียนเหมือนชุมชนบะ และไม่สามารถอธิบายได้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมกับกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่ แต่โดยข้อประพจน์ปฏิบัติก็ถือว่าชุมชนเหล่านี้ได้นำหลักพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินวิสาhekijชุมชน โดยฝังลึกอยู่ในหัวใจของคน อย่างเช่น ความขยัน ความอดทน ประหยัด อุดม ให้ความร่วมมือประจักษ์กัน มีความซื่อตรง เล่านี้เป็นต้น

๑) การใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาhekijชุมชนของกลุ่มแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ (๑) การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ส่วนใหญ่หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม หลักพรหมวิหารธรรมและหลักอปริหานิยธรรม เพื่อบริหารจัดการกลุ่มในด้านโครงสร้างและข้อมูลของกลุ่ม การนำกลุ่ม การสื่อสาร ทบทวน ติดตาม และด้านความสามารถการฝึกสอนการทำงาน (๒) การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ส่วนใหญ่หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ได้แก่ หลักปาปณิกธรรม หลักพรหมวิหารธรรม หลักขรวาสธรรม และหลักทิวฐธรรมกัตถะ เพื่อใช้ส่งเสริมการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ด้านการรับคำสั่งซื้อ (๓) หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการด้านการผลิต

และงานสนับสนุนการผลิต ส่วนใหญ่ใช้หลักหลักสัปปุริสธรรม หลักพรหมวิหารธรรมและหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ เพื่อใช้ส่งเสริมการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ซึ่งได้แก่ การจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต การผลิตสินค้า เครื่องมือ อุปกรณ์และสถานที่ผลิต การบรรจุและจัดส่ง (๔) หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ส่วนใหญ่ใช้หลักทศรวาสธรรม หลักสัปปุริสธรรม หลักปาปณิกธรรม หลักโภควิภาค หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะและหลักคิหิสุข เพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ได้แก่ รายรับ-รายจ่าย ต้นทุนและกำไร การเงินของกลุ่ม ทรัพย์สินและหนี้สิน (๕) หลักพุทธศาสนาที่ใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสุขความยั่งยืน ส่วนใหญ่ใช้หลักสัปปุริสธรรม หลักทศรวาสธรรม หลักปาปณิกธรรม หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะ เพื่อใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสุขความยั่งยืน ได้แก่ พัฒนาการเรียนรู้ของ กลุ่ม/สมาชิก พัฒนาเทคนิคและฝีมือการผลิต พัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์ และฉลาก พัฒนาปรับปรุงธุรกิจ พัฒนาด้านเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน พัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน พัฒนาด้านการพึ่งตนเอง

๒) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ (๑) บริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ประธาน มีบทบาทหน้าที่ ประสานงานกับแหล่งทุนทั้งภายในและภายนอก ดูแลเรื่องบริหารจัดการภายในกลุ่ม จัดการประชุมตามวาระต่างๆ และกระตุ้นให้คณะกรรมการตระหนักในบทบาทของตนเอง ฝ่ายประสานงาน มีบทบาทหน้าที่ เป็นตัวแทนกลุ่มในการติดต่อ ร่วมประชุมกับองค์กรภายนอก นำข้อมูลข่าวสารต่างๆ เผยแพร่สู่สมาชิกอย่างทั่วถึงกัน ติดตาม นัดคณะกรรมการ สมาชิกเข้าร่วมประชุมตามวาระต่างๆ การนำหลักพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารกลุ่มและสมาชิกเน้น การให้ความร่วมมือ ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ การให้อภัย ความรับผิดชอบ และใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ประยุกต์หลักอปริหานิยธรรมและหลักทศรวาสธรรมมาใช้ในการรูปแบบของการขอความร่วมมือ การประชุม ด้านความสามารถและการฝึกสอนการทำงานประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม ธรรมหลักๆ ที่นำมาใช้นี้แฝงอยู่ในขณะการดำเนินงาน ในทำงานร่วมกัน (๒) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ได้ข้อสรุปว่า ฝ่ายการตลาดและลูกค้า มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบเรื่องร้านค้า ผักขาย ประสานงานเรื่องตลาดขายปลีก ออกร้าน ติดตามลูกค้า ผู้สนใจ เสนอขายสินค้า และติดตามเช็คสินค้าค้างสต็อกตามร้านผักขายการนำหลักพุทธศาสนามาใช้ในการจัดการด้านตลาดและลูกค้า เนื่องจากขอบเขตการให้บริการลูกค้าคือการผลิตเพื่อขายสินค้าเป็นหลัก สมาชิกแต่ละคนเป็นผู้ผลิตสินค้า การตลาดเป็นภาระหน้าที่ของฝ่ายการตลาดดำเนินการ ลักษณะการดำเนินงานคือ คณะกรรมการฝ่ายการตลาด ติดต่อประสานสถานที่และนำสินค้าไปจำหน่ายในที่ต่างๆ ทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด แม้ที่กรุงเทพมหานคร การดำเนินงานจึงเน้นหลักความซื่อตรง การดำเนินกิจกรรมไม่ได้ตั้งเป้าหมายที่กำไรเป็นเพียงช่วยเหลือกันของคนในชุมชน โดยต้นทุนอยู่ที่กองทุนในการพิจารณา

ค่าใช้จ่าย เมื่อหักต้นทุนแล้ว ก็คิดเป็นค่าตอบแทนแบ่งปันสมาชิกที่ร่วมดำเนินการ และคืนทุนคืนกำไร แก่สมาชิกที่นำสินค้าไปขาย เนื่องจากระบบตลาดไม่แน่นอน กลุ่มผู้ผลิตก็อยู่อย่างจำกัดทั้งปริมาณ และคุณภาพไม่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างทันทั่วทั้งที่ บางทีสินค้าก็มีมากบางที ก็มีน้อย ดังนั้นการตลาดและลูกค้าจึงดำเนินไปตามสภาพการณ์ กำหนดทิศทางยาก สมาชิกภาพก็ เพิ่มขึ้นบ้างแต่ไม่มาก การบริการในตลาด ตรงไปตรงมา ไม่เอาเปรียบ เน้นความสุภาพอ่อนโยน เอื้อ อารดีต่อกู้ค้า (๓) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ได้ข้อสรุปว่า วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านย้อมผ้าสีธรรมชาติ มีรูปแบบการผลิตที่ต้องใช้ แรงกายแรงความคิด สติปัญญา ความฉลาด ไหวพริบ ความละเอียดประณีตทักษะฝีมือ และความ เพียรพยายามอย่างสูง รวมถึงพึงพาธรรมชาติและความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ในบางกรณีเป็นต้นทุน การผลิต โดยใช้บ้านเรือนของตนเองเป็นสถานที่ประกอบการของสมาชิก การดำเนินการในการผลิต คือ รับผ้ามาจากคณะกรรมการ เข้าสู่กระบวนการย้อมสีธรรมชาติ (สีธรรมชาติได้จากวัตถุดิบจากใบ เปลือก หรือแก่นไม้ ต้องมีความรู้ เข้าใจในเรื่องของสีที่มาจากต้นไม้) จากนั้นเข้าสู่การทำลายสีผ้าให้มี สีสันทันที่ออกแบบ แล้วเข้าสู่กระบวนการผลิตคือการทอผ้าด้วยมือ ที่เรียกตามภาษาอีสานเหนือว่า “ตำ” (เช่น ตำผ้า ตำหูก) กรรมวิธีที่กล่าวมาเป็นเรื่องที่ต้องใช้ทั้งเวลา ความรู้ ความสามารถ ความ เพียรพยายามและความอดทนสูงมาก ซึ่งต้องดำเนินในสภาพที่ดูแลรับผิดชอบงานในครอบครัว ดูแล ลูกหลาน งานแม่บ้าน ดังนั้นผู้ผลิตจึงมีความขยันในการปฏิบัติงาน ไม่ทอดทิ้ง มีจิตมุ่งมั่น และมีใจรัก ในงาน แม้ว่าบางทีรายได้ค่าตอบแทนอาจจะไม่คุ้มทุนที่ลงไป แต่กระนั้นสมาชิกบางคนก็ประสบ ผลสำเร็จในการพึ่งพากิจกรรมนี้แม้ไม่ใช่อาชีพหลักแต่ก็เป็นงานเสริมที่เป็นหลักได้ ส่งลูกหลานให้ เรียนหนังสือสูงๆ จบระดับปริญญา (๔) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารจัดการด้านบัญชีและ การเงิน ได้ข้อสรุปว่า ในการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงินมีคณะกรรมการฝ่ายற்றுญิก รับผิดชอบดูแล ซึ่งมีการแบ่งตามลักษณะของทุนการดำเนินงาน เช่น รายรับของสมาชิก กองทุน หมุนเวียน ฯลฯ มีการรายงานรับ-จ่าย ต่อที่ประชุมเสมอ (๕) วิธีใช้หลักพุทธศาสนาในการปรับปรุง และพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ได้ข้อสรุปว่า สมาชิกได้รับการสนับสนุนศึกษาดูงานอยู่เสมอ มี การจัดฝึกอบรมกันเองในสมาชิก สลับกับเชิญหน่วยงานทางราชการมาให้ความรู้บ้าง แนวทางในการ พัฒนา มีแผนจัดหาเครื่องโรงสีใหม่ มีแผนพัฒนาแบบพึ่งพาคนในชุมชนให้คนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมผนวก กับภูมิปัญญาเดิมที่มีอยู่ มีแผนทำปุ๋ยอินทรีย์เพิ่ม ซึ่งปัจจุบันกำลังดำเนินการทดลองในเบื้องต้น

๓) ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน(๑) ในด้านโครงสร้างและข้อมูล ของกลุ่ม ด้านการนำกลุ่ม ด้านการสื่อสาร ทบทวน ติดตาม และด้านความสามารถและการ ฝ กสอนการทำงาน ทำให้กิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านย้อมสีธรรมชาติ มีความ เชื่อมโยง ประสานสัมพันธ์กัน สมาชิกให้ความร่วมมือ มีความสามัคคี มีความซื่อสัตย์ เกิดความไว้วางใจ มี การปฏิบัติงานอย่างทุ่มเท เสียสละ จริงจัง และมีเป้าหมายจึงยังทำให้กิจการของวิสาหกิจชุมชนนี้

ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงจวบจนปัจจุบัน (๒) ในการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ในด้านตลาดและลูกค้า และด้านการรับคำสั่งซื้อ ทำให้ผู้รับ ภาระงานด้านการตลาดและลูกค้ามีความเป็นงาน มีทักษะ ไหวพริบ ฉลาดรอบรู้และกว้างขวางสามารถในการ ประสานงานเรื่องตลาดขายปลีก ออกร้าน ติดตามลูกค้า ผู้สนใจ เสนอขายสินค้า และติดตามเช็คสินค้าค้างสต็อกตามร้านฝากขาย (๓) ในการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ในด้านการจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต ด้านการผลิตสินค้า ด้านเครื่องมือ อุปกรณ์และสถานที่ผลิต ด้านบรรจุและจัดส่ง ทำให้ จิตใจของผู้ผลิตมั่นคง มุ่งมั่น เข้มแข็ง ความอดทน ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเครือข่ายแม่บ้าน ย้อมผ้าสีธรรมชาติ จึงมีความขยัน อดทนในการปฏิบัติงาน ไม่ท้อถอย มีจิตมุ่งมั่น มีความคิดอ่าน เกลียวฉลาด มีทักษะฝีมือ มีความเพียรพยายาม ทำให้ผลผลิตออกสู่ตลาดแม้ว่างานนี้จะมีความยุ่งยาก ซับซ้อนเพียงใดก็ไม่ย่อท้อ ทั้งที่ต้องเผชิญกับสภาพที่ดูแลรับผิดชอบงานในครอบครัว ดูแลลูกหลาน งานแม่บ้าน กลุ่มผู้ผลิตบางท่าน สามารถนำรายได้จากการอาศัยอาชีพนี้ ส่งลูกหลานให้เรียนหนังสือ สูงๆ จบระดับปริญญาได้ (๔) ในการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน ด้านรายรับ-รายจ่าย ด้านต้นทุนและกำไร ด้านการเงินของกลุ่ม ด้านทรัพย์สินและหนี้สิน ผู้รับหน้าที่ในด้านการบัญชีและการเงิน รู้จักแยกแยะ ฉลาดมองเห็นช่องทาง สร้างความไว้วางใจของสมาชิก ทำให้กิจกรรมโดยรวมของวิสาหกิจชุมชนนี้มีความเจริญก้าวหน้า และมีเป้าหมายทิศทางการมีความซื่อสัตย์สุจริต มีสัจจะ สมาชิกเกิดความไว้วางใจ ทำให้เกิดการดำเนินการเรื่องต้นทุน การกู้ยืม การแบ่งปัน (๕) ในการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ซึ่งในด้านการเรียนรู้ของกลุ่ม/สมาชิก พัฒนาด้านเทคนิค และฝีมือการผลิต การพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์ และฉลาก การพัฒนาปรับปรุง การพัฒนาด้านเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน การพัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชน การพัฒนาด้านการพึ่งตนเอง ทำให้สมาชิกเกิดความคิดอ่านเพิ่มมุมมอง จำแนกแยกแยะ ขยัน เชื่อมโยงเครือข่าย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อเพื่อนมนุษย์ ไม่ขัดแย้ง ไม่ทำลาย ซึ่งเป็นปัจจัยทำให้กิจการของวิสาหกิจชุมชนมีความมั่นคง พัฒนาอย่างมีเป้าหมายและทิศทางที่ชัดเจน อันส่งผลให้สมาชิกได้รับการพัฒนาให้มีทักษะ ความสามารถในการในการดำเนินการกิจกรรมกลุ่มทุกด้าน เช่น ได้รับการสนับสนุนศึกษา ฝึกทักษะฝีมือ อบรมให้เกิดความรู้ความคิดใหม่ๆ

วิถีชีวิตชาวพุทธไทยในปัจจุบันกำลังดำรงอยู่ภายใต้กระแสโลกทุนนิยม อันเป็นเงื่อนไขปัจจัยหลักในการกำหนดให้สิ่งต่างๆ ให้เป็นไป วิถีชีวิตที่เรียบง่ายแบบดั้งเดิมของสังคมไทยก็เริ่มเลือนหายไปจากชุมชน ในสังคมชนบทแบบ “หาอยู่หากิน... เอ็ดออยู่เอ็ดกิน” กลายเป็นสังคมแบบ “หาซื้อ หาขาย...เอ็ดซื้อ เอ็ดขาย” กิจกรรมในชีวิตเกือบจะทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไปสู่การแลกเปลี่ยนด้วยระบบเงินตรา การแสวงหารูปแบบของวิสาหกิจชุมชนเพื่อมาเป็นภูมิคุ้มกันชีวิตที่กำลังเปลี่ยนไปสู่ทุนนิยมเต็มตัว เพื่อผ่อนแรงไม่ให้เกิดการกระทบรุนแรงจากระบบทุนนิยม รูปแบบการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนคือการประกอบกิจการของชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีวิถีชีวิตร่วมกัน สร้างโอกาส เพิ่ม

รายได้ เป็นวิธีการทางเศรษฐกิจเล็กๆ ที่มีความเหมาะสมกับชุมชน โดยไม่ต้องพึ่งพากระแสเศรษฐกิจหลักไปเสียทั้งหมด

เมื่อทำการศึกษาวิจัยนอกจากจะได้คำตอบตามว่าหลักพุทธศาสนาแฝงอยู่ในทุกกิจกรรมของชีวิตตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้ว ยังพบว่าปัญหาการเอาตัวรอดของชุมชน โดยหวังพึ่งพาวิสาหกิจชุมชนก็มีจุดอ่อนในตัวของมันเอง เพราะระบบทุนนิยมเป็นระบบแข่งขันแบบทำลาย ธุรกิจใหญ่ กิจการใหญ่ๆ มักทำลายธุรกิจที่เล็กกว่า เช่น วิสาหกิจกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบ้านปะดำนเนินการโรงสี แต่ก็สู้โรงสีเอกชนขนาดใหญ่ไม่ได้ ส่วนชุมชนหนองบัวโคกทำทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ก็สู้กับโรงทอที่มาตั้งอยู่ในท่าตูมไม่ได้ โรงงานเหล่านี้ดูดเอาคนที่มีฝีมือเข้าในธุรกิจของตนหมด คนที่ดำเนินการอยู่ในธุรกิจชุมชนจึงทำได้เพียงเล็กน้อย ไม่มีความก้าวหน้าในด้านการพัฒนาฝีมือเหมือนธุรกิจใหญ่ๆ ที่มีศักยภาพในการพัฒนาคน พัฒนาผลผลิตเพื่อสู้สินค้าของคนอื่น ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนจึงมีใช้ที่พึ่งของชุมชนที่แข็งแกร่งมากนัก ภูมิปัญญาหลายอย่างของชุมชนจะถูกทำลายไปเรื่อยๆ ปรากฏการณ์ทั้งหมดเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการมุ่งเน้นแก้ไขโครงสร้างกายภาพภายนอก หากชาวพุทธจะมีความมั่นคงมั่นใจได้อย่างแท้จริงจำเป็นต้องกะเทาะให้ลึกถึงแก่นพุทธธรรม เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันภายในให้ได้ การที่จะดำรงอยู่ในสถานการณ์ใดๆ อย่างมั่นใจขึ้นอยู่กับว่าเรามีที่พึ่งทางใจมากน้อยเพียงใดเป็นสำคัญ

๕.๖ ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัย มีข้อเสนอแนะ ๒ ประการ คือ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๕.๖.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะอยู่บางประการ ทั้งเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ข้อเสนอแนะสำหรับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและข้อเสนอแนะโดยตรงต่อส่วนงานที่เกี่ยวข้อง ที่จะนำเอาผลการวิจัยนี้ไปเป็นข้อมูลในการตัดสินใจดำเนินการ ดังนี้

๑) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ สำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย พัฒนาชุมชน จังหวัดสุรินทร์ สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดสุรินทร์ กระทรวงวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ ตลอดจนคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ สามารถนำองค์ความรู้จากงานวิจัยนี้ไปเป็นกรอบกำหนดแนวนโยบาย ในการประยุกต์หลักพุทธศาสนา หน่วยงานคณะสงฆ์เข้าร่วมดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน พัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งบนรากฐานของภูมิปัญญาพุทธ

๒) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งถือว่าเป็นสถาบันสร้างองค์ความรู้และผลิตบุคลากรทางด้านพระพุทธศาสนาโดยตรง นอกจากจะผลิตบัณฑิตแล้ว ควรเน้นการสร้างองค์ความรู้ในการประยุกต์หลักพุทธศาสนาพัฒนาชุมชนให้เป็นรูปธรรม และให้มีความเข้มแข็ง

๓) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ จากงานวิจัยนี้พบว่าปัญหาหลักที่สุดในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ชุมชนขาดองค์ความรู้พุทธศาสนาและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักวิสาหกิจชุมชนที่จะมาใช้ในการดำเนินกิจกรรม จึงทำให้ขาดทิศทาง และความมั่นคงเข้มแข็ง ดังนั้น พัฒนานิสิตมหาวิทยาลัยด้านพระพุทธศาสนาให้เกิดความรู้ และปลูกจิตสำนึกที่จะลงไปช่วยงานในชุมชนชนบท เพื่อพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชาวพุทธที่อยู่ตามชายขอบ อย่างเช่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาหมากุม มีนิสิตอยู่ทั่วไปประเทศตามส่วนงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น วิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ หน่วยวิทยบริการ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นกลไกให้นิสิตลงสู่ภาคสนามปฏิบัติงานร่วมพัฒนาชุมชนในรูปแบบต่างๆ แทนการเทศนาบวรธรรมมาศ

๕.๖.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรมีการศึกษาเชิงสำรวจหรือจัดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่คณะสงฆ์มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกพื้นที่ของจังหวัดสุรินทร์
- ๒) ควรมีการศึกษาบทบาทของคณะสงฆ์ที่เข้าไปร่วมดำเนินกิจกรรมของชุมชนในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชน
- ๓) ควรศึกษาเชิงเปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนที่มีพระสงฆ์เข้าไปร่วมดำเนินการ
- ๔) ควรศึกษารูปแบบการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ หรือจังหวัด
- ๕) ควรศึกษาอิทธิพลของวัดประจำหมู่บ้านที่มีต่อชุมชน สังคม ในด้านต่างๆ เช่น ด้านการศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้น
- ๖) ควรศึกษาทัศนคติของชุมชนที่มีต่อวัด

บรรณานุกรม

๑.๑ พระไตรปิฎก

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เล่มที่

๔ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____ . **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เล่มที่ ๑๑,

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____ . **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เล่มที่ ๒๐,

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____ . **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เล่มที่ ๒๑,

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____ . **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เล่มที่ ๒๒

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____ . **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. เล่มที่ ๒๓,

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____ . **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, เล่มที่ ๒๕,

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

๑.๒ หนังสือทั่วไป

กรมการศาสนา. **หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท

เอ.พี.กราฟิคดีไซน์และการพิมพ์จำกัด, ๒๕๓๙.

กิตติภณ สุพรรณกลางและคณะ. **วัฒนธรรมในฐานะกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา กรณีศึกษา**

วิสาหกิจชุมชนในตำบลสันทรายหลวง ตำบลสันป่าเปาและตำบลหนองแห้ง อำเภอสันทราย

จังหวัดเชียงใหม่. สำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

กรุงเทพมหานคร.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. **สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,

๒๕๔๐.

_____ **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

เฉลียว บุรีภักดิ์ และคณะ, **ชุดวิชาการวิจัยชุมชน**, กรุงเทพฯ: เอส.อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์,
๒๕๔๕.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, **วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

บันทร อ่อนดำ และวิริยา น้อยวงศ์ นยางค์, **ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชนบท : ประสบการณ์
ประเทศไทย**, กรุงเทพฯ: เรือนแก้ว, ๒๕๓๓.

ประเวศ วะสี, ศ.นพ. **พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม**. ในหลักการบริหารและการจัดการวัดในยุค
โลกาภิวัตน์, กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ.พี.กราฟิคดีไซน์และการพิมพ์จำกัด, ๒๕๓๙.

..... **ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม**,
กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๑.

..... **หนทางฝ่าวิกฤติชาติและทางรอดของสังคมไทย**, กรุงเทพฯ : ภาครรรศ, ๒๕๔๔.

..... **เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม**,
กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๒.

..... **ปัญหาวิกฤติด้านชนบทสู่ทางรอด**, กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๓๓.

..... **เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม**,
กรุงเทพฯ:

หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๒.

ณัฐพงศ์ จิตนิรัตน์, **ชุมชนศึกษา : การศึกษาชุมชนในยุคหลังสมัยใหม่**, สงขลา:โครงการผลิต
เอกสารและตำรา มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔.

พัฒน์ สุจำนง, **การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานสำหรับประเทศไทย**, กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช,
๒๕๒๔.

พงษ์ศักดิ์ แก้วแสนเมือง. **การประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับกิจกรรมนักศึกษา**.
กรุงเทพมหานคร.

พระเดชฐิติ เมธังกร. **การพัฒนาสังคมในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๒.

พระเทพเวที,(ประยุทธ์ ปยุตโต). **จัดระเบียบสังคมตามคตินิยมแห่งสังฆะ**. กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

..... **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

- **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- พระเทพโสภณ, (ประยูร มีฤกษ์). **โลกทัศน์ของชาวพุทธ.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- **พระพุทธศาสนาในสถานการณ์ปัจจุบัน.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- พระไพศาล วิสาโล. **พุทธธรรมสำหรับโลกสมัยใหม่.** สุรินทร์ : พิมพ์ที่มูลนิธิพิพิธประชานาถ, ๒๕๔๔.
- **พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต.** กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖.
- รังสี สุทนต์. **ลักษณะการวิจัยทางพระพุทธศาสนา.** เอกสารอัดสำเนา, หน้า ๒-๔.
- สมภาร พรหมทา. **พุทธปรัชญา : มนุษย์ สังคม และปัญหาจริยธรรม.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. **การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา : กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา.** กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๓๐.
- สัมพันธ์ เตชะอริกและคณะ. **การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน.** ขอนแก่น : เจริญวิทย์ การพิมพ์, ๒๕๔๐.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี. **รายงานผลการเสวนาบทบาทที่พึงประสงค์ของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทย.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- สนธิ สมัครการ, **การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม,** พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒน บริหารศาสตร์, ๒๕๔๒.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **การพัฒนาชุมชน,** พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.
- สุเมธ ตันติเวชกุล, **เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ. ในบทบาทพระสงฆ์ : ผู้นำสังคมในการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมและการพัฒนาสังคมไทย,** (เอกสารประกอบการถวายเป็นพระราชกุศล พระสงฆ์ จัดโดย สำนักส่งเสริมการศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างวันที่ ๑๗ – ๑๘ สิงหาคม ๒๕๔๕), กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.
- สามารถ จันทรสุรีย์. ใน **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนา เสรี พงศ์พิศ (บรรณาธิการ), ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่ม ๑,** กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้ง, ๒๕๓๖.
- สันติพงศ์ ธรรมธำรง, (บรรณาธิการ), **สังคมถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท ความใฝ่ฝันของผู้ใหญ่** **วิบูลย์ เข็มเฉลิม,** กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี, ๒๕๓๙.

อานันท์ กาญจนพันธุ์, ศักยภาพชุมชน และการพัฒนา : กรอบความคิด และแนวทางการวิจัยด้าน

การพัฒนาสังคม, เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๖.

เอกวิทย์ ณ ถลาง, ภูมิปัญญาชาวบ้านสู่ภูมิภาค : วิถีชีวิต และกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย

, นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๐.

๑.๓ หนังสือแปล

๑.๔ บทความต่างๆ

นายประยงค์ กรองทอง. “ประธานแถลง ไตรมาสแรก”. หนังสือพิมพ์บ้านนอกข้างน้อย

(พฤษภาคม ๒๕๔๘): หน้า ๑.

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. มาตรฐานระบบการจัดการวิสาหกิจ

ชุมชน.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กรอบแนวคิดและทิศทางของ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. การเปลี่ยนแปลงของบริบทการ

พัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์สถานการณ์และทิศทางการปรับตัวของประเทศไทย.

สมพงษ์ ตันติวงศ์ไพศาล.บทความวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร.

ดร.เสรี พงศ์พิศ.วิสาหกิจชุมชน สร้างฐานการพัฒนา. สยามรัฐรายวัน วันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๕๒.

ยศ สันตสมบัติ. ร้อยแปดวิถีทัศน์. กรุงเทพฯธุรกิจ วันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๕๐.

โยฮัน กัลป์ตุง. พุทธสันติวิธี : ทฤษฎีเชิงโครงสร้าง. แปลโดยสมชัยเย็นสบาย (ปาจารย์สาร

๑.๕ เอกสารอื่นๆ

จรรยาโรจน์ ปาโส. การประยุกต์ใช้พุทธธรรมกับการทำกิจกรรมในชุมชนของพระสงฆ์กลุ่ม

เสขิยธรรม. กรุงเทพมหานคร : สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต คณะสังคม

สงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.

จินตนา โพธิพิทย์.การจัดการองค์ความรู้เพื่อการขยายผลการผลิตและแปรรูปน้ำมันงา (อีดงา)

ปลอดภัยเคมีสู่ วิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเอง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน..สำนักงาน

คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร. ๒๕๔๓.

ขวลิต สันตะโกมล. โครงการวิจัยรูปแบบเครือข่ายการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งพา

ตนเองแบบยั่งยืนในเขตพื้นที่ภาคตะวันตก จังหวัดกาญจนบุรี. ทุนอุดหนุนการวิจัยจาก

สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร. ๒๕๔๗.

พระมหาบุญช่วย สิริโน้. การนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาไปใช้ในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยครอบครัว ในชุมชนเข้มแข็งเพื่อป้องกันและลดปัญหายาเสพติด.

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร. ๒๕๔๙.

พระมหารัตนพล ก้านแก้ว. บทบาทพระสงฆ์ต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง : ศึกษาเฉพาะกรณี

พระสงฆ์กลุ่มสหธรรมเพื่อการพัฒนาในจังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษา โครงการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๗.

ภัทรสิริย์ อินทร์จนา. การกำหนดกลยุทธ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน ในเขตปฏิรูปที่ดินกรณีศึกษา : วิสาหกิจชุมชนกลุ่มโคเนื้อ ตำบลนิคมกระเสียว

อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

กรุงเทพมหานคร. ๒๕๔๕.

นงเยาว์ ปิฎกรัตน์, บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้าน : ศึกษาเฉพาะจังหวัด

สงขลา, วิทยานิพนธ์ กศ.ม. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๗.

เริงฤทธิ์ พลนามอินทร์, บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาตามแนวพุทธศาสนาในจังหวัด

อุดรธานี, วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา-เน้นสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๐.

วสันต์ สมอ่อน, ระเบียบวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนปะ พ.ศ.๒๕๔๘, ม.ป.ส., ม.ป.ท.

,ม.ป.ป (อัดสำเนา).

สหกรณ์กลุ่มผู้ผลิตข้าวหอมมะลิเกษตรอินทรีย์ชุมชนปะ, แผนงาน/โครงการสหกรณ์กลุ่มผู้ผลิตข้าว

หอมมะลิเกษตรอินทรีย์ชุมชนปะ ปีงบประมาณ ๒๕๔๘-๒๕๔๙. ม.ป.ส.,ม.ป.ท.,ม.ป.ป.

(อัดสำเนา).

สุภารัตน์ รักษมณี, บทบาทพระสงฆ์ในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง : ศึกษากรณีชุมชนบ้านขุน อำเภอ

ฮอด จังหวัดเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา

นิเทศศาสตร์ธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๔๕.

๑.๖ สัมภาษณ์

พระครูสุคนธ์สีลากร. เจ้าอาวาสวัดโพธิ์พิมวันต์. สัมภาษณ์ ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๔.

นายสุทิน ลักขร. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลปะ. สัมภาษณ์ ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๔.

นายวินัย ศิริเวช. รองผู้อำนวยการโรงเรียนลานทรายพิทยาคม. สัมภาษณ์ ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๔.

นายอภิรัฐ ธนปฐมพงษ์. ผู้ใหญ่บ้านบ้านบะ. สัมภาษณ์ ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๔.

นายทองฮวย ชันทอง. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว. สัมภาษณ์ ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๔.

พระครูประทุมพัฒนารณ. เจ้าอาวาสวัดจำปาหนองบัว. สัมภาษณ์ ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๔.

นางสาวเรวงศ์ ศรีชะอุ่ม. ผู้ประสานงานมูลนิธิการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม. สัมภาษณ์ ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๔.

นางสายรัตน์ พันธดี. ที่ปรึกษากลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ. สัมภาษณ์ ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๔.

(น่าจะเป็นปลัด อบต.หนองบัว)

ภาคผนวก ก

เครื่องมือการวิจัย

๑. บัตรบันทึกการค้นคว้า

บัตรบันทึกการค้นคว้าการวิจัย
เรื่องที่ค้นคว้า.....
ประเด็นสำคัญ.....
.....
.....
.....
.....
หนังสืออ้างอิง / แหล่งข้อมูล.....
.....
.....

๒. แบบบันทึกการสังเกต

วิจัยเรื่อง การศึกษาการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน
จังหวัดสุรินทร์

ชื่อกลุ่ม.....

บ้าน.....หมู่ที่..... ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....

๑. สภาพทั่วไปด้านภูมิศาสตร์

- ด้านสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่
- ด้านสภาพป่าธรรมชาติ.....
- ด้านสภาพภูมิอากาศ.....
- ด้านสภาพแหล่งน้ำธรรมชาติ.....
- ด้านแหล่งอุทยานการศึกษา.....
- ด้านการสื่อสารโทรคมนาคม.....
- ด้านแหล่งน้ำ.....
- ด้านความเป็นอยู่ของชุมชน.....

๒. สภาพทั่วไปด้านชุมชน

- ด้านลักษณะพิเศษชุมชน.....
- ด้านเศรษฐกิจ.....
- ด้านอาชีพ.....
- ด้านหน่วยงานของรัฐ.....
- ด้านความสัมพันธ์ของชุมชน.....
- ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร.....

๓. การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก

- ดานโครงสร้างและข้อมูลของกลุ่ม.....
- ดานการนำกลุ่ม.....
- ดานการสื่อสาร ทบทวน และติดตาม.....
- ดานความสามารถและการฝึกสอนการทำงาน.....

๔. การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า

- ดานตลาดและลูกค้า.....
- ดานการรับคำสั่งซื้อ.....

๕. การบริหารจัดการด้านการผลิตและ งานสนับสนุนการผลิต

- ดานการจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต.....
- ดานการผลิตสินค้า.....
- ด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์และสถานที่ผลิต.....
- ดานบรรจุและจัดส่ง

๖. การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน

- ดานรายรับ-รายจ่าย.....
- ดานต้นทุนและกำไร.....
- ดานการเงินของกลุ่ม.....
- ดานทรัพย์สินและหนี้สิน.....

๗. การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน

- พัฒนาดานการเรียนรู้ของกลุ่ม/สมาชิก.....
- พัฒนาดานเทคนิคและฝีมือการผลิต.....
- พัฒนาดานผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์ และฉลาก.....
- พัฒนาปรับปรุงธุรกิจ.....
- พัฒนาดานเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน.....
- พัฒนาดานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน.....
- พัฒนาดานการพึ่งตนเอง.....

๘. ข้อสังเกตอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

(.....)

ผู้บันทึก

วันที่..... เดือน พ.ศ.

๓. แบบสัมภาษณ์

วิจัยเรื่อง การศึกษาการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน
จังหวัดสุรินทร์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ อายุ.....ปี
ตำแหน่ง..... เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน.....
บ้าน..... หมู่ที่..... ตำบล.....
อำเภอ..... จังหวัด.....

๑. หลักธรรมที่ใช้

๑) การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก(เอกสาร...)

- ดานโครงสร้างและข้อมูลของกลุ่ม.....
- ดานการนำกลุ่ม.....
- ดานการสื่อสาร ทบทวน และติดตาม.....
- ดานความสามารถและการฝึกสอนการทำงาน.....

๒) การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า

- ดานตลาดและลูกค้า.....
- ดานการรับคำสั่งซื้อ.....

๓) การบริหารจัดการด้านการผลิตและ งานสนับสนุนการผลิต

- ดานการจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต.....
- ดานการผลิตสินค้า.....
- ด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์และสถานที่ผลิต.....
- ดานบรรจุและจัดส่ง

๔) การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน

- ดานรายรับ-รายจ่าย.....
- ดานต้นทุนและกำไร.....

- ด่านการเงินของกลุ่ม.....
- ด่านทรัพย์สินและหนี้สิน.....

๕) การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน

- พัฒนาด้านการเรียนรู้ของกลุ่ม/สมาชิก.....
- พัฒนาด้านเทคนิคและฝีมือการผลิต.....
- พัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์ และฉลาก.....
- พัฒนาปรับปรุงธุรกิจ.....
- พัฒนาด้านเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน.....
- พัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน.....
- พัฒนาด้านการพึ่งตนเอง.....

๒. วิธีใช้หลักธรรม

๑) การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก

- ด้านโครงสร้างและข้อมูลของกลุ่ม.....
- ด้านการนำกลุ่ม.....
- ด้านการสื่อสาร ทบทวน และติดตาม.....
- ด้านความสามารถและการฝึกสอนการทำงาน.....

๒) การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า

- ด้านตลาดและลูกค้า.....
- ด้านการรับคำสั่งซื้อ.....

๓) การบริหารจัดการด้านการผลิตและ งานสนับสนุนการผลิต

- ด้านการจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต.....
- ด้านการผลิตสินค้า.....
- ด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์และสถานที่ผลิต.....
- ด้านบรรจุและจัดส่ง

๔) การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน

- ด้านรายรับ-รายจ่าย.....
- ด้านต้นทุนและกำไร.....

- ด่านการเงินของกลุ่ม.....
- ด่านทรัพย์สินและหนี้สิน.....

๕) การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน

- พัฒนาด้านการเรียนรู้ของกลุ่ม/สมาชิก.....
- พัฒนาด้านเทคนิคและฝีมือการผลิต.....
- พัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์ และฉลาก.....
- พัฒนาปรับปรุงธุรกิจ.....
- พัฒนาด้านเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน.....
- พัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน.....
- พัฒนาด้านการพึ่งตนเอง.....

๓. ผลของใช้หลักธรรม

๑) การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก

- ด้านโครงสร้างและข้อมูลของกลุ่ม.....
- ด้านการนำกลุ่ม.....
- ด้านการสื่อสาร ทบทวน และติดตาม.....
- ด้านความสามารถและการฝึกสอนการทำงาน.....

๒) การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า

- ด้านตลาดและลูกค้า.....
- ด้านการรับคำสั่งซื้อ.....

๓) การบริหารจัดการด้านการผลิตและ งานสนับสนุนการผลิต

- ด้านการจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต.....
- ด้านการผลิตสินค้า.....
- ด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์และสถานที่ผลิต.....
- ด้านบรรจุและจัดส่ง

๔) การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน

- ดานรายรับ-รายจ่าย.....
- ดานต้นทุนและกำไร.....
- ดานการเงินของกลุ่ม.....
- ดานทรัพย์สินและหนี้สิน.....

๕) การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน

- พัฒนาดานการเรียนรู้ของกลุ่ม/สมาชิก.....
- พัฒนาดานเทคนิคและฝีมือการผลิต.....
- พัฒนาดานผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์ และฉลาก.....
- พัฒนาปรับปรุงธุรกิจ.....
- พัฒนาดานเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน.....
- พัฒนาดานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน.....
- พัฒนาดานการพึ่งตนเอง.....

.....
(.....)

ผู้บันทึก

วันที่..... เดือน พ.ศ.

๔. แบบบันทึกการสัมมนา

วิจัยเรื่อง การศึกษาการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

จังหวัดสุรินทร์

ชื่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สัมมนา.....

สถานที่สัมมนา..... หมู่ที่.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....จำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนา..... คน

๑. หลักธรรมที่ใช้

๑) การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก

- ด้านโครงสร้างและข้อมูลของกลุ่ม.....
- ด้านการนำกลุ่ม.....
- ด้านการสื่อสาร ทบทวน และติดตาม.....
- ด้านความสามารถและการฝึกสอนการทำงาน.....

๒) การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า

- ด้านตลาดและลูกค้า.....
- ด้านการรับคำสั่งซื้อ.....

๓) การบริหารจัดการด้านการผลิตและ งานสนับสนุนการผลิต

- ด้านการจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต.....
- ด้านการผลิตสินค้า.....
- ด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์และสถานที่ผลิต.....
- ด้านบรรจุและจัดส่ง

๔) การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน

- ด้านรายรับ-รายจ่าย.....
- ด้านต้นทุนและกำไร.....
- ด้านการเงินของกลุ่ม.....
- ด้านทรัพย์สินและหนี้สิน.....

๕) การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน

- พัฒนาด้านการเรียนรู้ของกลุ่ม/สมาชิก.....
- พัฒนาด้านเทคนิคและฝีมือการผลิต.....
- พัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์ และฉลาก.....
- พัฒนาปรับปรุงธุรกิจ.....

- พัฒนาดานเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน.....
- พัฒนาดานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน.....
- พัฒนาดานการพึ่งตนเอง.....

๒. วิธีใช้หลักกรรม

๑) การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก

- ดานโครงสร้างและข้อมูลของกลุ่ม.....
- ดานการนำกลุ่ม.....
- ดานการสื่อสาร ทบทวน และติดตาม.....
- ดานความสามารถและการฝึกสอนการทำงาน.....

๒) การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า

- ดานตลาดและลูกค้า.....
- ดานการรับคำสั่งซื้อ.....

๓) การบริหารจัดการด้านการผลิตและ งานสนับสนุนการผลิต

- ดานการจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต.....
- ดานการผลิตสินค้า.....
- ด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์และสถานที่ผลิต.....
- ดานบรรจุและจัดส่ง

๔) การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน

- ดานรายรับ-รายจ่าย.....
- ดานต้นทุนและกำไร.....
- ดานการเงินของกลุ่ม.....
- ดานทรัพย์สินและหนี้สิน.....

๕) การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน

- พัฒนาดานการเรียนรู้ของกลุ่ม/สมาชิก.....
- พัฒนาดานเทคนิคและฝีมือการผลิต.....
- พัฒนาดานผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์ และฉลาก.....
- พัฒนาปรับปรุงธุรกิจ.....
- พัฒนาดานเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน.....
- พัฒนาดานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน.....
- พัฒนาดานการพึ่งตนเอง.....

๓. ผลของใช้หลักธรรม

๑) การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก

- ด้านโครงสร้างและข้อมูลของกลุ่ม.....
- ด้านการนำกลุ่ม.....
- ด้านการสื่อสาร ทบทวน และติดตาม.....
- ด้านความสามารถและการฝึกสอนการทำงาน.....

๒) การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า

- ด้านตลาดและลูกค้า.....
- ด้านการรับคำสั่งซื้อ.....

๓) การบริหารจัดการด้านการผลิตและ งานสนับสนุนการผลิต

- ด้านการจัดซื้อและจัดหาวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต.....
- ด้านการผลิตสินค้า.....
- ด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์และสถานที่ผลิต.....
- ด้านบรรจุและจัดส่ง

๔) การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน

- ด้านรายรับ-รายจ่าย.....
- ด้านต้นทุนและกำไร.....
- ด้านการเงินของกลุ่ม.....
- ด้านทรัพย์สินและหนี้สิน.....

๕) การปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน

- พัฒนาด้านการเรียนรู้ของกลุ่ม/สมาชิก.....
- พัฒนาด้านเทคนิคและฝีมือการผลิต.....
- พัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ หรือบรรจุภัณฑ์ และฉลาก.....
- พัฒนาปรับปรุงธุรกิจ.....
- พัฒนาด้านเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน.....
- พัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน.....
- พัฒนาด้านการพึ่งตนเอง.....

.....

ผู้บันทึก

วันที่..... เดือน พ.ศ.

ผนวก ข

ประวัติผู้วิจัย

๑. ประวัติหัวหน้าโครงการ

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) : พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ ผศ.ดร.
(ภาษาอังกฤษ) : Phrakhru Pariyatvisutthikhun

ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

หน่วยงานที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ต. นอกเมือง อ. เมือง
จ. สุรินทร์ ๓๒๐๐๐ โทรศัพท์ ๐๔๔๕๑๔๐๙๓, ๐๔๔๕๑๔๐๓๗, ๐๘๑๘๗๖๘๓๒๕

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. ๒๕๒๑ น.ธ.เอก วัดคลองโพธิ์ ต. บ้านเกาะ อ. เมือง จ. อุตรดิตถ์
- พ.ศ. ๒๕๒๕ ป.ธ.๔ สำนักเรียนคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์
- พ.ศ. ๒๕๒๑ ม.ศ.๕ โรงเรียนชุมชนวิทยาสุนทร
- พ.ศ. ๒๕๒๘ หลักสูตรครุศาสตรศึกษา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพฯ
- พ.ศ. ๒๕๓๐ พธ.บ.(บริหารการศึกษา)
- พ.ศ. ๒๕๓๔ M.A. (Philosophy) มหาวิทยาลัยมหิดล ประเทศอินเดีย
- พ.ศ. ๒๕๓๙ Ph.D.(Pail&Buddhism) มหาวิทยาลัยมหิดล ประเทศอินเดีย

วิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ วิชานิติศาสตร์

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย

- เป็นที่ปรึกษาโครงการวิจัย เรื่องการศึกษาและประยุกต์ใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ในการฟื้นฟูทรัพยากรสองฝั่งลำน้ำมูล อ.ท่าตูม จ.สุรินทร์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ
วิจัย (สกว.)

๒. ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) : ผู้ช่วยศาสตราจารย์บรรจง โสดาดี
(ภาษาอังกฤษ) : Mr. BANCHONG SODADEE

ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

หน่วยงานที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ต. นอกเมือง อ. เมือง จ. สุรินทร์ ๓๒๐๐๐ โทรศัพท์ ๐๔๔๕๑๔๐๙๓, ๐๔๔๕๑๔๐๓๗, โทรสาร ๐-๓๓๕๑-๓๖๐๔, Email-banchonmcu2009@hotmail.com.

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. ๒๕๒๑ น.ธ. เอก สำนักเรียนวัดกลาง จังหวัดกาฬสินธุ์
- พ.ศ. ๒๕๒๗ โรงเรียนพุทธศาสน์วิทยา วัดสุทธาวาส เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ. ๒๕๓๒ พธ.บ. (ปรัชญา) มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ. ๒๕๔๖ ศศ.ม. (ปรัชญา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- วิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ วิชาประวัติพระพุทธศาสนา

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย

- พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นผู้ร่วมโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการจัดระเบียบสังคมตามแนวพุทธศาสตร์
- พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นผู้ร่วมโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการขาดแคลนพระสงฆ์ในเขตชายแดนไทย – กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์
- พ.ศ. ๒๕๔๙ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑
- พ.ศ. ๒๕๔๙ เป็นผู้ร่วมโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑
- พ.ศ. ๒๕๔๙ เป็นผู้ร่วมโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑
- พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นผู้ร่วมโครงการวิจัยเรื่อง การฆ่าตัวตายในทัศนะของพระพุทธศาสนา

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) : นายธนู ศรีทอง
(ภาษาอังกฤษ) : Mr. THANOO SRITHONG

ตำแหน่งปัจจุบัน : รองผู้อำนวยการสำนักวิชาการ วิทยาเขตสุรินทร์

หน่วยงานที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ต. นอกเมือง อ. เมือง จ. สุรินทร์ ๓๒๐๐๐, โทรศัพท์ ๐๔๔๕๑๔๐๙๓ ๐๔๔๕๑๔๐๓๗, โทรสาร ๐ - ๓๓๕๑ - ๓๖๐๔

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. ๒๕๓๑ ป.ธ. ๕ สำนักเรียนวัดดาวดึงษาราม กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ. ๒๕๓๕ พธ.บ. (อังกฤษ) มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรม-ราชูปถัมภ์ วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ พระนคร กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ. ๓๕๔๑ M.A. (English) Kurukshetra, India
- พ.ศ. ๒๕๔๑ Post-Graduate Diploma (Journalism)
- พ.ศ. ๒๕๔๕ ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู (ปว.ค.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย

- พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นผู้ร่วมโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการจัดระเบียบสังคมตามแนวพุทธศาสตร์
- พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นผู้ร่วมโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการขาดแคลนพระสงฆ์ในเขตชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์
- พ.ศ. ๒๕๔๙ เป็นผู้ร่วมโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑
- พ.ศ. ๒๕๔๙ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑
- พ.ศ. ๒๕๔๙ เป็นผู้ร่วมโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๑
- พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นผู้ร่วมโครงการวิจัยเรื่อง การฆ่าตัวตายในทัศนะของพระพุทธศาสนา

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) : นายพลนภัส แสงศรี
(ภาษาอังกฤษ) : Mr. Pholnapas Sangsri

ตำแหน่งปัจจุบัน : รองผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขตสุรินทร์

หน่วยงานที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ต. นอกเมือง อ. เมือง
จ. สุรินทร์ ๓๒๐๐๐, โทรศัพท์ ๐๔๔๕๑๔๐๙๓ ๐๔๔๕๑๔๐๓๗, โทรสาร ๐ - ๓๓๕๑ -
๓๖๐๔, E - mail Pholnapas@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. ๒๕๓๕ ป.ธ.๕ สำนักเรียนคณะจังหวัดสุรินทร์
- พ.ศ. ๒๕๓๕ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสุรินทร์
- พ.ศ. ๒๕๔๐ พธ.บ. (การสอนสังคม) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสุรินทร์
- พ.ศ. ๓๕๔๙ ศศ.ม. (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผนวก ค

ภาพข้อมูลตำบลปะ

ศาลาวัดโพธิ์หินวันต์ สถานที่สัมมนากลุ่ม

สภาพถนนในหมู่บ้านปะ

วัดโพธิ์หิมวันต์

พระครูสุคนธ์สีลากรเจ้าอาวาสวัดโพธิ์หิมวันต์และอุบาสิกชุมชนปะให้ข้อมูลกับคณะวิจัย

สถานที่ตั้งโรงสีของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนปะ

คณะวิจัยสังเกตการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สีข้าว

เจ้าหน้าที่โรงสีกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ชุมชนบะกำลังปฏิบัติงาน

โลโก้ของวิสาหกิจชุมชนโรงสีข้าวชุมชนบะ

โครงสร้างทางกายภาพทั่วไปของชุมชนหนองบัว

คณะผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามที่วัดจำปาหนองบัว กลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ

เครื่องมือในการทอผ้าของกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าอำเภอย้อมสีธรรมชาติ

คณะวิจัยลงเก็บข้อมูลสนามกับกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านทอผ้าย้อมสีธรรมชาติในชุมชน

รายชื่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชุมชนบะ
ที่เข้าร่วมสัมมนากลุ่ม ณ วัดโพธิ์หมวันต์ ตำบลบะ อำเภอนาทม จังหวัดสุรินทร์
วันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๔